శ్రీ రస్తు.

కళాభానువిజయము

అను

చక్కని శృంగార నవల.

ఇయ్యది

పంచరత్నము - సుబ్బరామప్పగారిచే

రచితము.

గోపాల్. ప్రెస్

పి. త్యాగరాయస్వామిగారిచే

ప్రకటితము.

చెన్నపురి

గోపాలకృష్ణ ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రితము.

1927

మాంవద్ద అనేక సంస్కృతాంధ్రగ్రంథములు దొరకును. కేటలాగు వలయువారు క్రిందివిలాసమునకు వ్రాసి తెప్పించుకొనవచ్చును.

వీరభారతీ అండు కో.,

నెం 36, ఆరుముగం మొదలివీధి, చాకలపేట, మదరాసు.

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీరామచంద్రాయ నమః

శ్రీ క ళా భా ను వి జ య ము.

(౧) ఆ ర్త ప్ర క ర ణ ము.

శా. లా వొక్కింతయు లేదు ధైర్యము విలోలం బయ్యె ప్రాణంబులున్
ఠావుల్ దప్పెను మూర్ఛ వచ్చె తనువున్ డస్సెన్ శ్రమం బయ్యెడిన్
నీవేతప్ప నితఃపరం బెఱుఁగ మన్నింపన్ దగున్ దీనునిన్
రావే యీశ్వర కావవే వరద సంరక్షించు భద్రాత్మకా.

శ్రీకైలాసవాసా! పార్వతీరమణా! శంకరా! భక్తవశంకరా!. రక్షింపుము. రక్షింపుము. అక్కటా! పరమేశ్వరుఁడు నన్ను సృజించి నాకీ యధికారం బొసంగినది మొదలిదివఱ కొకరికైన నన్ను కించి దపకారం బొనర్చి యెఱుఁగ. లోకోపద్రవం బొనరించుచున్న భూతగణంబులను శాసించుటకే గదా నాపుట్టుకకు కారణము. ఈమహారాజ్య సార్వభౌమపట్టాభిషేక మొనర్చుటయే గాక యణిమాదిసిద్ధులును అఘటనాఘటనసామర్థ్య మాపరమేశ్వరుఁ డొసంగియున్నవాఁడు. నే నిట్టి పదవిగలవాఁడను గదా యని యొకపరియైనను గర్వము నొందక విధినియమానుసారినై యధికారము చూపుచుందును. అఖండ మయిన నాయాజ్ఞకుబద్ధులై బహువిధభూతగణములు సంచరించుచుండినను వారిమనముల కెంతయొ యాహ్లాదకరుఁడనై యుండుదు. శాంతమార్గముననే భూతగణముల దుర్వృత్తుల

మాన్పి వారియిష్టానువృత్తి వర్తింపకుండునట్లు కొన్ని హద్దులు గల్పించి కర్తృమూఁకక వారిప్రేమకు పాత్రుఁడనై పరిపాలించుచుందును. ఇట్టి నిరపరాధిని యైన నే నెట్టిబంధనంబులం దగులువడితి, అబ్బా నాసంధు లన్నియు మహామంత్రపాశంబులం బంధింపఁబడి యమబాధ నొందించుచున్నవి. అయ్యో! నేఁటి కఱువదిదినము లయ్యె. కపాలపురీమధ్యవిభాసితసహస్రవిద్రుమస్తంభసంభృతమహామంటపాంతరసింహాసనంబుపై భూతరాజ్యమూర్ధాభిషిక్తుఁడనై పేరోలగంబున నున్న నాకు భూతములు ఛత్రములఁ బట్టుచుందురు. ప్రేతములు చామరముల వీచుచుందురు. పిశాచములు మకరతోరణములు బారులు దీర్చుచుందురు. బ్రహ్మరాక్షసులు స్వస్తివాజనాశీర్వచనము లొనర్చుచు ప్రత్యహమును పంచాంగశ్రవణ మొనర్చుచుందురు. కూశ్మాండములు భేరీమృదంగాది బహువిధవాద్యములు బోరుకొల్పుచు ముందుప్రక్క నిలుచుచుందురు. వైనాయకులు కైవారంబులొనర్చుచు వందిమాగధులు వడువున నడుచుచుందురు. ఇట్టి నావైభవం బెందుఁబోయె. దశకోటిభూతగణముల కధిష్ఠాతనై యున్న నా కింత యాహార మొసఁగువా రైనను లేక తుదకు నీర మొసంగువా రైనను గనరాక యాఁకటిచే మలమల మాడి యఘోరింపవలసివచ్చె. భూతములలో నొకరి నైనను నాచెంతకు రానియ్యక నన్ను విచారింపకుండున ట్లొనరించిన యాదురాత్ముం డెంతటి ప్రతిభావంతుఁడో తెలియ దయ్యె. జగమున నాకన్న నధికులు లే రను గర్వంబున నుబ్బూఁతలూఁచుంటి, ఇట్టి నాప్రతాప మాదురాత్ముని చెంత ధూపప్రయోజనమైనను లేకపోయె. దురాత్ముఁ డన నేల మహాత్ముఁ డనియే

చెప్పనగును, లేకున్న జగదప్రతీపప్రతాపతేజోదుర్నిరీక్షుణుం
డైన నన్ను మంత్రపాశములచే బంధించునంతటి శక్తి గలుగునే?
అబ్బా! యీకఠోరమంత్రపాశములచే బంధింపఁబడి నాప్ర
త్యంగంబును నిప్పుడే భస్మమగునేమో యను నంతటి
మంటలు వొడమి గోడుఁ గుడిపించుచున్నవి. ఊపిరి విడుచుట
కైనను శక్తి లేకున్నది. హా! నే నేమి తనవలె క్రూరకృత్య
మొనరించలేదే? యబల నమాయిక తరుణవయస్క యగు
నొక బాలిక నాదురాత్ముని బారినుండి తప్పించుట
కుపక్రమించితి నంతియే గదా! సర్వదేవతామూర్తులును
తుదకు నేనును మంత్రాధీనులము. అట్టి మంత్రము లన్నియు
నాభైరవుఁడు యీసేచుఁడు యీరాక్షసుని స్వాధీనమం దుండు
టచే నా కిట్టిపాటు వచ్చె. అతనిపై నేఁ జేయు ప్రయత్నము
లన్నియు బూడిదలోని హోమ మయ్యె. ఎంతటివారికైనను
గ్రహగతులు చాలనప్పు డాఫల మనుభవించియే తీరవలయు.
అయ్యో యీయాఁకలిచే కడుపు దరికొని మండుచున్నది. నన్ను
రక్షించువా రెవ్వరు? నాపాశబంధములం ద్రెంచువా రెవరు?
యీక్రూరకర్ముని ద్రుంచువా రెవరు? నాయీయాఁకలి దీర్చువా
రెవరు? ఇఁక ముప్పదిదినములే నాయువధి. ఆవల సజీవముతో
నాప్రత్యంగంబును ఖండింపంబడి మంత్రపూతముగా విధియు
క్తముగా నభిచారహోమమున మరణించవలసినదే గదా!
సకలవేదమాత గాయత్రీమహాశక్తి విశ్వామిత్రు నభిచారహో
మమున చతుష్పదయై యుండియు త్రిపదాగాయత్రియై యుండ
లేదా? నేనెంతటివాఁడ. మంత్రాభిచారహోమంబునం దెంతటి
దేవతయైనను నశించవలసినదే. నో. రెండె. ప్రాణవాయువులు

స్వస్థానచలనంబు నొందె. హా! యని భూమ్యాకాశంబులు
నిండునంతటి యార్తారవంబుచే హిమవత్పర్వతసానుదేశంబు
నం దుండు భయంకరారణ్యమధ్యమునం దొక యశ్వత్థవృ
క్షంబుపై పెద్దభూతము దుఃఖించుచుఁ దన్ను రక్షింపుటకేదే
వు డైనను జనుదెంచునేమో యని నలుదిక్కులం గాంచుచు
నెవ్వరిం గానక నార్తిఁ దూలుచుఁ బ్రాణంబులపై యాశ వదలి
మరణమే శరణ మని దుఃఖించుచుండె.

(౨) వృత్తాంత ప్రకరణము.

పరమపావన మైన జంబూద్వీపంబునందు గల నవవర్ష
ములలో నతిశ్రేష్ఠతమ మైనది భారతవర్షము. దీనిచుట్టుపరి
మితి తొమ్మిదివేలు యోజనములు. స్వాయంభువమన్వంతర
మునఁ బ్రియవ్రతమహారాజకుమారుఁ డైన యాగ్నీధ్రుని కాల
మునుండి తద్వంశీయుఁ డైన జడభరతుని పరిపాలనపర్యంతరం
బజనాభం బనియుఁ, బిమ్మట భారతవర్షం బనియుఁ బ్రసిద్ధిఁ
జెందినది. ఈ వైవస్వతమనువంశీయుఁ డైన సగరచక్రవర్తి
సుతు లఱువదివేలమంది యజ్ఞాశ్వమునకై భూమిని ద్రవ్వినందున
సముద్రసంధులును ద్వీపకల్పములును యేర్పడి సముద్రము
నకు సాగర మను పేరొసంగిననాఁటినుండియే భారతవర్షమే
నవఖండములుగా నేర్పడినవి. ఈ నవఖండములలో పరమోన్న
తప్రభావప్రకాశతర మైనది మన హిందూఖండము. దీనిని
శకుంతలానందనుఁ డైన భరతుఁడు పరిపాలించినప్పటినుండియు
భరతఖండ మని యెన్నిక గన్నది. ఈ దేశమునకు మూఁడు
దిశలయందు సముద్రమున్ను, వుత్తరదిశయందు హిమాల

య పర్వతమును హద్దులు గలిగియున్నది. సప్తద్వీప నవవర్ష నవఖండములలోఁ బ్రధానమణిప్రాయ మైనది మనహిందూదేశము. ఇందలి ప్రజలు సకలవిద్యాసార్వభౌములు, గౌరవనీయులు, గంభీరహృదయులు, ఆర్తజనరక్షణదీక్షావిచక్షణులు, హీనవిషయములందుఁ బ్రవేశించువారు కారు, హీనమును దూషించెదరు, అందుచేతనే హిందూదేశ మని పేరు వడసినది. “శ్లో॥ హీనం చ దూషయ త్యేషాం హిందూ రి త్యుచ్యతే ప్రియే” అని మేరుతంత్రమునందు గలదు. “హీనం దూషయతీతి హిందూః” అని శబ్దోత్పత్తియు చాటుచున్నది. వీరు కేవలశరీరారోగ్యమునే పురుషార్థమునే స్వార్థలాభమునే ముఖ్య మని నమ్మువారు కారు. ఏకార్య మాచరించవలసి యున్నను తొలుదొలుత భగవదారాధనం బొనర్చి యావల కార్యప్రయత్నం బాచరింతురు. తత్ఫలమును భగవత్ప్రీతి నొనర్చుచుందురు. సర్వభూతసమత్వం బీదేశీయులదే సొమ్ము. పుణ్యపాపముల తారతమ్యం బధికముగా నెఱుంగుదురు. పాపకార్యము లన్న వెనుకంజవేయుదురు. వర్ణధర్మముల కాశ్రమధర్మముల కీదేశమే గణనీయము. పుణ్యతరంగిణులా పుణ్యక్షేత్రములా బహుళతరతరుశోభితదశవిధారణ్యములా? ఆహా! భూస్వర్గం బన, భూకైలాసం బన, భూవైకుంఠం బన, హిందూదేశమే యని ప్రతిజ్ఞచేసి చెప్పనగున. ఇట్టి వున్నతస్థానము ఆర్యావర్తం బనియు, దక్షిణాపథం బనియు రెండువిధములుగా వింధ్యపర్వత దక్షిణోత్తర భూభాగములు ప్రసిద్ధిఁజెందినవి. శ్రీమదాదినారాయణావతారం బగు వేదవ్యాసమహామునీంద్రుఁ డీదేశప్రభావమును వర్ణించునప్పు డితరదేశములయందు సహస్రవర్షములు

జీవించి పునరావర్తిగల్గి బహుదుఃఖంబు లనుభవించి పుట్టుచు
చచ్చుచుండుటకన్నను హిందూదేశమున ముహూర్తమాత్ర
ము జీవించి ఖట్వాంగమహారాజాదులవలె శీఘ్రమోక్షపదవి
జెంది పునరావర్తిరహితశాశ్వతసౌఖ్యం బనుభవించుట మే లని
మహాభాగవతమున వ్రాసియున్నవాఁడు. భగవంతుని యేక
వింశత్యవతారములకు జన్మభూమి యీ భరతఖండమే. షట్చ
క్రవర్తులు, షోడశమహారాజులు, కవిసార్వభౌములు, మన్వంతర
పురుషులు, త్రైలోక్యరాజ్యార్హులు నీ దేశముననే జనించి
యితరవర్ష ద్వీపములను జయించి వారలచే యరిగొని దేవేంద్ర
వైభవమున నిచ్చుటనే యునికిఁ గల్పించుకొనిరి. వేదములు,
శాస్త్రములు, నానాదేశభాషావైచిత్రియు, వ్రాతవైఖరియు,
నైవోత్సవములు,ధర్మనిర్బంధముల కీదేశమే బీజాంకురము. వే
యేలవిరాట్స్వరూపమున సగుణమూర్తియైన పరమపురుషుని
కీహిందూదేశమే సహస్రారస్థానము. భగవంతుఁ డను శుభ
గ్రహమున కీభరతఖండమే పరమోచ్చస్థానము. జపతపస్నాన
సంధ్యాద్యనుష్ఠానముల కీదేశమే యునికిపట్టు. కర్మభక్తిజ్ఞాన
వైరాగ్య స్వార్థత్యాగ పరోపకారముల కీయజనాభమే మంది
రము. సమస్త సస్య వస్తు ఖనిజంబుల కీ సేతుశీతాచలాంత
ర్భూమియే ధామము.ఇట్టి దేశవాసులు యీపరమపుణ్యాత్ములు
శక్తిహీను లనియుఁ, దెలివి తక్కువ గలవారనియు, సనాగ
రకు లనియు, హీనస్థితి గలవా రనియు నితరదేశవాసులచే
హేళనం బొనర్పఁబడు చున్నారు గాని యట్లు హేళనం బొనర్చు
వారియందే యీపరిహాసవాక్యములకు దగుచర్య లణఁగి యా
శ్రమించియున్నవి. భారతీయులు కేవలవైరాగ్యపరులు, శరీ

రములను ప్రపంచవైభవములను నమ్మువారు కారు. సమస్త
వేదశాస్త్రము లెఱింగియుఁ, బ్రకృతిచిత్రములు గమనించియు,
దద్విమర్శ చేసియు పారమార్థికచింతయే ప్రాధాన్యంబు
గా నున్నవా రగుటచే జడభరతునివలె దెలియనివారిరీతి నటిం
తురు. భారతీయులకుఁ దెలియని ప్రకృతిపరతత్త్వవిషయిక
రహస్యములు లేవు. పరమతపస్సిద్ధిగల యమనస్క యోగులు
తమమహిమలం జూపక బాలోన్మత్తపిశాచములరీతి నెట్లు
వర్తింతురో వీ రట్లుందురు. అహంకారమున విఱ్ఱవీగరు. పరా
క్రమముననో ప్రళయకాలరుద్రులు. చెట్లచాటున దాగియు,
నేమరించియు, యంత్రసాధనములఁ బ్రయోగించియు, విష
వాయువులను భూమిలో నుండి విడచియు, కందకములలో
దాగికొనియు శత్రువులను జంపువారు కారు. వీరి కీ
యింద్రజిత్తుమాయ లధర్మము లని మనసొగ్గదు. ముఖా
ముఖయుద్ధముఁ దమప్రతాపమనర్గళముగాఁ గనుబఱచి విజృం
భించి శత్రువులను చెండాడుదురు. వెన్నుఁజూపి పఱువెత్తరు.
ఆతత్త్వమును తమలోపమును నెఱుఁగంగ లేక యితరు
లీనిందావాక్యములు ప్రయోగించి దేవునిచే తాము నిందిం
పఁబడుచున్నారు. మనభారతీయులలో నొక్కొక్కరి నిందా
వాక్యముల కోర్వక భారతీయతత్త్వ మెఱుంగని మూర్ఖుల
కెఱుకగునట్లుల విజృంభించి మహాశక్తిని బైలుపఱచి సకలదేశం
బులవారిని యేవిషయమునం దైనను తమకుఁ గ్రిందు చేసి
కొని యున్నవారు. ఇందులకు శ్రీరామ పాండవాది పురాణపు
రుషులును, శంకరాచార్యస్వామి వివేకానందాదిచరిత్రకారు
లును, బాలగంగాధర మహాత్మ గాంధిప్రముఖయాధునికులును

నిదర్శకులు. మఱియు పరమసుస్వభావసాధ్వీతిలకంబు లగు హిందూదేశయువతీమతల్లులసుచరిత్రంబు లెన్న పరమేష్ఠికైన నలవి యగునే? వీరు భర్తయే పరదైవత మని భావించి తదాజ్ఞాబద్ధులై తన్మనశ్చరులై తత్సేవాపరులై తద్ధ్యానమ్యానసులై యుందు రేగాని తమసిగ్గును బాటింపక తమధర్మముల ననుసరింపక తమలక్షణములు గమనింపక యితరపురుషులతో సభలలో నుపన్యాసంబు లిచ్చుచుందురా? ఇతరపురుషకరగ్రహణంబు లటుండనీ, స్పర్శ చేయుటకైనను మన సొగ్గియుందురా? స్వేచ్ఛల హద్దుమీఱి మాటలాడుదురా? తమయధికారమును వెల్లడి పఱతురా? పురుషగౌరవంబున సమభాగార్హ లయ్యుండియుఁ బురుషులకన్న మునుపు తా మితరులచే గౌరవంబు ననుభవింతురా? తమవిద్యను భర్తలకు సహాయ మొనరించుటయందును పుత్త్రులకు బుద్ధిఁ గఱపుట యందును, పాతివ్రత్యాభివృద్ధియందును, సువ్రతనియమములయందును, శిశుపోషణలయందును, అభ్యాగతాతిథులపూజలయందును వినియోగింతురే గాని తమ ప్రతిభ పత్రికాముఖంబుల వెల్లడించి భర్తను పాకయజ్ఞంబునకు నియమించి యుపన్యాసము లొసంగుపనియే ప్రధానముగా గమనించి మహావిద్వాంసురాండ్రనుకొనవలె నని పెద్దల నవమానించుచు సనాతనమార్గావలంబకులై యున్న సాధ్వీమణులం జూచి పూర్వకాలశాన్త మని హేళనం బొనర్చుచు విటపురుషులకు నయనానందకరంబుగ తమసర్వాంగంబులు దృశ్యాదృశ్యంబుగా నుండునటుల దోమతెరవంటి సూక్ష్మవస్త్రంబులం ధరియించి పనిలేనిపని కిటు నటు చరించుచుఁ దమభర్తలకన్నను దామే ప్రజ్ఞాపతుల మని పిల్లి

వీగుచు భర్త భుజియింపక మున్న భుజియింపుచు విచ్చలవిడి
వర్తింతురా? రుగ్ణతయో శక్తిహీనతయో యగుసమయమం
దైనను తమభర్త లుపచరించుచుండగా మనసొగ్గక విధిలేక
వలదని ప్రార్థించుచు దమ్ము నిందించుకొనుచు పశ్చాత్తాపంబు
నొందుచుందురు. ఇట్టి సుజ్ఞాననిధులు గనుకనే మనహైందూ
సుందరులలో నొకసతి తనభర్త మృతి జెందియుండినను మరల
బ్రతికించుకొనియె, నొకసతి తనపతిసన్నిధియం దగ్నిముఖము
గాఁ దనపాతివ్రత్యమును స్థిరపఱచుకొనియె, ఒకసతి తనభర్త
నిర్యాణమై యున్నను దనకుమాత్ర మహర్నిశలయం దగుప
డునట్లు వరమును సంపాదించుకొనియె, ఒకసతి మహాసభ
యందు గ్రూరులు దనకట్టినపుట్టంబు లొలువబడుచున్నను దన
పాతివ్రత్యప్రభావముచే నెడతెగనివలువల నభివృద్ధి నొం
దించుకొని తనమానంబును గాపాడుకొనియె. ఇట్టి మాన
సతు లీదేశంబున వేనవేలు గలరు. ఈ సతులు దైవభక్తి
పతిభక్తిపూరితంబు లగు గ్రంథంబులం జదువుచుందురే
గాని లోకవార్తలకు మరగి గృహకృత్యంబులు మాని
భర్తసేవ విడనాడి దైవభక్తి మఱచి వ్రతములు మంటగల్పి
వాయనదానములపై దుమ్ముఁజల్లి గౌరీపూజల నణఁగఁ ద్రొక్కి
దేశదేశవృత్తాంతపత్రికలను దెప్పించుకొని ప్రత్యేకభవనము
లలో దారుమయాసనంబులపైఁ గూర్చొని పరపురుషులతోఁ
గరగ్రహణములతోఁ గరతాళధ్వనులతో జదువుచు నవ్వి
కొనుచుందురా? ఆహా! యీ భారతీమణుల నొక్కసారి
స్మరించిన బహుజన్మపాపములఁ దరియించు. వీరికి వ్రతము
లన్న కడుభక్తి. వ్రతము సద్యఃఫలవంతము లైనవి. అపుత్రకు

లనేకు లనేకవ్రతంబు లొనర్చి పుత్త్రవంతులై యున్నవారు.
కొందఱు వ్రతములొనర్చి తమభర్తల నెడతెగని రుగ్మతలనుండి
విముక్తిఁ జెందించి రక్షించియున్నవారు. కొందఱు కన్యకలు
వ్రతముల నాచరించి తాము కోరినవారినే భర్తగా వరించి
సుఖముల నందియున్నారు. వ్రతము లనేకము లీహిందూదేశ
మున ననేకవిధములుగానున్నవి. అందులో బ్రతిశుక్రవారమును
కొందఱు భారతయోషారత్నము లొకవ్రతం బొనర్తురు, ఆవ్ర
తము దేవీపూజగా పరిణమించును.

ఇఁక, మనకథా కాలముచెంత కరుగుదము. నాఁడు
శుక్రవారము, పాంచాల (పంజాబ్) దేశముఖ్యపట్టణ మగు
మణిస్యందన (కాంపిల్య - లాహోర్) పట్టణమునకు బాహ
మరనుండు భువనేశ్వరీదేవాలయం బలంకరింపఁబడి యుండెను.
దేవీవిగ్రహము నవరత్నమితభూషణములతో బలువిధపుష్పము
లతో శుభ్రతరచేలముతో హరిద్రాచూర్ణ కుంకుమాక్షు
తలతో నలంకరించి యుండిరి. పతంగుఁడు పశ్చిమాద్రి
నుండి సముద్రమున స్నానంబొనర్చుట కుద్యుక్తుండై యుండె.
మహావిష్ణువు హృదయమునఁ బ్రకాశించు కౌస్తుభమణి యన
మార్తాండబింబం బెఱ్ఱవారి చూడచూడ వర్తులంబై యర్ధచం
ద్రాకృతియై రేఖామాత్రంబై తుద కదృశ్యం బయ్యె. ప్రదోష
కాలప్రవేశం బయ్యె. భేరీముఖమంగళధ్వనులు చెలరేఁగె. నక్ష
త్రంబు లొక్కటొక్కటియే తలచూపుచుండెను. సంజచీకట్లు
వాడమె. పురిలోనుండి దేవాలయమార్గముగా పుణ్యాంగనలు
గుంపులు గుంపులుగాఁ జనుదెంచి దేవికి జ్యోతులు జోతలు

షమర్పించి తనుమందిరములకుఁ జనుచుండిరి. ఏడుగడియల రాత్రియయ్యె. రాజపథము వెంట యిర్వురు స్త్రీలు జనుదెంచు చుండిరి. అందులో నొకసుందరి సర్వాంగసుందరి, నూతన బాల్యాధిక యౌవన, పదునైదేండ్లుగల ముద్దియ, సమస్తాభరణోపేతయై స్వర్ణతంతురేఖాబిందుసంయుతం బగు సరిగంచు ధౌతచేలము ధరియించి బంగారుబిందువులు గల రక్తవర్ణకంచుకముఁ దొడగి హరిద్రావర్ణమైన యమూల్యోతర చీనాంబరము మేలుముసుం గిడి జగంబులం గెలువ శంబరారి గాంగేయ శకల చంద్రకిశల నమృతంబున నూరి తటిల్లతాతతులచే మెఱుంగొనర్చి విరించిపై మాఱొడ్డి సృజియించిన భువనమోహినీలతికయుఁ బోలి తేజరిల్లుచు పలువిధ పుష్పాక్షత జ్యోతీకుంకుమ హరిద్రాచూర్ణ తాంబూలములచేతను, ఘనసార గంధసార ప్రముఖసౌరభద్రవ్యములచేతను కదళీ ఖర్జూర ద్రాక్షాదిఫలసంతతులచేతను, పరిపూరితం బగు బంగారుపళ్లెరము వామకరంబునం ధరియించి నొక కుశేశయంబును దక్షిణకరంబునందు బట్టికొని పదనూపురమంజీర ఝుళాఝుళధ్వను లుప్పతిల్ల జనుదెంచుచుండె. మఱియొకసతి యిరువదియెను వత్సరములవయస్సుగల్గి స్వర్ణకలశంబుచే జలంబును తాళవృంతంబును ధరించి నాముద్దియకు సేవలొనర్చుచు తాళవృంతంబుచే విసరుచు వచ్చుచుండె, నామెం గన్న నొక చేటికంబోలి చెప్పక జెప్పుచుండె. ఇట్లు రాజపథంబున వచ్చి వచ్చి కుంకుమరేఖాపరిశోభిత నిటలతటముతో మందహాస సుందరవదనారవిందముతో పరమభక్తియుత సువ్రతనియమముతో మందగమనముతో యానందహృదయముతో దేవా

లయమహాద్వారము చెంత కరుదెంచె. వారలం గని దేవాలయ
పరిచారకార్చకాదు లెల్లరు వెనుకల కొదిగి నిలువంబడిరి.
వారలకడకంటిచూపులం దిలకించుచు రంగమంటపమునం
బ్రవేశించి ద్వారములను మూసికొని గర్భగృహంబులోనికరిగి
భువనేశ్వరీబింబమునకు ధ్యాన స్నాన నైవేద్య తాంబూల
పూర్వకంబుగా షోడశోపచారపూజ లొనర్చి పునఃపునఃకాంత
ముప తన్మూర్తిని మనఃపీఠంబునందు నెలకొల్పి యామోహ
నాంగి లేచి కరపుటంబుముకుళించి నిలువంబడి;

శా. స్రగ్వస్త్రాగరుధూపధూమపటలీసాంకర్యచిద్రూపిణీ
ప్రాగ్వేద్యాంతరహస్యభూషణమణీ బ్రహ్మాండసద్గర్భిణీ
భృగ్వత్రిచ్యవనాబ్జభూసురమరుద్భిర్గీయమానాగ్రణీ
ఋగ్వేదాశ్రిణి పాపసంహారణి శ్రీరుద్రాణి నన్ బ్రోవవే.

ఓజగన్మాతా! మంగళాంగీ! నీవరప్రసాదమున నే మాజ
ననీ జనకుల కేను జనియించితి, నీకృపచే సమస్తవిద్య లెఱింగితి,
సౌందర్యమును సుఖము నొసంగియున్న దానవు, ఇట్టి నన్నొక
విద్యావిహీనుం డైన బిదమానవున కొసంగునట్టి మాతలిదం
డ్రులమనంబున సంకల్పింప జేసి యున్న దానవు. నా కా రూప
హీను డైన లోమకేశుని వరించుటకు మనం బొప్పక యున్నది.
బంధువులతో సఖీజనులతో మాపితరు లీ లోమకేశు న్వరి
యించుటకై చెప్పించుచున్న వారు. దేశదేశమునుండి రాబడిన
రాజకుమారుల చిత్రపటములం గని వారొక్కొక్క రొక్కొ
క్కవిషయమున కొదువగలవా రై నందున నవమన్మథాకారులై
యున్నను నామనం బొప్పకయున్నది. వారిలోపము లాపటము
లం గనినమాత్రముననే నీకరుణచే నాకుస్ఫురించుచుండె. అట్టిజా

నం బట్టి నిర్భాగ్యనివాతఁ ద్రోయుటకా యొసంగితివి. ఇట్లొనర్చు
ట కన్నను నీఖడ్గముచే నామస్తకముం దునిమి బలి గొనుము,
లేకున్న నాకోర్కె నెఱవేర్ప నెంచితివా? హారిద్వారబ్రాహ్మ
ణోత్తమునిచే వినిన మహాపురుషుఁడు, నవమన్మథాయమాను
డైన యామోహనాంగుఁడు, సమస్తకళ్యాణగుణవిచక్షణు
డైన యావిద్యానిధి, ధనుర్వేదపారీణుఁడైన యాప్రతాపవంతు,
పరోపకారదీక్షాబద్ధుఁడైన యాసాధుస్వభావు, నాయజ్ఞానాంధ
కారప్రతాపభానుం డగు కళాభానుఁ డను రాజకుమారుఁడు
నాచే వరింపఁబడియున్నవాఁడు. అమ్మహాత్ము నేనెఱుఁగ, నతని
చెంత కరుగుటకే సాహసింపఁజాల, నాబ్రాహ్మణునిచే నాప్రా
ర్థన రహస్యముగా వ్రాసి పంపియున్నదాన. పరమపతివ్రతా
తిలకము లగు సావిత్రీ దమయంతీయునతులవలె నేనును కోరి
యున్నదాన, అమ్మహాపురుషు లాసాధ్వీమతల్లులచెంత కే
విధంబునం జనుదెంచి పాణిగ్రహణం బొనర్చిరో యావిధ
నిమ్మహాత్ముఁడు నాచెంత కేతెంచి నాకరగ్రహణం బొనర్ప
జేయుము. నేనమాయికురాల, ప్రపంచజ్ఞానం బెఱుంగ, తల్లీ!
భువనేశ్వరీ! సమస్తభక్తులకోర్కెల నెఱవేర్చు నీకు నాయొక్క
దాని కోర్కె నెఱవేర్చుట భారమగునే? జగజ్జననీ! నే నిదే మంది
రంబునకై జనియెద నని నమస్కరించి తీర్థప్రసాదముల స్వీక
రించి దేవాలయోపరిభాగమున కేతెంచి ద్వారంబులం దెఱచి
గృహోన్ముఖులై జనుచుండిరి. ఆమార్గమునకు నుత్తరమునం
దానుకొనియున్న నదీతీరమునం దిద్దరు బ్రాహ్మణులు సాయం
సంధ్యావందనాదినిత్యకృత్యము లొనర్చి మడిపంచలుదట్టు
కొనుచు మాట్లాడుకొనుచుండుట. మనతరుణు లిర్వురు విని

వీ రేవిషయమును మాట్లాడెదరోయని నిలిచి యాలకింప భువన మోహిని యనియు, మణిస్యందన మనియు వినుపించె. నంత చేటికం గాంచి భ్రమణికా! వీ రేదియో ప్రస్తావవశమున భువన మోహినీ యని నాపే రుచ్చరించుచున్నారు. అదో! విభావసు మహారాజు గా రని మాతండ్రిగారిని, శ్యామలాదేవి యని మా తల్లిగారిని పేర్కొనుచున్నారు, కొంచెము సేపు నిలువుము. వీ రింక మన దేశరహస్యము లేమి మాటలాడుదురో వినవలయు ననిన, అమ్మా! ప్రొద్దుపోయియున్నది, దేవాగారపరిచారకు లొక్కరొక్కరే పురిలోనికరుగుచున్నవారు, మన మిరువురమే యగుదుము, వీ రేదేశబ్రాహ్మణులో వీరికంటబడిన మన కేమి యపాయము తటస్థించునో? మీ జననీజనకు లూరకుందురా? నన్ను మన్నింతురా? నిన్నువిశ్వసింతురా? పోవుద మని చేటికె జెప్పె. చెలీ! నీ కెందు కింతభయము, మా తలిదండ్రు లింతమాత్రమునకే నీప్రాణము దీసి నన్ను నిందింతురా? ఈ వృద్ధబ్రాహ్మణులపైననా సంకోచపడియెదవు? ఇప్పుడు మన కేరి వలననైన నపాయము తటస్థించెనేని వీరే మనకు సహాయ పడుదురు, సాంబశివులం బోలి యున్నవారు భయపడకుము. మాపితరులను సమ్మతిపఱచుటకు నేనున్నదాననుగదా వలదు, భయపడవలదు. పలుమాఱు వీరు మనపేరుల నుచ్చరించు చున్నారు వినియెదము నిలువు మని చెప్పి రాజమార్గమువదలి నదీతీరమున నున్న సహకారవృక్షముక్రింద నిలువంబడిరి. నా బ్రాహ్మణు లీవిధముగా మాటలాడుచుండిరి.——

౧-బ్రా:—అయితే సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారూ! మీరు కాశీపురినుండి యిచ్చటికి వచ్చి మూఁడురోజు లయి వుండునా?

౨-బ్రా:—లేదండి నిన్న సూర్యోదయ మగుసరికి యిచ్చటికి వచ్చి స్నానాది నిత్యకృత్యము లొనరించుకొని పురిలోని కిం బోయితిని గాని, మీపూరును మీరు వచ్చినకార్య మును తెలియచేయలేదే. ఒకటి రెండుసార్లడిగినను నా వృత్తాంతమునే విచారించుతూ మఱపించుచున్నారే గాని కారణమేమి ?

౧-బ్రా:—అదేమి యప్పుడేజెప్పితినే, మరల నేమి జెప్ప వలయు?

౨-బ్రా:—యేమి చెప్పితిరి, మీపేరు సుబ్రహ్మణ్యశర్మయని జెప్పితిరి గాని మీవృత్తాంతము వివరింపలేదే ?

సుబ:—నాకథ మీబోటి నిష్కల్మషచిత్తులు విన యోగ్యమై నది కాదు, నావంటి నిర్భాగ్యుఁడే వినవలయు. కానిండు తాము దెచ్చిన మీరాజకుమారునిపట మీభువనమో హినికిం గనుపఱచితిరా? ఆకాంత సమ్మతించినదా?

సూర్య:—మీ కెపుడు దయగలుగునో అప్పుడే మీవృత్తాం తము జెప్పుదురు లెండు, నేను వచ్చినపని వాకిటిలో మురి సిన దన్నట్టున్నది. ఈకన్యకమాత్రమే యీరా గారికి సంతాన మఁట, పుత్రులు లేరఁట, రాజు చిన్నభార్య మేనల్లుడు లోమకేశు డనువానికి భువనమోహిని నిచ్చి

వివాహ మొనర్చి యీరాజ్యం బాతనికే యొసంగును రఁట,
ఆ కన్యకకుమాత్రము యిష్టము లే దఁట.

సుబ:—ఆ కన్యక యిష్టపడ కుండుట కేమికారణమో మీకుఁ దెలుసునా ?

సూర్య:—(చిన్నగా) ఆలోమకేశునకు తల్లిదండ్రులు లే రఁట, గర్భదరిద్రు డఁట, ఈ రాజుగారు కలభాషిణీదేవియొక్క సౌందర్యమునకు మెచ్చి రాజవంశమునకు చేరిన బీదవారి యింటిలో రెండవభార్యగా వివాహము చేసికొని వచ్చి రట, యీ లోమకేశుఁ డిరువదిసంవత్సరములు వయస్సు గల వాఁడై నను మూర్ఖుఁ డట, దరిద్రమునకుఁ దోడుగా విద్యా దరిద్ర మావరించి యున్న దఁట, బహ్వాశి యఁట, నాగరికత లే దఁట యందుచే నుండవలయు.

సుబ:—అట్లయిన యీరాజుగారి రెండవభార్య పుట్టిని ల్లెచ్చటనో?

సూర్య:—ఆంధ్రదేశమున విజయవాటి యనుపురముగలదఁట.

సుబ:—ఓహో మహేంద్రవరమున కించుమించుగా సమీపమే నే.

సూర్య:—మీది మహేంద్రవరమా ?

సుబ:—యిప్పుడు కాదండి నాకథ వివరింతును లెండు, తొందరపడకుడు. ఆమె మఱి యెవ్వరిని వరించినది ?

సూర్య:—దేశదేశములనుండి రాజపుత్రుల చిత్రపటములను

దెప్పించి రాజునకు దెలియక కనఁబఱచినను యేదియో యొక లోపము గల్పించి యెవ్వరిని యిష్టపడకున్నదట.

సుబ:—వివాహమే యగత్యము లేదని యామె కిష్టముండు నా?..

సూర్య:—అటుకాదు, హరిద్వారరాజకొమారుని చిత్రపటము తెచ్చియున్న యొక బ్రాహ్మణుఁడు ప్రస్తావవశమున యొకానొక రాజకుమారునివిషయమై కొంతనలుకుఁ జెప్పెనట, నాటనుండియు యారాజకుమారునే పెండ్లియాడవలె నని యున్నదనియు, లోమకేశుని వరియింపుమని యెంత బోధించినను సమ్మతించకున్నదనియు, సిపురిలో నేఁడు వింటిని. ఇఁక మీవృత్తాంతముఁ దెలియఁజేయక తీరదు.

సుబ:—బ్రాహ్మణోత్తమా! నేను ప్రయాగనుండి వచ్చుచున్నాను, నావృత్తాంత మెఱింగించుటకు నోరాడక యున్నది, నాకష్టము దరికొని మండుచున్నది, నాదుఃఖం బింతింత యని వచించుటకు వీలుపడనిది, ఎట్టి ఱాతిగుండెఁ గలవాఁడైనను నాకథ వినెనేని కంటఁ దడిపెట్టక మానఁడు. ఊరు విడిచి కొంత మఱచియున్నాను. మరల నెందులకు జ్ఞాపకమగునట్లు లోనర్చెదరు. మీబోఁటి నిర్మలచిత్తులమనంబున కాయాసము గల్పింపఁ జాల, నాకథ యుండనీ. ఆకాంత వరియించిన రాజసుతుఁ డెవరో మీరు విచారించి యున్నారా?

సూర్య:—విచారించ కేమి. అతని దేశ మేదియో తలిదండ్రు

లెవ్వరో తెలియదు గాని యతని పేరుమాత్రము కళా భానుఁ డట.

సుబ:—ఆహా! ఆ విద్యానిధని, ఆ నవమన్మథుని, ఆ ధనుర్ధరుని, ఆ ప్రతాపభానుని, ఆ కళాభానుని యీ రాజపుత్రిక యే గాదు ప్రపంచమునఁ గల కన్యక లందఱు సరియించెదరుగాని యీకన్యకలకు లభ్యముగావలయుఁ గదా.

సూర్య:—ఏమండీ, ఆతనివిషయము మీరును నద్భుతము గా వచించెద రే? మీ కెట్లు తెలియును.

సుబ:—మా రాజకుమారునిసంగతి నాకు దెలియదేమండీ. ఆతని ప్రతాపాదు లెఱుంగుదు గాని యీకుమారుని జూచుభాగ్యము నాకు లేకున్నది ?

సూర్య:—మీ రాజకుమారుఁ డని జెప్పితిరి, ఆ కుమారుని జూడ లే దని చెప్పితిరి, మీసంగతి నాకు బోధపడక మిడుకుచున్నాను. స్వామీ! మన మిరువురము దేశాంతరగతులము,మన కెవ్వ రిచ్చట స్నేహితులుగాని బంధువులుగాని లేరు. స్నేహితము సాప్తపదాధీనము. చాలాప్రొద్దునుండియు మాటలాడుచున్నవారము. మన మిపుడు స్నేహితుల మైతిమి. మీవృత్తాంత మెంతటి దుఃఖకర మైనదైనను నా కెఱిఁగించి మీదుఃఖమున నాకొక భాగం బియ్యుడు, చెప్పక తప్పదు.

సుబ:—శాస్త్రిగారూ! నన్ను నిర్బంధపఱచుచున్నారు తనకుఁ గల సంతాప మితరులతోఁ జెప్పికొన్నఁ గొంత

యూరట గలుగు నని లోకోక్తి గలదు. నాకథ వివరించె దను వినుఁడు. ఆంధ్రదేశమున గోదావరీనదీతీరమున మహేంద్రవర మను నగరము గలదు. ఆపట్టణమున నరేంద్రచంద్రుఁ డనురాజు గలఁడు. ఆ రాజేంద్రుఁడు దనప్రతాపముచే దక్షిణాపథ మంతయు జయించి ధర్మముఁ దప్పక శ్రీరామచంద్రునిరీతి ప్రజలను దన కన్నబిడ్డలవలెఁ జూచుచు పరిపాలించుచుండె. అతని చెంత నేను రాజపురోహితుఁడను, కవీశ్వరుఁడను, ఆస్థానపండితుఁడను, పౌరాణికుఁడను, స్నేహితుఁడను యిన్ని పదవులతో నెక్కువగౌరవము నార్జించి యుంటిని. నాకు నెల కొక్క నూరు దీనారములు గౌరవవేతన మొసంగుచుండె. ఆరాజేంద్రునకు సంతానము లేక యజ్ఞయాగాదు లొనర్చె, దానము లొనర్చె, దేవాలయములు కట్టించి బింబప్రతిష్ఠలు జేయించె, నాగప్రతిష్ఠలు నశ్వత్థవివాహము లొనర్చె, దీనానాథజనుల నాదరించె, యాత్ర లొనరించె నెన్ని ప్రయత్నము లొనర్చినను సంతానము కలుగ దయ్యె. రాజ్యముపై విసుకు జనియించె, ఏభోగము లనుభవించుటకు విరక్తి గలిగె, చింత మితిమీఱె, పరమసాధ్వీతిలకంబగు ప్రియంవదాదేవి యను తనపట్టపుదేవేరియుం దానును దపం బొనర్చి సంతానంబు పడయవలయు నని నిశ్చయించి రాజ్యమును మంత్రియాధీన మొనర్చి తపోవనంబునకై ప్రయాణ మయ్యె. నేనును నా భార్యాసహితముగా వారివెంట వెడలుట కుద్యుక్తుఁడనై రాజుతో విన్నవించుకొంటిని యంగీకరింపఁ డయ్యె, బహువిధముల వేఁడి

కొంటిని వల దనియు నన్నుఁ జక్కఁగా గాపాడవలె ననియు
నా కేవిధమయిన కొఱంతయు గలుగఁగూడ దనియు మం
త్రికిఁ గట్టుదిట్టము లొనర్చి భార్యాసమేతుఁడై యారాం
జేంద్రుఁడు నైమిశారణ్యమునకుం జనియె. రాజ్యమంతయు
మంత్రికి స్వాధీన మయ్యెఁ, గొంత కాలము జరిగె, మంత్రికిఁ
దుర్బుద్ధిపొడమె, మొదలనే మహాక్రూరుఁడు రాజ్యమం
తయుఁ గరగతం బగుటచే మఱింత దుర్మార్గము ప్రబలె,
వతనికి కవిత్వపురాణవేదశాస్త్రములయం దేమియుఁ బరి
చయము లేదు, శుద్ధమూర్ఖుఁడు, ద్రవ్యార్జనమునందే కడు
ప్రీతి, బహులుబ్ధుఁడు, నానాఁటి కాతని క్రూరకృత్య మభి
వృద్ధిఁ బొందుచుండె, నా పాండిత్య మాతని చెంత నిష్ప్రయో
జన మయ్యెఁ, నాకుఁ బ్రతినెల కొసంగుచుండిన నూరుదీనార
ములపై నాతనిదృష్టిపాఱె, కొన్ని దినములనుండి కడుపుంబొఁ
గుములుచుండెనో యొకానొకదినమున దగ్గున మండి
నన్నుఁ బిలిపించి శర్మగారూ! మీరు నిర్నిమిత్తముగా నెలకు
నూరుదీనారములు రాచనగరునుండి తీసికొనుచున్నారు.
విశ్వాసముచే రాజుగా రొసంగినను మనము వృథాగా
నుపయోగించుకొన రాదు, రాజద్రవ్యాపహారకు లగు
దుము, మీ కొక యధికార మొసంగెదఁ బన్నులు వసూలు
చేసెదరా యనియె. మంత్రివరా! నేను వైదికుఁడను, మిక్కి
లి ఛాందసుఁడను, లౌక్యవృత్తులు నా కేమియుఁ దెలియదు,
నావలన కాదని మీకుఁ దెలిసియుండియు నన్నడుగు చున్నా
రే యంటిని. అట్లయిన వృథాగా నెలయొకటికి నూరుదీనా
రము లిప్పటినుండి యొసంగుట నిల్పుదలఁ జేసి యున్నాఁడ,

పండితగౌరవార్థము నెల కొక పదిదీనారము లిచ్చెద
మీరు భార్యాభర్త లిరువురే గాదా జీవనమునకుఁ
జాలు ననియె. బహుకాలము నుండియు నత్యంతగౌరవ
ముతో నూరుదీనారములు తీసికొని మహాపదవియం
దుండిన నేను బదిదీనారముల కే మని సమ్మతింతును,
మంత్రీ! నాపైన నీ కెందుకింతటి నిర్దయ, మా రాజేంద్రుఁడు
న న్నత్యంతప్రేమచే రక్షించు చుండవలె నని నీ కప్ప
గించి యున్నవాఁడే వలదు, వలదు. నాగౌరవవేతనము
పై నీదృష్టిఁ బారనియ్యకు మని బహువేఁడికొంటి. నెంత
వేఁడుకొన్నను దుష్టకీటకవిషము పోలె నాతనిమనస్సు
మఱింత యుద్రేకమై యింక మాట్లాడిన నేనిచ్చెదనన్న పది
దీనారములు సహా నొసఁగను, మీ రాజున కేమి యడవిలోఁ
దపము సేయు చున్నవానికి రాష్ట్రముయొక్క లాభ
నష్టము లే మెఱుంగును, వాగ్దత్తము లందఱుఁ జేయ
వచ్చును నెఱవేర్చుట గదా దుర్లభము, ఇచ్చట రాజ
భాండాగారమున ద్రవ్యము క్షీణించుచున్నది వృథా ద్రవ్య
ధ్వంస మొనరించి రాజ్యమును భ్రష్టు బట్టించవలె ననియా
నీసంకల్పము, చాలు చాలు. నీపాండిత్యము మా కనా
వశ్యకము, ఊరక పదిదీనారములు దీసికొని పడి యుండు
మనియె. అయ్యా! బ్రాహ్మణుండను, పౌరోహితుండను,
బహుకాలమునుండి మి మ్మాశ్రయించుకొనినవాఁడను,
దయయుంచు మని వేఁడికొంటిని. నీవు బ్రాహ్మణుఁడవా?
చండాలుఁడవు, ఋణపాతకుఁడవు, రాజద్రవ్యాపహారివి,
నీవు పౌరోహితుఁడ వేమధికార మొనర్తువు? పౌరోహితునికిఁ

దగినదక్షిణ పదిదీనారములే యొసంగెద. నిష్టమున్నఁ
గైకొనుము లేకున్న వదలు మనియె. చండాలుఁడ వన్నం
దుకు నాకత్యాగ్రహము గలిగె. అమాత్యాధమా! నేను
నిక్కముగా నీ వన్నట్లు పౌరోహితుఁడనే, నాయధికారముఁ
జెప్పెద వినుము. నీభార్యయో నీకుమారుండో చచ్చిన
నీమెడకు బద్దె వేయించి కుడికి నెడమకును ద్రిప్పించి ప్రేత
కార్య పిండప్రదాన తిలోదకముల నేలోపము లేకుండా
నెఱవేర్చు యధికారము గలదురా? నీచా! పౌరోహితుని
కిదియే గొప్పయధికార మని యింకను బరుషోక్తు లాడితిని,
మంత్రి కాగ్రహము ద్విగుణీకరించె. బ్రాహ్మణాపశదా! ఈ
రాత్రియే నీవును నీభార్యయును నీపురి దాఁటి పొండు,
రే పుదయమున నీపురిలో నగపడితి రేని మీయిరువురకును
శిక్ష విధియించెద నని దండనాధికారిని రప్పించి రే పుదయ
మున నీబ్రహ్మబంధు డీపురమునం దగపడిన శూల
ప్రోతముఁ గావింపు మని నాయెదుటనే కఠిన మైనయాజ్ఞా
పత్రిక నొసంగి నారాత్రియే నామందిరమునందుఁ గల
సమస్తవస్తుసామగ్రి నంతయుం గైకొని కట్టుబట్టులతో
విడిచి చనియె. నే నతిసంతాపముచే భార్యం దోడ్కొని
యాప్రత్యూషముననే మహేంద్రవరము నిర్గమించి యాఁ
కలి ప్రొద్దున కన్నమును నీరమును దొరకక పరితపించుచు
కాయగూరలం దినుచు బంధువులు స్నేహితులు నన్నెఱిం
గినవారు నుండుపురములందు జొరక బహుదూర మేతెంచి
కానరానిదేశమున భిక్షాన్నముం దెచ్చి యుదరపోషణ
నొనర్చికొనుచుఁ బ్రయాగపట్టణముం జేరి యచ్చటనే

ధర్మశాలయం దావాసము గల్పించుకొని యుంటిని. నా భార్య నవమాసముల గర్భవతి యయ్యును నావెంట బహు దుర్గమమార్గమునఁ గష్టముల కోర్చి సహధర్మచారిణీ ధర్మమును సార్థకపఱచె. మఱి కొన్ని దినముల కొక యాడుశిశువుం బ్రసవించె. నాపురమందు గల సాధ్వీమతల్లులు కటాక్షించి కాను పోనరించి బాలెంతరాలిని శిశువు నతిశ్రద్ధచేఁ గాపాడిరి. యాత్రికులకు సంకల్పములు చెప్పుచు శ్రీమంతులకు ఫలమంత్రాక్షత లొసఁగుచు సాంవత్సరీకములందు నిమంత్రణ కొప్పికొనుచు యజ్ఞంబుల ఋత్విక్కరణాబులందుచు నుదరపోషణం జరిపికొనుచు నాభార్యను నాకూఁతురను రక్షించుకొనుచుంటిని. నాకొమార్త యగు సుశీల ప్రజ్ఞాశాలియై నావలన సమస్తవిద్యల నభ్యసించె. మఱి కొన్నిదినములకు రజస్వల యయ్యె. పరిణయవయస్కురాలగు నాపుత్రికకుఁ దగినవరు నన్వేషింపవలయు, పరిణయమొనర్చుటకుఁ దగిన వస్తుసామగ్రి సమకూర్పవలయు నని యోచించి తొలుత వరు నన్వేషించి యావల సామగ్రి సమకూర్పవలయు నని నిశ్చయించి యుంటిని. మాఘమాసమేతెంచె. మాఘస్నానార్థమై దేశదేశములనుండి యనేకులు జనుదెంచి మే మున్న ధర్మశాలయందే భోజనపానములఁ దీర్చికొనుచుఁ ద్రివేణీసంగమమున స్నాన మాచరించుచు నుండిరి. వారిలోఁ గాశీపురమునుండి స్నానార్థమై వచ్చియున్న విద్యార్థి యొక బ్రాహ్మణబ్రహ్మచారి రూపయావన లక్షణ ప్రజ్ఞా బ్రహ్మవర్చస్వియై బ్రహ్మచర్యాశ్రమాచరించుచుండఁ గాంచితి. నాసుత నతని కియ్యవలయు

నని నిశ్చయించి యతనివృత్తాంతము విచారించితిని. తనది కాశీపుర మనియుఁ దలిదండ్రులు గలరనియు భారద్వాజస గోత్ర.మనియు ఋక్శాఖ యనియుఁ గాశీపురముననే యానందవనమునం దాశ్రమంబు గల్పించుకొనియున్న భట్టపాదాచార్యులవలనఁ దర్కశాస్త్ర మభ్యసించుచున్నా ననియుఁ దనపేరు శ్రీపాదశర్మ యనియుఁ దన కిరువది యైదువర్షములు వయ స్సనియుఁ జెప్పె. మేము ఋక్శాఖ యందు శ్రీవత్ససగోత్రజుల మగుటచే నితనికే యొసంగ వలయు నని నిశ్చయించి ఘటితార్థముసహా చూచుట తే దనుకొని, నాయనా! శ్రీపాదా! నాకొమార్తె సుశీలను చూచియున్నావు గదా? ఆబిడ నీసహధర్మచారిణి యగు టకు నీకు సమ్మతిమేనా? అని యడిగితి నని చెప్పు చుండఁగా; సూర్యనారాయణశాస్త్రిముఖమునం దొక విధ మయిన వికాసము గలిగి యేదియో మాట్లాడ నుం కించి మరల నుపశమించుకొనియె. అంత సుబ్రహ్మణ్య శర్మ యి ట్లనియె. మరల నాబ్రహ్మచారి నాప్రశ్నకు జవా బుగా మాతల్లిదండ్రులనడిగి వారు సమ్మతించి గైకొందు మన్న మీరు సమ్మతించి యొసంగెదమన్న మీ యుభ యులయాజ్ఞకు బద్ధుఁడనే కదా యనియె. నాభార్యయును సమ్మతించె. నాకూఁతు రొప్పికొనియె. యతఁడొప్పికొన్న ట్లు ముఖలక్షణమువలనఁ దెలియుచుండె. అంతలో సూర్య నారాయణశాస్త్రి తనయుల్లాస మణఁచుకొనలేక శర్మ గారూ! యాబ్రహ్మచారి శ్రీపాదుఁడు నాకొమారుఁ డేనండీ, మీవంటి సత్పురుషులబాంధవ్యము దొరకుట దుర్ల

భము గదా! నేనును సమ్మతించియున్నవాఁడ, నుభయుల సెలవులు నేనే భరియించెద, నీ శ్రావణమాసముననే లగ్నము లున్నవి, కర్కి శ్రావణము గాదు, ముఖ్యముగా గురువు కర్కాటకమం దున్నవాఁడు, నాకును మా శ్రీపాదునకును గురుబలము చక్కఁగా నున్నది, "శుభస్య శీఘ్రమ్" అని పెద్దలు వచింతురు. మీ రేవిధమయిన కొఱఁత నుంచుకొనక మాగృహమునందే వివాహ మొనరింపుఁ డనినంతనే సుబ్రహ్మణ్యశర్మ మహాదుఃఖాక్రాంతుఁడై హాసుశీలా! ఈనిర్భాగ్యునిగర్భమున నెందుకు జనియించితివి తల్లీ యని యేడ్చె. అది గాంచి శర్మగారూ! దుఃఖింపకుఁడు. గడచిన వైభవమును దలఁచుట గతజలసేతుబంధనముగాదే. కలిమి లేము లెవ్వరికిని శాశ్వతము గాదు. ఎవ్వ రెవ్వరి కేయే కాలమున కేయేరీతిఁ జరుగునది మన మెఱుఁగుదుమే. పూర్వజన్మకర్మ భోఁ క్రోయుటకు మనతర మగునే. పూర్వకృత సుకృత దుష్కృతముల ననుసరించి యుండు జననకాల గ్రహ దశాంతర్దశలరీతిఁ జరుగు ననే శాస్త్రోక్తులు మీ కెఱింగింప నేసమర్థుఁడనే. మీ రెఱుఁగని శాస్త్రము లున్నవే? దుఃఖింపకుఁ డనిన, స్వామీ! నే నా కలిమిలేములకుఁగా దుఃఖించ లేదు. తండ్రీ! మీబోఁటి యాగర్భశ్రీమంతుల బాంధవ్యము నావంటి గర్భనిర్భాగ్యున కలవడునే? ఏమి చెప్పుదు. నాకడుపు సంతాపదవానలముచే దహించుచున్నది. మీపుత్త్రునితో నిట్లు మాటలాడి మనమున నిశ్చయించుకొని సామగ్రుల సమకూర్చుచుంటి. మాఘమాస మతిక్రమించె. శ్రీపాదుం డందే యుండె. మరల రెండు

మాసములు జరగె. ఒకదినమందు వేకువన లేచి త్రివేణీ
సంగమమున స్నాన మాచరించి నాపుత్త్రికయు నేనును
నాభార్యయు ధర్మశాల కరుదెంచుచుంటిమి. ప్రళయమారు
తమువలె నొకసుడిగాలి పొడమె. అందఱుఁగన్నులు మోడ్చి
తిమి తెరచుసరికి నాకుమార్తె లేదయ్యె. నాకొకతెయే
పుత్త్రిక నేనెందుఁజొత్తు నాసంతాపమునకు మేరయే లేదు.
నేనెందెందో వెదకితి వెదకించితి నగుపడ లేదు. నాపుత్త్రిక
నొసఁగెద నని మీకుమారునితో నేఁ జెప్పినప్పటినుండి
యు వా రిరువురు నూతనోద్వాహ వధూవరులరీతి నపుడే
యన్యోన్యమైత్రి మెలఁగుచు నొంటిపా టగునప్పు డొకరితో
నొకరు లజ్జాభరములచే మాటలాడుచు భక్ష్యపదార్థము
లేదేని యొసఁగిన నొకరికొకరై యొకరు పెద్దవారలకుఁ దె
లియ కుండునట్లుడాఁచి యొసంగికొనుచు నరక్షణ మెవ్వరో
యొక రగపడకున్నఁ దహతహపడుచు నెద్దియో యొకపని
గలవారివలె నేదియో వెదకువారివలె నటునిటు తిరుగుచు
నెంతయో యుల్లాసములచే మామనస్సంతోషంబగునటుల
మెలఁగుచుండిరి. నాకూఁతు రదృశ్య యైనంతనే మీసుతున
కదే చిత్తభ్రాంతి గలిగి వెదకుచు నే నెంత నిర్బంధముతో
నాతని కనిపెట్టుకొని యున్నను మఱుదినము వేకువనే లేచి
యెం దరిగెనో తెలియ దయ్యె. నాభార్యనూరార్చి నాఁట
నుండియు వా రిరువురిని వెదకుచు నరణ్యములలో గుహ
లలో జనావాసములలోఁ జూచుచు నీపట్టణంబున కేతెంచి
యున్న వాఁడ. నిందు నగపడ దయ్యె. అనునంతనె హా! శ్రీపా
దా! యెట కేగితివిరా? నాయనా! భట్టపాదాచార్యులవద్ద విద్యా

భ్యాసము సేయుచున్న వాఁడ వనియే యున్నవాఁడనే? అని యఱచి సూర్యనారాయణశాస్త్రి మూర్ఛిల్లె. అది గాంచి శాస్త్రిగారూ! మీ రెందుకు దుఃఖింపవలయును. మన ముభయుల మొకేగురునియొద్దఁ జదువుకొన్న వారివలె నున్న వారము. నేఁడు బహుళపంచమి గదా! చంద్రుఁ డుదయించుచున్న వాఁడు. దైవ మొనర్చిన ట్లగును. మన మిరువురము బిడ్డలను వెదకుచుఁ బోవుదము. ఈరాత్రి పురియందు లేయునించి రేపుదయమున నెందైనా వెడలుద మని యనుకొనుచు నిట్టూర్పు విడుచుచు వా రాపురిలోనికిం జనిరి. సహకారతరుచాటున వినుచున్న మనతరుణు లిరువురు వారిమాటలు విని వారికష్టములకుఁ దామును శోకింపుచు భ్రమరికా! యాబ్రాహ్మణున కేకపుత్త్రిక యట, యదృశ్య యగుట కేమికారణమై యుండు నని భువనమోహిని యనియె. వా రిరువురి కీరీతి వాక్యార్థము జరిగె.

భ్రమ:—దేవీ! నీవును మీతండ్రి కేకపుత్త్రికయే గదా! ఆ చిన్నదాని నేదైన భూతమో పిశాచమో యెత్తికొని పోయి యుండవచ్చును.

భువ:—భూతప్రేతము లైన నొకవ్యక్తిపై నావహిల్లి నావ్యక్తి బంధువు లొసఁగుబలులవలనను శాంతులవలనను తృప్తిఁ జెంది పోవును, అట్లు లేకున్న స్తంభనమోహనాది మంత్రములచేఁ బలాయన మగును. పూర్తిగా మనుష్యు నెత్తికొని పోయి యే మొనర్చును? అయ్యో! ఆబ్రహ్మచారి యెట కేగెనో; ఆచిన్నదానిపై నెంత మమత గలిగి యుండెనో;

పాపము ప్రేమ యనున దెంతటికష్టమున కైనను బాల్పఱచును గదా! ఇచ్చెద నను మాటమాత్రమె; ఇంకను వివాహామే కాలేదే; ఎచ్చటెచ్చట వెదకుచున్నాఁడో పాపము.

ప్రభ.మః:— దేవీ! నీవుమాత్రము వివాహితవై యున్న దానవా; ఆ కళాభానుమహారాజుగారిని జూచియైన నుండలేదే? ఆ పురుషోత్తమునియందె నీభక్తివిశ్వాసప్రేమము లగపఱచుచుండలేదా? అన్నిటికిని మనస్సే కారణము. ఒకక్షణమున నతిదూరమునం దున్న ప్రేమపాత్రుల నరసి చనుదెంచునది మనస్సే. పాతాళాది చతుర్దశభువనముల నరక్షణములోఁ దిరిగి వచ్చునది మనస్సే. అనేకకోటి బ్రహ్మాండబ్రహ్మప్రళయావ్యక్తాదుల నన్నిఁటిని దాఁటి పరమాత్మతత్త్వము గాంచి యందుఁ జొర నభ్యాసము లేమి తదీయ తేజంబును గాంచ నశక్యమై యొక్కక్షణముననే యందుండి మఱలఁ జనుదెంచు బంధమోక్షము లొనరించునదియు మనస్సే. అందు మీాబోఁటిసాధ్వీసుతల్లుల మన మతిసాధుత్వమున నచంచలమై సంకల్పించినమాత్రముననే యదియే పరమగతిగా నెన్నికొని తదేకధ్యానపారీణతఁ బొందుచుండుటఁ జూడవలయునా? వివాహామే కావలయునా; సంకల్పము మాత్రముచాలదా. ఆత్మతత్త్వ మందఱియందు నొక్కటియే కదా? మనోగోళ కేంద్ర సృష్టిపరికరభూతతత్త్వ మందఱి యందు నొక్కటియే కదా? ధారణాశక్తిచే నభ్యాసవశముచే మహోన్నతిఁ గాంచు మీాబోఁటివార లి ట్లన్న నేఁ జెప్పఁ గలదాననా? ఆ బ్రాహ్మణులు తమకష్టసుఖములను

చెప్పికొనుచునే కాలం బంతయుఁ గడపిరి. మనకళాభానుని
కథ కొంతవఱకు మాట్లాడి సాంగము గానియ్యరైరి. వార
లీరాత్రి మనయూరనే యేదో యొకధర్మశాలయందు శయ
నించి యుందురు. రేపటియుదయమున వెదకి మనరాకుమా
రునికథను దెలిసికొని చనుదెంచెద నీకఁ దడయక మంది
రంబున కరిగెద మని యిరువురు మాట్లాడుకొనుచుఁ బురి
లోనికి వచ్చుచుండిరి. అప్పటికిఁ బదునొకండుగడియలరా
త్రి కానచ్చెను. జ్యోతిర్గణములును, చంద్రభగవంతుఁడును
దప్ప మఱియెవ్వరును లేరు. పక్షులు రెపరెప మని యెగసి
యొకచెట్టునుండి మఱియొకచెట్టున వ్రాలుచుండె. కొమ్మ
కొమ్మల కెగురుచు దుముకుచు శాఖామృగము లేదైనఫల
ములు భక్షించి పాఱవేయుచున్న నారాజపథపార్శ్వమునం
దున్న సాలిచెట్లక్రిందటపటపటశబ్దమగుచుండె. నాతరుణులు
సహజభీరులుగాననులికిపడుచు నటునిటుఁజూచుచుఁ గాలము
మీఱి యున్నందున పెద్దలయాక్షేపము గల్గు నని చింతి
లుచు నడుగులు తడఁబడ నడచుచుండిరి. ప్రక్కననుండు
చెట్లచాటునుండి యొకవ్యక్తి భయంకరఖడ్గమును ధరించి
తటాలున యాకాంతల కెదురైవచ్చి నిలిచె. అతనిముఖము
నకు నల్లఁగామసిపూయఁబడి యుండె. తెల్లనికృత్రిమగడ్డము
కట్టఁబడియుండె. నల్లనిచీటీగుడ్డ తలకట్టు కట్టఁబడియుండె.
అతఁడునలువదియైదేండ్లవయస్సుగలవాఁడై భయంకరాకార
ముతో నొకశిథిలవస్త్రము ధరించియుండె. అతనివెంట మఱి
యిద్దఱు ఖడ్గములు ధరించి తమరూపము బయలుపడకుండు
నట్లు ముఖమునఁ దెల్లనిచుక్కలు పెట్టికొని కంబడిచుట్టలు

తలపై వేసికొని చల్లడములఁ దోడిగి క్రూరాకారములతోఁ జనుదెంచిరి. ఆ మువ్వురు భువనమోహిని నదిమిపట్టుకొని నోట బట్టలు దుఱిగి కాలుసేతులు బిగియఁగట్టి యెత్తికొని దేవాలయమార్గముగాఁ జెట్లచాటునకుఁబోయిరి. ఆవిపత్తును గని భ్రమణిక కేరునఁ గేక వేసి స్మృతి దప్పి నేలఁబడియె. మణిస్యందనపురమునకు వెలుపల గుడిసెలు వేసికొని కాపుర మున్న బీదజను లా కేక విని పఱుగుపఱుగునఁ జనుదెంచి యచ్చటఁ బడియున్న స్త్రీని గని యిది రాజాంతఃపురపరిచారిక యగు భ్రమణిక యని తెలిసికొని కూఁతలుపెట్టిరి. ఊ రంతయుఁ గూఁత లెగసె. వీథివీథినుండియు జనులు గుంపులు గుంపులై దేవాలయమార్గముగాఁ బరుగిడు చుండిరి. పురరక్షకభటులు తమధనుర్బాణాదిసాధనములతోఁ బరుగెత్తి వచ్చి యచ్చటఁ బడియున్న కాంతచుట్టును మూఁగియున్న జనులను వెనుకకుఁ ద్రోయు చుండిరి. ఈవార్త రాజనగరునకుం దెలిసి యంతఃపురమునందుఁగన్న భువనమోహిని లేకయుండె. ప్రతిశుక్రవారమును దేవీపూజ లొనర్చి వచ్చి యంతఃపురమున నుండెడితీరున నున్నారని యే వారనుకొని యుండిరి. రాజునకును రాజదేవేరులకును గలవరపాటుజనించె. రాజధర్మము నేమియుఁ బాటింపక సామాన్యునిరీతి నడచుచుఁ బాదచారియై యారాజేంద్రుఁడు దేవాలయమార్గముగాఁ బరుగిడుచుండె. రాజదేవేరు లిర్వురును రాణివాసనిర్బంధము లేమియుఁ బాటింపక నలసటచేఁ దొట్రిలుచు నడుగులు తడఁబడ నేడ్చుచుఁ బోవుచుండిరి. తన కాభువనమోహిని నోసంగెద రనుమాట బుట్టినప్పటినుండియుఁ

దనపై నాకన్యక కిష్టము లే దని తెలిసియు, నొకటి రెండు పర్యాయములు లాకాంతచేఁ జీవాట్లు నొందియు, నాకన్యక మీఁదనే ప్రేమగలిగి యున్న లోమకేశుఁ డొకఖడ్గముఁ గేలనంది త్రొక్కుచు రాజమార్గమున నత్యాతురతతోఁ బరుగెత్తుచుండె. నాయంతఃపుర పరిచారిక పడియున్న చోటునకుఁ బోయి యారాజేంద్రుఁ "డమ్మా! భువనమోహినీ!" యని యఱచె. రాజుయొక్క ధ్వనివిని రాజభటులు నచ్చట మూఁగి యున్న ప్రజలును మార్గము విడచి భయభ్రాంతులై నలుప్రక్కల నొదిగి నిలువంబడిరి. పడియున్న భ్రమణికను దట్టి మెల్లన లేవనెత్తి యెదపై నొరగించుకొని, "భ్రమణికా! భ్రమణికా;" యని యొకవిధమగు గద్గదస్వరముచేఁ బిలిచె. పరిచారికకు స్మృతి గలిగి, "భువనమోహినీ! అయ్యో! భువనమోహినీ!" యని యఱచి మరల నేలఁ బడియె. రాజదేవేరు లాసమయమున డగ్గరిల్లి భువనమోహిని కేదియో యపాయము తటస్థించిన దని యందఱు నొక్కపెట్టున హాహాయని యేడ్చిరి. రాజదుఃఖమునకు మేరయే లేదు. ఆగోడుగాంచిన నమనస్కయోగు లైనను స్థిరచిత్తము గల్గి యుండఁజాలరు, పామరులసంగతి చెప్పనేల? చేటికకు మరల స్మృతి గలిగె. రాజు తనదుఃఖము నడఁచుకొని చేటికను సేద దేర్చి, "దాసీ! భువనమోహిని యే మయ్యె" నని యడిగె. దాసికిఁ బూర్తిగా స్మృతిగలిగె. రాజు తన్నొఱగించుకొనికూర్చుండెఁ; యున్నాఁ డని కలవరపాటుచే లేచి చేతులఁ జోడించుకొని, "దేవా! నేఁడు శుక్రవార మయినందున దేవీపూజ లొనర్చి వచ్చుచుండఁగా నీ నదీతీరమునం దిద్దఱు బ్రాహ్మణులు

మనభువనమోహినీవివాహవిషయమును, లోమకేశులవారి వృత్తాంతమును దమపేరు నుగ్గడించుచు వారిదేశవృత్తాంతములు వారికష్టసుఖములు మాట్లాడుకొనుచుండిరి. మన దేశవృత్తాంతము లింక నేమయినరహస్యములు మాట్లాడుదురేమోయని యట్లే నిలువఁబడివినుచుండఁగా వారంతటితోఁ జాలించి ధర్మసత్రమార్గముగాఁ బురములోనికిఁ బోయిరి. మే మీమార్గముగా నింటికివచ్చుచుంటిమి. ఈచెట్లచాటునుండి మువ్వురుపురుషు లేతెంచిరని చెప్పి యేడ్చుచు మాదేవిని సిగఁబట్టినోటగుడ్డలుదుఱిమి కాలుసేతులు బిగియఁగట్టి యెత్తుకొని దేవాలయమార్గముగా నుత్తరదిశఁబట్టి పరుగెత్తిరి. నేను దుఃఖము బట్టలేక గట్టిగా నఱచి నేలం గూలితి నని చెప్పగా నందఱు భోరుమని యేడ్చిరి. పురమంతయు ఘూర్ణాయమాన మయ్యె. సైన్యాధిపతి జనుదెంచె. దిక్కుదిక్కులకును నాకాంత తెఱవరయ నియమింపఁబడిరి. తదేకమనోభావముచే నున్న లోమకేశుఁడీవార్తవినినంతనే మన్మథోన్మాదమునఁ బ్రేమానుబంధమున మైమఱచి యెవ్వరికిం జెప్పక యారాత్రియే వెదకుచు ఖడ్గధారియై యుత్తరదిశగాఁ వెడలిపోయె. మంత్రినియామకమున సారథి యొకరక్షమాయ త్తపఱచుకొని వచ్చె. ఆబ్రాహ్మణులే యింత ఘోరకార్య మొనర్చియుందురా యని రాజు దాసి నడిగె. అయ్యో! శుద్ధశ్రోత్రియులు. వారికి నీలాటి పుత్త్రపుత్త్రికా వియోగము తటస్థించి యున్నందున వెదకుచు వచ్చి నట్లు వారిమాటలవలన స్పష్ట మగుచున్నది. వారల నను కొన్న లేనిపాప మార్జించిన ట్లగు నని దాసి చెప్పె. అంత

దేవేరులతోడను చేటికతోడను రథముపై నారోహించి రోదించుచున్న దేవేరుల నాశ్వసించుచు నారాజేంద్రుండు నగరునకుం జనియె. అట నూఁగియున్న జనులును, పుర రక్షకభటులును వారివారి యునికిపట్టుల కరిగిరి.

(3) ప్రతిజ్ఞాప్రకరణము.

ప్రపంచంబునఁ గల పర్వతంబుల కన్నిటికిని మహోన్నతం బైనది హిమవన్నగము, సమస్తౌషధీబృందముల కాలవాల మీ శీతశైలము, నిఖిలమాణిక్యరాశికి జననసీమ యీ హిమధామము, బహుమహర్షిజనావాస మీ చలిమల, ఆకసంబున నుండి భూమికిం దిగుటకు గంగామార్గ మీ మహాహార్యము, సకలతపస్సిద్ధాశ్రమం బీ తుషారగిరి, గౌరీశంకరుల కునికిపట్టీ ప్రాలేయధరము, చతుర్ముఖ శౌనకముఖ మఖహోమధూమ ప్రకీర్ణ మీ శైలరాజము, వసుధార బదరికారణ్య నైమిశారణ్య బిందుసరోవర లోకపాలసరోవర కేదారేశ్వర బ్రహ్మకపాల అనంగనిర్యాణ గౌరీకల్యాణ రతీమాంగల్యాభివర్ధనాదిపుణ్యక్షేత్ర సంయుతం బీ హిమవంతము. ఇట్టి పర్వతోపరిమహారణ్యాంబునం దొకానొకదినంబున లేళ్లను దఱుముచు వరాహంబులఁ ద్రుంచుచు నేనుఁగుల వాదంబులలోఁ ద్రొబ్బుచుఁ బక్షులం దోలుచు నలుదిశలం బాఱి ఱివ్వుఱివ్వున శబ్దభూయిష్ఠం బగు బాణజ్వాలలతో వేఁటసల్పుచుఁ దలచుట్టలం జుట్టి నడుమునకు నారచీరలం గట్టి కౌపీనంబుఁ బెట్టి కుఱుచని మొదురుదబ్బలం బట్టి సూదులవలె వాడిగా జవిరిన మొనరు పుల్లలను యినుపములుకులను నించించిన యంబులపొదులు వీఁపునఁ దూఁగాడుచుండఁ

గూఁకటులు ముడివైచి కోహో కోహో యను ధ్వను లాక
సంబున కెగయుచుండ వేయిమంది శబరార్భకులు జనుదెంచు
చుండిరి. వారి వెనుక బాలసూర్యప్రభం బోలు నొకవిధం బగు
తేజం బరణ్యం బంతయుఁ గ్రమ్ముకొనుచుండఁ గాంచనబిందు
యుతం బగు నెఱ్ఱనిపీతాంబరము నడుమునకుఁ జుట్టి తివ్యాఘ్రాం
బరవినిర్మితం బగు కవచంబుఁ దొడిగి పసుపువన్నె గల పట్టు
దుకూలము రెంగులువారఁ గట్టికొని శుకదేహచ్ఛాయను
బుఱుడించు పట్టువస్త్రం బంగుగా ధరియించి కేశపాశంబు
లూర్ధ్వంబునఁ గూఁకటిగా ముడివైచి పుష్పంబులం జుట్టి
సువర్ణరత్నమయం బగు హారంబులును పుష్పమాలిక
లును యురంబునఁ దాండవిల్లు చుండఁ గరకంకణాంగుళీయ
కర్ణకుండలాది భూషణములు ప్రకాశింపఁ బరిపక్వజం
బీరఫలసదృశదేహచ్ఛాయ యొప్పార నొక ధనుస్సు
వామహస్తంబునను బాణతూణీరంబులు మూఁపునను శర
ములు దక్షిణకరమునందును ధరియించి. లోకమోహనానంద
కరం బగు ప్రసన్నవదనంబునఁ జందనవినిర్మితోర్ధ్వపుండ్రం
బును గస్తూరీపరికల్పితబిందువును క్వచిత్కుంకుమపరివేష్టి
తం బగు భ్రూమధ్యంబును నొప్పార దారుమయపాదరక్షలఁ
దొడిగి తొల్లి విశ్వామిత్రమహామునీంద్రు వెంటనంటి యాగ
సంరక్షణార్థమై చనియెడి శ్రీరామచంద్రునిఁబోలి యిరువది
యైదు వత్సరంబులు గల యొకబాలకుండు చనుదెంచుచుండె.
ఆతండు శబరార్భకుల కప్పటప్పటి కాజ్ఞ యొసంగుచు సింహ
కిశోరంబులఁ జంక నిఱికించుకొని పైఁబడ నుంకించు చున్న
యాఁడుసింహమును శరాసనాగ్రంబునఁ బొడుచుచు వేఁట

లాడుచుఁ జనుదెంచు చుండ "హా పరమేశ్వరా! కైలాసవాసా! శంకరా! రక్షింపుము, రక్షింపు" మనెడి యార్తారవంబు విని యిట్టి యార్తారవం బొనర్చు వా రెవ్వరో యని యా దిక్కునఁ జూచుచుండ నటుల నదే యార్తారవము విన నయ్యె. అది గాంచి భిల్లులారా! మీ రిచ్చటనే వేఁట సల్పు చుండుఁడు, నే నచటికిం జని సమాచారంబు నారసి జనుదెంచెద నని చెప్పి సింహకిశోరంబుల నాఁడుసింహంబు చెంత బాఱవైచి కవదోనల జక్కఁగా బిగించి శరవేగమున నార్తారవము బయలెంచు నుత్తరదిశం బట్టి చని యొక్కయశ్వత్థవృక్షాగ్రంబుపై నార్తారవంబు సల్పు నొక పెద్దభూతంబును గనియె. అదియు శల్యావశిష్టంబై క్రమక్రమంబున హీన మగు స్వరముతో సమస్తాంగంబులు కట్టువడి కడుపుచిచ్చుచే నెఱ్ఱవాఱిన నేత్రములొప్పారఁ బరితపించు చున్నఁ గని కరుణారసంబు వెల్లిగురియ నాపురుషోత్తముం డిట్లనియె.

ప్ర:—అయ్యా! నీ వెవ్వరు? ఎందుల కీరీతిఁ బరితపించుచున్నవాఁడవు?

భూ:—బాలకా! నే నొక దైవోపహతుఁడను, మంత్రపాశబద్ధుఁడను, కడుపుచిచ్చుచేఁ గడతేఱు చున్నాఁడను.

ప్ర:—ఎవరిచే మంత్రపాశముల బద్ధుఁడ వైతివో, అయ్యో! శుష్కించి యున్నావే, పాపము! కారణ మేమి?

భూ:—నాకథ వివరించుట కిపుడు శక్తిహీనుఁడనై దాహముచే సుడివడి యున్నాను. నే నాహారంబుఁ గైకొని రెండు మాసము లయ్యె. ఆ పర్ణపుటికలచే నదీపావనోదకంబు

దెచ్చి యిచ్చినఁ గ్రోలి నాకిఁక వచియింతు నింతమాత్రము పుణ్యము గట్టికొమ్ము.

అనిన నిది యొకమహాసహాయమా యని తామరాకులను దొప్పగాఁ గూర్చి జలంబులఁ గొని తెచ్చి యిచ్చినఁ గడుపునిండఁ గ్రాని సేదఁదేర్చికొని, తండ్రీ! నిన్నుఁ గన్న సాక్షాత్పరమేశ్వరుఁడు నన్ను గృతార్థుం జేయుటకుఁ జనుదెంచెనేమో యని యొకవిధం బైన యుల్లాసము గలుగుచున్నది, రెండుమాసములనుండి యింతమాత్రము నన్నుఁ బల్కరించినవారు లేరు, నీవు బాలుఁడ వయ్యు నా యాకృతికి దిగులొందక నన్ను సేదదేర్ప నుద్యమించి యున్నవాఁడవే? నీ ధైర్యసాహసంబు లెంతని కొండాడుదును, నాకథ సాంగముగా వివరించెద. నేను భూత ప్రేత పిశాచాది సకలవిధభూతగణములకు నాథుండ, నన్ను బేతాళుఁ డందురు, ఇచ్చటికిఁ దూర్పుదిశ నిదే హిమాలయారణ్యమున బ్రహ్మపుత్రానదీతీరమునం దొక భైరవపూజాపరుం డగు భేండాభైరవుం డను కాపాలికరాక్షసుం డాశ్రమంబుఁ గల్పించుకొని యున్నవాఁడు. అతఁడు మహాక్రూరుఁడు. అతనిచెంత వేయిమంది చార్వాకరాక్షసులును వేయిమంది భైరవానుచరులును, వేయిమంది యాశ్రమశిష్యులును గలరు. ఆ రాక్షసభటులు ప్రజల కొనరించు బాధలింతింత యని చెప్పుటకు వలనుపడదు. ఆభైరవుఁడు మహామంత్రవేత్త. వామకాంతదీక్షితుఁడు. వామాచారపరుఁడు. ప్రతిమంత్రమును శీఘ్రఫలంబుఁ జెందగల వాక్సిద్ధిపరుఁడు. తనుశ్శవసాధనోపకరణం బగు నధర్వణ వేదం బాతనికిఁ గర

తెలాపులకము. ప్రయోగోపసంహారములందు నేర్పరి. ఆ దురాత్ముఁడు ప్రతిదినమును భైరవవిగ్రహమున కొక నరు బలి నొసంగుచుండును. ప్రతిసోమవారంబునం దొకశృంగారి వంతురాలును, యౌవనాంగియు నగు కన్యకను బలి యిచ్చుచుండు. అనవరతం బేదియో క్షుద్రమంత్ర మను ష్ఠానంబు చేయుచుండు. అతం డొకదినము కర్ణకపాల యను మంత్రానుష్ఠాన మొనర్చి యా మంత్రాధిదేవత నాహ్వా నంబు గావించె. ఆ కర్ణకపాల నాముఖ్యపరిచారిక యగుటచే నాతో విన్నవించె. అది విని యెవ్వఁడురా నా చెంతనున్న నిన్నుఁ బిలుచువాఁడు? పోనల దని నా ప్రయోగ ముపసంహార మొనర్చితి. మఱియొకటి ప్రయోగించె నదియు నుపసంహరిం చితి. మఱియొకటి ప్రయోగించె నదియు నుపసంహరించితి. “ఆ దురాత్ముఁ డెవ్వఁడో చూచెద” నని కర్ణకపాలం దోడ్కొని భైరవాశ్రమంబునకుం జని చూచితిని. రక్తమాం సములచేఁ గొంపియై . మక్షికములును, కాక ఘూకములును ముసురుకొనుచుండఁ జూడ నసహ్యంబుగను ఘోరంబుగ నుండె. బలికొఱకై బలవంతమునఁ దెచ్చిన స్త్రీపురుషుల కిల కిలము, నార్తారవముఁ జెప్ప నలవిగాదు. నాఁడు సోమవారము. ఒక సర్వాంగసుందరిని రక్తవస్త్రగంధమాల్యాదులచే నలంక రించి యిరువురు చార్వాకాంగనలు చెఱియొకప్రక్క నీడ్చు కొని వచ్చుచుండుటయు, నా కాంత తనతలిదండ్రులం దలఁచి యేడ్చుచుండుటయుఁ, బలుమాఱు మూర్ఛలం జెందుటయుఁ గాంచితి. నాయనా! భూతైరా జైన నాకే యాలజడి గలె. మీబోఁటి సాధుపురుషుల కింకెంతటి యారాటంబు గల్గునో

నేఁ జెప్పఁజాల. అది గాంచి యాకన్యక నెట్లయినఁ దప్పింప
వలయు ననుకొని యొక్కయేటున నారాక్షసాంగనల నిర్వారం
బడద్రొబ్బి యాకాంత నెత్తికొని మహావేగమున కాశీపట్టణ
మునకుం జనుదెంచి యన్నపూర్ణాదేవాలయోపరిభాగంబు
నందుఁ దించి కర్ణకపాలం దోడ్కొని భైరవప్రయుక్తము లగు
మంత్రముల ఖండించుచు నతని దుర్వృత్తి మాన్పి గర్వం
బణంచవలె నని యోచించుచుంటి. భైరవునకు బలి జేయు
స్త్రీని దప్పించుటచేఁ దనపరిచారులవలన నావృత్తాంత
మెఱింగి మహాకోపమున నన్ను సంహరించుట కనేకమంత్ర
ములు నాపైఁ బ్రయోగించె. నే నవి యన్నియు నుపసంహా
రము గావించితి. అతని మంత్రవిద్యయు, నాగబంధన
ప్రయోగములు, మహాస్త్రము లెన్నియో నన్ను బంధించు
టకును భంజించుటకును బ్రయోగించె నవి యన్నియు నన్నేమి
చేయును? నిష్ఫలము లయ్యె. అతండు మఱింత రేఁగి వీరశరభ
సాళ్వాస్త్రం బభ్యసించి ప్రయోగించుటకై మంత్రానుష్ఠా
నము చేయుచుండె. ఆ మంత్రసిద్ధి గాకుండునట్టుల నెన్నియో
మాయ లొనరించితి. అతఁడు సామాన్యుఁడు గాఁడు. చలిం
పక జపతత్పరుఁ డయ్యె. దాని గాంచి యనేకపిడుగు
లతనిపైఁ బడునట్టును, శిలావర్షంబు గురియునట్టును, కొండ
లుర్లిపడునట్టును, భూమి తలక్రిందగునట్టును జేసితి. మఱియు
నాతని స్వాధీనమందు లేకుండ కొన్నిక్షుద్రశక్తుల నతని
దిగ్బంధనావధులయందు నిలిచి దిక్కుదోఁచనట్లనిపిం
చితి. ఏమొనర్చినను జలియింపక మూఁడుమాసములకు మంత్ర
సిద్ధిఁ జెందె పట్టినపట్టు వదలువాఁడు కాఁ డారాక్షసుఁడు.

సిద్ధిం జెందిన శరభసాళ్వాస్త్రముచే దూరబంధనవిధిగా నన్ను బంధించుట కుపక్రమించె. దానిం దప్పించుకొనుట కుపాయము యోచించితి ప్రయోజనము లేకపోయె. నా కాయాసం బధికం బగుచు వచ్చె. ఈ యశ్వత్థవృక్షంబుపైం గూలంబడితి, ఉన్న దియున్నట్టె నా దేహం బట్టె కట్టువడియె. లేచుటకును గదలుటకును శక్తి చాలకపోయె. నాంటనుండియు నన్నోదకంబులు లేక పరితపించు చున్నవాండ. నేండు నీ వొసంగిన నీరంబే యమృతంబువలెం గ్రోలినాండ. నతండు నన్నిట్లు బంధించి మారణహోమంబు సేయ మంత్రం బభ్యసించి యా మంత్రసిద్ధికై యిప్పుడు జపము సేయు చున్నవాండు. ఆ మంత్రసిద్ధికి మూండుమాసములు కావలయు. ఇప్పుడు రెండు మాసము లతిక్రమించినది, ఇంక నొక్కమాసంబే యవధి. పిమ్మట నాప్రత్యంగంబును నభిచారమంత్రంబుల ఖండింపంబడి సజీవముతో మారణహోమంబున యజ్ఞేశ్వరున కాహుతియై నామావశిష్టుండు గావలసినదే. నా గతి యిట్లయ్యె. నా దేహం బంతయు మంటలచే దహించు చున్న దని తట్టుకొన లేక ఘోరున నేడ్చె. అది గాంచి యా బాలకుండును యేడ్చి అయ్యా! బేతాళా! ఈ విపత్తునుండి కడ తేరుమార్గం బేమైనం గలదా? విమర్శింపుము. నే సహాయం బొనర్చెద.

బే:—నాయనా! నీవు పసివాండవు. అది మహాయసాధ్య కార్యము. నీచే నెట్లగును?

పు:—ఎంతటి కఠినకార్యం బైనను నాచరించెద. నీకై యగ్నిం

జోర మన్నను నుఱికెద. ప్రాణంబులు విడువు మన్నను విడి
చెదఁ జెప్పుము. జెప్పుము.

బే:—నాతరుణోపాయంబు నే నెఱుంగను. ఉత్తరదిశగా నిక్లి
పోయి యతిదుర్గమం బగు పర్వతంబులు గడచి బదరీనారా
యణంబును ప్రవేశించి యచ్చట నున్న నరనారాయణు
లను ఋషులను గూర్చి మూఁడుదినంబులు తపం బాచ
రింపుము, నిరాహారుండవై యుండుము. నీవు దేవాంశసం
భూతునివలె నగపడుచున్నావు. వారు నీకు దర్శనం
బొసంగి యాబంధవిముక్త్యోపాయం బెఱింగింతురు. "తండ్రీ!
యామార్గమున నీకంతరాయము లనేకములు సంభవిం
చును. నీ విట్టిపనికిఁ బోవుచున్నా వని యొకరికిం దెలియనీ
బహురహస్యముగాఁ జనవలయు. బయ లగునేని, యా
దురాత్ముఁడు సామాన్యుఁడు గాఁడు. నీ కనేకవిఘ్నము
లొనఁగూర్చును. తుదకు ప్రాణంబున కెక్కు బెట్టును.
మరల నాగతియే నీ కగును. ఇట్టి దుర్ఘటకార్యంబునకుఁ
బసికూన వగు నిన్ను ప్రేరేపించు చున్నవాఁడ" ననిన
నమ్మహాత్ముం డట్టి యాకాశంబుపై దృష్టులు సారించి
"ఓరీ దురాత్మా! ప్రపంచమున నెందఱ పురుషులను,
ఎందఱ స్త్రీలను ఆ పాపి భైరవవిగ్రహమునకు బలి
యిచ్చియున్నావో? వారిబంధువుల నెంతమందిని గోడు
గుడిపించియున్నావో? ఛీ! కష్టాత్మా! నియట్టిమనుష్యులు
ప్రపంచంబునం దుండఁదగదు; మానవద్రోహీ! భేండాభైర
వా! నిన్ను నా బాణజ్వాలలచే నేటికి ముప్పదియవదినం

బున నిదే యాశ్వత్థవృక్షంబునకు బలియిచ్చెద. ఆయమ్మా! బేతాళా! ఇదే నాప్రతిజ్ఞ వినుము. హరిహరబ్రహ్మాదు లడ్డమైనను, సకలగిరికాననంబుగా భూమండలం బొడ్డగిలి పడినను, సముద్రంబులింకినను, నేటికి ముప్పదియవదినంబున యాభైరవుని సంహరించెద. నీబంధవిముక్తి యాచరించెద. ఆ రాక్షసగణంబులను బంచభూతంబులకు గ్రాసం బొసంగెద. ఆ మనుజాహారభైరవవిగ్రహంబును జూర్ణం బొనర్చెద. ఇట్లొనర్పనైతినేని మాతృద్రోహిగతికిఁ, బంచ మహాపాతకంబు లొనర్చువారిగతికి బోవువాఁడ. మఱియు, నాయస్త్రశస్త్రంబులతోఁ జితిఁ బేర్చుకొని యగ్నికాహూత మయ్యెద. ఇఁక నీవు భయపడకుము. ఇదె నారాయణకవచంబున నీ కష్టదిగ్బంధనం బొనరించితి. నిన్నే మంత్రంబులును మారణహోమంబులును బాధింపవు. నా యానతిచే శబరార్భకులు ప్రతిదినంబును నీ కాహారమును నీరమును దెచ్చి యిచ్చుచుందురు, దుఃఖింపక స్వల్పకాలం బోర్చుకొనుము. శబరార్భకులను భయపెట్టక సౌమ్యతచే వా రిచ్చు యాహారంబుఁ బరిగ్రహింపుము. ఇదో నీకు నమ్మిక గలుటకై మరలఁ బ్రతిజ్ఞ నాచరించెద వినుము.

శా. రుద్రుం డడ్డము వచ్చెనేని మఱి సర్గోద్యద్బ్రహ్మయుం దేతెంచినన్
భూభృత్క్ష్మాముఖకాండమెల్ల ప్రళయాంభోరాశిలో గ్రుంగినన్
సుప్రాపిష్టకఠోరపాశముఖి యస్త్రౌఘాస్త్రపాతంబుచే
నాద్రోహిన్ దలద్రవ్వ నేతు రణరంగంబందు భూనాథపా.

ఇఁకఁ బోయి వచ్చెద నని చెప్పి ధనుష్టంకారము గావించుచు నుత్తరదిశఁ బట్టి చనియె.

(౮) అటవీప్రకరణము.

అదే హిమాలయారణ్యమునం దిద్దఱు బాటసారులు మార్గమును గమనింపక కంటకములకు వెనుదీయక శిగి పాదలను లెక్కింపక వంకలు వాఁగులు గణింపక గిరికందరములకు జంకక మృగగర్జనలకు బెదరక మోములఁ జెమటలు గ్రమ్ముచుండఁ జిడిముడిపాటుతో నడచుచు గోఁచులూడి పోవుచుండఁ బలుమాఱు సవరించుకొనుచు నెద్దియో వెదకువారివలెఁ బగ లేడవముహూర్తమున నిరువదియాఱవ నాడికయందుఁ బడమరనుండి తూర్పుగాఁ బ్రయాణము చేయుచుండిరి. వారిలో నొకనికి యెఱ్ఱనిచాయగల యురమునందు రుద్రాక్షమాలలు తూఁగాడుచుండెఁ, గృష్ణాజినపుచుట్టఁ జంక నిఱికించుకొని యుండె, ఎడమచంక నొకమూట నలంకరింపఁబడి యుండె. దివ్యస్వర్ణతంతుపరిచిత్రిత కాశ్మీరశాలువ తలకుఁ జుట్టుకొని రత్నస్థగితకుండలములు కర్ణములం దుయ్యేలలూఁగ నడుమున కొక సన్నపంచ బిగించి పదిరెండుమూరలు గల జరీపంచ పంచకచ్చలు వైచి గట్టుకొని మూఁడుగజములు గల యంగవస్త్రము ధరించి నలువదియైదు సంవత్సరములు వయస్సు గలిగి యుండె. మఱియొక బాటసారి చామనిచాయ పొడుగాటి శరీరము శిథిలమైన శాలువ తలకుఁ జుట్టుకొని యజ్ఞోపవీతము వ్రేలాడుచుండ దర్భపవిత్ర మనామికమునం దలంకరించి రుద్రాక్షమాల లురమునఁ దాండవింప భస్మకూశ్మాండము వలె నొడలెల్ల విభూతిచే నలంకరింపఁబడి సన్నపంచ నడుమునకుఁ జుట్టి సాధారణధౌతచేలముం గట్టికొని పారాయణ

పుస్తకమును, కాశీధావళియును గల మడిసంచి వామభుజమునఁ దూఁగాడు చుండ నేఁబదివర్షములు వయస్సు గలిగి యుండెను. వారివేషభాషలు గన్న బ్రాహ్మణోత్తము లని చెప్పకఁ జెప్పుచుండెను. చెట్లు పొదలు చీఁకటిగ్రమ్మినీడలు గుహలు కోనలు పెద్దపెద్దశిల లగుపడినపు డంతయు "శ్రీపాదా" యని యొకరును, "సుశీలా" యని యొకరును బిలుచుచుఁ బ్రత్యుత్తరము రానందునఁ గన్నుల నీరు గార్చికొనుచు నొకరి నొక రోదార్చుకొనుచు నున్మత్తులరీతి వచ్చుచుండిరి. సూర్యుం డస్తమించెను. వెలుతు రంతకంతకు మఱుఁగుపడి చీఁకటి తలఁ జూపఁదొడఁగెను. చుక్కలొక్కటొక్కటియే గానుపించుచుండెను. అంధకార మతిక్రమించెను. మార్గ మగుపడ దయ్యె. మన బ్రాహ్మణు లుదయమునుండి యడవులం దిరిగి కుడుపు లేక కనుపుచిచ్చుచే నొడలెల్లఁ జిడిముడిగొల్ప నడుగులు తడఁబడ మరల "శ్రీపాదా" యనువారు "సుశీలా" యనియును, "సుశీలా" యనువారు "శ్రీపాదా" యనియును పిలుచుచు నిరాశాపరులై యొకరు మార్గదర్శకులై మఱియొకరు తదనుసారులై నడచుచుఁ దమప్రయత్న మంతయు వృథ యగుటచే నా యిరువు రీరీతి మాటాడిరి.

సుబ:— శాస్త్రిగారూ! ఇఁక మనము నిరాశఁ జెందవలసినదే గదా?

సూర్య:— శర్మగారూ! ఇది మిథునమాసము. ఇప్పు డస్తమానలగ్నము ధనుస్సు. మీ రొనర్చిన ప్రశ్నాకాలము మకరలగ్నము. లగ్నాధిపతి యైన శనియును మార్గాధిపతి

మైన కుజుఁడును లగ్నమం దున్నవారు, కార్యాధిపతి యైన శుక్రుఁడు శుభగ్రహ మైన బుధయుక్తుఁడై వృషభమం దున్నవాఁడు, గురువు కర్కాటకమం దుండి లగ్నమును జూచుచున్నాఁడు, యోచించఁగా లగ్నములో శని కుజు లుండుటచేతను, గురు శని కుజుల కన్యోన్యవీక్షణంబులు గలుగుటచేతను నిట్టి విపత్తు తటస్థించినది. ఈ సమయము నకు రెండు ఉచ్చగ్రహములును రెండు స్వక్షేత్రగ్రహము లును బలవంతమై యున్నవి. కార్యస్థానాధిపతు లిరువురు బలవంతులై యున్నవారు. శుభగ్రహమును బలవంతుఁడైన గురుఁ డుచ్చంగతుఁడై లగ్నమును జూచుచుండుటచే మన కార్యము లన్నియు ననుకూలమే యగు నని తోఁచు చున్నది. నిరాశఁ జెందునంతటి దుర్మార్గము లేదు. కానీ చూతము, ఇంకను విమర్శింతము. కష్టము లనుభవించిన వాఁడు సుఖము లనుభవించియే తీరును. ఇద మిత్థము దుఃఖింపకుము.

సుబ్ర:— స్వామీ! నాకూఁతు రంతర్హితయైనది, నేను ప్రత్యక్ష ముగా గాంచి యున్నాఁడ. ఎంత వెదకినను మొలఁకువ నగు తెలియ దయ్యె. ప్రపంచమున జీవితయై యున్న దని యెట్లు నమ్మవలయు. నే నెట్లు నిరాశఁ జెందకుండుట.

సూర్య:— దేహస్థానమును జీవుఁడు చూచుచున్నాఁడు. ఆత్మ కారకుఁడైన రవి యారింట బలవంతుఁడై యాయుస్థానము నకు లాభస్థానములో నున్నవాఁడు. దేహాధిపతి దేహము లోనే యున్నవాఁడు. గ్రహయుద్ధము తటస్థించి యున్నఁ

మున ప్రాణాపాయము తటస్థించియు బలాధిక మగుటచే
సుఖము గల్గి యుండును. గురువు కర్కాటకమునకు వచ్చి
యయిదునెల లయ్యె. ఇంకను మీకూఁతురు విపత్తు
లోనే యుండు ననుకొంటిరేమో? అట్లనుకొనకుఁడు.
ఇప్పుడు విపత్తునుండి కడతేఱి సుఖవంతురాలై యుండును.
భయపడఁ బని లేదు. నా పుత్త్రునివిషయములో నిన్నరా
త్రి మీరు నాతోఁ జెప్పినప్పుడే కాల మెట్లున్నదో యని
చూచుకొని యోచించి ప్రాణభయము లేదని నిశ్చ
యించితి. వారుభయులకుఁ బ్రాణాపాయము కలుగదని
దృఢముగాఁ బ్రతిజ్ఞఁ జేసి చెప్పఁగలను. వృథా దుఃఖిం
చుచు శరీరమును గృశింపఁ జేసి కార్యప్రయత్నముల
యం దాయాసాసూయలఁ జెందిన నేమిలాభము.

సుబ్ర:—మీ రేదియో యొక విధముగా మనస్సున నూఱట
గలుగఁ జేయు చున్న వారు. మీరు మహాత్ములు. మనోనిశ్చ
యము గలవారు. దైవజ్ఞు లగుటచే నూఱట గల్గి యున్న
వారు. నేనో, పండితనామధేయుఁడనే గాని నాయంత
చంచలచిత్తుఁ డిఁక నొకఁ డుండ డని నా నిశ్చయము.

సూర్య:—అట్లనకుఁడు. ఎవ్వరికైనను గష్టము లేమాత్రము
స్వల్పముగాఁ దటస్థించినను నదియే బ్రహ్మప్రళయ
ముగా భావించి కడతేరుటకు మార్గమే లేదని దశదిశలు
పరికించుచుండుట సహజము. ఈ విషయము లన్నియును
మీ రెఱుఁగనివి కావు. పుత్త్రికాశోకపరీతు లగుటచేతను,
దదన్వేషణార్థమై గృహము విడిచి దేశాటనము నరణ్య

వాసము దటస్థించుటచేతను కేవల పామరత్వ మగు
పఱచుచున్నారు. ధారణాశక్తి గల మీ కెఱిఁగింప నే
సమర్థుఁడనా ?

సుబ్ర:—శాస్త్రిగారూ! ఇప్పటికైదు నెల లయ్యె. నరణ్యారోదన
మొనర్చితి, బడలిక హెచ్చయ్యె. మన సూఱట కలుగ
దయ్యె. ఇఁక నాభార్యకును నాకును త్రివేణీసంగమమే
దిక్కు. నే నొకఁడనే వెదకునప్పుడు నాకీబాధ యేమియు
దోఁప కుండె. ఇపు డాఁకలి బాధించు చున్నది. అడుగులు
తడఁబడు చున్నవి. జవసత్త్వములు తగ్గుచున్నవి. మృగ
గర్జనలకు భీతి వొడముచున్నది. నాఁడు లేని దేహాభిమాన
మీనాఁడు గలుగు చున్నది. ఈ యరణ్యమునం దిఁక దిరు
గాడ లేను. ప్రయాగ కరిగి యెట్లో దేహయాత్ర గడపెద.
ఈ రాత్రి యిం దెందైనా విశ్రమించి వారివారి యునికి
పట్టులకు వారువారు వెళ్లుద మని పశ్చాత్తాపముచే మెల్ల
మెల్లన నడుగిడు చుఁ బక్షులు రెపరెపమని చెట్లనుండి లేచిన
నులికిపడుచు లతయో పూరిపుడకయో మార్గమునం దు
బడియున్న సర్ప మను భ్రాంతిచే మిట్టిపడి మరల నిదా
నించి పరికించి వృథా భ్రాంతిపడితి మనుకొనుచు మరల
మరల నట్లనే భ్రమ చెందుచు వచ్చుచుండ నచ్చట నొక
దేవాలయ మగుపడియె. అయ్యది గోపుర ప్రాకారములు
శిథిలమై భూమి నాశ్రయించి యుండె. లోపలి కరుగు
టకు దారి యగుపడ దయ్యె. బహిః ప్రదక్షిణప్రదేశం బం
తయు నాగజెముడుతో నిండుకొని యడుగిడ నసాధ్యమై

యుండెను. నిదానించి చూచి యొకచో మంటితిన్నెఁ గాంచిరి. ఆ తిన్నె నెక్కి దేవాలయములోఁ బ్రవేశించిరి. ఒక దిక్కున పురుషులు జీరు మని దేవాలయరంగమంటపము నంద దఱచు చుండెను. గబ్బిలములయొక్క దుర్గంధము చెప్ప వీలు లేదు, నాసికారంధ్రము భేదించుచుండెను. బుఱ్ఱుబుఱ్ఱున నెగురుచు ఖేలనం బొనర్చుచు నటు నిటు దిరుగాడుచు విషయోపభోగిచిత్తమువలె నిలుకడ లేక గబ్బిలములు గుంపులుగుంపులుగా నుండెను. ఆ దేవాలయమున కానుకొని యుత్తరదిశగా నొకవటవృక్షముపై భయంకరఘూకధ్వను లంబరము బగుల్చునట్లు మన బ్రాహ్మణులచిత్తం బుత్తలము పెట్టుచుండెను. అది గాంచి వెలుపల శయనించుటకు ఘూకారవములకును, మృగగర్జనలకును దిగులుజెంది యెట్లో యీ దేవాలయముననే యీరాత్రి గడపి యుదయమున వెళ్లెద మని సన్నపంచలవారు వారంగమంటపమున శయనోపయోగస్థలముమాత్రము నూడ్చికొని కరతాళధ్వనులచేఁ గబ్బిలములను దరిమి "కృష్ణా" యనుచు "వాసుదేవా" యనుచు "శంకరా" యనుచు నిట్టూర్పులు విడుచుచు సన్నపంచలును కృష్ణాజినములును పఱచుకొని మూటలు తలక్రింద నిడుకొని శయనించి మార్గాయాసముచేతను, నాహారము లేనందునను నిద్ర రాక యటునిటు పొరలు చుండఁగా, "అయ్యో! జననీజనకులారా! వృద్ధాప్యదశలో నానిమిత్తమై యెంత దుఃఖించుచున్నవారో? హా పరమేశ్వరా! నాగతి తుద కీపాడు దేవాలయములో నఘోరించ

వలసినదేనా?" యని దేవాలయగర్భగుడిలోనుండి యొక శబ్దము విన నయ్యె. అది విని బ్రాహ్మణు లులికిపడి లేచి, శర్మగారూ! ఇం దేదియో భూతమో, పిశాచమో యునికిఁ గల్పించుకొని యున్నది. ఇది పాడుదేవాలయము. నేనుమాత్ర మిం దుండను. చలి యైనను మానె. మృగములు చంపినను సరియే. బయిట కరిగి యం దెందైనా బండలపై నీ రాత్రి గడిపి యుదయముననే మాయూరికి నేను బోయెద. హా! మా శ్రీపాదుఁడు నా కెంత బాధ కలుగఁ జేసె ననియె. ఔనండీ! నాకును భయ మవుచున్నది. ఇందు మీ రన్నట్లు భూతమే యుండవలయు. మీ యోచన బాగుగనే యున్నది. బైట వోవుద మని లేచి శర్మ నిలువఁ బడియె. మరల లోపలనుండి యెవరయ్యా మీరు? బ్రాహ్మణులుగా నున్నారే? భూతప్రేతముల కింత భయపడువారు మీ రేమాత్రపు బ్రాహ్మణులో నాకుఁ దెలియకున్నది? బ్రాహ్మణుఁడు ప్రతిదినమును అర్క పావక సంధ్యోపాస్తి చేయుచు బ్రహ్మగాయత్రి జపించు చున్న నట్టి భూతబాధలు గలుగునే? అమ్మహాత్ముని దర్శన మైనమాత్రముననే నాదుష్టగ్రహములు పలాయనమై పరుగిడవే? బీజమాత్ర బ్రాహ్మణులై ప్రవర చెప్పుచున్న మా పెద్దవారల నడుగవలె ననుచుఁ బరిశుద్ధజలములయందు మంత్రపూతముగా విధిప్రకారము స్నానం బొనర్పక ముక్కి దోముకొనుచు లలాటశూన్యులై సంధ్యావందనాదుల మంటఁ గలిపి బ్రహ్మగాయత్రిపై దుమ్ముచల్లి దైవభాషయందును, తమ దేశభాషయందును వైరాగ్యము వహించుటయే గాక

బహునీచముగాఁ జూచుచు వేదాధ్యయన ముడుగింపఁ జేసి యితరదేశ భాషయే తమపరలోకసాధన మనియు దమ మహాపాతకోత్తారక మనియుఁ దలంచుచు దుష్టకర్మ లొనర్చుచుఁ దమవర్ణగౌరవమును బాటింపక తమపూర్వస్థితులు గమనింపక తమతపశ్శక్తిని దలంపక అన్యదేశ భాషాప్రగల్భములే వేదమంత్రములుగా నుపయోగించి పరిషేచనాపోశనాహుతు లభ్యాసవశమునవో విధిలేకనో మనోవేగముకన్నను నధికత్వరచే నాచరించుచుఁ బక్వపదార్థములరుచులుమాత్రము విధ్యుక్తముగా దొల్లిటివారలకన్న నెక్కుడుగా నెఱుంగు ప్రజ్ఞావంతులై భోజనాంతమున నొనర్చు బ్రాహ్మణవిధులు మఱచి చరించుచున్న కర్మభ్రష్టులు బ్రాహ్మణనామధేయులు భూతప్రేతము లన్న భయపడవలయు గాక. మీబోటికర్మనిష్ఠాగరిష్ఠులు తపశ్శక్తిపరులు బ్రాహ్మణోత్తములు భయపడఁ దగునేమండీ. నేను భూతప్రేతములలో నెవ్వతెను గాను, మీవలెనే యొకమానవజాతిలోఁ జేరిన యబలను అనాథను నన్నెవ్వరో దుష్టులెత్తికొని వచ్చి యీపాడు దేవాలయమునందు గాలుసేతులు బంధించి వైచి పోయి యున్నవారు, మీరు నాపాలిటి పరమేశ్వరులవలెఁ దోఁచుచున్నారు, నాకాలుసేతులు కట్లువిప్పి బంధవిముక్తఁ జేయు డనిన; సుబ్రహ్మణ్యశర్మ యోచించి ఆశ్చర్యముఁ గాంచి భూతప్రేతము లన్నందుకు నామె చెప్పిన వాక్యములకు లజ్జించి ధైర్యము వహించి గర్భాలయములోపలికిం బోయి నాయంధకారముననే తారాడి కాలుసేతులు

కట్లు విడిచి యేమియో మాట్లాడ నుంకించి ఔనో! కాదో! యని సందేహించి యూరకుండె. ఆ యబలయు లేచికూర్చుండి మీ రెవ్వరో ఆపద్బాంధవులు, మీయుప కారమునకు నమస్కరించు చున్న దాన ననియె. వా రిరువు రీరీతి మాట్లాడుకొనిరి.

సుబ:—అమ్మాయీ! నీ వీ ఘోరారణ్యమున కేచోరాత్ముల వలనఁ దీసికొని రాఁబడితివి? నీకంఠధ్వనిచే మా సుశీల కా దని స్పష్టపడు చున్నది. నీ వెన్ని దినములనుండి యీ గుడియందు బాధపడు చున్న దానవు?

కాంత:—నావంటి నిర్భాగ్యురా లేనా మీసుశీల. ఆమెకు నా వలనే యరణ్యరోదనము తటస్థించియున్నదా? ఆమె యెవరు? ఆమె కథ యేమి?

సుబ:—మా సుశీలకథ యటుండ నిమ్ము. నీకథ వివరింప వమ్మా.

కాంత:—అయ్యో! మీ ధ్వని నే నెచ్చటనో విన్నట్లున్నది, ఔను. నిన్న సాయంతనమున మణిస్యందనభువనేశ్వరీ దేవాలయోపరినదీతీరమున మాటలాడుచుండిన బ్రాహ్మణు లిరువురు మీరే యనుకొన్నాను.

సుబ:—ఓహో! నీ వేమి ఆ విభావసుమహారాజపుత్త్రిక యగు భువనమోహినివా?

భువ:—తలిదండ్రులదుఃఖమునకు మూలమై సఖీజనులవియో గబాధకు చోటై బోరులచేఁ జిక్కి యన్నాహారాదులు లేక కాలు సేతులు బంధింపఁబడి యరణ్యరోదన మొన

ర్చుచు నీ పాడుగుడియందు మీచే బంధవిముక్తిఁ జెందిన
కష్టాత్మురాలు నిర్భాగ్యురా లైన యీ భువనమోహిని
నేనే.

సుబ:— నదీతీరమున మేము మాట్లాడు చుండుట నీ వెప్పుడు
వింటి వమ్మా ?

భువ:— నిన్నటిదినము శుక్రవార మగుటచే దేవీపూజకొఱకై
వచ్చి యుండి నపుడు.

సుబ:— ఆ వెంటనే రాజసుతను చోరు లపహరించి రని పుర
మంతయు గగ్గోలుపడుచుండెను. ఆచోరులచేఁ జిక్కినది నీవే
యని యిపుడు నిశ్చయించి యున్నా నన నంతనే పట్ట
లేని దుఃఖముచే భువనమోహిని యేడ్చుచు మాతల్లి
దండ్రు లెంత సంతాపపడు చున్నవారో; ఈ దురాత్ములు
న న్నెందుకుఁ దెచ్చి యున్నవారో; కొన్ని ఫలములు
తెచ్చి యిచ్చి వా రెచ్చటికో పోయి యున్నారు, వారి
కంఠధ్వనివలనఁ జిరపరిచితులువలెఁ దెలియుచున్నది
గాని స్ఫురింప లేదు. తమరూపములు బయలుపడ కుండు
నట్లు వివిధములుగా వేషములు మార్చుకొని యున్నారు,
వారియుద్దేశ మేమో తెలియకున్నది. ఇంకను మాతల్లిదం
డ్రులను జూచుభాగ్యము నాకుఁ గలదో లేదో; నాపాలి
దైవములవలె నీయంధకారారణ్యమున మీరు తో డైతిరి,
ఆ దురాత్ములు రా మున్నే యీ దేవాలయము విడిచి
యెందో మఱుఁగుస్థలములో నీరాత్రి దాగికొనియుండి
సమయముఁ జూచుకొని మా పట్టణమునకుఁ బోవుదము,

నా ప్రాణరక్షణ సేసినందులకు మాతండ్రిగారిచే మీ కెక్కువబహుమతిఁ జేయించెద. మహాత్ములారా! ఇంత మాత్రము పుణ్యము గట్టుకొనుం డనియె. అంత సుబ్రహ్మణ్యశర్మ యి ట్లనియె. ఈ స్థానము విడిచి యెచటికిఁ బోవుటకు వలనుపడదు, ఉదయమునుండి బహుశ్రమ పడియున్నాము, అడుగిడ లేము, ఇం దే యుందము. వారు రానీ చూతము. మే మిరువురము, నీవొక తెవు ముగ్గుర మున్నాము. నిశ్చింతగాఁ బండుకొనుము. వారిం కేమివత్తు రెందో పరుండి నిద్రించియుందురు. రే పుదయముననే లేచి మనము చెట్ల చాటుగా వారికగపడక యూరఁ జేరికొందము. నిన్ను మీ తల్లిదండ్రులచెంతకుఁ జేర్చుపర్యంతము నీ వెంటనే మే ముందుము, భయపడవల దని యూరడించుచుండిరి. ఎవ్వరో మాట్లాడుచు దేవాలయసమీపమునకు వచ్చుచున్నట్లు చప్పిడియయ్యె, అదే వారు వచ్చుచున్నా రని భువనమోహిని చెప్పి భయపడుచు లేచి బ్రాహ్మణులమఱుఁగున నిలువంబడియె. బ్రాహ్మణు లట్టె లేచి సన్నపంచెలకుఁ జెంబులు బిగించి కృష్ణాజినపుచుట్టు లొక చేతఁ బట్టికొని రంగమంటప ద్వారమునకు జేరి యొకప్రక్కన నిలువఁబడిరి. వా రరుదెంచి ధ్వజస్తంభవేదికపైఁ గూర్చుండి యీవిధముగా మాట్లాడిరి.

నీచుఁడు:—శకుంతా! మన మతిక్రూరకార్య మొనర్చితిమి. చేయునపు డేదియో యుత్సాహము ప్రబలియుండెను గాని యిప్పుడావిషయ మన్న మనసు వెనుకంజ వేయుచున్నది. ఇందులకు నీ వేమందువు ?

శకుం:—తండ్రీ! ఏదో యొక కార్యమున కుపక్రమించునప్పుడే కార్యాకార్యములు యుక్తాయుక్తములు యోచించి చేయవలయు, ఇపు డాయోచన లేక యేమును మించి కార్య మొనర్చి యున్నాము. పట్టి విడుచుట పురుషలక్షణము గాదు. వచ్చిన యపకీర్తి వచ్చియే యుండును, అనుభవింపకతప్పదు. అందులకు మఱల యోచించిన నేమి లాభము? మన కౌశికునియభిప్రాయ మెట్లున్నదో.

వీరుఁడు:—కౌశికా! ఇందులకు నీయభిప్రాయ మేమి?

కౌశి:—తండ్రీ! మీయన్న యభిప్రాయమే నాయభిప్రాయము. కాఁగల కార్యములు కాకమానవు. ఆ యబలకర్మ మట్లు క్రూరమరణము జెందునట్లు ఘటయోగము గలిగి యున్నది. అందువలననే మన కిట్టిబుద్ధి కలిగి యున్నది. తెచ్చి యున్నాము. వెనుదీయక రే పుదయముననే మనకార్యము ముగించికొని వెళ్లవలసినదే; సిరి వచ్చెద నన్న వలదను నిర్భాగ్యుఁడు గలఁడే? సార్థక మగు వీరనామధేయముచే నలంకార మొందు చున్న మీరే యీవిషయమున వెనుకంజ వేయ నే నేమి విన్నవించఁ గలవాఁడ?

వీరుఁడు:—చేతులార నొకయబలను సంహరింపవలె నన్న మన స్సొప్పకయున్నది. ఈకార్యము మీరే యొనర్చరండు. ఆవల జరుగుకార్యములు యోచించనగును.

శకుం:—నేను మాత్ర మట్టిక్రూరకార్య మొనర్చుటకు భైరవుఁడనా? నావలనఁ గాదు. మన కౌశికుఁడే యాపని యొనర్పవలయు.

కాశి:—తండ్రీ! ప్రయత్నించితిమి, చేయక తీరదు. చేసినను జేయుటకు సమ్మతించినను జేసినఫలమున కేమాత్రము లోప ముండదు. అందులకు సందేహ మేల? మీ కిష్టము లేకున్న నేను సర్వసిద్ధుడనై యున్నవాడ. రే పుదయమున నో యిపుడే నో నే నీ దేవాలయమునం దీకార్య మొనర్చెద. మీ రూరక చూచుచుండుడు.

వీరు:—కుమారులారా! మనచేతులార నీ క్రూరకార్య మొనర్చుట కిష్టము లేకున్నది. ఈ ఘోరారణ్యమున విడిచి వెళ్లిన నేవేని క్రూరమృగములు భక్షించును. మన మేల నంతటికార్య మొనర్పవలయు?

శకుం:—అరణ్యములో విడిచిన నుపయోగము లేదు. ఎవ్వరెఱుంగన ట్లొక జరతలోనో గుహలోనో ద్రొబ్బి జనుదెంతము. అన్నాహారము లేక యందే మరణము జెందును.

వీరుడు:—ఔను. శకుంతా! ఇచ్చటికి క్రోసుదూరమున సుప్తముఖీ యను గుహ యొకటి గలదు. అందు ద్రొబ్బి రెండుద్వారములకు బలమైన శిలల నడ్డపెట్టి జనుదెంతము. ఆవల నీవు జెప్పిన ట్లగును.

శకుం:— ఆ గుహ మీ రెందులకుం జూచి యుంటిరి? మీ కెట్లు తెలియును?

వీరు:—ఆయనవెంట నొకతూరి వేటకొఱకై వచ్చి యుంటిని. నన్నొక్కవనగజము దరుముకొనియె. నా సాహసమంతయు వినియోగపఱచినను ప్రయోజనము లేకపోయె. పరువెత్తితిని నా వెంటం దరుముకొనియె. నాకు దిక్కుదోం

చక యిష్టము వచ్చిన ట్లంతయుఁ బోయితి. పెద్దగుండములో
నొకసరవ యగుపడియె. అదియే గుహాముఖము. లోపలఁ
బ్రవేశించితి. గజము నావెంటదూరి ఱాతిసందులో నిఱుకి
కొనియె. నేను లోపల నటు నిటుఁ బరికించితి. నావలఁ బసి
గజములదూరములో నుత్తరదిశగా నొకద్వార మున్నట్లు
దోఁచె. అచ్చటి కరిగి లోపలనుండి బండను ద్రొబ్బితి. మార్గ
మగుపడియె. బయటికి వచ్చి ముఖద్వారముచెంత కరుదెం
చితి. నాయేనుఁగు ఱాతిసందులోఁ జిక్కి తనుకులాడు
చుండెను. నాచేతనున్న శూలముచే వెనుకనుండియు మర్మస్థాన
ములందుఁ బొడిచి చంపి జనుదెంచితి. అందుచే నాకాగుహా
సంగతి తెలియును. దానిలో నీయబలను ద్రొబ్బి వచ్చితి
మేని యెవ్వరు దెలిసికొన లేరు. అన్నాహారములు లేక యు
ల్లమురణము జెందును. తడవు చేయక యీపని యొనర్తము.
లెండు. రేపుదయమున నాకార్యమొనర్చుట యసాధ్య
మగును. ఇపుడే యీకార్యమున కుపక్రమింతము. కౌశి
కా! నీవును శకుంతుండును గర్భగుడిలోనుండు నాకాంత
నెత్తికొని రండనిన వారు లేచి దేవాలయములోనికిఁ బ్రవే
శించుట కుపక్రమించిరి. వీరిమాటలా బ్రాహ్మణులా ద్యం
తము విన్నవారగుటచే వారిని లోపలఁ బ్రవేశింప
నీయఁగూడదని బ్రాహ్మణులయ్యును తెంపు బూని ద్వార
మునకుఁ జెఱియొక ప్రక్కను ధట్టించి నిలువఁబడి యుండిరి.
చోరులు లోపలఁ బ్రవేశించుట కుపక్రమింపఁగా
నెవ్వరు లోపల రాఁగూడదని గర్జించిరి. ఆ ధ్వని విని
నీ రిపువుగు నులికిపడి తొలుత వెనుకంజ వేసి మఱల

నిదానించి పదపద మని తమలోఁ దాము పురికొల్పుకొని
పెద్దవాఁ డైన వీరుని సహాయముతో లోపల నుగ్గబోయిరి.
వారిం గాంచి దురాత్ములారా! మీ వృత్తాంతమంతయు
మీమాటలవలనఁ దెలిసికొన్నాము. మేము బ్రాహ్మణు
లము. మాదేహములోఁ బ్రాణము లుండునంతవఱకు
నీకాంతను మీ కప్పగింపము. లోపల రాకుడు. శరములతో
నైనను శాపములతో నైనను జంపువారు బ్రాహ్మణు లను
మాట మీరు వినలేదో? పొండు. ఇఁక మీ కీకాంత దక్క
దు. ఆశ వదలుకొని పొం డని భీషణముగాఁ జెప్పిరి.
ఓహో బ్రాహ్మణులారా! అట్లయిన సరే. మాకు బ్రహ్మ
హత్య రానీయక మార్గము విడువుడు, మా కార్యమునకు
మీ రభ్యంతరము చేయకు డని బలవంతముగా నొక బ్రా
హ్మణుని ద్రొబ్బుకొని కౌశికుఁడు లోపలికిం దూరెను.
మఱియొక బ్రాహ్మణుఁడు తనచేతిలో నున్న చెంబుతోఁ
దనముష్టికొలఁది నతనిమస్తకముపై . నొకపోటుఁ బొడిచె.
ఆ దెబ్బచేఁ గేక వేసి కౌశికుఁడు స్మృతిఁ దప్పి భూమిపై
బడియె. శకుంతవీరులకత్యాగ్రహముబొడమె. ఒక్కపెట్టున
లోపల దూరి బ్రాహ్మణులను గ్రుద్దిరి. వారును చెంబుల
తోఁ గొంతదూరము పోరాడి తుదకుఁ జోరులచేఁ బట్టు
వడిరి. ఆ దేవాలయ స్తంభములకుఁ గట్టివేయఁబడిరి. పాప
మా బ్రాహ్మణు లేమి చేయుదురు? కట్టుబడిరి. భువనమో
హిని చీఁకటియందు బ్రాహ్మణులమఱుఁగున నుండుటచేఁ
గౌశికాదులు గర్భాగారమున నెంత వెదకినను దొరక
లేదు. మఱల నచ్చటికి వచ్చిరి. పదమంజీరధ్వనులు కరకం

కణధ్వనులు బ్రాహ్మణుల వెనుకనుండి సన్నగా విన వచ్చె. అచ్చట నుండవలయు నని పోయి తారాడి యాకాంతను బట్టుకొనిన నామె వాపోయెను. బలవంతముగా నీడ్చుకొని వచ్చి మఱల గాలుసేతులు బంధించి యిరువు రెత్తికొని దేవాలయము నిర్గమించిరి. వీరుండు ఖడ్గపాణియై వారిముం దర నడచుచుండె. అప్పుడప్పుడే చంద్రుం డుదయించుచుం డెను. వా రందఱును నుత్తరదిశగా వెళ్లి యాకాంతప్రాణ ములను దీయ యత్నించుచుండ నామె యారణ్యమం తయు మాఱుమ్రోగునట్లుగా నేడ్చుచు "ఈ దురాత్ములు నన్నుం జంపుట కెత్తికొని పోవుచున్నారు. ఎవ్వ రయినను వచ్చి నన్ను రక్షింప రాదా? దైవమా! నీవును దయమాలి యున్నావా? తరులారా! మీలో నెవరికైనను నాయందుం గనికరము గలుగదా" యనియు, మఱల నపుడే యుద యించి తనచల్లనికిరణములచే లోకమంతయు వ్యాపింపం జేయుచున్న చంద్రునిం గాంచి, "దేవా! సమస్తజగంబు లలో జరుగు సత్యాసత్యము లెఱింగి దుష్టుల శిక్షించి శిష్టుల రక్షించు మహానుభావుండైన నీవీ దుష్టుల సంహరించి నన్ను రక్షించ కున్నవాండ వైతివా"

గీ. "చంద్రవంశోత్తమ మహాత్మ సర్వసాక్షి
మునివరాశ్రమవర్ధన మోహబింబ
ఓకళాభాను నీకళాయుధముతోడం
ద్రుంపవే కీరి నన్ను రక్షింప రావె"

అనియు బిగ్గఱగా నఱచుచుండె. అంత చంద్రోదయ మై యుండినను దట్టమైన వృక్షములనీడనుండియు మేఘగర్జనం

భోలు నొక సింహనాదముతో "భయపడ వల" దను ధ్వని
విన నయ్యె. తటిల్లతయో యను నంతటికాంతిచే నొక ఖడ్గ
విజృంభమాణము చోరుల కన్నులకు మిఱుమిట్లు గొలిపె. పద
ఘట్టనలచేఁ బృథివి కంపించున ట్లొకవ్యక్తి తటాలున నాచో
రులమూఁపులపైఁ బిడికిటచేఁ బొడిచె, వారు నిశ్చేష్టితులై
నిలువంబడిరి. మఱల వారలకు ముష్టిప్రహారణము లైన
తాపుల కోర్వలేక యాకాంతను విడిచి శక్తిహీనులై నేలం
గూలఁబడిరి. నిదానించిచూడ నాతేజోమూర్తి యామె కాలు
సేతుల కట్లు విప్పుచుండె. ఆ దుష్టులు తమప్రాణములపై నాశ
వదలిరి. కొంతసేపటికి ఇంకొక డెట్టు లేచి తప్పించుకొని పరువెత్తె. తక్కిన
యిరువురు పైకి లేచుటకును పాఱిపోవుటకును బ్రతిఘటించు
టకును దిక్కుతోఁచక "వీఁ డెవ్వఁడు; ఈ యపరరాత్రివేళ
నిం దెందులకుఁ జనుదెంచె; ఈతనిప్రభారాశి యఖండంబుగా
నున్న దే" యని యనుకొనుచు వెలవెలఁబోవు చున్న నాయి
రువురిం బట్టికొని యానూతనపురుషుఁడు తరుమూలంబులకుం
బంధించి గడగడవడఁకుచు దుఃఖించు చున్న నాయబల నూర
డించి "తరుణీ! నీకష్టములు గట్టెక్కినవి, దుఃఖింపకు" మని
చేతిం బట్టికొని వీఁపుపైఁ దట్టి తల నిమిరె. అది విపత్సమయ
మైనను నక్కాంతికిఁ బరపురుషకరస్పర్శ సమ్మతి లే
కుండియు విధి లేనందున నూరకొ తనిముఖముఁ జూచుచు
"మహాత్మా! ఈ యాపత్కాలమున నన్ను రక్షించితివి. నీవే
నా కాపద్బాంధవుఁడవు. భగవంతుఁ డీరూపమునఁ జనుదెంచి
నన్ను రక్షించి యున్న వాఁడు. ఆ పాడుదేవాలయమునం దిద్దఱు
బ్రాహ్మణులు నానిమిత్తమై వీరిచే దెబ్బలు దిని బాధ జెంది

స్తంభములకు బంధింపఁబడి యున్నవారు, వారి నిట్లే బంధ విముక్తి యొనర్పవలె” నని ప్రార్థించుచున్న దాన ననియె. అంతటి ధ్యాపత్కాల మైనను గద్గదకంఠముచే స్పష్టాక్షరములు లేక మాట్లాడుచుండినను నామాట లమృతమును మథింపఁ బుట్టిన నవనీతముంబోలె నా నూతనపురుషున కానందమయం బై యామెవెంట దేవాలయమార్గముగాఁ బోవుచుఁ దన మనమున నిట్లని యోచించె. ఈ సతీతిలకం బెవ్వరో? ఈ దు రాత్ము లేమికారణముచేఁ గైకొని పోవుచుండిరో? ఈ తన్వి నామాక్షరంబు లెవ్వియో? ఈకాంత యేభూకాంతుని పుత్రిక యో? ఆహా! ఎట్టి క్రూరకాల మరుదెంచి యున్నది ఎందుఁ గన్నను భైరవపూజలు పెచ్చుపెరిగి యున్నది. ఆ పాపి భైరవ మతమును స్థాపన జేసిన దురాత్ము లెవ్వరో; ఎందరు పురుషుల నైనను నెందరు స్త్రీల నైనను బలి యిచ్చుచుందురు. దాని కొఱకీసుందరినిం గైకొని పోవుచుండిరో? ఏమో? ఆహా! ఈ సతీతనూవిలాసము దేవాంగనలయందైనం గలదే? వివా హితయో? నవివాహితయో? బ్రాహ్మణియో? క్షత్రియాంగ నయో? చంద్రభగవానుని తేజఃకరండము బ్రహ్మాండమంతయు నిండి యుండుటచే నీయండజయానలక్షణములం బరికింప క్షత్రియాంగనవలెఁ జెప్పక చెప్పుచున్నది. ఈ తరుణి కరస్ప ర్శం బైనప్పటినుండియు మనమునం దొకవిధమయిన మోహం బంకురించి యున్నది. ఈరీతి ప్రాణాపాయమునం దుండిన దగు టచే శృంగారమోహములం దిరస్కరించి కేవల భయవైరా గ్యముల నాశ్రయించినట్లు చూపులచేఁ దెలియనగుచున్నది. శీఘ్రబుద్ధి నిప్పుడియోజనము. నిదానించి విచారింతము. అన్ని

యు స్పష్టపడును. దేవాలయమునందు బంధింపఁబడి యున్న బ్రాహ్మణులచే సర్వవిషయములు తెలియ నగు నని యనుకొనుచు దేవాలయము చెంతకు వచ్చి యంధకారబంధురమై యుండుటచే లోపలఁ బ్రవేశించుటకు సాధ్యము లేక తనకవచమునం దున్న ఘర్షణశిల (చెకుముకి) చే ననలంబు సంధించి పూరిపుడకలచే రగుల్కొల్పి బృహదగ్ని సృష్టి చేసె. ఆ వెలుతురుచే దేవాలయములో బంధింపఁబడి యున్న బ్రాహ్మణు లగుపడిరి. వారి కట్లు విప్పినమాత్రముననే వా రా తేజోరాశిం గాంచి సంతోషసాగరమున నోలలాడి భువనమోహినిం గాంచి "తల్లీ! భువనమోహినీ! వచ్చితివా? ప్రాణములతో నున్న దానవా?" యని మితిమీఱి పలుకుచు నప్పుడే శతమానం భవతీతి మంత్రములచే నాశీర్వచనాక్షతలు నూతనపురుషున కొసంగి "మహాపురుషా! ఈ కాంతయును మేమును నీచే బునర్జీవితుల మైతిమి; నిన్నుఁ గన్న తేజోరాశివై బాలభానునివలెఁ బ్రకాశించుచున్నావు; మాపాలిటి దేవుఁడవు; ఆపద్బాంధవుఁడ" వని పొగడు చుండిరి. ఆతం డేదియో మాట్లాడ నుంకించు చుండ దేవాలయోపరిభాగమునుండి;

ఆ. "ఓలతాంతగంధి! యోచంద్రబింబాస్య!
యోసరోజపాణి! యోసువాణి!
భువనమోహనాఖ్య! భువనైకమోహిని!
యెందుఁ గలవొ! పలుక వేల తన్వి"

అనుశబ్దము వినుపించె. అంతలోఁ దత్పరిసరంబునం దొక్కసింహంబు భువనభయంకరముగా గర్జించె. "అయ్యో! భువనమోహినీ! చచ్చితి; చచ్చితి నను నొకయార్తారావము

మఱల విన నయ్యె. మననూతనపురుషుఁ డట్టె లేచి యొకపెట్టున
దేవాలయోపరిభాగమున కేతెంచి చూడ నొకవ్యక్తి ఖడ్గధారి
యై స్మృతిఁ దప్పి పడి యుండె. దానిం గాంచి మెల్లనఁ దట్టి
లేవనెత్తి సేదఁదేర్చి యోపురుషపుంగవా! భయపడకుము,
లెమ్ము లెమ్మనియె. అతనికి స్మృతి గలిగి వచ్చితివా భువన
మోహినీ! నీ విందే యున్నావా? మంచిసమయమునకు వచ్చి
నన్నుఁ గాపాడితివే? భువనమోహినీ! భువనమోహినీ! యని
మఱల నేలంబడియె. అయ్యో! ఇతఁ డెవరో? ఈకాంత నరయుచుఁ
జనుదెంచి మహాఆయాసముచే నుండి సింహగర్జనకు మఱింత
భీతిల్లి పడియున్నవాఁడు. ఈకాంతకు భువనమోహినీ యను
నామం బుండవలయుఁ గానిమ్ము చూత మని మఱల వీఁపుపైఁ
దట్టి భయపడకుము, సింహగర్జన కింత భయపడు మనుజులు
గలరే? అయ్యో! లెమ్ము లెమ్మని సేదఁ దేర్చె. అతఁడును లేవఁ
గానాతనిచేతిం బట్టుకొని దేవాలయములోనికిఁ దోడ్తెచ్చుచుండ
నతం డీపురుషోత్తముని తేజంబునుం గని నిర్విణ్ణుఁడై, అబ్బా!
ఇతఁడు దేవేంద్రుఁడు కాఁబోలు? లేకున్న నిట్టి తేజంబు మానవ
పులయం దుండునే? ఈ యర్ధరాత్రివేళ నిచ్చటి కెందులకు
వచ్చి యుండునో? ఇతనిం బల్కరించుటకే గళం బెగరక యు
న్నదే యనుకొనుచు నాతనివెంటఁ బోవుచుండె. దేవాలయము
లోనం బ్రవేశించిరి. చేయివిడచి యమ్మహాపురుషుఁ డొక్క
చోఁ గూర్చుండె. ఆవ్యక్తి యందున్న బ్రాహ్మణులను లోక
మోహనాంగి యగు నాసుందరినిం గాంచి యానా కాదా యని
యట్టె నిదానించి జూచి మఱల బ్రాహ్మణులపై దృష్టి సారించి
యాపురుషపుంగవుం గని యాకాంతం బరికించి దృఢనిశ్చ

యుండెను ఆహా! భువనమోహిని! భువనమోహినీ! నాపుణ్యావశ
మున నిన్నుఁ గంటి. నిన్నటినుండియు నన్నాహారముల వదలి
యడవులం బడి వెదకి వేసరిల్లి తుద కిచ్చటికి జనుదెంచి సింహ
గర్జనకు బెగడి స్మృతిఁ దప్పి యిమ్మహామహునిచే నూరడిఁ
జెంది వచ్చిన నా యాయాసమంతయు ఫలియించె. తరుణీ!
నిన్నుఁ బరిణయంబై రాజ్యాభిషేకంబును బొంది రాజనై చంద్ర
కాంతశిలాసౌధమున హంసతూలికపై యనంగసామ్రాజ్య
మనుభవించు టెన్నఁడో యని యువ్విళ్లూరుచున్న నన్ను
మోసగించి యెవరో దురాత్ములు నిన్న పహరించుటచే నీ వర
ణ్యమున నిడుమలు బడుచుండ నేను మందిరమునఁ గుడిచి
కూర్చుండి సుఖము లనుభవించుచుందునే? నీచెంత నున్న పుడు
ప్రళయము మేతెంచినను నాకుఁ గష్టముగాఁ దోఁపకుండె. ఈ
యొకటి రెండుదినముల కే నీవియోగముచే యుగములై మన్వం
తరములై బ్రహ్మప్రళయములై తోఁచుచుండె. నిన్నుం గని
ధన్యుండ నైతి. తరుణీ! నీ యాశ్లేషసౌఖ్యం బిమ్ము. నీమృదు
కరములచే నన్నాలింగనం బొనరించి యొకము ద్దొసంగుము.
కనకకుంభోపము లగు నీకుచకుంభములకు నాకరముల దాస
త్వం బంగీకరింపుము. అడవులలో నిడుమలఁ బడి యడుగిడ లేక
నడచి వచ్చిన నన్ను నీమృదుతర మగు నుడువులచే యలజడి
మాన్పుము. పద్మసుకుమారము లగు నీయడుగు లొత్తెద నను
గ్రహింపుము. నా చేఁ బరిచర్యఁ గొమ్ము. నన్ను నిరసింపకు
ము. నే నేమి విద్యావంతుఁడను కానో; రూపము లేదో; నా
చెంత యౌవనము కలుగదో; నన్నేల తృణీకరించెదవు? సరసకుఁ
జేర్పుమా? నీయిష్ట మేమి? పలుక వేల? అని మోహోన్మాద

మున మైమఱచి మహాపురుషసముఖమం బని గమనింపక తన
మూర్ఖత్వము బైలుపడఁ బలుకసాగె. మహాపురుషుఁ డాశ్చర్య
మొందెను. బ్రాహ్మణులు నిర్విణ్ణులైరి. భువనమోహిని కమా
నుషత్రబై శోకరోషములు ద్విగుణీకరించె. క్రూరనిరీక్షణముల
తో నాతనిఁ గాంచి, దురాత్మా! లోమకేశా! నీయజ్ఞానము
పెచ్చుపెరుగుచున్నది. ఉత్తమక్షత్రియుఁడవై యుండిన నీకీ నీచ
గుణ మలవడదు. మీతల్లి నిన్నెవ్వరో కిరాతకునికిఁ గని యు
న్నట్టున్నది. ఎన్నివిధముల నిన్నుఁ జీకొట్టినను నీమూర్ఖతనము
మానక పెక్కులు ప్రేలెదవు. నా నిమిత్తమై యరణ్యరోదన
మొనర్చి కడుబడలియున్నందున నిన్ను మన్నించితి. లేకున్న,
ఇదే నాగుప్తఖడ్గముచే నీశిరం బెగురకొట్టియుందును. నే నేమి
వెలయాలి ననుకొంటివే? ఉన్మత్తా! ఇదివర కనేకములగు
మార్లు చీకొట్టితినే; తెలివిలేదటరా? ఇఁకఁ బ్రేలిన నీ
నాలుకఁ గోసివైచెద నని కరాళించి మహిషాసురమర్దనివలె
విజృంభించుచున్న నమ్మహాపురుషుఁ డడ్డము వచ్చి, అయ్యా!
నీ వెవ్వరో; కేవలప్రాకృతపురుషునివలె నగుపడియెదవు; పండి
తుఁడవు కావు; ప్రపంచజ్ఞాన మెఱుంగవు. ఈ యరణ్యము
నందీవిపత్సమయములో బ్రాహ్మణులయెదుట మోహా
న్మాదమున నిట్టి మాటలు బల్కిన నీ వెట్టి మూర్ఖుండవో తెలి
య కున్నది; కూర్చుండుము. బడలియున్నవాఁడవు. మనస్సును
స్వాధీనమం దుంచుకొనక యింద్రియానంతవ్యు డైన మాన
వుండు తప్పక చెడును. ధారణాశక్తి గలవాఁడవు గమ్మ. నీ
పల్కులు వినుట కసహ్యకరములే గాక నిన్నిపుడే హత మొన
రించునంతటిరోషముసహా బొడము చున్నది. చాలుఁ జాలు

నని కట్టఁబట్టి కూర్చుండఁబెట్టి బ్రాహ్మణోత్తములారా! చాల
ప్రొద్దయినది శయనింపుడు. ఉదయమున నందఱి సమాచా
రము వినవలె నని యున్నవాఁడ; నేనును శయనించెద.
అయ్యా! సోమకేశా! నీవును శయనింపుము. అందఱుఁ శయ
నింపవచ్చు నని యొకవిధ మగు నోరజూపుచే భువనమోహినిం
జూచి తాను శయనించె. అందఱును విశ్రమించిరి. మనసోమ
కేశునకు నిదుర రాలేదు. అటునిటుఁ బొరలుచు నిట్లని
యోచించె. ఎవ్వరో దుష్టులు కాంత నెత్తికొని పోవుచుండ
నీపురుషుఁడు రక్షించి యున్నవాఁడు. ఈతని రూపప్రతాపము
లచెంత నేను శలభప్రాయుఁడను. భువనమోహిని యీతనిం
బలుమఱు గాంచుచుండె. అన్యోన్యమోహాంకురం బపుడే
సూచించుచున్నది. తొలుతనే నాపే రన్న నోకరించు
చుండె. ఇట సిందఱి యెదుట ప్రత్యక్షముగా నిందించె.
ఇంక నీపురుషుని గన్నకంటితో నన్నుఁ గాంచి యెంత
మాత్రము భ్రమించును. ఎట్టిమూర్ఖుఁ డైనను సామ్రాజ్య
మును విడిచి భిక్షాటనమున కాశించునా? సర్వవస్తుజల
నిధిప్రముఖవసతులచేఁ దారి తేరు దివ్యదేశపట్టణమును
వర్జించి మరుభూమియందుఁ గాపురం బుండుటకు యోచించు
నా? ఇంకం దున్న నాకును భువనమోహినికిని గడుదూరము.
ఇట్లు ప్రయోజనము లేదు. ఏదో యొకకలహముఁ గల్పించు
కొని సమరం బొనర్చి యితని సమయింత మన్న నాకు
సహాయముగా దేవేంద్రాదు లరుదెంచిన నితనిం జయించుట
దుర్లభము. జయించుట యుండనిమ్ము. బ్రతుకుటయే సందేహ
ము. ఇదియుఁ బ్రయోజనము లేదు. ఈతఁడు ఒంటిపాటుగా

మున్న పుడు నమ్మించి మోసగించి యేదియో యొకయుపా
యముతోఁ గడతేర్పవలయును. ఇతఁడు సమసెనేని
యీవల నీసతి నాకుఁ గరతలామలకము. ఇదియే సరియగు
యోచన కాని మ్మని యింకను బలువిధములుగాఁ గోర్కె
లుఱ్ఱట్లూఁగఁగొనుచు నాఁ డుదయమునుండి తిరిగిన యాయాస
ముచే నటు నిటుఁ బొరలుచు నిద్రించె. భువనమోహినియు
గర్భాగారమున శయనించి నిద్రరాక నటునిటుఁ బొర్లుచు
తనగతికిఁ జింతించుచు నీమహాత్ముఁ డెవ్వఁడో సమయమున
కే తేర కున్న నన్నా దురాత్ములు గిరికందరములోఁ బాఱవైచి
వచ్చి యుందురు. ఇతనిం గన్న దేవతాసంతానములోని
వాఁడుగా గనఁబడుచున్నాఁడు. నన్ను రక్షించుటకు భువనేశ్వరీ
మనోహరుం డగు శంకరుఁడు భక్తజనవశంకరుఁ డీవిధముగా
వచ్చి యుండవలయు. లేకున్న నీయపరరాత్రివేళ నొంటిగాఁ
దటిల్లతాతతిం బోలు తనదేహకాంతి కన్నులకు మిఱుమిట్లు
గొల్ప నెందులకుఁ జనుదెంచు? ఇమ్మహాత్ముఁ డాయురారోగ్య
భోగభాగ్యముచేతను పుత్త్రపౌత్త్రాభివృద్ధిచేతను దులదూఁగు
నటుల భగవంతుని బ్రార్థించుచు కృతజ్ఞనై యుండెద. మా
తలిదండ్రు లెంత దుఃఖించు చున్నవారో; వారి నోదార్చువా
రెవ్వరు గలరు? వార్ధకదశలో నేకపుత్త్రిక యగు నావియో
గముచే నింకను జీవవంతులై యుందురో యుండరో యని సంశ
యించు చున్నదాన. ఈ బ్రాహ్మణోత్తము లెంతటి దయా
మయులో తమబిడ్డల నైనం దలంపక నాకొఱకా దురాత్ము
లచేఁ దాపులుబడి బంధితులై ప్రయాస వహించి యున్న వారు.
వీరిమేలున కే ననవరతమును వందనము లాచరించు చుం

చెద. ఈబ్రాహ్మణు లమ్మహాపురుషుఁడు న న్నేవిధముననైనను రేపు మా తలిదండ్రులచెంతఁ జేర్తు రిది నిశ్చయము. ఈ మూర్ఖుఁ డైన లోమకేశునికిఁ గొన్ని విధములచే నీతి బోధించితి. కసరితి. చెలులచే నావల త్రొబ్బించితి. ఎంతటి యగౌరవ మొనర్చినను దుర్భాష లాడుచుఁ బతివ్రతాభాగధేయ నైన నామనస్సు నొప్పించుచున్నాఁడు. నన్ను బాధించుటచే నీతని కేదియో విపత్తు మూఁడ నున్నది. ఈమహాపురుషుని సన్నిధిలో నీచతరముగా నీదురాత్ముఁడు మాట్లాడె. ఛీ ఛీ; నాబ్రతు కన్నిట గౌరవహీనముగా నున్న దనుకొనుచు నిద్రరాక యట్లె పరుండి యుండె. ఆ నూతనపురుషుండు శయనించి యేదేదియో యోచించుకొనుచు నిద్రరాక పొర్లుచుండి చోరులపై జ్ఞాపకము పోయి వారినిఁ గట్లు విప్పి యిచ్చటికిఁ దెచ్చుకొని వచ్చి వారి సంగతి విచారింపవలయు ననుకొని దిగ్గున లేచి ధనుఃఖడ్గములు సవరించుకొని దేవాలయము దాఁటి వెడలి పోయె. నిద్రరాక యటు నిటుఁ బొర్లుచుండిన భువనమోహినియుఁ జివాలున లేచి యాతనివెనుక ననుసరించె. అతండును బదమంజీరధ్వనులు విని వెనుకం జూడ నాకాంత వచ్చుచుండం గని యిది మహాగహనము; అంధకారము; నిన్నుఁ జెఱఁగొని చనుచుండిన చోరుల బట్టికొని వచ్చి వారియపరాధము విచారించెద నీ వంతవఱకిందె యుండు మనియె. లజ్జాభరముచే మఱల నే నీ నరకకూపమునం దుండఁ జాల; నన్నుఁ దోడ్కొనిపోయి నాతలిదండ్రులచెంత విడిచిపెట్టి పుణ్యముఁ గట్టికొనుఁ డనియె. ఇదె వచ్చెద; భయపడకుము; బ్రాహ్మణు లున్నవారు; త్వరగా నీతల్లిదండ్రులచెంతఁ జేర్చెద. అచ్చట లోమకేశుం డున్న

వాఁడని యోచింపకుము. నీ కేదేని ద్రోహము తలపెట్టునేని నే నిందే యుందును గదా యని చెప్పుచున్నంతలో నా యడవి యం దున్న సింహము మఱల గర్జించె. సహజభీరువు గాన నాగర్జన కోర్వలేక హా! యని కేక వేయుచు నాపురుషుని గబ్బుకొని గడగడవడఁకుచు నిలువఁబడియె. సుకుమారమ్ము లగు సదృశకోమలబాహువల్లికఁ బరివేష్టితుండై తరుణీయతనూ స్పర్శమున కానందపరవశుండై మైమఱచి కొంతదడవూర కుండి మానవతీ! భయపడకుము. నీ లక్షణములు గన్న క్షత్త్రి యాంగన యని స్పష్టమగుచున్నది. సింహగర్జనలకు ధనుష్టం కారములకు భేరీభాంకారములకు క్షత్త్రియులు భయపడు దురే? ఊరడిల్లుమని నీవు దట్టి నీ వీ దేవాలయమునందే యుం డుము; నే నిదే వచ్చెద నని సమ్మతిఁ జెప్పి చేతులు విడిపించి వెనుకకుం దోడ్కొని దేవాలయముననే విడిచిపెట్టి యతం డప రాధుల బంధించి యున్న దిశం బట్టి చనియె. మఱి కొంతవడి కరుగఁ దూర్పు తెల్లవారెను; అరుణకిరణము లన్ని దిక్కులయందు ను బ్రసరించుచుండెను; సోమకేశుండును బ్రాహ్మణులును మేల్కాం చిరి. ఆపురుషుం డెందేగె నని సోమకేశుఁడు బ్రాహ్మణుల నడిగె. మే మెఱుంగ మని వారు చెప్పిరి. అపరాధులను బంధించిన స్థలమునకుఁ బోయి వారినిఁ బట్టుకొని వచ్చెద నని వెళ్లియున్న వాఁడని భువనమోహిని బ్రాహ్మణులతోఁ జెప్పె. తన కిదే సమ య మనియు నొంటిపాటు తటస్థించి యున్నదనియు నేదియో మాయ గావించి యాతని సంహరించియే తీరవలయు ననుకొని, బ్రాహ్మణోత్తములారా! ఆ దురాత్ము లెవ్వరో నేనును జని చూచి యాతనికిఁ దోడై యిచటికిఁ దీసికొని వచ్చెద నని

లోమకేశుం డనియె. మంచి దని బ్రాహ్మణులు చెప్పిరి. సగ ముపీడ వీడిన దని భువనమోహిని గొణిగె. అతం డామాటవిని యు విననిరీతిగా దేవాలయము దాటి లజ్జారోషములు వెను గొను చుండ వెడలిపోయె. ప్రాతఃకాలకృత్యము లొనర్చుటకై బ్రాహ్మణు లాసమీపమునం దున్న జలాశయము చెంతకరుగు చు తల్లీ! నీ విందే యుండుము; భయపడకుము; సంధ్యావందనా దు లొనర్చుకొని త్వరలోఁ జనుదెంచెద మని చెప్పి వారు వెడలి పోయిరి. ఆ కాంతయుఁ జెక్కిటఁ జెయి చేర్చి ప్రాణభీతిచేఁ బాతివ్రత్యధర్మమును గమనింపక పరపురుషునికరస్పర్శయు నాలింగనమును సల్పితిని. లోమకేశుం డిట్లాడె. నే నెంత యవివేకురాల నైతిని; ఉదారణాశక్తి లేనికాంత తనవ్రతమును గాపాడుకొనఁ జాలునే? సింహము గర్జించినమాత్రమున నతనిం దబ్బుకొనఁ దగునా? ఛీ! నాజన్మమంతయు మానహాని కరముగాఁ బరిణమించు చున్న దని కంటఁ దడివెట్టి వామప దాంగుష్ఠముచే నేల రాయు చుండె. అంత నకస్మాత్తుగా దేవా లయమంతయుఁ బొగగ్రమ్ముకొనియె. ఆమె భయపడి చూచు చుండఁ గన్నులు మూఁతబడునంతటి కాంతిచే నా ధూమమ ధ్యమునుండి ఖడ్గకాంతి గానుపించె. భోరను శబ్దము బొడమె. దిక్కుతోఁచక భయపడి యామె కన్నులు మూసికొనియె. ఒక్కక్షణములో నకస్మాత్తుగా నామె యంతర్హిత యయ్యె. భోరను శబ్దమును విని జలాశయమునుండి బ్రాహ్మణులు బఱువిడి వచ్చి చూడ భువనమోహిని లేకుండె. మఱల నిదే మియో యని యనుకొనుచుఁ బిలుచుచు నఱచుచు వా రెందో చనిరి.

అన్వేషణప్రకరణము.

సుశీలాంతర్హిత యైనంతనే యున్మత్తునికైవడి శ్రీపాదబ్రహ్మచారి కోనలలో దూరుచు గుహాలయం బరయుచుఁ దిరిగి తిరిగి దుఃఖించుచు నాహార మాశింపక నీరము గోరక యెట్టుల సంకోచస్థలము లగుపడినను;

క. శీలాచారసుశీలా, బాలా బాలేందుఫాల పల్కవి దేలా
యేలా గైతివొ గద నా. మాలిమి వీడకను బ్రోచి మయి లల లలనా.

సీ. కలకాల మిటు గానకను జీరుచుండఁగా
నో యన వేల నోహో సుశీల
ఘనసారగంధి నామన సారయంగ నీ
పాదరింద్ల నున్నావో పువ్వుబోణి
కటకటసురులు నిన్ను నటకిగో కొటికిగో
యెటుబోయితో గదే యిందువదన
నాపైని ప్రేమంబు లోపమై యుండిన
తల్లిదండ్రుల నైన దలఁపరాదె
జాలిఁ జెందితి నీలీల మేలమేల, పాలిశునిలీల జూడకో భ్రమరవేణి
రావె నను గాంచ వేవేగ రాప్రు లేల, శీలగుణజాల చాల సుశీలబాలా.

తల్లిదండ్రుల విడిచితి; చదువుఁ జాలించితి; గురుసేవ విడనాడితి; సర్వము నీవే యని భావించి యున్న నన్నిట్టు లులజడి నొంకింపకుము.

మ. తమి గాంధర్వముఁ గోరుచున్నయది చిత్తం బుత్తలం బయ్యె నీ
కక్రము కాముకై గెలువంగ సాధన మహో కంజాక్షి గారింపకే
గమికక్ర్మికృతుండై యరణ్యములలోఁ గష్టంబులం జెంది నీ
సమరాలింగన మేను గోరితిని కాంక్షకై దీర్పవే మానినీ.

తరుణీ! నన్నలయించుట కిదియేనా సమయము? ఇదే యెందో డాఁగి యున్నదానవు. అదిగో;

ఉ. ఈతరుసీడ నుండితను నిచ్చలు గాంచి భ్రమించఁజేయ నీ
వాతరుకుంజపుంజములయందు మఱిఁగితి కావె జూచితిన్
పీతదుకూలరేఖ లివె పెంపెసలారఁ దటిల్లతాకృతిన్
హా! తరుణీ! సుశీల! హృదయంబున నాఁటి మరుల్ దలంపవే.

అని యున్మత్తుఁడై చెట్లచాటున వెదకినటుఁ గానరాకున్న మఱల;

క. శీలాచారసుశీలా, బాలా బాలేందుఫాల పల్కవి దేలా
యేలా గైకొవొ గద నా, మాలిమి పీడకను జూచి మయి లల లలనా.

అయ్యో! ఇంకఁ జూడఁగలనా? యమునానదీతీరమున సైకతస్థలియందానాఁడు మన మిరువురమై యున్నప్పుడు.

మ. అరవిందానన జూచితే కమలనాళాహారముల్ గాంచి మై
యొరపుం బెట్టుచు నెక్కలాడ్చుచును దానొయ్యారముం జూపుచున్
వరటల్ గూరఁగఁ జేరు నంచఁ గని దవ్వై పోయె నీ వేగతిన్
పరుషోక్తుల్ నెఱవేర్తువో యిటులనే వర్తించెదో పైదలీ.

అని నే నాడు నర్మోక్తులు విని లజ్జాభరముచే లేని కోపంబునుం దెచ్చుకొని కనుబొమలు ముడివడఁ జాఱుకుచుఱుకున యపాంగవీక్షణంబుల నన్నుం జూచి యెందులకే నలయుదునో యని మఱలఁ జిఱునవ్వు నవ్వి నాహృదయం బపహరింప లేదో; ఇదే యిచ్చటఁ బొదరిల్లు అగుపడు చున్నది చూచెద నని అటకుం బోయి;

క. శీలాచారసుశీలా, బాలా బాలేందుఫాల పల్కవి దేలా
యేలా గతివొ గద నా, మాలిమి పీడకను జూచి మయి లల లలనా.

ప్రత్యుత్తరము రాకున్న నిర్విణ్ణుఁడై పక్షులను వృక్షమ్ములం గాంచి.

గీ. పికచతురువరం! గంటివే; పికకుచను
భృంగభూపాల! జూచితే; భృంగకచను
శుకకులేశ్వర! గంటివే; శుకసుచను
కరుణతోఁ జెప్పుడీ మీరు కాంతజాడ.

ఇం కెందుఁ గలదు. ఏడు రాత్ములచే నేమిపాటు బడెనో; అయ్యో! అదిగో; నే నెంత బేల నైతి? ఈ పొదరిండ్లయందే యాగుపడి మఱల నెందెందు వెదకినను గానరాకున్నావు. నేఁ బలుమాఱు బిలచుచుండినను;

క. విన లేదో యిటు లేవో, గని యున్నను బల్కరింపఁగా మనసీరో
మవోన రే మనియెదవో, చనుమధ్యా యింకనైన దయఁ జూడఁగదే.

అయ్యో సుశీలా! బాలా యని వెఱ్ఱిబట్టినవానిరీతిఁ జూచుచు నఱచుచుఁ దిరుగుచుండఁ గొంతదూరమునం దొక సంబోధనా రావము వినఁబడియె, అది విని యెవ్వరో తన్నుఁ బిలుచుచున్నవా రనుకొని యాలకించె. ఓకళాభానుభూపాలా! అని పిలుచుట స్పష్టపడియె. ఎవ్వరో యని యాదిశం గాంచుచుండ నొకబ్రాహ్మణుఁ డేఁబదియేండ్లవయస్సు గలవాఁడు మఱల మఱలఁ గళాభానుభూపాలా! యని పిలుచుచు నాతనిచెంత కరుదెంచె. అయ్యా! మాసుశీలం జూచితివే? అని శ్రీపాదుఁ డడిగె. మాకళాభానుం గాంచితివే? అని యాబ్రాహ్మణుం డడిగె. వార లీరీతిఁ బ్రసంగ మొనరించిరి.

శ్రీపా:—ఆహా! మాకళాభానుని వెదకుచుఁ జనుదెంచిన పుణ్యాత్ములు మీ రెవరండీ?

బ్రా:—నే నెవ్వరైన నేమి? మా కళాభానుఁ డనియెదవే; ఆ తనికిని నీకును బాంధవ్యము గలదా? నీవు బ్రాహ్మణ బ్రహ్మచారివలె నగుపడుచున్నావు; నీ వీ యరణ్యమునం దొంటిగా నుండుట కేమి కారణము?

శ్రీపా:— నే నుండుట మాసుశీలకొఱకు.

బ్రా:—సుశీల యెవరు?

శ్రీపా:—సుబ్రహ్మణ్యశర్మకూఁతురు.

బ్రా:— ఆమె యీయరణ్యమున నెందుల కున్నది? నీతలిదండ్రు లెవరు? ఎం దున్నారు? ఆ సుశీలకు నీకును దాంపత్యము గలదా? ఎవరైన నెత్తికొని వచ్చి యున్నవారా? నిన్ను విడిచి జను దెంచినదా? నీ కథయంతయుఁ దెల్పుము.

శ్రీపా:—మాసుశీల మీ కగుపడెనా? మాటలాడితిరా? కళాభానుని జూచితిరా? మీయూ రెయ్యది? మీ రెందులకా కళాభానుని వెదకుచున్నారు? సుశీల యెవరు? కళాభాను డెవఁడు?

బ్రా:— అయ్యో! ఏ మిట్లు మాటలాడు చున్నావు?

శ్రీపా:—నేను సుశీలను వెదకుచున్నాను. ఆ సుశీలయే కదా కళాభానుఁడు. కళాభానుఁడే గదా నీవు. కాదు. ఆ కళాభానుఁడు నేను. మాసుశీలకు మిత్త్రుఁడను. నీవే సుశీలవై యుండవలయు. సుశీలను దిగ్భ్రమింగితి వేమి? మాట్లాడక కున్నావు. పాపము; నీ కేమి తెలియును.మాట్లాడుచున్నావే? అదిగో మాసుశీల; చెట్లచాటునకుఁ బోవుచున్నది; నన్ను బిలుచు చున్నది;పోయెద నని యేమేమోమాటలాడుచు;

క. శీలాచారసుశీలా, బాలా బాలేందుఫాల పల్కవి దేలా
యేలా గైలివో గద నా, మాలిమి వీడకను జూచి మయి లల లలనా.

అని యఱచుచుఁ జెట్లచాటునకుఁ బఱువెత్తె. ఆ బ్రాహ్మణున కేమియుం దోఁపక నీతఁ డున్మాదావస్థయుం దున్నవాఁడే? పాపము; పిల్లవాని కెంతటి యవస్థ సంభవించినది. ఇతర వృత్తాంత మరయుద మన్న నొకమాట కొకమాట సంబంధము లేక మాట్లాడు చున్నవాఁడే; యేమి చేయవలయుఁ? గానిమ్ము. ఈతని వెంటఁ జని కొంతవఱకు బోధించి శైత్యోపచారము లొనర్చి యీతనివృత్తాంత మెఱింగెద నని యనుకొనుచుఁ బోయి కర్పూరకదళీదళం బొకటి చేతంబట్టుకొని యటునిటుఁ దిరుగుచు సుశీలా! నిన్ను గైకొని చనిన దురాత్ములు నీతనూవిలాసం బంతయు నీయరణ్యములపా లొనర్చి నిన్నెచ్చటనో డాఁచి యున్నవారు. ఈ యరఁటియాకుచే మూఁడుమార్లు వీచి, రమ్ము సుశీలా! రమ్ము సుశీలా! యనిన రాకుందువే? కుందములు గదా! నీరదనములు. ఇట్లే యెన్నియో గలవు. నవ్వేతి వేల? సుశీలా! నాకవిత్వ మెన్నఁ డుపయోగింపఁ కుందును. నీతనూవిలాస మభివర్ణించుటకు నొక్క పద్య మల్లుటకే నాచేతఁ గాకున్నదే? ఇంతమాత్రమునకే నేను శ్రీపాదకవి నఁట, శ్రీపాదకవీశ్వరుఁ డఁట, శ్రీపాదకవీంద్రుఁడఁట, శ్రీపాదకవిబ్రహ్మ నఁట. అయ్యో! నాకే నవ్వు వచ్చుచున్నది. మాసుశీలను వర్ణించినదే కవిత్వము; మా సుశీలను వర్ణించువారే కవులు. నేను కవినిగానా? సుశీలా నేనింతగా బిలుచుచున్నను గనికరింప వేల? రమణీ! యమునానదీకల్లోలశీకరంబులం దడిసి తత్తటీనిహృదయంగమసికతాతలంబులం దా

సీనయై యపాంగవీక్షణంబులఁ దిల కించి కించిత్పరిహాసితవద
నారవిందయై యలనాఁ డాడిన నర్మగర్భోక్తు లనెడి సుధారస
ధార లీనాఁడుం దులకించి నా పరితాపాతపం బాఱఁద్రోలు
మాపితరులసన్నిధి నధికలజ్జాభరముచే నన్నుఁ దేఱిజూచుటకే
శంకించుచు వారు మఱుఁగైన నదె సందుగొని కుంద
గుచ్ఛంబును విసరి నాహృదయమునకు వైచి నే మఱలఁ బుష్ప
బంధము విసర నది తప్పించుకొనుటకు యతిశీఘ్రయానమునఁ
బితరుల సన్నిధి కేగి తెలియనిదానిరీతి నటించు చుండ
లేదా? ఆ నటన; ఆ చూపు; ఆ మాలిమి; ఆ మరులు; ఆ
విరాళి; ఆ నర్మగర్భములు మఱచితివో? నాతో మాటలాడ
వెఱచితివో? ఆ విశ్వాసమును నీ హృదయ పీఠమునుండి చెఱ
చితివో? నిన్నెత్తికొని పోయిన దురాత్ము లేదేని బాధపెట్ట
నుంకించిన నన్ను దలఁచి యఱచితివో? నన్ను బాసి భూమియం
దుండు టెట్లు? అని యనుకొను చున్న శ్రీపాదుని చెంతఁ జేరి
నావిశ్వావసుం డర్భకా! యొంటుల కింత పరితపించెదవు? మీ
సుశీలను నేఁ జూపించెద; ఇంకఁ బిలువకుము; అఱయకుము;
రమ్ము రమ్మని కరంబుఁ బట్టికొనఁ బోయిన, నోహో వచ్చితివా
సుశీలా! యొంటులకు స్త్రీవేషము విడిచి పురుషవేషము
ధరించి యున్నావు? నన్ను మోసగించుట కిటు లున్నావో
యని యాలింగనం బొనర్చుటకె జనుదెంచె. అది గాంచి
బాలకా! ఇట్లున్మాదము వహించు బ్రాహ్మణుని నే నెందును
గాంచలేదు; మీ సుశీలను నేఁ జూచియున్నాను; నావెంట
రమ్ము; నా మాట నమ్ముము; నీ పే రేదియో చెప్పు మని
చేతిం బట్టికొని తనచెంబునం దున్న జలము నాతనిముఖము

పైనం జల్లె. జలస్పర్శ మైనంతనే కొంతప్రజ్ఞ గలిగి నలు
దిశలం బరికించి తా నరణ్యమున నున్నా ననియుఁ, ద న్నొక
బ్రాహ్మణుఁడు మాట్లాడించు చున్నవాఁ డనుకొని; మహాత్మా!
మీ రెవరో పుణ్యపురుషు లీ యరణ్యమున కెందులకుఁ జను
దెంచితి రనియె. బాలకా! నే నెవ రయినది సుజల వివరింతు.
ఇప్పుడు సాయంకాల మైనది; ఈ పుణ్యనదియందుఁ గాలకృత్య
ములు దీర్చికొని వత్తము ర మ్మని బ్రాహ్మణుఁ డనియె. అక్క
టా! నేను సంధ్యావందన మొనరించి యెన్నిదినము లయిన
దో నాకే జ్ఞాపకము లేదు; సుశీలావియోగసంతాపభూయి
ష్ఠుఁడనై యన్నియును మఱచి యున్నవాఁడ నని శ్రీపాదుఁడు
జెప్పె. నాయనా! మనము బ్రాహ్మణులము, పరమేశ్వరుఁడు
గుణకర్మములు విభజించి యీ యీవర్ణములవారి కీయీవృత్తు
లాచరణీయము మని నియమించి యున్నవాఁడు; మనవృత్తులు
మనమే యాచరింప కున్న నిఁక నాచరించువా రెవ్వరు; నీవు
బ్రాహ్మణ. బ్రహ్మచారివి; యజ్ఞేశ్వరు నర్చించుటో, గురు
శుశ్రూష చేయుటో, అధ్యయనము జదువుటో విడిచి
యనవరతము సుశీలావియోగసాగరమగ్నుఁడవై స్నాన
సంధ్యాదులు మఱచి దైవోపాసన విడనాడి గురుశుశ్రూష
విసర్జించి చదువుట మాని యరణ్యమున నొంటరిపాటున నిట్లు
సుశీలా! సుశీలా! యని కలవరింపుచున్న బ్రాహ్మణవర్ణజాతుఁడ
వైనను నిక్క మాఁరయ బీజమాత్రబ్రాహ్మణుఁడవే గాని
గుణకర్మసహితబ్రాహ్మణుఁడవు కావు. కర్మచండాలుని
కన్నను జాతిచండాలుఁ డుత్తముఁ డని పెద్దలు వచింతురు.
కర్మభ్రష్టుఁడే కర్మచండాలుఁ డగును. ఛీ! చాలుఁ జాలు;

ర మ్మని పిలుచుకొని పోయి యమ్మహానదియందు స్నాన
సంధ్యావందనాదు లొనరించి యొకశిలాతలంబుపైఁ గూర్చుండి
తన చెంత నున్న సత్తు వాతనికిఁ గొంచె మొసఁగి తానును
భుజించి, నాయనా! నీవృత్తాంత మెఱింగింపు మన్న
శ్రీపాదుఁడు దనకథ సంక్షేపముగా వివరింపఁదొడఁగె.
మాది కాశీనగరము; మాతండ్రి సూర్యనారాయణశాస్త్రి;
మాతల్లి శ్రీదేవి; నాపేరు శ్రీపాదుఁడు; నేను ఆనందవన
మునం దున్న భట్టపాదులవారియొద్ద తర్కశాస్త్ర మభ్యసిం
చుచుఁ గడచినమాఘమాసమున స్నానార్థమై ప్రయాగ
కరిగి ధర్మశాలయం దావాసముగాను సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి
గారికూతు రగు సుశీలను పాణిగ్రహణ మొందుటకు సమ్మ
తించి యన్యోన్యప్రేమానుబంధమున విఱ్ఱవీఁగుచు స్నాన
మాచరించుచు వారిచెంతనే యుంటిని. ఒకానొకదినమునం
దా సుబ్రహ్మణ్యశర్మగారు కుటుంబసమేతముగా వేకువనే
త్రివేణీసంఘమమునందు స్నాన మాచరించి ధర్మశాల కరు
దెంచు చుండనకస్మాత్తుగా వారికూఁతు రగుసుశీల యంతర్హిత
యయ్యె. నే నాసతిని వెదకుచు నాలుగైదుమాసములనుండి
యరణ్యములలోనే యున్నవాఁడ ననిన; అయ్యో సుబ్రహ్మ
ణ్యా! నీయవస్థ తుద కేరీతి పరిణమించెరా; చెల్లెలా సుమతీ!
పుత్రికాశోకమున నీ వెం తలయుచున్నదానవో; సుశీలా! ని
న్నుజూడవలె నని యెన్ని యోమారులనుకొని విధిలేక మాను
కొనియుంటిని; తుదకు నిన్నుఁ జూచుటకే భాగ్యము లేకపో
యెనే? అమ్మాయీ! నిన్ను వెదకుచు మాసుబ్రహ్మణ్యుఁ
డెం దెం దవస్థపడు చున్నాఁడో? దైవమా! ఎవ్వ రెవ్వరి

కేరీతిఁ జరుగునదియు దెలియదు గదా! మహావైభవమున మహేంద్రవరమున నరేంద్రచంద్రమహారాజునొద్ద నమేయసౌఖ్యంబు లొందుచున్న నీ కెట్టి విపత్తులు తటస్థించెనో యని యాబ్రాహ్మణుఁడు దుఃఖించె. శ్రీపాదుఁడు నిర్విణ్ణుఁడై మహదాశ్చర్యమగ్నుఁడై; అయ్యా! మీ రెవ్వరు? సుశీల నీ కేమి కావలయు? మీచరిత్ర వివరించవలె నని ప్రార్థించుచున్నా ననిన; నాపేరు విశ్వావసుశర్మ; నాయూరు హరిద్వారము. మీమామ సుబ్రహ్మణ్యశర్మ యాత్రార్థమై నరేంద్రచంద్రమహారాజుగారి వెంట హరిద్వారమునకు వచ్చి గంగాద్వారమున స్నానము సేయుచుండ మాతండ్రి వాసుదేవశాస్త్రిగారు సంతసించి నాచెల్లెలు సుమతి నొసంగె. వా రుభయులు సంతోషముచే మహేంద్రవరము చేరిరి. నే నప్పుడప్పుడు మహేంద్రవరమునకుఁ బోయి చూచి వచ్చుచుంటిని గాని మాతండ్రిగారు కాలధర్మ మొందినయనంతర మతిబాధలచే ననుకూలపడ దయ్యె. అతనికి స్థానభ్రష్టత్వము కలిగిన దనియుఁ, బ్రయాగయం దున్నవాఁ డనియు విని పోయి చూచివత్త మని యనుకొని యుంటిని. తుద కీగతిఁ బరిణమించె? ఏమి సేయుదు నని దుఃఖించి; నాయనా! శ్రీపాదా! నీ వీ యరణ్యమున సంచరింపకుము. మీ తల్లిదండ్రులెంత దుఃఖించుచుందురో; పాపము. నీవు కాశీనగరమునకు వెళ్లుము. నేనును కళాభాను నారయుచు నం దెందైన సుశీల యునికిఁ దెలిసిన తగుప్రయత్న మొనర్చి విపత్తునుండి తప్పించుకొని జనుదెంచెద. సౌమ్యా! సుఖంబున నుండు మనిన; స్వామీ! నా సహపాఠి యైన కళాభానునికొఱ కెందులకు వెదకు

చున్నా రని శ్రీపాదుఁ డడిగిన మాటల వా రీరీతి సంభాషించిరి.

విశ్వా:—ఏమీ; కళాభానుఁడు నీసహపాఠియా? ఏగురువు నొద్దఁ జదువుకొంటిరి.

శ్రీపా:—ఆనందవనములో భట్టపాదాచార్యులయొద్ద నేను తర్కశాస్త్ర మభ్యసించుచుంటిని. ఒకానొకదినమం దీకళాభానుఁడు మాగురువులచెంతకుఁ జనుదెంచి పాదాభివందనము లొనర్చి వారియనుమతిచే నొకచోఁ గూర్చుండి ప్రసంగవశమున వారిరువురికి వాక్యార్థము జరిగె. వ్యాకరణభాగములో నుభయులును మహాపాండిత్యముతో రెండు దినములు పోరాడిరి. ఆహా! ఆకళాభానునిమేధాశక్తి నేనేమని చెప్పుదు. మూఁడు వ్యాకరణములయం దద్భుతపాండిత్యవైఖరిగలిగి యుండుటచే మాగురువులు పరాభవముచెందిరి; బాలకా! నీవు దేవాంశసంభూతుఁడవే గాని నరుఁడవుఁ గా దని యగ్గించె. అంత విద్యావంతుఁడయ్యును గర్వపడక మాగురువులచెంత భయనమ్రతలు జూపుచు మిగుల భక్తి గలిగి వర్తించుచు, మహాత్మా! జ్యోతిషశాస్త్రమును గవిత్వలక్షణమును నాకుఁ దెలియఁజేయవలయు నని ప్రార్థించె. మాగురువు లామోదించి పుత్రా! నీకన్న నాకు ముఖ్యశిష్యుఁడు గలఁడే? అవశ్యముగా నెఱింగించెద నని చెప్పిరి. మూఁడు మాసములకే యా విద్యల రెంటియందును మహోపాధ్యాయుఁ డయ్యె. అపుడు మే మిరువుర మత్యంతమిత్రులమై సహపాఠులమై యుంటిమి. తర్కశాస్త్రమం దొక్క

పూర్వపక్షము నైనను సిద్ధాంతీకరించ లేక పోయితి. మా ప్రతిభ నే నేమి చెప్పుదు? అట్టి మహానుభావుని వెదకుచు నరణ్యములలో నిడుమలుబడు చున్న మీ రెంతటి మహనీయులో యని సంతోషపడు చున్నవాఁడ. నాఁడు మా గురువు చెంత సెలవు గైకొని నైమిశారణ్యమున కాకళా భానుఁడు వెడలె. మీ రిచ్చట వెదకుచున్నా రెందులకు?

విశ్వా:—మృగయావినోదార్థమై శబరార్భకులతో నిచ్చట నున్నవాఁ డని యాశ్రమశిష్యులచే నెఱింగి చనుదెంచి యిచ్చట వెదకు చున్నాఁడ.

శ్రీపా:—అమ్మహాపురుషునితో మీ కంతటి త్వర యైన కార్య మేదేనిఁ గలదా? వినఁ దలఁచి యున్నాను.

విశ్వా:—నేను మాహరిద్వారరాజకుమారుఁ డయిన బృహద్వర్మచిత్రపటముఁ గైకొని పాంచాలదేశమున మణిస్యందనపట్టణేశుఁ డైన విభావసుమహారాజకూఁతు రగు భువనమోహినీదేవిచెంతకుఁ దీసికొని పోయి యుంటిని. ఆకన్యక మహామేధాశాలిని. ఏరాజపుత్త్రునిచిత్రపటముఁ గాంచి నను ముఖవిలాసములోనే యాతనిగుణగణము లన్నియు విమర్శించి యాతనియం దున్న ప్రధానదుర్గుణము లుగ్గడించి యితని నే వరింప నని చెప్పుచుండును. మా రాజసుతునిపటము నను జూచినపు డేమి చెప్పునో యని చూచు చుండ నితనికి వామకరాంగుష్ఠనఖమధ్యమునం దొక్క మచ్చ గలదు; అందుచే నితఁడు రాజ్యభ్రష్టుఁ డగును. మఱియు నితని వామజానుజంఘలమధ్యమునం దొకగ్రంథి గలదు;

అందుచే నితఁడు ముప్పదియాఱవవత్సరమున నరణ్యాసం
చారి యగును గాన నితని నే వరియింప ననియె. ఇంతటి
నిశ్చయవిషయము లుగ్గడించెడి మహామేధాశాలిని
కీ కళాభానుఁడే తగువరుఁ డని యుతని ప్రతిభ నే నెఱుంగు
దును గాన నామె చెంత నితనిగుణము లుగ్గడించితి.
కించిన్నిమీలితలోచన యై యోచించి యాతఁడే
తనవరుఁ డని నిశ్చయించి తన వేడికో లమ్మహాత్ముని
కెఱిఁగింపవలయు నని నన్నుఁ బ్రార్థించి యొక పత్రికా
ముఖమునఁ దనహృదయము ప్రకటపఱచి యొసంగి
యున్నది. ఈ వృత్తాంత మాతనికిం దెలియపఱచి పత్రిక
నొసంగుటకే యిందు వచ్చి యున్నవాఁడ.

శ్రీపా:—అతనికిని మీకును బరిచయ మెట్లు గలిగె? మీ రా
తని నెచ్చటఁ గాంచి యుంటిరి.

విశ్వా:—హరిద్వారమహారాజుగారి యాస్థానమునం దొకా
నొకదినమున విద్వత్పరీక్షసభ చేరె. దానిలో నితం డొక్క
సభ్యుఁడుగా నుండె. బాలకా! నే నేమి చెప్పుదు. ఎవ్వ
రెవ్వ రేయేవిద్యలలో దక్కినవారలం గెలిచి యుండురో
వారినందఱి నాయావిద్యలయందు పరాభూతులం గావించి
జయపతాకంబునుం బొంది సకలవిద్యాసార్వభౌముఁ డని
మహాసభలో నభిషేకింపఁబడి గజారోహకుఁడై యాపట్టణ
మంతయు మంగళవాద్యములతో నుత్సవం బయ్యె.
అతనివాగ్జృంభణయు నాపాండిత్య మాకవిత్వధోరణియు
నాజ్యోతిషప్రభావము నాధనుర్విద్యాప్రౌఢిమయు వే

యేల? ఆతఁ డెఱుంగనివిద్య యీ ప్రపంచమునందే లేదని
యనుకొని యున్నవాఁడ నేనా రాజపురోహితుఁడ నగు
టచే మాయింటనే యాతని కతిథిసత్కారము లొనర్ప
నూరాజుగారాజ్ఞ యొసంగి యుండిరి. అప్పుడె యాతనికిని
నాకును నెక్కువ పరిచయము గలిగి యుండెను. అప్పుడు
దప్ప మఱల నే నాతనిఁ జూడ లేదు. ఈ పత్త్రికను
నాతని కొసంగవలయును. అందుచేఁ జనుదెంచితి. నీ వింక
నిం దుండకుము. పురంబున కరుగుము. ఈ రాత్రి నిటనుండి
యుదయముననే వెడలు మని యాతం డాశిలాతలంబుపై
నిద్రించె. శ్రీపాదునకు నిద్ర రాక సుశీలయందే మనుత
నుంచుకొని యిట్లని వితర్కించె.

సీ. చెలి! మధురసధార లొలుకఁగా నొకమాట
        బలుకవే నామనోజ్వాలము గాఁగ
    ఘనతరాపాంగవీక్షణముచే నొకమారు
        జూడవే నామనఃపీడ వీడ
    బాహువల్లరితోడఁ బరిరంభణానంద
        మయ్యఁ జేయవే మనోభయము దూఁగ
    కనకకుంభోపమ స్తనయుగళంబులు
        గ్రుమ్మవే మన్మథుదొమ్మి మాన్ప
గీ. హా లతాంతాంగి! హా చంద్రహాస! హా ప్ర
    వాళ! యధరోష్ఠ! హా మనోజ్ఞానవాల!
    హా ధనుర్భ్రూప్రదేశ! హా హా సుశీల!
    రావె కరుణింపవే వేగ గావ దేల.

ఘననూతనసంభవయా, వనమునఁ గడుఁలజ్జచేత వగలెడిముగ్ధ
ప్రణయోక్తు లాడి నామన, మునఁ గల తాపంబు మాన్పు ముద్దులబాలా!

చ. కడచెను నైదుమాసములు గానఁగరాదు లతాంతగంధి యే
యడవులలోనఁ జిక్కి మహార్తినిఁ దూలుచు నేడ్చుచున్నదో
విడిచెనొ ప్రాణవాయువులు వేసటనొంది ననున్ దలఁచెనో
తడఁబడెఁ జిత్త మిత్తఱిని దప్పి జనించె నిఁ కేమి సేయుదున్.

అని తలంచుచు మైమఱచి నిద్రించె.

గుహా ప్రకరణము. ౬.

రాత్రి మూఁడవయామము కృష్ణపక్ష మగుటచేఁ జంద్ర భగవానుఁ డప్పుడే యుదయించి తనచల్లనికిరణములచేఁ బ్రపంచమునకును జీవకోటికిని యాప్యాయమాన మొనరించు చుండె. మహాధావళ్యమైన యాకిరణములు బ్రహ్మాండమంతయు నిండుటచేఁ బిండి యారఁబోసిన ట్లుండె. అది యొక భయంక రారణ్యము. క్రూరమృగము లొకప్రక్క భయతరముగా గర్జించు చుండె. మఱియొకప్రక్క ఘూకారవములు మనమునకు భీతిఁ గొల్పు చుండె. అచ్చటనే తొల్లి కౌరవులు పాండవులు ప్రపంచప్రళయకర మగు యుద్ధ మొనర్చిరి. అందుచే నది ధర్మక్షేత్ర మయిన కురుక్షేత్ర మని ప్రసిద్ధి వహించి యున్నది. శ్రీమ దాదినారాయణమూర్తియొక్క యాఱవయవతారం బగు పరశురామమూర్తి తన పితృహంత కులపైఁ గలిగిన క్రోధముచే క్షత్రియుల నిరువదియొక మాఱు వధించి వారిరక్తముచేఁ బితృతర్పణ మొనరించిన శమంతపంచక మను నైదుసరోవరము లందు గలవు. ఆసరోవర తీరమునం దొక విశాలశిలపై మువ్వురు పురుషులు గూర్చుండి యీవిధముగా మాటలాడు చుండిరి. వారు మన భువనమోహినీ యపహారకు లగు శకుంత వీర కౌశికులే.

వీరుఁడు:—కుమారులారా! తలవనితలంపుగాఁ జనుదెంచి తన ముష్టిప్రహారణములచే మనలం బడఁగొట్టి భువనమోహినిని ప్రాణాపాయమునుండి తప్పించిన యాతం డెవఁడుగా నుండవచ్చు?

శకుం:—అబ్బా! ఆతని దలఁచుకొన్న నాదేహము వడఁకుచున్నది. ఎంతటి భుజబలము గలదో? ఒక్కపెట్టునకే నా సంఘబంధము లన్నియు వదలె. మఱి యొకపెట్టునకు నేలఁ బడి పైకి లేవలేక పోయితి.

కౌశి:—నేనేమో తప్పించుకొని పఱువెత్తితిని. ఆతనిపెట్టు బడియుండిన నీవలెను నీయరణ్యముననే నా యంతమై యుండును.

శకుం:— తమ్ముఁడా! నీ వేమాత్రమో యనుకొంటిని. ఆ దేవాలయమున బ్రాహ్మణుని చెంబుపోటునకే మూర్ఛిల్లితివి. ఇఁక మహాభుజబలము గలవానిపోటున కెట్లు తాళుదువు? ఇఁక మనము యుద్ధసమయముల నెప్పుడు వెనుక నుండవలసినదే; ముందునకు రావలదు.

కౌశి:—అట్లనకుము. నేను బాలుఁడను. ఇదివఱకు నిట్టివి చూచి యుండలేదు. ఇఁక ముందు జరుగఁబోవు నా ప్రతాపమును దిలకించుచుండుము.

శకుం:—రాత్రి మా యిరువురను బాధించిన యమ్మహాపురుషుఁ డిప్పు డగుపడిన నేమి సేయుదువు?

కౌశి:—అంతటి భాగ్యమా. ఈ ఖడ్గధార కాతని బలియొసంగి నా కసిఁ దీర్చుకొననా? నేను దప్పించుకొని వెళ్లకున్న మన

ముప్పురము కట్టుబడి విడిపించుకొనుట కుపాయము లేక నఘోరించుచుందుము. నేనుగదా మీకుఁ గట్లువిప్పినది.

వీరు:—ఉండనిమ్ము. భువనమోహిని మనచేతినుండి వదలె. ఆ నూతనపురుషుఁ డుండిన మనకే గాదు, అతని తేజంబుఁ గన్న దేవతలైనను జయించి భువనమోహినిం గైకొనుట యసాధ్యము? ఇందుల కేమి యుక్తిఁ బన్నవలయు?

శకుం:—అతని నెట్లైనను మోసగించి సంహరించినఁ గాని మనకార్య మనుకూలపడదు. అతనిని సహాయించుట కేమి యుపాయమో యనుకొనవలయు.

కౌశి:—మన ముప్పుర మేకముఖముగా నాతనిం దొడరినం జానక నిలుచునే? అందులకు యోచించు టేమి?

వీరు:—ఆహా! అటని సరికాదు. మనము ముప్పురమే యన వలదు; వేయిమంది యైన నాతని తేజస్సునకే నిలుచుట సాధ్యము కాదు. ఎదిరించుమాట లనుకొననేల? మోస గించుట కేమియుక్తిఁ జేయవలెనో చెప్పుడు. .

శకుం:—అప్పుడీ చెల్లకు మనలను బంధించి యుండెను గదా! తప్పించుకొన్న సంగతి యిదివఱ కాతనికిఁ దెలిసి యుండదు. ఎటులైనను మననిమిత్తమై యాతఁడు దప్పక వచ్చును. అప్పుడొంటిపాటపును. ఆవలసంగతి మీరే యోచింపవలయు?

వీరు:—కుమారులారా! వేఱుయోచన నాకుఁ దోఁచలేదు గాని నీవన్నమేర కాతఁడు జనుదెంచినంత నతఁడు చూచు నట్లుగా మనము పరుగెత్తవలయు. మన వెంటఁ దఱుముకొని

వచ్చిన చిక్కినట్లు నటించుచు నటునిట్టుఁద్రిప్పుచుఁ గేడించి కికురించుచుఁ దొల్లి మాయామృగరూపధారి యైన మారీచుఁ డెటువలె శ్రీరామచంద్రు నలయించి మోసగించెనో, యటులనే యుత్తరముఖముగాఁ బఱువెత్తి యుందున్న సుప్తముఖిగుహాలో మనముప్పుర మేకముఖముగాఁ బ్రవేశించి మఱియొకమార్గముంబట్టి బయలు వెడలుదము. ఆ మార్గము నాకుఁదప్ప నితరుల కెవ్వరికిం దెలియదు. మనలఁ దఱుముకొని వచ్చి యతఁడందుఁ బ్రవేశించును. ఆవల మన మారెండుద్వారములకు బలమైన గుండ్లనడ్డు పెట్టవచ్చు. మన మతిత్వరగా ముందుగా నాతఁడు చూచునట్లుగాఁ బ్రవేశింపవలయు. ముందు వెనుక లయినంత కార్యము చెడును. ఆ గుహాలో దూరెనేని యంతటితో సరి. ఆతెనియంత మందే కాఁగలదు. ఆవల మనకన్ని కార్యములు కరతలామలకము. ఇందులకు మీ రేమందురు? త్వరగాఁ జెప్పుడు.

కాశి:—తండ్రీ! మీ రాగుహాం గూంచి బహుకాలమై యుండవచ్చు. అం దిప్పుడు క్రూరమృగములో సర్పములో యావాసము గల్పించుకొని యుండవచ్చు. మనము ముఖద్వార మొకటేతూరి యందులోఁ బ్రవేశించితిమేని యతనికన్నను మునుపు మనము సొచ్చువార మగుటచే నాతనిం జంపఁబోయి మనమే యందులోఁ జావవలసి వచ్చును. అట్లు గాదు. తొలుదొల్త మీ రందుఁ బోయి గుహాద్వారములను గుహను పరిశోధించి రెండుద్వారములలోను సరాసరి దూరిపోవుట కేయాటంకము లే

కుండున ట్లొనర్చి గుహాద్వారములు మూయుటకు బలి
మైన శిలలఁ బొందుపఱచి యుంచిన యావల మే మిరువు
రము జనుదెంచెద మనిన నిది సరియైన యోచన యని
యా గుహామార్గమును తత్సంకేతములఁ నెఱింగించి
వీరుఁడు ఖడ్గపాణియై వెడలె.

మన నూతనపురుషుఁ డపరాధులను బంధించిన వృక్ష
సమీపమున కేతెంచి వా రగుపడమి యటునిటుఁ బరికించుచు
దనమనమున ని ట్లనుకొనియె. ఈ యపరాధులు చోరులవలె
నగపడ లేదు; వీ రేదియో కారణాంతరమున నీ కాంతను సంహ
రింపవలె ననియే యుద్దేశము గలవారై వచ్చినరీతి నగపడు
చున్నది; వీరే గాక యింకను వీరివా రచ్చటచ్చట నుండవల
యు; అపరాధులలో నే యొకఁ డపుడే తప్పించుకొని వెడలె; నే
నావిషయమును గమనించ నైతి; శుద్ధ వేదజడుఁ డగు విప్రుని
వలె మునువెనుకల నరయక వారి నిచ్చట బంధించితి; తప్పించు
కొన్న యతఁడో మఱియెవరో వీరిని బంధవిముక్తిఁ జేసి
యుందురు; ఇట్లు తప్పించుకొని పోయినవా రిందే యెందో
యుందురే గాని యూరక తమయునికిపట్టులకుం జనరు. ఈ
కాంత నె ట్లయినను వారితల్లిదండ్రులచెంతఁ జేర్చి పోవల
యునే గాని తుద కా బ్రాహ్మణులచేతికప్పగించి నేను వెడలి
నను మఱల నా కాంత కపాయము తటస్థించుట సిద్ధము.
వీ రెం దుండిన నుండనిమ్ము; ఆ కాంతను వారిపురము
జేర్పుటకుఁ బ్రయత్నించవలయు ననుకొని దేవాలయాభి
ముఖుఁడై కొంతదూర మరుగువఱకు భువనమోహినీ!
భువనమోహినీ! యను సంబోధనారావము వినంబడియె.

మఱల నిదియేమో మోసము జరిగి యున్న దనుకొని వడివడిగాఁ జనుదెంచు చుండ సుబ్రహ్మణ్యశర్మ సూర్యనారాయణశాస్త్రిగా రఱచుచుఁ బరువెత్తి వచ్చుచుండిరి. వారిం గాంచి భువనమోహినికి మఱల నేమివిపత్తు తటస్థించియున్నదని యడిగె: అయ్యా! మీ రరిగిన యనంతరము లోమకేశుఁడు మీకు సహాయ మొనరించెద నని చనుదెంచె. అంతలోఁ దెల్లవారె. మేము కాల్యకృత్యము లొనర్చుటకు జలాశయమున కరిగితిమి. దేవాలయములో భువనమోహిని యొక్క తెరఁగో యుండె. గొప్పధ్వని యొకటి గలిగె. మేము విని త్వరగా దేవాలయములోనికి వచ్చి చూడ భువనమోహిని లేకుండె. అందందు వెదకితిమి. కానరాదయ్యె. మీచెంత కరుదెంచి యున్నదేమో యని యరయుచు నఱచుచు వచ్చి యున్నవారమని చెప్పి దుఃఖించిరి. ఆ మాటలు విన్నంతనే యమ్మహాత్ముఁడు దిగ్భ్రమఁ జెందె. మఱియు నతనికడుపునఁ జెయిపెట్టి కలఁచిన ట్టయ్యె. శోకము రోషము ముప్పిరిగొనుచుండె. కొంత వఱ కట్లే స్తబ్ధుఁడై యుండి బ్రాహ్మణోత్తములారా! ఆదురాత్ములు రాత్రి నాచే బంధితులై యెట్లో తప్పించుకొని పోయి మన మొక్కరును లేనిసమయముఁ గనిపెట్టుకొని యుండి యాకాంతను మరల నపహరించి యుండవలయు. కార్యము మించినది. అయినదయినది. ఆకాంత తెరువరయఁ ద్వరగాఁ బ్రయత్నింపవలయు. ఇంక నాలస్య మొనరించిన మొదటికి మోసము వచ్చును. వారిపుడిపుడే గైకొనిపోయియుందురు. మీరా దక్షిణదిశయందుఁ గల గిరికంధరములు లోయలును, మఱియు మఱుఁగగు స్థలములును జూడుఁడు. లోమకేశుఁడు మీ కగపడెనేని తూ

ర్పుదిశ నారయు మని చెప్పుడు; నేనిదె పశ్చిమోత్తరదిశగా వెదకుచుఁ జనియెద ననియె. ఆ బ్రాహ్మణు లిరువురు వెదకుచు నఱచుచు దక్షిణదిశగా వెడలిరి. మననూతనపురుషుఁ డుత్తరాభిముఖుఁడై చిడిముడిపాటుతో శోకరోషములుఱ్ఱూఁతలూఁగ ధనుఃఖడ్గాదిసాధనములతోఁ గొంతదూరం బరుగ నటఁ జెట్లచాటునుండి యిరువురుమనుష్యు లుత్తరముఖముగా బఱువెత్తిరి. వారిం గాంచి వీరే యాదురాత్ములు. నాచే బంధితులై తప్పించుకొన్నవారు. వీరై యుండవలయు. మునుపు తొలుతనే తప్పించుకొన్నవాఁ డింకను వీరితోఁ గలిసియుండినట్లగపడ లేదు. వాఁ డెందో నణఁగియుండి యొంటిపా టాల గనిపెట్టి మఱల నాకాంత నపహరించి యుండవలయు. వీరంద ఱొకచోఁ గలియుట కెందో నొకసంకేతస్థలము గలదు. అచ్చటికే నన్నుఁ గని పఱువెత్తుచున్నవారు, వీ రెందు పోయినను విడువక వెంటనే పోయి యాసంకేతస్థలమును గుర్తించిన నందే యాకాంతను సహా బంధించి సంహరించుట కుద్యుక్తులై యుందురు. ఆ సమయమున కొదిగి యాకాంతను మఱలఁ బ్రాణాపాయమునుండి తప్పింపవలయు ననుచు బహువేగముగాఁ బఱువెత్తుచుండె. ఆచోరు లొక గుహాముఖము చెంతకుం జని లోపలనుండి వచ్చు సంకేతధ్వని యాలకించి నిస్సందేహ మని యాగుహాలోపలం బ్రవేశించిరి. అది గాంచి యీగుహయే వీరిసంకేతస్థలముండవలయు; ఆకాంత నీయెడనే బంధించి దాచియుందురు; వీరు లోపల కరిగినతోడనే తప్పక వధియింతురు; నేను త్వరగాఁ బోవలయుననుకొని ఆయుధముఁ జక్కఁగా బంధించుకొని

యమ్మహాత్ముఁ డాగుహాముఖమును బ్రవేశించి వడివడిగాఁ జనుచుండె. ఎంతదూర మరిగినను వారి యునికియే గానరా దయ్యె. ఇంకను ముందున కరిగిన విశాలస్థల ముండవలయు నం దందఱు గలిసి యుందు రనుకొనుచు గుహానుసరుఁడై కొంత దూరము వంగికొనియుఁ గొంతదూరము కూర్చుండియుఁ గొంతదూరము దోఁగియుఁ గొంతదూరము దేకియు నావల సాష్టాంగదండప్రణామములు చేయువానివలెఁ బోర్లబడి బరు కుచు నంధకారమున జిబ్బటీలములము నాసికాపుటములు భేదిల్లుచుండఁ బోయి యెందు గన్నను వెలుతురు గాని సరి యైనమార్గము గాని యగుపడక బోర్లబడి బరుకుచుఁ జని తాలిసందులో నిఱికికొని కదలుటకు మెదలుటకు వీలుపడక ఓహో! ఆ దురాత్ములు నన్ను మోసగించి యుండుట నిశ్చ యము. ఈగుహాయందే నన్నంతె మొనరించవలె నని యిందుఁ బ్రవేశపెట్టి వా రేదియో యొకమార్గము దెలిసి యుండి వెడలి పోయి యున్నవారు. ఇంతటి ప్రయత్నము గలవా రూరక పోయి యుండరు. గుహాద్వారములకు బల మయిన శిలల నడ్డము ద్రోసియే పోయి యుందురు. ఎట్టిశిల లడ్డ మున్నను నాపాదఘాతమునకు నిలువవు గాని నే నిటనుండి మఱల గుహాముఖముచెంత కేరీతిఁ బోవలయు? చిక్కికొని యున్న వాఁడ. అయినది మోసమయినది. ఇఁక బ్రతుకుట దుర్లభము. నాయాశ వదులుకొనవలసినదే! అయ్యో!

సీ. ముసలితనంబుచే మూర్ఛెడిమాతల్లి
నను గాన కెంత సంతాపపడునొ

బహుతపంబుల చేత బడసిన మాతండ్రి
నను(గాన కెంత సంతాపపడునో
పరమపతివ్రతాచరితయా యక్కాంత
నను(గాన కెంత సంతాపపడునో
తనకష్ట మీడేర్చు ననెడి బేతాళుండు
నను(గాన కెంతసంతాపపడునో

గీ. శబరశాబకు లెందెందు(జనెదరొక్కొ
ప్రతిన యేమయ్యెనొక్కొ నా బ్రతుకు దెరువు
లేదు లే దీమహాగుహా యే(దలంప
విధిని దాట(గరాదె యీవిధికి నైన.

ఉ. పుట్టితి క్షత్రవంశమున భూసురదత్తసమస్తవిద్యలన్
మెట్టితి నార్యమధ్యమున మేదినిలో(బ్రకటప్రతాపతన్
దొట్టితి సుప్రసిద్ధకవిధూర్జటి నైతిని తెక్కలేర కీ
గుట్టలలోన(బ్రాణములు గోల్పడ(గాంచితి నయ్యొ దైవమా!

ఉ. కానగ రాదు చీకటి వికాసము గల్గదు పాపిచీపరల్
వీనులు ప్రోగ ప్రోసెడిని వెల్గది యెచ్చట లేదు శ్రీహరి
ధ్యానము సేత మన్న మది దక్కదచంచలమార్గమందు హా
యేనరు(డెట్టివేళల న దేగలి బట్టునొ గాన రాదుగా.

మ. వ్రతదానార్చనయాత్రలం బడసి సుత్రామాదులం మెచ్చగ(
గ్రతు హోమాదులొనర్చినన్ బడసి సౌఖ్యం బేమియున్ లేక దుః
స్థితులై వార్ధకమందు పుత్రవిహతగానిన్ జెందు నట్లాయె నా
పితరుల్ వారల(దేర్చువార లెవరో ప్రేమాతిరేకంబునన్.

మ. ఒకరిన్ ముప్పుననుండి గాచెడి మదీయోద్దండదోశ్శక్తి హా
వికలం బయ్యెను నిన్నిమిత్తముగ నావృత్తాంతమున్ జెప్ప వా
రొక రైనన్ గలరే యి(కేమిగతియో యుక్తంబు యోచింపలే
కకటా వచ్చితి నిందు(జొచ్చితి మహాహంకారు(డై చచ్చితిన్.

శా. చండాంశుప్రకటప్రతాపతరవిశ్వస్తంభనద్వేషణో
ద్దండాఘోరకఠోరమంత్రశతవిద్యాప్రౌఢిమాడంబరా
ఖండోద్దీర్ణమహాప్రభావనృశిరఃఖండాట్టహాసోగ్రుఁ డా
ఖండాభైరవు నెట్లు ద్రుంపుదు నిఁకన్ భీమాశ్రమాంతంబునన్.

ఉ. రెండుదినంబు లయ్యె నిట క్రూరగుహాంతగమందుఁ జిక్కి నో
రెండె నపానప్రాణములవృత్తులు దగ్గె దృఢత్వ మాగె బ్ర
హ్మాండము భగ్నమైనగతి యయ్యెను జిత్తము తత్తఱిల్లె నె
వ్వండొ పరాత్పరుం డతఁడు పాలన సేయఁగ రాఁడొ లేఁడొకో.

మ. అకటా! భారతభూనృపాలమకుటోద్యద్దివ్యమాణిక్యసం
చకితాసాధ్యపదాబ్జభాగుఁ డయి విశ్వప్రాజ్ఞతన్ మించుచున్
బ్రకటారాతిసతీమణీశుభదసూత్రద్రోహియై యొప్పు రా
జనుమారుం డయి నిట్టులైతిని గదా సాధింప నానే విధిన్.

అక్కటా! విధి లేదు. రెండుదినము లయ్యె. ఆఁకలిచేఁ గడుపు దరికొను చున్నది. నో రెండె. ఇఁక నాయాత్మఘుడియలు సమీపించుచున్నవి. ఈ ప్రపంచభ్రాంతు లిఁక నను రక్షింపవు. జననమాదిగా నిరువదియైదవయేట నాకు మారకంబుండవలయు. లేకున్న నిట్టివిపత్తు తటస్థించునే? ఛీ! అసత్యవాదినైతి. నాప్రతిజ్ఞ వృథ యయ్యె. ఆకాంత కేమిగతి బట్టియున్నదో? ఆ బ్రాహ్మణు లేమయిరో? ఇం కెందుల కాయోచన? ఇట్టి మరణసమయమునందు శ్రీపరమేశ్వరధ్యానమే తారకము. సంసారసాగరోత్తారకము మహాపాతకవిదారకము. అనుకొని శ్రీపరమాత్మను దన హృదయకమలమునందు ధ్యానించుచు,

శ్లో. శ్రీమత్పయోనిధినికేతన చక్రపాణే
భోగీంద్రభోగమణిరాజిత పుణ్యమూర్తే,

యోగీశ శాశ్వతశరణ్యభవాబ్ధిపోత
లక్ష్మీనృసింహ మమ దేహి కరావలంబమ్.

శ్లో. బ్రహ్మేంద్రరుద్రమరుదర్కకిరీటకోటి
సంఘట్టితాంఘ్రికమలామలకాంతికాంత,
లక్ష్మీలసత్కుచసరోరుహరాజహంస
లక్ష్మీనృసింహ మమ దేహి కరావలంబమ్.

పరమపురుషా! నారాయణా! నీచిత్రచరిత్రము బొగడ నాతరము గాదు. జగదంతర్బహిశ్చరుండవై సమస్త భూత కృత సుగుణదుర్గుణము లెఱింగి దుష్టశిక్షణ శిష్టరక్షణం బొనర్చు మహానుభావుండ వయిన నీవీగుహాంతరమునఁ జిక్కి దిక్కు దోఁచక ప్రాణంబులపై యాశ వదలి నీపాదాంబుజములే తారక మని యున్న నాకష్టము లెఱుంగవే? ఆపద్బాంధవా! కమలనాభా! రక్షింపుము రక్షింపుము. అని భగవంతుని స్తోత్రము గావించి యప్పరమాత్మను దనహృదయకుహరమున బ్రతిష్ఠించి మానసపూర్వకముగా షోడశోపచారము లర్పించి తదేకధ్యానపరుండై యున్న నమ్మహాత్ముని కనేకకోటి తటిల్లతాతతులం బోలు తేజము హృదయాకాశమునందు ధగద్ధగాయమానంబై గాన్పించి మఱుఁగు పడియె. ఇది యేమివిశేష మని కన్నులు దెఱచిచూడ నాయంధకారముననే యతని కానుకొని యుత్తరదిశయందు సూక్ష్మరంధ్రములో వెలుతురగు పడియె. ఇది యొకగుహాంతర్ముఖంబై యుండవలయు. ఈద్వార మునకు బంధించిన శిలామధ్యంబునుండి బహిఃప్రకాశ మీరీతి నగపడు చుండవలయుఁ జూచెద నని యట్లే బోర్లబడి యుండి నిక్కి కుడిచేతితో నాతాలిం ద్రొబ్బె. అతనిభుజబలముచేఁ గద

లినవై యాశిల దడదడశబ్దముచే దొర్లుచు నావలం బడి
యె. ఒకమనుజుఁడు వంగికొని పోవునంతటిమార్గము నెలు
తురు నగపడియె. దానిం గాంచినదే యాతని సంతోషమునకు
మేర లేకుండె. తా నాఱాతిసందున నిఱికికొని యుండినను
మార్గ మగుపడినసంతోషమున ముందునకు నుగ్గుటచే నా
తని భుజబలమునకుఁ బర్వతోపమానములై యున్న యా
రెండుశిలలును స్వర్ణకారకుఁడు గ్రహణోపకరణం బగు సాధ
నముచే రజితమయ పాదభూషణమును ముఖస్థానంబునం దొ
త్తిన నెట్లొకటికొకటి విశాలమై పాదముల నిఱుకునుండి తప్పిం
చునో, యట్లాతని దేహ మిఱుకునుండి వదలి సుఖముగా నావల
వెడలిపోవునంతటి లాఘవం బేర్పడియె. మృత్యుముఖమునకు
గుఱి యగుచున్న యమ్మహాత్ముఁడు గుహాంతర్ముఖంబునుండి
బయలు వెడలె. చల్లనిగాలి వీతెంచె. కొంతసేపు పరమానం
దముచే హాయిఁ జెంది యిటు నిటుఁ జూచుచుఁ బ్రపంచజ్ఞానమ
యుఁడై మఱల నేదిశ యందుఁ గన్నను మార్గము లేకుండె. నా
ల్గుచదరంబులు గల యిసుకతొట్టివలె నొకకోన యగుపడియె.
అదియు నాగుహాంతర్ముఖమునకైదుగజములపాఁతున నిసుక
బావివలె నుండె. ఒక్కటేశిల నాల్గుదిశల నావరించుకొని మహో
న్నతంబై సెలయేఱులచేఁ గాచి పట్టి యున్నందున నెక్కు
టకు జారుడు గల్గి కడు నసాధ్యంబై యుండె. పడమరదిశ కొండ
చఱియనుండి యొకగజతుండప్రమాణముగా పూర్వాభిముఖ
ముగా నీటికాలువ లోఁతులోఁ బ్రవహించుచుఁ దూర్పుదిశ
కొండచఱియలోనికిం జనుచుండె. అందున్న యిసుకయంతయు
బంగారపు రాపొడివలె మినమిన లాడుచుండె. అదిగాంచి

భగవచ్చరిత్రమునుం గొనియాడి యాయిసుక లోఁడి చిన్న
చలమొకటి కల్పించి యందు స్నాన మాచరించి సంధ్యా
వందనం బొనరించి యా నిర్మలోదకంబులం ద్రావి యిసుక
పైఁ బరుండి నిద్రరాక తనప్రతిజ్ఞయుఁ దనయవస్థయుఁ దలం
చుచుఁ దా నాగుహానుండి విముక్తిఁ జెంద మార్గము గలిగి
నందుకు భగవంతుం గొనియాడుచు నున్న తన కకస్మాత్తుగా
నంధకార బంధురం బై పట్టపగలె యదిరేయివలె నేదియుం
దోఁపకుండునట్లయ్యె. దానిం గాంచి యేమివిపరీత మని
యోచించుచుండ,

శా. ఆ పెన్జీఁకటిమధ్యమందు గల యుద్యత్తీక్ష్ణ కాంతిచ్ఛటల్
దోఁపన్ గ్రూరకఠోరదంష్ట్రలు భువిద్యోభాగముల్ గ్రమ్మ దు
ర్వ్యాపారాధికభీమదేహభరతన్ వ్యక్తిద్వయం బబ్జభూ
షోపాంబకు లైన దానవు లనన్ జోద్యంబుగా దోఁచఁగన్.

ఆవ్యక్తులు రెండును వెల్లకిలఁ బరుండి యున్న నమ్మ
హాత్మునిచెంతకు మెల్లమెల్లనఁ దలవాఁకున కొకరును పాదము
లచెంత కొకరును జనుదెంచి గూర్చుండి తలయును పాదము
లును బట్టి యెత్తుట కుపక్రమింప నతం డమిత మైన తనబలము
కొలఁది పాదములచెంత నున్న నావ్యక్తివక్షముపై బిడుగు
వంటి చప్పుడు గల్గ కాలితోఁ నొక్కతన్ను దన్నె. ఆ పెట్టుబడి
గుహాయంతయు ఘూర్ణిల్లునట్లును కొండలు ప్రతిధ్వనించునట్లు
ను గేక వేసి యట్టే మూఁడుపొర్లు బొర్లి నోటియందును నాసి
కాపుటములందును రక్తము గ్రక్కుచుఁ దన్నుకొనుచుండె.
శిరఃపార్శ్వమునం దున్న మఱియొకవ్యక్తిని జటలు పట్టుకొని
చివ్వున పైకిలేచి కరముచే లేవనెత్తి దక్షిణపాదముతోఁ

దన్ని నేలఁబడవైచి పడిన యాకళేబరమును మరల వామ
పాదముచేఁ దనబలముకొలఁది యొక తన్ను దన్నె. ఆ
పట్టుతో నాకళేబర మెగసి దక్షిణ దిశయందుగల పర్వత
సానువునకుం దగిలె. ఆయిరువురు నిశ్చేష్టితులైనంతనే
యంధకార మెచటికిం బోయెనో! ఇరువదియారవ నాఁడిక
యందు సూర్యభగవానుఁడు ప్రయాణ మగుచుండుట విశద
మయ్యె. అంధకార విముక్తయై దిశ లెట్లు ప్రకాశము జెందు
చుండెనో, మననూతనపురుషుని మనం బట్లు వికాసము జెంది
దక్షిణదిశ కొండచరియ గాంచె. కళేబరముయొక్క తాపుచే
నాకొండచరియతో పడదోసినా రన్న ట్టదికించియున్న యొక్క
బండ యొరగిలి లోపల నున్న గుహాద్వారమును స్పష్ట
పఱచు చుండె. ఆబండను దనబలముకొలఁది పట్టి పెకల్చి తీసి
వైచె. గుహాముఖం బొకటి యగుపడియె. అదియును జతుర
శ్రమంబై నలుప్రక్కల బంగారు రేకుచేఁ గప్పఁబడి యనర్ఘర
త్నములచే నలంకరింపఁబడి యుండె. ఆ ద్వార మొకమను
జుఁడు సరాసరి ప్రయాణ మగునంతటి విస్తీర్ణోన్నతము
గలిగి యుండె. ఆశ్చర్యము ద్విగుణీకరించి యిది యొకవిశే
షము! ఇందే మున్నదియో చూచెద నని గుహాయందుఁ బ్రవే
శించు చుండఁ దొలితాపుచే నేలంబడి పొరలు చున్న వ్యక్తికి
స్మృతి గలిగె. అటు నిటుఁ బొరలఁ దొడఁగె. ప్రాణముతో
నున్న వాఁడే; పాప మీతని కాపత్కాలము గదా! కొంత
సేద దీర్చెద నని కరుణచే నీరంబును దెచ్చి నోరు దడిపె.
దేహముపైఁ జిలికించె. అతని కప్పటప్పటికి గొంచెముకొంచెము
గా స్మృతి గలిగి కనులువిప్పి లేచి కూర్చుండి నలుప్రక్కలం

జూడ మూర్తీభవించిన నారాయణావతారమో యన్నట్లు తన యెదుట నున్న మహాపురుషుం జూచి చేతులు జోడించుకొని "పుణ్యాత్మా! కరుణాసముద్రా! భుజపరాక్రమోదీర్ణా! నీవంటి ప్రతాపవంతుని నే నిదివఱకెందును జూడ లేదు. నీవంటి కరుణా సముద్రుని నే నెందును విన లేదు. ఇరువదియైదు సంవత్సరముల వయస్సు గలవాఁడ నయ్యును, బహుయుద్ధములం దారితేఱి పరాక్రమశాలుర నందఱిం బరాభూతులఁ గావించి జగంబునం దద్వితీయపరాక్రమవంతుఁడై కపాలభైరవుఁ డను పేరుచేఁ బ్రఖ్యాతి వహించి, భేండాభైరవునిసర్వసైన్యమునకు నధిపతినై యున్న న న్నీవిధి నొకతన్నున కే ప్రేతలోకము ం దర్శింపఁ బంపితివి. మహాత్మా! నేను నీకు దాసుఁడ న న్ననుగ్రహింపుము. చంపకుము. లోకమునం దెంతటివాఁ డైనను దనశత్రుఁ డగు వాఁడు ప్రాణాపాయసమయమం దున్న మఱింత ప్రయత్న మొనర్చి చంప నుద్యమించునే గాని నీవలెఁ గరుణచే నుపచరించి రక్షించుటకుఁ బ్రయత్నించునే? కరుణానిధీ!" యని పొగడె. అంత వారిరువు రిట్లు ప్రసంగించిరి:—

నూతన:—కపాలభైరవా! ఇతఁ డెవరు? ఇతనిపే రెయ్యది?

కపాల:—భేండాభైరవుని రాజ్యంబున మంత్రిపదవియం దున్న వాఁడు. ఇతనిపేరు కఠోరభైరవుఁడు.

నూతన:—అట్లయిన మీయిరువురు భేండాభైరవునిపోషణలో నుండువారే గదా?

కపా:—దేవా! మే మిదివఱకు నాక్రూరకర్ముని దుర్మార్గమునకును, బ్రతాపమునకును వెఱచి యాతనిచెంతనుండి యనేక

క్రూర కార్యము లొనర్చుచుంటిమి. నీపాదహతిచే నీతండు ప్రేతపురి నలంకరించెను. నేనును జచ్చుచుంటిని. ఆయుశ్శేషం బుండుటవలనను నీయుపచారంబుచేతను మరల జీవించితి. ఇఁక నేనాభైరవుని చెంత కరుగను. నీవెందున్న నందేయుండెద. నీవేది పంచిన నయ్యది యాచరించెద. తండ్రీ! నీప్రతాపాగ్ని ముందట నేనొక శలభప్రాయుఁడనేగదా!

నూతన:—నీమాటలు నే విశ్వసించితిని గాని భేండాభైరవుని చెంత బహుకాలమునుండి సేవ యొనర్చుచుండి నేఁడు విధికృతముగా నీకుఁ బరాభవ మైనమాత్రముననే స్వామికార్యము విడిచి యొరులకు మన సియ్యవచ్చునా? ఇది భృత్యధర్మ మగునా? నావాఁడవని దృఢముగా నిన్నెట్లు విశ్వసింపవచ్చును? ఈ స్వల్పమునకే యవాయుచలితమై యున్న సఖ్యత్వమును స్వామిభృత్యబుణానుబంధమును నింత శీఘ్రమున నశించిన వని చెప్పుచున్న నిన్నెట్లు నమ్మవచ్చును?

కపాల:—తండ్రీ! నీవు పిన్నవాఁడ వయ్యును గుణవృద్ధుఁడవు. నీతికోవిదుఁడవు. ప్రాణాపాయసమయమున రక్షించి యున్నవాఁడవు. నేను రాక్షసుఁడను గాను. భైరవుఁడను గాను. క్షత్రియవంశమునకుఁ జేరిన శూరుఁడను. ఈ భేండాభైరవునిదుర్వృత్తులను సహింపక మనభారతభూపాలు రొక్కరొక్కరే సర్వసైన్యములతోఁ జనుదెంచి, యాతనితో యుద్ధమొనర్చి జయింపలేక సఖ్యమొనర్చి కొందఱు, పరువెత్తి యోడిపోయి కొందఱు, ప్రాణములుగోల్పోయి కొందఱు యిట్లనేకసుంది యనేకవిధములుగాఁ బరాభవము

జెందె యిపుడు పదిసంవత్సరములనుండి యెవ్వరు గాని యీ భైరవునిపై యుద్ధమునకుఁ జనుదెంచువారు లేరు. ఆసమయములో నేనొక రాజసైన్యాధిపతినై వచ్చి భైరవానుచరులతో యుద్ధమొనర్చి బహుమంది కాపాలిక భైరవుల నంతమొందించి తుద కొకచో నలసి నిద్రించుసమయమునందు వారిచేఁ బట్టువడి భైరవవిగ్రహమునకు బలి యగుటకుఁ దీసికొని పోఁబడితిని. అపుడు కరచరణములు బంధింపఁబడి యుండినను మోఁకాలితాఁకులచే మోఁచేతిపెట్టులచే శిరోజృంభణముచే నారలను నాచెంతకు రాని య్యక కలవరపాటు నొందించితి. అదిగాంచి భేండాభైరవుఁడు నాసాహసమునకు మెచ్చుకొని పలువిధముల నన్ను బ్రార్థించి తనసైన్యాధిపతిగా నుండునట్లు లొప్పించుకొనియె. నా కిష్టము లేకున్నను భారతభూమిాశు లెవ్వ రింతటివారు లేరని విధిలేక నేనందే నిలిచితిని గాని, నాఁటినుండియు నెంతమంది స్త్రీలను బురుషులను భైరవదేవునకు బలి యొసంగి యున్నవాఁడనో? ఎన్ని ఘోరకార్యములొనర్చి యున్నాఁడనో, ఈ నాపాపమును విచారించుటకు మఱియొక యమధర్మరాజును సృష్టి చేయునురని నమ్మియున్నాను. ఇఁక నే నట్టిక్రూరకృత్యము లొనర్పనని దృఢముగాఁ బ్రతిజ్ఞఁజేసి చెప్పుచున్నాఁడ. నేఁడు నీపాదస్పర్శ మైనంతనే కఠోరహృదయమంతయు బహుళతరార్ద్రింబై మృదుత్వ మవలంబించు చున్నది. నీవు పుణ్యపురుషునివలెఁ దోఁచుచున్నావు. నీ తేజం బీగహనం బంతయు నిండుకొన్నట్టగపడుచున్నది. తండ్రీ!

నన్ను నమ్ముము. నీవు నమ్మకున్నను నే నిఁక భేండాభైర వుని చెంత కరుగను. అతఁ డెట్టి మంత్రములచే నన్నుఁ గట్టివేయునో, ఎట్టి యస్త్రములచే నన్ను సంహరించునో, అనుభవించి ప్రాణంబులనైనను విడిచెదఁ గాని నే నయ్యెడ కేఁగను. నీ కిష్టమైన నన్ను విశ్వసింపుము. లేకున్న నట్లనే యుండుము.

నూతన:—ఆతని చెంతకుఁ బోకున్న మంత్రములతోడను శస్త్రములతోడను జంపు నంటివే. యాతఁ డేమి మంత్ర వేత్తయా?

కపాల:—అయ్యయో! అయ్యయ్యో! దేవా! నే నేమి చెప్పుదు? అథర్వణవేద మాతనికిఁ గరతలామలకము. వేయేల! బహువిధభూతనాథుఁ డైన బేతాళుఁడే యాతనిమంత్రపాశబద్ధుఁడై యిపుడించుమించుగా మూఁడుమాసములనుండి గహనమ్మం దఘోరించు చున్నవాఁడు. ఇంక నొక్క నెల దినములలో మారణహోమమై నామావశిష్టుఁ డగును. నే నేమాత్రమో యోచింపుఁడు.

నూతన:—నీ వాతని చెంతం జేరకమును పేరాజునొద్దనుంటివి. అపుడు నీపే రేమి?

కపాల:—నేను మారాజువెంట యుద్ధమునకు రాలేదు. ఆతని మంత్రి యైన కాళీభద్రునివెంట వచ్చి భైరవాశ్రమమునఁ బరాభూతుఁడ నైతిని. మా మంత్రిగుణములకన్నను భైరవునిగుణములే యుత్తమమని నిశ్చయించి నేనచ్చటనే నిలుచుట కొప్పికొంటిని. అప్పటినాపేరు వీరసేనుఁడు.

నూతన:—నీ వేదేశమున సైన్యాధ్యక్షపదవియం దుంటివి? మంత్రివెంట వచ్చుట కా రాజు బాలుఁడా? ఉన్మత్తుఁడా? తపోవనగతుఁడా? ఏమయి యున్నవాఁడు?

వీర:—నాయనా! గోదావరీ నదీతీరమున మహేంద్రవర మను నగరమునందు నరేంద్రచంద్రుఁ డను రాజు గలఁడు. అతనియొద్ద సైన్యాధిపతినై యుంటిని. ఆ మహారాజు సంతానము లేక రాజ్యమును మంత్రియాధీన మొనర్చి తపోవనమున కరిగె. ఈ ఖేండాభైరవుని ప్రతాపము దుర్వృత్తులు దేశమంతయు గగ్గోలుపఱచుచుండె. అందుచే మంత్రి వెంట యుద్ధమునకు వెడలి నేఁ జెప్పినట్లు పరాభూతుల మైతిమి.

నూతన:—కొంచెము యోచించి వీరసేనా! మాయావిడంబ మును వియద్గమనప్రభావమును నీ కెట్లు గలిగె?

వీర:—దివ్యజ్ఞానసభలయందుఁ జేరిన ప్రతిసభ్యున కొక్కసంజ్ఞాబింబ మేవిధి మెడలలో దూఁగాడుచుండునో యావిధి భైరవాశ్రమమునఁ జేరిన ప్రతిమనుజునకు భైరవనామధేయ మొసంగి స్వర్ణపతక మొకటి మెడలో వైచి యుందురు. ఆపతకమునం దొక్కయంత్రము భైరవునిచే నిర్మింపఁబడి యుండును. అది మెడలో నున్నంతసేపును వియద్గమనశక్తియు మాయావిడంబనమును గలుగుచుండును. ఆపతకమును ధరించుకొన్నవాఁడు ప్రపంచజ్ఞానము గలిగియున్నప్పుడు సంకల్పించెనేని వియద్గమనాది ప్రభావములు జరుగుచుండును. అతండు మూర్ఛయో మరణమో నిద్రయో చెందునపుడు సంకల్పము లే [illegible]నుగాన మా

మాత్మ్యము లన్నియు నశించు చుండును. నాకు నొక్కప తకము గల దిదే చూడుము.

నూతన:—మీ రరుదెంచి నాపాదము లొకరును శిర మొక రును బట్టి యెత్తుట కుపక్రమించితిరే! న న్నేమి చేయఁ దలఁచి యుంటిరి? మీ రిచ్చటి కెందులకు వచ్చితిరి? మీరు గొప్పయధికారు లయ్యు నేదేనికార్య ముండినఁ జారుల నంపక మీరే వచ్చునంతటికార్య మేమి?

వీర:—మంత్రపాశబద్ధుఁ డైన బేతాళుని విడిపించెద ననియు భేండాభైరవుని సంహరించెద ననియు నొక్కపురుషుఁడు ప్రతిజ్ఞ జేసి తత్కార్యాసక్తుఁడై బదరికారణ్యమున నరనా రాయణాశ్రమమునకు వెడలినాఁడని మా భైరవేశ్వరు నకుఁ దెలిసి యాతఁ డెవరో వెదకి తెచ్చి భైరవదేవునకు బలియిండని యనేక చార్వాక కాపాలిక గణముల నం దం దంపి మాయిరువుర నొక్కదిశకుఁ బంపుటచే మేము వెదకుచు బహుప్రయాసపడి యెందు గనపడ కుండుటచే మరలి పోవుచు నీ పర్వతాగ్రమార్గముగా వియద్గమన మొనర్చుచు నిచ్చట నిన్ను గాంచి వృథాగా నెందుల కరు గవలయు. భైరవదేవునిపో రొకదినమునకైనను దీరినది తీరినదే గదా యని బలి యిచ్చుటకై నిన్నెత్తికొనిపోవఁ బ్రయత్నించితిమి. నీప్రతాప భావములు గన్న నాప్రతి జ్ఞాపురుషుఁడు నీవే యైయుందు వని యోచించు చున్న వాఁడ నీవగుదువో కావో నాకుఁ దెలియదు. ఇదియే మాప్రయాణకారణము. నీ [illegible]దుల కిట నున్న వాఁడవు?

నూతన:—అయ్యా! నే నొక్క రాజకన్యకను జోరులబారినుండి తప్పించి వారిని సంహరించుటకై వెడలితి. అం దొక పాడుదేవాలయంబునం దొంటిగా నున్నపు డాకాంతను మరల నపహరించి యున్నవారు. ఇం దెందైన దాఁచియుం దురేమో యని వెదకుచు వచ్చి యీగుహను గాంచి యిటకు వచ్చితి. ఇం దెందు గన్నను వెలుపల కరుగుటకు మార్గము లేక కొంత విశ్రాంతిఁ జెందుటకై శయనించి యుంటి; అవల మీ రరు దెంచితిరి. ఇఁక నీవు వెడలి పొమ్ము. ఇది దేవసంచారయోగ్యస్థలము వలె నగపడుచున్నది. ఇం దీ శవము నుండ నివ్వకుము. గైకొని యెచ్చటనైనం బాఱవైచి నీ యిచ్చకొలఁది జనుము.

వీర:—బాలకా! నేనప్పటినుండియు నిన్ను విడచిపోవ నని బతిమాలుచున్నను నన్ను విశ్వసింపక నీ యిచ్చకొలఁది పొమ్మనుచున్నాఁడవు. సత్యముగా నన్ను నమ్ముము. నీ కేవిధమయిన ద్రోహము దలపెట్టను. నీయాజ్ఞకు బద్ధుఁడై యుందును.

నూతన:—వీరసేనా! నీమాట లంతటి విశ్వసనీయములు కావు. బహుకాలమునుండి ఘోరాఘోరవ్యాశ్రమసభ్యుఁడవై యుండి వారివలె నేక్రూరకార్యము లొనర్చుటయందు నీప్రకృతి కభ్యాసమై యున్నది. అభ్యాసముకొలఁది ప్రకృతి కార్యములొనర్చుచుండును. సృష్ట్యాదిగా నేతత్త్వణపర్యంతము దురభ్యాసమునకు లోనైన చతుర్వింశతి తత్త్వయుక్తుఁడైన జీవుఁడు బహుజన్మాభ్యస్త విషయమును వర్జింప శక్తుఁడు గాక మరల మరల జన్మించుచుండును. అభ్యాస

ము వదలలేని ప్రకృతియే కర్తకు గుఱి యగు చున్నది గాన కఠోరకృత్యములయం దభ్యాసము వహించిననీమన స్సు దుష్కృత్యము లొనర్చుటకే యింద్రియముల నీడ్చు చుండును. వానిని ద్రిప్పి స్వాధీనమం దుంచుకొనుశక్తి నీకుఁ జాలదు. అందుచేత నిన్ను విశ్వసించుటకు వలనుపడదు. నన్ను శరణుఁ జొచ్చినవాఁడ వగుటచేఁ జంపక రక్షిం చితిని పొమ్ము. ఈశనము నిట నుండనిత్యుకుము.

వీర:—దేవా! అనాది కాలమునుండి జన్మ మెత్తుచుఁ గర్మకు లోనైనజీవుల కకస్మాత్తుగా సజ్జనదర్శన స్పర్శమాత్రము చేతనే బహుకాలానుసరణ దురభ్యాసమును విడిచి సన్మా ర్గప్రవర్తకు లై జన్మకర్మములఁ బాఱఁదోలి మోక్షసా మ్రాజ్య మనుభవించి యుండ లేదా! సత్పురుషుఁ డైన నీదర్శన మాత్రముననే నాయజ్ఞాన మెల్ల నుచ్చాటనమై యున్నది. జ్ఞానోదయ మైనది. నీపై భక్తి జనియించినది. ఇంక నేను క్రూరకార్యము లొనర్చుట లేదని ప్రతిజ్ఞాపూర్వ కముగా నిశ్చయముగాఁ జెప్పుచున్నాఁడను.

నూతన:—అట్లైన వియద్గమన మాయాప్రభావములు గల నీ రత్నాబింబమును ద్రెంచి నాచేతి కొసఁగుము. నీవు కపటి వో నిశ్చయజ్ఞుఁడవో తెలియుచున్నది.

వీర:—అది యొక కార్యమా? ఇదె గైకొనుమని మెడయం దున్న స్వర్ణపతకముం ద్రెంచి యొసంగి యింక నైనను న న్ను నమ్మితివి గదా యని యడిగె.

నూతన:—ఇప్పటికిఁ గొంతమాత్రము నమ్మియున్నాను. మఱి కొన్ని సంగతులు విన్నడిగెద దాఁచక చెప్పెదవా?

వీర:— నిరభ్యంతరముగా నాకుఁ దెలిసియున్న విన్నవించెద.

నూతన:—నీమేలికి యగు భేండాభైరవుని విడిచి నన్నాశ్రయించి నేనెంత నమ్మకున్నను నమ్మిక కలుగఁ జేసి నా చెంత నుండెద నని కంఠోక్తిగాఁ జెప్పుచున్నావే, నావలన నీ కేమి లాభము గలదు?

వీర:—నీవు ప్రతాపవంతుఁడవు; దేవేంద్రాదులతో నైనను మార్కొనునంతటి తేజోదుర్నిరీక్షుఁడవు; నీ యాజ్ఞకు లోనై యుండెద. ఆ దురాత్ము నాక్రూరకర్ము భేండాభైరవుని నీబాహుబలము తోడనో యస్త్రశస్త్రములచేతనో సంహరించి లోకమునకు బాధ దీర్తు వనియుఁ, దత్కార్యమునందు నాచే నైనంతసహాయము నీ కొనర్పవలె ననియు నిన్నాశ్రయించి యున్నాను. నీ వాదురాత్ముని ద్రుంచుట నాకు లాభము గాక ప్రపంచమంతటికిని లాభము.

నూతన:—ఆభైరవుఁడు మహా మంత్రవేత్త యనియు, అథర్వణ వేదాభ్యాసి యనియుఁ జెప్పితివే, అతని నేవిధముగా సంహరింపవలయునో నీకుఁ దెలియునా?

వీర:—అధిజ్యశరాసనుఁడవు. ఆబద్ధగోధాంగుళీ తనుత్రాణుఁడవు. ఆయత్త ఖడ్గఖేటాది పరికరుండవై బాలభానుం దిరస్కరించు తేజముచే నున్న నిన్నుఁ గన్న నిక్క మాదేవేంద్రుం డని చెప్పక చెప్పుచున్నది. నీవు ధనుర్వేద పారీణుండవై యుందువు. నీయస్త్రశస్త్రములచేత నాతని సంహ-

రింపకున్న నింక నతనిం జయించువా రాప్రతిజ్ఞాపురుషుఁ డు గాక మఱి యెవ్వరు గలరు ?

నూతన:—నాయస్త్రములకుఁ బ్రత్యస్త్రము తెలుగుగును. ము ష్టియుద్ధ మొనర్చుట కాతఁ డతిదృఢాంగుఁడు. బహుయు ద్ధములయం దారితేఱి తపఃప్రభావ సంపన్నుఁడై యున్న వాఁడు. మాయావిశారదుఁడు గాన నాతని సంహరించుట కుపాయ మేదేని దెలియఁజేయుము.

వీర:—నీ వాక్యములు నిశ్చయము. అతని చెంత వేయిమంది చార్వాకరాక్షసులు, వెయిమంది కాపాలికరాక్షసులు, వే యిమంది భైరవానుచరులు, వేయిమంది యాశ్రమశిష్యు లు,మూఁడువందల జవసత్త్వసంపన్నములైన గుఱ్ఱములు, అఱువదిరథములును,సంహననములు గల్గి దీర్ఘకాయములై వ్యాఘ్రాదులనైన లెక్కగొనని కుర్కురము లొకనూఱుం గలవు.చార్వాకులు, కాపాలికులు వీరలు రాక్షసులు.భైర వానుచరులనువారు భేండాభైరవ్రుని జ్ఞాతులు. ఆశ్రమ శి ష్యులనువారు నావలె వారలకుఁ బట్టువడిన పరాక్రమ రైన మానవులు. వీరంద ఱాభేండాసురుని తపఃప్ర భావ మాయావిడంబములచేఁ బ్రతాపవంతులై యజేయు లై యున్నవారు. వారలందఱిం జయించియే యావల భేం డాభైరవుని సంహరింపవలయు. ఆ యాశ్రమములోఁ బ్రవే శించుటకు సర్వ స్వతంత్రాధికారముగల నాకే గుండె చెదరుచుండును. ఆ కుర్కురములతోఁ బోరి జయించిన నొ క దేశమే జయించిన ట్టగును. శత్రువు లరుదెంచి రేని విజృం భించి శత్రువులలో దూరి చించి చెండాడునంతటి శౌర్యవం

తములైనవా జాగిలములు. ఆ భైరవాశ్రమముచుట్టు మ
హోన్నతమైన పర్వత పఙ్క్తి కలదు. భైరవ హింసాలయ
మున కానుకొని తూర్పుదిశగా బ్రహ్మపుత్రానది ప్రవహిం
చుచుండు. ఆపర్వత పఙ్క్తి వెనుక రెండువేలమంది రాక్ష
ససైన్యము లనేకాయుధపాణులై యనవరత మాశ్రమము
రక్షించుచుందురు. ఆపర్వత పఙ్క్తికి లోపలివైపున వేయి
మంది రాక్షసభటులు కాపుందురు. వీరే భేండాభైరవుని
యంగరక్షకులు; మహాబలవంతులు. వీ రాహింసాలయ
మును, రాక్షసనివాస కుటీరములును, బలికొఱకై తెచ్చిన
స్త్రీపురుషుల నారయుచుందురు. భైరవాలయముచుట్టు న
యిదునూర్లమంది రక్షించుచు నాతని సమీపమునం దుం
దురు. మిగత యేనూఱుమందియు భూమండలమున సంచ
రించుచు భైరవదేవుని బలికొఱకు స్త్రీలను బురుషులను దె
చ్చి యాతని కర్పించుచుందురు. పర్వతములకు లోపలవైపు
నఁగాపున్న యంగరక్షకభటులచెంతనే మూఁడునూర్ల గు
ఱ్ఱములు సన్నద్ధమైయుండును. భైరవాలయమునొద్ద గాపు
న్నవారిచెంత రథములఱువదియుఁ గుఱ్ఱములునూఱును
ప్రకాశించుచుండును. ఆపర్వతపఙ్క్తులలోఁ దూర్పుదిశ
యం దొకమార్గమును బడమరదిశయం దొకమార్గమును
గలదు. ఆ మార్గముల చెంతనే రాక్షసగణములు కాపాడు
చుఁబర్వతాగ్రములపైయచ్చటచ్చట నాశ్రమముచుట్టు రా
ణాలుగల్పించుకొని యుందురు. ఉత్తర హిమాలయ పర్వ
తములోనుండి బ్రహ్మపుత్రానది ప్రవహించుచువచ్చి యా
శ్రమము నొరయుచు దక్షిణముగా వెడలి గంగానదియం

దు గలియుచుండును. ఇట్టిమహావైభవముతోనున్న భేండా భైరవు నెట్లు జయించెదవో నీవేయోచింపుము. నాకేమియుఁ దోఁచకున్నది. నన్నేమిపనియొనర్పు మని సెలవొసంగెదవో యాపనియొనర్చుటకు సర్వసిద్ధుఁడనై యుందును. యుద్ధమొనర్పుమన్న నాశక్తికొలఁది నీకు సహాయమొనరించెద. ఆమీఁద నీయిష్టము. ఇంకొకటి పడమరదిశనుండి దండెత్తువారికి నాశ్రమములో బ్రహ్మపుత్రానది యడ్డగింపదు. తూర్పుదిశనుండి వచ్చువారికి మాత్ర మాబాధ గలదు.

నూతన:—నీవంటి యాశ్రమశిష్యులుగాక మిగత రాక్షసగణములకు సహా యీరక్షాబింబములు గలవా?

వీర:—వారు సహజ రాక్షసు లగుటచే వియద్గమన మాయాశక్తులు గలిగియుందురు. అందుచే వారి కీరక్షాబింబము లుండవు.

నూతన:—దేశ దేశములనుండి బలవంతమునఁ దెచ్చిన పురుషులను స్త్రీలను దెచ్చిన యాక్షణమే బలియిత్తురా దానికొక వ్యవధగలదా?

వీర:—ఆతని చెంత నొక పట్టికగలదు. తెచ్చిన పురుషులను స్త్రీలను గ్రమముగానందు వ్రాయుచుండును. క్రమప్రకారమొకరివెనుక నొకరిని బ్రత్యహము బురుషులను బలియిచ్చుచుందురు. స్త్రీలాశ్రమమునకు వచ్చినది మొదలైదవసోమవారమునాఁడు పట్టికాక్రమప్రకారము బలియిత్తురు. స్త్రీ

లు బా త్రిగా లేకున్నంతట యేసోమవారముగాని యున్న వారినే యుపయోగపఱతురు.

నూతన:—నాలుగైదు దినములలోపల నొకరాజకన్యకను మీయాశ్రమమునకుం దీసికొని రాఁబడినదా?

వీర:—తీసికొని రాఁబడినది. రాజకన్యక భువనమోహినీ యను పేరుగలది. ఆమెతండ్రిపేరు విభావసుమహారాజు. ఆమెయూరు పాంచాలదేశమున మణిస్యందనపట్టణము.

నూతన:—ఆహా! ఆసతికొఱకే నే నిందు వెదకుచున్నాను. ఈవఱకు బలియొసంగియుందురో యేమో! ఈయరణ్యము లో గుహాలో కోనలోఁ దిరిగి ప్రయాసపడుచున్నాఁడను. మరల నాచోరులే యపహరించిరేమో యనుకొని యుంటిని. వీరసేనా! ఆకాంత నెట్లయినఁ దప్పించు నుపాయము యోచింపుము.

వీర:—తప్పించుట సాధ్యముగాని కార్యము. అయిదవ సోమ వారము వఱకు నాకాంత నేమియొనర్పరు. ఆవల బలియి త్తురు. సుశీలయను నొకకాంతను దప్పించుటచేతనే బేతా ళుఁడు కట్టువడి మారణహోమమునకు గుఱియై యున్న వాఁడు. బేతాళుని కట్లు విడిపించెద ననియు, భేండాభైర వుని సంహారించెద ననియుఁ బ్రతిజ్ఞ యొనర్చిన యమ్మహా పురుషుని వ్యవధి యింకఁ బదుమూఁడు దినములే యున్న ది. ఆలోగా నాతఁడుగాని నీవుగాని వచ్చి భేండాభైరవుని ద్రుంతురేని భువనమోహిని యొక తెయేగాదు; అచ్చట బలికొఱకె తీసికొని రాఁబడిన కాంతలందఱును బురుషు

లందఱును దప్పింపఁ బనుపుడు. మీరెవ రాయాశ్రమ
ముపై దాడివెడలినను నాచేనైనంత సహాయ మొనర్చె
ద. ఏపథినైనను ఛేండాభైరవుని నింక భూమిపయి నుండ
నియ్యఁగూడదు. బహుహత్యలు జరుగుటచే యనావృష్టిదో
షము గల్గియున్నది. యజ్ఞములొనర్చుట కేరాజును బ్రయ
త్నించలేదు. ఇఁక దేశము సుభిక్షముగా నుండవలె నన్న
నెట్లుండును?

నూతన:—ఆప్రతిజ్ఞాపురుషుఁ డెవరో తెలియదయ్యె. ఆతనికి
మన మేవిధముగా సహాయ మొనర్పవలెనో, ఛేండాభైరవుఁ
డేరీతి సంహారమగునో స్ఫురింపకున్నది. కానిమ్ము మరల నీ
వాభైరవాశ్రమమునకే జనుము. ప్రతిజ్ఞాపురుషుఁ డరు
దెంచినపుడు నీవు తగుసహాయ మొనర్పుము. అమ్మహాపు
రుషుఁడెవరో యెఱింగి యాతనివెంట నేనును జనుదెంచెద.
అంతవఱ కేవిధమయిన బలులు భైరవున కొసంగకుండు
నటుల నేదో యుక్తిఁ గల్పింపుము.

వీర:—కల్పించుటేమి? ఈకపాలభైరవుఁ డాతని జ్ఞాతియేగ
దా! ఆతని నిర్యాణముచేఁ బదిదినము లశుచి యనుభవిం
పవలయును. ఆపదిరోజులలో నేపూజలు నేబలులు జరుగవు.
పదునొకండవ దినముననే భైరవపూజయు బలియు జరు
గును. ఆలోపల మరల నెవరయిన నాతని జ్ఞాతులు మర
ణమొందిరేని పదిదినము లశుచి ననుభవించుచుందురు.
ఇదియే యుపాయము వేఱులేదు.

నూతన:—కానిమ్ము. అంతమాత్రము గలదుగదా! ఇంక నీ
వరుగుము. ఈతని మరణ మాతఁడు నిశ్చయముగాఁ దెలిసి

కొని యశుచి నాచరించుచుండనీ. నీవీశవము నచటికే మెత్తికొనిపొమ్ము. ఆపదిదినములలో నాప్రతిజ్ఞాపురుషుఁ డెందుండునో తెలిసికొని నేనేవచ్చెద. ఇదె నీరత్నాబింబము మరలఁగొనుము. వియద్గమన మాయాశక్తులచ్చేఁ ద్వరగాఁ జనుము. సత్యమునందు మనసుంచుము. నాతో నాడిన ప్రమాణోక్తులను మఱువకుము. క్రూరునిసన్నిధిలోఁ గ్రూరకృత్యములే యొనర్చుటకు మనస్సు పలుపోకలం బోవుచుండును. ఇంద్రియనిగ్రహపురుషుఁ డాత్మోద్ధారణం బొనర్చును. ఆత్మనుద్ధరించుటయే మానవజన్మమునకుసార్థకము. మనుజేతర జన్మములం దాత్మోద్ధరణజ్ఞానం బుండదు. పొమ్ముపొమ్మని త్వరపెట్ట నాతఁడు రత్నాబింబ మెప్పటియట్ల ధరించి యమ్మహాత్మునికి నమస్కరించి కళేబరము నెత్తికొని వియన్మార్గమున కెగసి పోయివచ్చెద నని చెప్పుచు వెడలిపోయె. మననూతనపురుషుం డాగుహాముఖంబును గాంచె. అది యపూర్వ చిత్రితంబై యనేక మణిగణాకీర్ణంబై యానందమయంబై యొప్పారుచుండె. ఆద్వారమున కిరుప్రక్కలందును నొకచోఁ గరుత్మంతుఁడమృతమును దెచ్చుచుండునట్లును నొకప్రక్క నాంజనేయుఁడు ద్రోణాద్రి దెచ్చుచుండునట్లును నొకటికొకటి యభిముఖముగా బంగారుచే రెండు విగ్రహములుదీర్చి పలువిధముత్యరత్నములచే నలంకరింపఁబడియుండిరి. ఇదియొక మహాశ్చర్యము గదా! యని లోపలఁ బ్రవేశించె.

నలుప్రక్కలయందును సువర్ణపుటిటికలచే భిత్తిక లెత్తఁబడి యిటికల సందులయందు బలువిధరత్నములచేఁ దీఁగ

వరుస లలంకరించి యుండుటఁగాంచి యామార్గముగాఁబోవఁ
బోవ గుహాంతరము విశాలంబై పెద్దబయ లొక్కటి గాన
నయ్యె. ఆ బయలునందు బహుదూరము దక్షిణాభిముఖము
గాఁ బోయిపోయి యొకపట్టణమును గాంచె. ఆపట్టణ మెటు
గన్నను బంగారుమయంబై యుండె. విద్రుమస్తంభములు
రత్నఘటితస్థకవాటములు వైడూర్యమణులచేత నిర్మింపఁబ
డిన సౌధాగ్ర భాగములు హేమమయంబైన వేదికలు
మరకత స్థగితమైన వాతాయనములు వజ్రములచేఁ దాపఁబ
డిన బంగారుగృహములు నాలుగైదంతస్తులు గలిగియుండె.
ఈపట్టణ మమరావతియో! యలకావతియో! భోగవతియో!
ఇందెందులకున్నదో యని యాశ్చర్యమువహించి యిట్టి పట్ట
ణమున నొకమనుజుఁడైనను లేకుండుట కేమికారణమో యని
యనుకొనుచు నప్పురమధ్యంబును గాంచుచుండ నచ్చట
సహస్ర స్వర్ణ స్తంభ సంభృతంబగు నొకమంటప మగపడియె.
ఆమంటపము బంగారు గోడలచే మౌక్తికతోరణములచే స్వ
ర్ణగవాక్షములచే బహువిధచిత్రములచే భూభాగమంతయుఁ
బులిచర్మముచే నలంకరింపఁబడి మనోహరంబై యుండె. ఇంక
నేమివిశేషమున్నదో యని పరికింప నామంటపాంతరమున
సప్తఫణామణి మండితంబై వలయాకార పీఠంబై రత్నస్థగితం
బైన యాదిశేషపర్యంకం బగపడియె. తన్మధ్యంబునం దనేక
మణిగణయుత స్వర్ణకిరీట హార కేయూర కంకణాది భూషణ
భూషితంబును జతుర్భుజ భాగవిభాసిత శంఖ చక్ర గదా ఖ
డ్గాద్యాయుధవిభాసితంబును బ్రసన్నవదనంబును స్వర్ణపీతాం
బరాలంకృతంబును నగు నొక లక్ష్మీనారాయణ విగ్రహంబు

విరాజిల్లుచుండెను. ఆ విగ్రహమునకు వామభాగంబున స్వర్ణమయంబై బహువిధ భూషణాంబర పుష్పాలంకృతంబై హరిద్రాచూర్ణ కుంకుమాక్షతశోభితంబై చతుర్భుజవిలసితంబై పద్మాలంకృతకరయుతంబై మహాలక్ష్మీవిగ్రహంబు ప్రకాశించుచుండెను. ఇరుప్రక్కల ఘృత పరిపూరితాఖండ పంచకం బఖండంబై ప్రకాశించుచుండెను. అందెవ్వరును లేకుండిరి. అదిగాంచి మహాభక్తిపరవశుండై కరయుగళములు మోడ్చి ప్రదక్షిణనమస్కారము లొనర్చి యెదుట నిలువంబడి పురుషసూక్త శ్రీసూక్తములచే స్తుతించి తనివిసనక మరల నిట్లని స్తుతియించె.

శా. శ్రీమంతంబు సనాతనంబు శుభముఙ్ చిన్మాత్రముఙ్ సత్యముఙ్
సామీప్యాదిచతుర్విమోక్షపదవీ స్థానంబు వేదాంతవ్యా
ద్వ్యోమాంతస్థ మఖండపూర్ణ మజరం బోంకార మైనట్టి శ్రీ
రామబ్రహ్మపదాంబుజంబులను నేఁ బ్రార్థింతు మోక్షార్థినై.

శా. విద్యుద్వహ్ని నిభంబు కేవలము సద్విద్యాప్రపంచాద్యముఙ్
సద్యోమోక్షకరంబు పాపహరముఙ్ సాక్షాత్త్రికాలంబు సం
పద్యోగంబు మహాతప లము సత్పాత్రిత్వవిద్యామధ్యంబునుఙ్
హృద్యంబౌ భవతారకంబు మది నూహింతుఙ్ రమానాయకా.

యని పొగడి మహాలక్ష్మీ విగ్రహంబునుం గాంచి.

శా. శ్రీలక్ష్మీశ్రిత నీరజాభవదనే క్షీరాబ్ధిరాట్కన్యకే
లీలాలోక్యసమస్తకాండనికరే క్లీం హ్రీం సుబీజాక్షరే
నీలాంబోధరమేచకచ్ఛకరుచే నిత్యాన్నదానప్రియే
బాలేందుప్రతిభాసమాన నిటలే పద్మాలయే పాహిమాం.

పరమపురుషా! నారాయణా! జగజ్జనన హేతుభూతుండవు. జగద్రక్షణవిచక్షణుండవు జ[illegible]సంహారనిపుణుండవు.

సకల భూతాంతర్మధ్య తేజోమాత్ర చేతనాశక్తియుతుండవు. అనాద్యవిద్యామాయామయంబుచే జీవకోటుల కర్మానుగుణ్యంబుగా సృజియింపుచుందువు. భక్తుల హృదయంబునందు బంధితుండవై మహానందముచే మెలంగుచుందువు. నిత్యానపాయినియైన శ్రీరమాదేవితోఁ గ్రీడయందున్నపుడైనను భక్తహృదయాంభోజంబునందున్నపు డనుభవించెడి యానంద మనుభవింపవు. అనాదికాలమునుండి వర్తమాన జన్మపర్యంతము నీమహత్తత్త్వం బెఱుంగక నహంకార మమకార క్రియాకలాపంబులచేఁ గప్పఁబడి బహుమాతృగర్భమునం దుద్భవిల్లియిడుములుబడుచున్న నే నీజన్మముననే పూర్వపుణ్యఫలప్రభావమున నీవిట్టివాఁడగు టెఱింగితి. అదియు నీప్రసాదముననే లభించియున్నది. యుగయుగములందును ధర్మక్షీణమై యధర్మబాహుళ్యమైనపుడు భూమియం దవతరించి ధర్మస్థాపనం బొనర్చుచుందువు. అదినీప్రమాణవాక్యము. ఈకలియుగంబున నెందులకిట్లుదాసీనంబొనర్చితో తెలియదయ్యె. ఎచటఁగన్నను బరహింసాపరులే. యెటుగన్నను భైరవపూజాధురంధరులే. వామాచారమున కిక్కాల మనర్గళమై యున్నది. సత్యదయాశౌచంబులు క్షీణించుచున్నవి. యజ్ఞములన్నియు మనుజసంహారయజ్ఞములుగాఁ బరిణమించుచున్నవి. ఢేండాభైరవుఁడను క్రూరుఁ డసంఖ్యాక ప్రాణుల సంహరించుచున్నవాఁడు. నీవాక్యముల నీవేయాచరింపకున్న నిఁక ధర్మస్థాపన మొనర్చువారెవరు? దేవదేవా! నీలీల లనంతము. నీప్రభావ మఖండము. నీప్రకాశ మఖిలాండమయము. నీ కనేక వందనములు.

శా. కృష్ణా! కుందరదా కుచేలభరణా కేకారవామోదితా!
కృష్ణా! రక్షణకుంభజన్మవినుతా! క్రూరాసురధ్వంసకా!
కృష్ణాంగా కురువంశదావదహనా! కీర్తిస్ఫురాకోమలా!
కృష్ణాగ్రారదసారథీవరద లక్ష్మీనాథ! నారాయణా!

అని స్తుతించుచున్నంతలో నెచ్చటనుండియో,

శ్లో. త్వమాదిదేవః పురుషః పురాణ స్త్వమస్య విశ్వస్య పరం నిధానం,
వేత్తాసి వేద్యంచ పరంచ ధామా త్వయాతతం విశ్వ మనన్తరూపా.

అని భగవద్గీతాశ్లోకము వినంబడియె. విని యేమిది! నిర్మానుష్యమైన యీపురమునం దీధ్వనిపుట్టుట కేమిహేతువోయని నలుదిక్కులం గాంచుచుండ మరల,

శ్లో. నమః పురస్తాదథ పృష్ఠతస్తే నమోస్తుతే సర్వతఏవసర్వ,
అనంతవీర్యామితవిక్రమస్త్వం సర్వం సమాప్నోషి తతోసి సర్వః.

అని మరల వినుపించె. అతం డాశ్చర్యయుతుండై యేమిది భగవంతుఁడు నాయం దిట్టియధికారగుణములు గల్పించి నీవేయొనర్పు మని నన్నుద్బోధించుచున్నాఁడా కాదుకాదు. ఎవరో భగవద్భక్తులు భగవద్గీతయందు విశ్వరూపసందర్శన యోగాధ్యాయమును పారాయణమొనర్చుచు వచ్చుచున్నారదెచప్పుడు వినఁబడుచున్న దని చూచుచుండ శల్యావశిష్టమై మడతలుపడిన దేహముతో జడలుగట్టిన నెరసినవెండ్రుకలతో నారచీరలుధరియించి కృష్ణాజినము వక్షమున కడ్డమువైచికొని జపసరము కరమునందు బట్టికొని యొడలెల్ల విభూతిచే నలంకరింపఁబడియుండ నపుడపుడు హరినామస్మరణఁ జేయుచుఁ బ్రపంచజ్ఞానమును వదలి తదేకధ్యాన మానసయై భగవద్గీతాపారాయణమొనర్చుచు నామంటపములోని కొక్క వృద్ధతప

స్విని యేతెంచె. ఆపుణ్యాంగనం గన్న మననూతనపురుషున
కధికభక్తి జనియించి యీామెయిందెందుకున్నదియో యీామె
పేరెయ్యదియో యీనగరమున కేమినామధేయమో యని యను
నుకొనుచు శీఘ్రమున నాతపస్విని సన్నిధికింబోయి, అవ్వా!
వసుంధరుండు నమస్కరించుచున్నాండని చెప్పుచు సాష్టాంగ
నమస్కారములొనర్చి చేతులుజోడించుకొని లేచి నిలువంబ
డియె. ఆసాధ్వియుం జిఱునవ్వున నాయనా! నీవుపుణ్యపురుషుం
డవు. నీవృత్తాంత మేనెఱుంగుదును. పరోపకార పారీణుండవు.
బాలుండవయ్యును కల్యాణగుణ భూయిష్ఠుండవై యున్న వాం
డవు. నీకు శుభ మగుఁగాతమని యాశీర్వదించె. ఆనల వారిరువు
రీరీతి ముచ్చటించిరి.

వసుం:—అవ్వా! ఈపట్టణ మింతశృంగారముగా నున్నది ఎ
టుగన్నను బంగారు తాండవమాడుచున్నది. ఇం దెవ్వరు
కాపురముండకుండుట కేమి కారణము? ఈపట్టణమునకు
నామధేయమేమి?

తప:—ఈప్రదేశమునందు దొల్లి కణ్వమునీంద్రుం డాశ్రమ
ముం గల్పించుకొని యుండి తనకూఁతురు నిర్యాణమును
జెందుటచే దుఃఖముం బట్టఁజాలక యీస్థలము నిర్మానుష్య
మగునటుల శపించి తాను దక్షిణదిశగా నేఁగి పాపఘ్నీబ
హుదానదుల మధ్యమునం దాశ్రమముం గల్పించుకొనియె
నాఁటినుండి యీస్థలము నిర్మానుష్యమయ్యె. మరల మయుం
డనుదానవేంద్రుండు తపమున విధాతను మెప్పించి నిర్మా
ణశక్తి వడసి తన నిర్మాణవిచిత్రం బెట్లుండునో చూడవలె
నని యీగుహాలోఁ దనకౌశలం బంతయుంజూపి యీపట్టణ

ము బంగారుమయముగు నట్లు సృజియించి దీనికి హేమపు రంబని నామకరణం బొనర్చె. కణ్వముని శాపముచే నేఁటి కిని నిర్మానుష్యముగ నే యున్నది.

వసుం:—ఇది హేమపురమా శ్రీమద్రామాయణమం దొ కచో గుహలో హేమపురమున్నదనియు, నిర్మానుష్యమని యుఁ జదివియున్నాను. అదియేనా యిది

తప:—అవును. తొల్లి సీతాన్వేషణాపరులై యాంజనేయాదు లిటకరుదెంచి మార్గమెఱుంగక కొన్ని దినము లిందే యుండి నాచే నాతిథ్యము వడసి వెడలిపోయిరి. నాఁటనుం డియు నిందెవ్వరు ప్రవేశింపరైరి. ఈనాఁడు నీవరుదెంచియు న్నవాఁడవు.

వసుం:—తల్లీ! నీకు స్వయంప్రభయను పేరుకలదుగదా!

స్వయం:—అవును.

వసుం:—ఆహా! ఏమిభాగ్యము! అవ్వా! ఆంజనేయాదులు విం ధ్యపర్వతమునందున్న బిలద్వారములోఁ ప్రవేశించి యీ హేమపురంబుఁ జేరిరని కిష్కింధాకాండమునం దున్నదే! నే నీహిమాలయారణ్యములో గుహాముఖంబునఁ ప్రవేశిం చి బహుకష్టము లనుభవించి యిటకరుదెంచితినే యీ హే మపుర మిదియానా? కాదా?యని సందేహముగానున్నది.

స్వయం:—ఈపురమునకు రెండుమార్గములు గలవు. ఒకటి వింధ్యపర్వతమున బిలద్వారమును, మఱియొకటి హిమా లయ ప్రాంత్య కురుక్షేత్రమున సుప్తముఖి ద్వార మను గలవు గాని సుప్తముఖీద్వార మనునది యభేద్య

మైనది. ఈమార్గమునం దరుదెంచినవారు మార్గమధ్యమున నిల్చికొని యన్నాహారములు లేక వట్టించి చత్తురు. నీవు మానవమాత్రుఁడవుగావు. అందుచే నేనుపాయముః జెందక యిచటికి వచ్చియున్న వాఁడవు. నిన్నుగన్నందుకు నేను ధన్యురాల నగుచున్నాను.

వసుం:—సర్వజ్ఞులై బహుకాలమునుండి తపఃప్రభావముచే శరీరముధరించి సాక్షాత్పరమాత్మస్వరూపమైయున్న మీ రెక్కడ? అఘోర సంసారసాగర తరంగాందోళితుఁడై కర్మపాశబద్ధుఁడై యున్న నేనెక్కడ? బాలుఁడఁగాన తల్లీ! నీపాదాభివందనముచే నీదర్శనముచే నాపాపములు పలాయనంబయ్యె. ధన్యుండ నైతి. మహానుభావులైన యాంజనేయానుకూలం గాంచిన నినయనేంద్రియములతో నీవసుంధరుం జూచితివి. కరుణాతరంగితేక్షణములు నాపై బ్రసరించితివి. అమ్మహాత్ములు సంచరించియున్న యీపురి నేను గాంచితి నని చెప్పి నేత్రంబులు ముకుళించి చేతులుజోడించి,

శ్లో. "మనోజవం మారుతతుల్యవేగం జితేంద్రియం బుద్ధిమతాం వరిష్ఠం,
వాతాత్మజం వానరయూథముఖ్యం శ్రీరామదూతం శిరసా నమామి.

శ్లో. యత్ర యత్ర రఘునాథకీర్తనం తత్రతత్ర కృతమస్తకాంజలిం,
బాష్పవారిపరిపూర్ణలోచనం మారుతిం నమత రాక్షసాంతకం."

అని శ్రీమదాంజనేయుని ధ్యానించి నిలచియున్న వసుంధరుంగాంచి యాతని సద్గుణగణంబులకు సంతసించి స్వయంప్రభ హర్షితరాంతఃకరణయై తనకరంబున నాతనిశిరంబుఁ దడవుచు "వత్సా! బహుకాలజీవి వయ్యెదవు. నిజయశస్సుధా

ధవళిత దశ దిగంతరుండ వయ్యెదవు, భారతభూపాల కిరీటర
త్నాలంకృత పాదతలుండవై సార్వభౌమపదవి నందెదవు. దు
ష్టనిగ్రహ శిష్టపరిపోషణాది సుగుణాభరణుండవయ్యెదవు. సనా
తన ధర్మప్రతిష్ఠాపితుండ వయ్యెదవు. తండ్రీ! నీవు ధనుర్విద్యయం
దభినవార్జునుండవు. భుజబలమునం దనిలాత్మజుండవు. ధర్మమా
ర్గమునం దజాతశత్రుండవు గమ్మని సురలమరల నాశీర్వాదము
లొనర్చి "వసుంధరా! ఇది కలికాలము. ధర్మమార్గం బెంత
యవలంబించిన నొక్కొక్క సమయమునందు పాషండధర్మము
లయందు బుద్ధి ప్రసరించుచుండును. నీవు ధారణాశక్తిగలవాఁ
డవై "సత్యంవద! ధర్మంచర" యను నుపనిషద్వాక్యమును
గమనించుచుండుము. ఆర్యులయెడ నణఁకువ గలిగి వర్తింపు
ము. నేనట్టి విద్యాప్రభావవంతుఁడనుగదా! యని గర్వింపకు
ము. పలుమరు కార్యమునకుఁ గాలుద్రవ్వకుము. దిగ్జయానంత
రము యజ్ఞంబు లొనరింపుము. నీవు మూర్ధాభిషిక్తుఁడ వైనప్పు
డు ప్రజలను నీకన్నబిడ్డలవలెఁ గాపాడుము. వారు క్షామడా
మరఁబులచే బాధపడునపుడు తగు చికిత్సలు చేయించి య
న్నోదక వసతుల నేర్పఱచి కాపాడుము. సన్నిమిత్తమైన పన్ను
లు నియమించి వారిని వేధింపకుము. లాభనష్టములు యోచిం
పక ప్రజోపయోగ కార్యము లొనర్చుచుండుము. నీచే నియ
మింపఁబడు దేశాధికారులకును బరగణాధికారులకును, మం
డపాధికారులకును అధికారానుసారము విచారించి స్వజా
తీయులనక యితరవర్ణము వారనక సర్వసమత్వముచే వేత
నము లొసంగుచుండుము. పక్షపాతము లొనరింపకుము. ప్రజ
లద్రవ్యమును వారిసమ్మతిచే నీకు యుక్తమని తోఁచిన ప్ర

జోపయోగ కార్యములకు వినియోగింపుము. వర్ణాశ్రమ ధర్మములు చక్కఁగా విచారింపుము. చతురంగబలంబులకును నెల వేతనములు గడువుదప్పక యొసంగుచుండుము. ప్రతియూరు నందును పంచాయతీ న్యాయస్థానముల స్థాపింపుము. నేను చక్రవర్తినిగదా! నాకేమికొదువ యని యొకచోఁ గూర్చుండి ప్రజల కష్టములు ప్రతినిధులపై వైచి వారలను విచారింపక ప్రతినిధుల వాక్యములే వేదవాక్యములవలె నమ్మి నీసౌఖ్యము నీవైభవము నీవినోదములయందే కాలముగడుపుచుండకుము. వేదబాహ్యులైనవారల దండింపుము. నిరంకుశముగా దినదినమున కొక్క శాసనము నిర్మించి యార్షేయమైన ప్రజల హక్కులకు బాధకము గల్పింపకుము. ప్రజోపకారమునకై పాటుబడక స్వలాభగౌరవములపై యాశగలుగు డంబాచారుల నాస్థానసభ్యులుగా నియమింపకుము దాక్షిణ్యమునకు విధిలేక ప్రజలాస్థానసభ్యునిగా నెన్నుకొన్నను అట్టివారిని గూఢమార్గముగాఁ బరీక్షించి యోగ్యులైనవారినే సభలోఁ జేర్చికొనుము. అయోగ్యులను ప్రజాసమ్మతి లేకున్నను స్వేచ్ఛగా వదలింపుము. సనాతన మతధర్మములయం దాసక్తులై వర్ణానుసారాచరణ ప్రవర్తకులైన వారల కితరమత ధర్మము లుద్బోధించి మతభ్రష్టులుగ నొనర్పకుము. క్షపణక కాపాలిక చార్వాకపాషండ మతస్థులయందైనను ప్రజోపద్రవ ధర్మముల నాచరించువారినే శిక్షింపుము. విద్యాభివృద్ధికై యచ్చటచ్చటఁ బాఠశాలల నేర్పఱుపుము. వ్యాపారధర్మముగా రాజ్యమును బాలింపకుము. అతిథి అభ్యాగతుల నాదరింపుము. నీవు సర్వవిద్యావంతుఁడవై యుండినను నీచెంతకరుదెంచు విద్వాంసులఁ

బరీక్షించి వారి యోగ్యతానుసారము గౌరవింతువుగాని వా
క్యార్థముచేఁ బరాభూతులుగా నొనర్పకుము. మరుభూములం
దుఁ బానీయశాలల నేర్పఱుపుము. దేవోత్సవాదులు త్రేతా
యుగమునుండి జరుగుచున్నవిగాన వాని నాటంకపరుపక పు
రోవృద్ధి యొనర్పుము. బ్రాహ్మణవృత్తుల నపహరింపకుము. స్వ
లాభపరుఁడవై ప్రజారక్షణమందుఁ బక్షపాతి మొనర్చితి వేనియ
నావృష్టిదోషము సంభవించును. పంటలుపండవు. అపుడు జీవ
నార్థమై ప్రజలు ఘోరకార్యము లొనర్పవలసి వచ్చును. ధర్మ
పరిపాలన లేనిదోషముచే ప్రజలపాపమంతయు రాజునాక్రమిం
చి ధ్వంస మొనర్చుటయేగాక యతనిపాపములను విచారించుట
కుఁ బదిమంది యమధర్మరాజులైనం జాలరు. నీవొనర్చు స
త్కార్యము లన్నియుఁ బరమేశ్వరప్రీతి నొనర్చుచుండుము.
ప్రపంచ రాజ్యభోగాదులన్నియు నశ్వరంబని వైరాగ్యము
వహింపుము. పరమాత్మ తత్వనిరీక్షణాభ్యాసుండ వయ్యును రా
జ్యపరిపాలనమునందు విరక్తివహింపకుము. గోహింస నొనర్చు
వారల వెదకివెదకి ఖండించి యగ్ని కాహుతి యొసంగుము.
నాయనా! ఈధర్మము లన్నియు నీవెఱుంగనివి కావు. బాలుఁడ
వగుటచే మఱచియుందు వని జ్ఞాపక మొనర్చుచున్నదాన. నేఁ
జెప్పినవియుఁ జెప్పకమఱచినవియు యోచించి సనాతనధర్మ
విమర్శచేఁ బ్రజలను రక్షించుచుండుము."

వసుం:—ధర్మమూర్తివి సత్యస్వరూపిణివి జగన్మాతవు తల్లీ! నీ
వాక్యము లమృతోపమానములై నామనం బానందమ
యంబొనర్చె. ఇంకను గొన్ని సందేహములు గలవు. నివృత్తి
యొనర్పవలయు.

స్వయం:—అగత్యము కానిమ్ము. తెలిసియున్న భగవన్మతమునకు విరుద్ధముగాకున్న సందేహనివృత్తి యొనర్చెద.

వసుం:—భేండాభైరవుఁడను రాక్షసుని నీకుఁదెలియునా?

స్వయం:—తెలియకేమి? ఆదురాత్ముఁ డసాధ్యుఁడు. క్రూరుఁడు. మాయావి. మంత్రవేత్త. భైరవపూజాపరుఁడు. వాని పేరన్న దేవేంద్రాదులు భయపడుచుందురు. ఎంత మంది స్త్రీపురుషులను భైరవునకు బలియొసంగి యున్న వాఁడో లెక్కింప నసాధ్యము.

వసుం:—ఆదురాత్ముని సాధించుట కేమయిన నుపాయముగలదేని విమర్శింపుము.

స్వయం:—యోచించి తపంబునకుఁ బ్రొద్దయినది నేఁబోవలయు నీవు బదరికారణ్యమున కరుగుము. నరనారాయణాశ్రమమున విశదము కాగలదు.

వసుం:—అవ్వా! ఆదురాత్మునిసంహరించెద నని ప్రతిజ్ఞఁజేసి యున్నవాఁడను. ఆకార్యము నావలన సాధ్యమగునా?

స్వయం:—అదియును జెప్పుటకు నాకు వ్యవధిలేదు. అనాగతమును వక్కాణింపఁగూడదని భగవన్మతము. విధికృతముగా నేవిధిజరగవలయునో యట్లు జరుగుచుండును. నీప్రయత్నమును మానకుము.

వసుం:—ఈగుహా నిర్గమించుట కేదయినా సరియైన మార్గముగలదా?

స్వయం:—ఆంజనేయాదులును దొల్లి యీగుహానిర్గమ మార్గం బెఱుంగ లేకుండిరి. నాతపఃప్రభావముచే బయలం జేర్చి

తి నీవు నట్లే కన్నులు మూసికొనుము బయలంజేర్చెద న
సిన పరమసంతోషముతో నామెకును లక్ష్మీనారాయణ
విగ్రహంబులకును బలుమారు నమస్కరించి స్వయంప్ర
భానుమతిచే గన్నులుమోడ్చి నిలువంబడియె. కొంతతడవ
రిగినంతనే యాతపస్విని యనుమతిచేఁ గన్నులు తెఱచున
ప్పటికి దానొక నదీతీరమునం దశ్వత్థవృక్షము చెంత నున్న
ట్టుదోఁచి యాతపస్వినికి నమస్కరించి అవ్వా! నన్ను బద
రికారణ్యమునకుం జనుమని సెలవొసంగితివిగదా ఈగ
హనమున నే నేమార్గముగాఁ బోవలయునో విమర్శింపవ
లయు ననిన "నాయనా!

క. అదిగో చూడుము కదళీ, బదరీతరుషండభరిత పావనవనసం
పద పార్శ్వభాగమార్గము, తరనుసరుఁడవగుచుఁ జను ముదగ్దిశగాఁగన్.

క. అతిదుర్గమభూధరసం, కటిగల దానైన దేవతటినీతీరో
దితపథమునందు వడివడి, ధృతిమాలక జనుము ఘోరమ్ముగ మయమగుటన్.

చ. అటుఁగల దబ్జభూకృతమహాత్తరదివ్యసరోవరంబు త
త్తటతరుశాఖభాసితరుతత్పతగస్ఖలితాంబుబిందుచా
కృటితగుళుధ్వని శ్రుతవికుంఠితరమ్యవియచ్చరధ్వని
స్ఫుటతరచంచరీక పిబఫుల్లసరోజమరందగంధమై.

అదియే లోకపాలసరోవరము. ఆపరిసరమే బదరికార
ణ్యము. అటకరిగి బేతాళుఁ జెప్పఁగించినరీతి తపం బాచరింపు
ము. నీకుఁ గార్యసిద్ధియగునుగాక యని దీవించి యాతపస్విని
యంతర్హితయయ్యె. వసుంధరున కానందంబు పెచ్చుపెరిఁగి దే
హం బుప్పొంగె. మరలమరల నాతపస్వినివాక్యంబులు దలం
చుచు లక్ష్మీనారాయణ విగ్రహముల ధ్యానించుచు ధన్యుం

డనైతి ననుకొనుచు నుదగ్దిశాభిముఖుండై పోవుచుండ "అ
య్యో! నన్నీ దురాత్ముఁ డెటకో గొనిపోవుచున్నవాఁడు. ఎవ్వ
రయిన నన్నురక్షింపుఁ" డను నార్తారవం బాకాశమునుండి
వినవచ్చె. వసుంధరుం డట్టె యాకాశంబును జూడ నొకరాక్ష
సుం డొక్కమానవు నెత్తికొని పోవుచుండ గని యోహో!
భేండాభైరవుని చారుఁడే యీతని నెత్తికొని పోవుచుండవల
యు ననుకొని మహాకోపముచే నిలునిలు మని యదల్చి ధను
వంది క్రూరనారాచము సంధించి యాకర్ణాంతముగాలాగి విడి
చె. అదియు రివ్వున నేగి యారాక్షసు నఱకాలియందు దూరి
నడుమున బయలువెడలె. ఆవేదన కోర్వలేక తానెత్తికొనిపో
వుచున్న పురుషుని విడిచి మందగమనముతోఁ బోవుచున్న
మఱియొక బాణముచేఁ బెడతలం దాటించె. ఆదెబ్బచే నతని
జవసత్వములు తగ్గి దబ్బున నేలంబడుచున్న వారిరువురి నిరుక
రంబులంబట్టి నేలఁబెట్టె. రాక్షసునకు స్మృతిదప్పె. ఆమనుజుఁడు
గడగడ వణఁకుచు నిలులేక గద్గదకంఠముతో గ్రుక్కిళ్లు
మ్రింగుచు "మహాత్మా! నీవెవరో నాపాలిటి యాపద్బాంధ
వుండవు. నీవు లేకున్న యీరాక్షసుఁడు నన్ను దినివేసియుండు
ను. రక్షించితివి నీవు శ్రేయంబుం బొందు" మని పొగడుచుం
డ నంతలో నారాక్షసుఁడు మూర్ఛదేరి పరువెత్త నుపక్రమిం
చె. వసుంధరుఁడు మఱియొక మార్గణముచేఁ బాదమునకు వై
చె. ఆతండు వెనుదిరిగి యొకవృక్షశాఖమును పెఱుచుకొని గిర
గిరం ద్రిప్పుచు వసుంధరునిపై నుఱికె. రెండమ్ములచే నావృ
క్షశాఖను ఖండించి మఱియొక బాణమున నాతని దక్షిణభుజ
ము ద్రుంచి యాతనిపైలంఘించి నేలంబడవైచి వక్షముపయిం

గూర్చుండి ఖడ్గముచే నాదురాత్ముని కంఠం బుత్తరించుటకుఁ బ్రయత్నించె. "మహానుభావా! శరణు! నీవుత్తమక్షత్రియుని వలె నగుపడుచున్నావు. నేను ప్రాణభీతిచే సుడివడుచున్నాను. అపరాధిని. క్షమింపుము. భేండాభైరవునాజ్ఞచే నావిధి నేను నెఱవేర్చుచుంటిని కాపాడు" మని యారాక్షసుఁడు ప్రార్థించె. దయామయుం డగుటచే నమ్మహాత్ముఁ డాతని విడిచి దురాత్మా! ఇఁకనెన్నటి కిట్టి క్రూరకార్యము లొనర్పకు మీతప్పిదమునకుఁ దగుశిక్ష యనుభవించి యున్నవాఁడవు పొమ్మనిచంపకాతనివిడిచిపెట్టె. ఆతఁ డింతియచాలు నని చేయిఁబోఁగొట్టుకొని రొప్పుచుఁ బలాయనంబయ్యె. భయపడుచుఁ దన్నుఁనుతించుచున్న బ్రహ్మచారింగని "అయ్యా! నీవెవ్వర వీతని కెందులకుఁ జిక్కితివి. నీకథ వివరింపు"మని వసుంధరుం డడిగె. అంతలకు బ్రాహ్మణుఁ డిట్లని చెప్పె. "ఆపద్బాంధవా! నాపేరు శ్రీపాదశర్మ. మాది కాశీనగరము. సుశీలయను కాంత నన్వేషించుచు వచ్చుచున్న నన్నీదురాత్ముఁ డెత్తికొని పోవుచుండ నీవు రక్షించితి" వని తన కథనంతయు సమగ్రముగా వినుపించె. మరల వారిరువు రీరీతిఁ బ్రసంగించిరి.

వసుం:—అయ్యా! కాశీనగరమున భట్టపాదార్యులయొద్ద తర్కశాస్త్ర మభ్యసించుచుంటివిగదా!

శ్రీపా:—ఔను! నీకెట్లు తెలియును?

వసుం:—యాత్రార్థమై కాశీనగరమునకువచ్చియుంటిని. అపుడు నీతోఁ గొంతకాలము స్నేహితధర్మము నాచరించి యుండియు గుర్తింపలేకపోయితిని. నీవు శ్రీపాదశర్మనని చెప్పి

నంతనే జ్ఞాపకమునకు వచ్చుచున్నది. భట్టపాదాగ్న్యుల వారు క్షేమముగానున్న వారా? వారిచెంత నేనును గొంతవిద్యాభ్యాసము చేసియున్న వాఁడను.

శ్రీ:—నిన్ను నేఁజూచినట్టును జిరపరిచితమైనట్టు కంఠధ్వనియును జ్ఞాపకమున్నది. సమయమున కేతెంచి స్నేహితమును సార్థక మొనరించితివి. నీకుఁ బ్రత్యుపకారము చేయఁజాల. అనవరతము నీస్నేహిత మొనర్చెద నీపేరెయ్యది యెఱిఁగింపవలయు.

వసుం:—నన్ను వసుంధరుండని పిలుచుచున్నారు. నీవీ యరణ్యమున నొంటరిగా దిరుగకుము. ఆపాపాత్ములు మరల నీకపకార మొనర్తురు నావెంటనే యుండుము. సమయముచూచి తగుసహాయ మొసఁగి నిన్నుఁ గాశీపురము జేర్చెద.

శ్రీ:—మాసుశీల యగపడువఱకు నేనూరికిఁబోవను. ఇందే ప్రాణములైన విడిచెద. లేకున్న నీవెంటనే యుండెద. మా సుశీల యిందెందైన నున్నదేమో జూడవలయు.

వసుం:—శ్రీపాదా! మీసుశీలను నేను వెదకించి నీకొసంగెద నీవాచింతవిడువుము. ఊరక నావెంటరమ్ము.

శ్రీ:—నీవంతదృఢముగాఁ జెప్పుచున్నావే! ఎందైనఁ జూచియున్నావా?

వసుం:—ఆవిషయ మడుగకుము. ఇరువది దినములలో సుశీలను నీసన్నిధిఁ జేర్చెద తొందరపడకుము.

శ్రీ:—అట్లయిన మాసుశీల జీవితురాలై యున్నదిగదా!

వసుం:—శ్రీపాదా! నీకుఁ బండితనామధేయమేగాని శుద్ధపా

మరుఁడవై యున్నవాఁడవు. నీ మొదలిగుణమంతయు మారి యున్నట్టున్నది. జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞుఁడవు కవీశ్వరుండవు గణిత శాస్త్రమెఱింగితివి తర్కమభ్యసించితివి వేదాభ్యాసము నర్చితివి. చూచుము! సుశీల జీవవంతురాలై యున్నదో లేదో సిద్ధాంత మొనర్చుము.

శ్రీ:—నే నీవిద్యల నెఱుంగుదు నని నీ కెట్లు తెలియును?

వసుం:—తెలియకయే వచించితి ననుకొంటివా? నీవును నేను ను భట్టపాదార్యులయొద్ద జ్యోతిషకవిత్వముల నభ్యసిం పలేదా మఱచితివో.

శ్రీ:—ఓహో! నీవేమి కళాభానుఁడవా?

వసుం:—నేను వచ్చిన యనంతరము వచ్చినవాఁడుగదా కళా భానుఁడు. నేను వసుంధరుండనువాఁడను.

శ్రీపా:—కళాభానుఁడుగాక మఱియొకరితో నేను విద్యా వ్యాసంగ మొనర్చి యుండలేదే! నీవు క్రొత్తగాఁ జెప్పుచున్న వాఁడవు నాకు స్ఫురింపలేదు.

వసుం:—సుశీలా వియోగ సంతాప ధూమావృతుఁడవైయు న్న నీ కేవిషయము జ్ఞాపకముండును. కళాభానుఁ డని కల వరించెద వదియేమి?

శ్రీపా:—ఆహా! ఆవిద్యాచక్రవర్తిని ఆవిలాసంతీమనోహ రుని ఆగంభీరసాగరుని ఆశరణ్యాపరేణ్యుని ఆసుహృత్ప యోజభానుని ఆప్రతాపభానుని ఆమూఢజనాజ్ఞానతమో భానుని ఆపరిపంథిగర్వాంధకారభానుని కళాభానుని స్మ రియింపకుందునే? నాప్రాణమిత్రుఁడే, ఆర్యజనాశీర్వచన

పాత్రుఁడే,సుచరిత్రుఁడే,పాపాటవీవీతిహోత్రుఁడే,నీవాతని జూచియుండలేదు. మిత్రుఁడని యనృతము లాడుచున్నాఁడవు. అమ్మహాత్మునకొక సందేశపత్రిక లభించినది. ఇచ్చి గాఢాలింగనమాచరించి మిత్రత్వము సార్థకపఱచెద. నిను గన్నప్పటినుండియు నమ్మహానుభావుఁడు నాకు జ్ఞాపకమునకువచ్చుచున్నాఁడు. నీధ్వనియును విన్నట్టుజ్ఞాపకమున్నది. మనమిరువుర మేకకాలమందు భట్టపాదార్యులవద్ద విద్యాభ్యాస మొనర్చియు నీవన్నట్టు మోహాంధకార మగ్నుఁడై యున్నవాఁడ. నీకున్న జ్ఞాపకశక్తి యాజ్ఞానలతాభేదునికి నీమిత్రభేదునికి నీమూఢగహ్వరానుమోదునికి నీశ్రీపాదునికి లేకున్నది. తండ్రీ! ఈసమయమున నందకస్మాత్తుగనీవిచటనుండి యాక్రూరభైరవానుచరుని బారినుండి తప్పించితివి.కృపారసంబు నాపైఁగుప్పించితివి.మిత్రుఁడైననామనమును మెప్పించితివి.ఆసురాత్ముని నొప్పించితివి. నీ కాయురారోగ్యైశ్వర్యపుత్రపౌత్రాభివృద్ధి యగునట్టు లాభగవంతుని ప్రార్థించుచుండెద.

వసుం:—నీవు సుకృతవయోరాశివి. నీపూర్వ పుణ్యవశమున ని న్నానీచుని బారినుండి భగవంతుఁడే తప్పించి యున్నవాఁడు. నిమిత్తమాత్రుఁడైన నన్నీరీతిఁ బొగడఁదగునే? మిత్రుఁడవు సహపాఠివి బ్రాహ్మణుఁడవైననీ వార్తుఁడవై యున్నప్పుడు చంద్రవంశోత్తమక్షత్రియుఁడనై జన్మించి యుపేక్ష యొనర్పఁదగునే? కానిమ్ముఁ కళాభానునికి సందేశలేఖ లభించిన దని చెప్పితివే, అందున నేమివిశేషమున్న

దో రహస్యము గాకుండిన నేఁ జూడఁదగినదైనఁ జూచు
ట కామోదించుచున్నాఁడ.

శ్రీ:—ప్రాణరక్షకా! నీకెఱింగింపని రహస్యము గలదా? ఇ
దె పత్రికఁజూడు మని యొసంగె. అతం డాపత్రికవిప్పి మ
నమునసే చదువుకొని తలయూచి పత్రికనుమడిచి మరల
శ్రీపాదుని చేతికొసంగి నీకీ పత్రికలభించు టెట్లని యడిగె.

శ్రీ:—సుశీల నరయుచు నరణ్యములో నేను దిరుగాడుచుం
డ నచ్చటికి సుశీలామాతులుండైన విశ్వావసుశర్మ కళా
భాను నరయుచు వచ్చి నాకథవిని యీపత్రిక నాకుఁ జూ
పించె. నీకెట్లు లభ్యమయ్యె నని యడిగితిని. తాను హరి
ద్వార రాజకొమారుని చిత్రపటముఁ దీసికొని మణిస్యంద
నమునకుం బోయి ప్రస్తావవశమునఁ గళాభానుని వృత్తాం
త మా రాజకన్యకతో వచియించినప్పటినుండియు నా
కాంత కళాభానునే వరించి యాతనికిఁ దనసందేశమును
వ్రాసియిచ్చినదని చెప్పి నన్నరణ్యములో నుండవలదని బో
ధించి తాను కళాభాను నరయుచు వెడలిపోయె. నే నాత
ని నొడంబఱచి కాశీనగరమున కరుగక మరల సుశీల న
న్వేషించుచు వచ్చుచుండ దారిలో నీపత్రిక పడియుండె.
అదిగాంచి అయ్యో! అతఁడేమెయుండునో యని వగచి ప
త్రికం జేతఁబట్టికొని వచ్చుచుండ నీదురాత్ముఁ డొక్క పె
ట్టున వియన్మార్గమునుండి చనుదెంచి నన్నెత్తుకొని పోవు
చుండి నీచేఁ బరాభూతుఁడై నన్ను విడచి చనియె. ఇదియే
పత్రికా వృత్తాంత మనిన వసుంధరుఁ డిట్లని యోచించె.

ఆ బ్రాహ్మణుఁ డేమయ్యెనో పాపము! భైరవానుచరు లెత్తి
కొని పోయియుందురో? క్రూరమృగముల కాహారమయ్యె
నో కానిమ్ము. భైరవాశ్రమమునకే పోయియుండిన పట్టి
కాప్రకారముగదా బలియిత్తురు. ఇప్పుడా యాశ్రమమున
కశుచిసమయ మగుటచే నెట్టిహింసలును జరుగవు. పరమే
శ్వరుఁ డున్నవాఁడు. బేతాళునిచే రక్షింపఁబడిన కన్యయే
యాశ్రీపాదుని సుశీలయై యుండవలయు. ఆమె కాశీపుర
మునం దన్నపూర్ణాదేవాలయములో నున్నదని యితనికిఁ
జెప్పితినా మరల నాకెఱింగింపకనే యొంటరిగా నచటికిం
బోవఁ బ్రయత్నించును. అట్లుపోవునపుడు భైరవానుచరుల కం
టఁబడెనా యీతనిపని యంతటితో సరియగును. అందుచే
నామర్మ మెఱింగింపక నావెంటనుంచుకొని తగుసహాయ
మబ్బినపు డీరహస్య మెఱిఁగించి పంపవలయు ననుకొని
కొంచెముసేపు విశ్రమించి స్వయంప్రభోక్త మార్గాను
సారియై శ్రీపాదుని వెంటఁగొని చనిచని గొప్పపర్వతము
లెక్కుచుఁ గోన దిగుచు ముందు శ్రీపాదుండును వెనుక
వసుంధరుండును బోవుచుండి బహుదుర్గమారణ్యములు
నిర్గమించుటచే శ్రీపాదుఁ డాయాసమొంది మృగగర్జనలకు
భయమంది "వసుంధరా!

చ. సిరిగల డేగపిట్టలును జీకురుపక్షులు గుడ్లగూబలున్
జిఱుతలు లేఁడు లేనుఁగులు సింగములున్ కరడుల్ శివంగులున్
గరుకునఁ గూయుచున్నవి వికావికలై దిగులొందితయ్య యీ
పరపగు రేణికాన నిఁకఁ బాధము లూనఁగలేను మిత్రమా.

ఉ. అమ్మలరీతిఁ బాదములయందున కంటి కఘాతమయ్యె నీ
  కమ్మెయిఁ బోయెదో శ్రమ మదెట్లు సహింతువో జాలుచాలు ని
  క్కమ్ము మహాత్ముఁడీవు పటు కాపురుషుండను నేను దుఃఖభా
  రమ్మున గ్రుగ్గినాఁడ నను రక్షణఁ జేయఁగఁ బూనుమా త్వరన్."

అని విలపించి యడుగిడ లేక యందే కూర్చుండె. వసుంధరుం డాతనిం గాంచి "మిత్రమా! సింహ శరభ వ్యాఘ్ర భల్లూ కాది మృగ భయంకరారవనిబిడీకృతమౌ యరణ్యమునం దెట్లు సహించి సుశీల నన్వేషించు చుంటివి? కంటకపాషాణమ యమై నిష్పానీయమై దుష్పథావృతమైన దుర్గములం దెట్లుసం చరించితివి? నాఁడు లేని యాయాసం బీనాఁడు గల్గిన దే? సుశీల నన్వేషింప వలయునా వలదా? లెమ్ము. ఈగంగానదిని స్నాన మాచరించి కొంతతడవు విశ్రమించి వెళ్లుద" మని గంగాన దియందు స్నానపానాదు లొనర్చి తత్తీర తరుచ్ఛాయలందు విశ్రమించి యుండినపుడా నదీమతల్లిం గాంచి శ్రీపాదుఁడు,

సీ. ఈదేవియేగదా యీశుశిరంబుపైఁ దాండవం బాడుచుఁ దనరుచుండు
  నీనదియేగదా హిమవన్నగాగ్రంబు నందుండి భూమిపై నవతరించు
  యీస్రవంతియెగదా హితమతిచే శౌరిపాదోద్భవాఖ్యచేఁ బరఁగుచుండు
  నీమతల్లియెగదా యెల్లలోకంబులు తనవారిచేతఁ బావనము సేయు
గీ. శౌర! యీగంగ దివ్యవిహారరంగ
  భక్తజనసంగ దుర్ఘోరపాపభంగ
  చలబృహద్భంగ కమలాగ్రచరితభృంగ
  పొగడఁ దరమౌనె మిత్రమా భువనమునను.

ఈనదియందు స్నానమాచరించిన మాత్రముననే యాపాదమ యమానములు మహాయాయాసమంతయు నంతరించిన దిఁక వెళ్లుదము

వసుం:—రమ్మా. నీవు నడువఁజాలవు. నాభుజములపైఁ గూర్చుండుము.

శ్రీ:—వలదు కొంతదూరము మరుదెంచెద. ఆవల చూచికొందము.

వసుం:—చాలును రమ్మనియెత్తి తనభుజముపై నెక్కించుకొని మహావేగముగా నడచుచుండె. బహుదూర మరిగినంత నచటి ధూమంబును వేదఘోషయును వినంబడియె. అట్లుపోవుచు నొకయాశ్రమంబు చెంత కరిగి దానింగాంచి శ్రీపాదుఁడు "వసుంధరా!

సీ. అదె! యాజ్యహోమధూమావృతాంగారసంజాతస్ఫులింగాభ్రచాల్యమగుచుఁ
దతయుదాత్తానుదాత్తప్రత్యమోగ్గీయవేదమంత్రాచ్ఛటీరవసమ:
బరమస్రుక్స్రువపరిస్తరణేధ్మదర్భాజ్యచరుపురోడాశసంభరిత మగుచు
నధ్వర్యుహోతసభ్యప్రవర్గ్యబ్రహ్మయాగ్నీధ్రయుత్విక్ప్రియాత మగుచు
గీ. గీయతాశ్రావయేన్మంత్రహూయనిర్జ
రాగమనదీక్షుద్వృద్ధశాశాంతరుషిభి
రంభబిందుప్రపోక్షణారంభ మగుచు
సవన మొప్పారుచున్న దాశ్రమముఁ గంటె."

అని మఱియు నేదియో చెప్పుట కుపక్రమించుచుండ "శ్రీపాదా! ఇదియే బదరికారణ్యము. అదియే లోకపాలసరోవరము. ఇందే నేను తపమాచరింపవలయు" ననుచు భుజమునుండి యాతనిడించి సరోవరసమీపమున కిరువురుం జనిరి. ఆసరోవరమున కష్టదిక్కులయందు నమృతశిలావిరచితంబులగు మంటపంబు లెనిమిది వెలయుచుండె. ఆమంటపములలోఁ బరికింప భార్యాసహితమైన యింద్రాగ్ని యమ నైరుతి వరుణ

వాయు కుబేర యీశాన విగ్రహములఁ బూర్వాదిగా క్రమం
బునఁ బ్రతిష్ఠింపఁబడి యుండె. అదిగాంచి స్వాయంప్రభోక్త
లోకపాల సరోవరం బిదియేయని నిశ్చయించి స్నానం బొనర్ప
నుద్యుక్తుఁడైయున్న నాకాసార రామణీయత కచ్చెరువంది
శ్రీపాదుఁడు,

చ. కుసుమలతాతతుల్ తటినిఁ గొమ్మలఁ గూడియు నీదులాడ వె
క్కసమగు నీటిపక్షులు వికస్వరసుస్వనతఁ ధ్వనింప సం
తసమున నబ్జమాధురిమతంపునఁ ద్రావియుఁ దేఁటులాడఁగా
నిసుమునఁ గూడి యీసరసి యింపెసలారెగదా వసుంధరా.

అని తత్తటంబుపైఁ జూచుచు నిలునంబడిన వసుంధరుఁడు
స్నానోన్ముఖుండై "శ్రీపాదా! యిఁక నే స్నాన మాచరించి
తపంబున కుపక్రమించెద. నీవు భయపడకుండుము. ఇందే
భూసురులున్నవారు. ఆయాశ్రమమున నుండుము. లేకున్న నీమ
హోన్నతామృతశిలపై నుండుము. ఒకవేళ నీకేదేని భయము
గల్గు విపత్తు తటస్థించెనేని నన్నుఁ బిలువుము నీకు. భయము
బాపెద. ఈపరిసర కందమూల ఫలములచేఁ దృప్తిఁజెందుచుం
డుము. రాత్రివేళల నమృతశిలపైననో ఆశ్రమవాసుల చెంతనో
విశ్రమింపుము. పలుమారు బిలుచుచు నాతపంబున కంతరాయ
ముఁ గల్పింపకు" మని చెప్పి యాసరోవరంబున స్నానమాచ
రించుట కుద్యుక్తుండై సోపానమార్గముగా దిగుచుండె. ఆ
సరోవర తీరమునుండి "యష్టదిక్పాలక స్నాన యోగ్యంబగు
నీసరోసంబున స్నానం బాచరింపవలదు. సాహస మొనర్చితి
వేని నీకపాయము తటస్థించు"నను వాక్యములు వినంబడియె.
ఎవ్వరిట్లు బలుకుచున్నా రని వసుంధరుఁడు నలుప్రక్కలంగాం

-చి యేమియుం గానక యేవిషయమో యని స్నానోన్ముఖుం డయ్యె. మరల నదేరీతి వినుపించె నదిగాంచి,

వసుం:—అయ్యా స్నానమొనర్పం బోవుచున్న నన్ను వారించుచున్నావు. నీరూపం బగపడదు. నీవెవరు?

అధి:—నే నీ సరోవరాధిదేవతను.

వసుం:—ఎందులకు నన్ను వారించెదవు?

అధి:—దీనిం బ్రవేశించిన నీకపాయము గలుగంగల దందుచేత వారించుచున్నాను.

వసుం:—దేవీ! ఇందు స్నాన మొనరింపవలసిన కార్యమొండుగలదు. అందుల కేమియుపాయముం జెప్పెదవు?

అధి:—గంగానదిగలదు.బిందుసరోవరముగలదు. గంగోత్తరిగలదు. వానియందు స్నానమొనరించినం గల్గని కార్యసిద్ధి యీసరోవరంబునం గల్గునే?

వసుం:—అమ్మా! ఆర్యులేవిధి జెప్పియుండిరో యారీతిం గార్యసిద్ధి నొందవలయు. అపాయము గల్గునని బెదరి వారి వాక్యోల్లంఘనంబు నొనర్చి కార్యభంగ మొనర్చికొని యపకీర్తి నొందుటకన్నను ఆర్యవాక్యానుసార మొనర్చి యందుచే లభ్యమైన యాపత్తు ననుభవించుట మేలుగాదా? ఇందుం బ్రవేశించిన నాకేమి యపాయము తటస్థించును?

అధి:—ఈసరోవరమునం బాదంబద్దినమాత్రముననే పర్వతములంబోలు నెనిమిది గరుడపక్షు లరుదెంచి నిన్నెత్తికొనిపోయి తినివేయును.

వసుం:—గరుడపక్షుల బారినుండి తప్పించుకొనిన?

అధి:—ఈసరోవరములో నున్న నలుపురు క్రూర రాక్షసులీడ్చు కొని పాతాళమునకుంబోయి నిన్ను దినివేయుదురు.

వసుం:—అష్టదిక్పాలకు లారాక్షసుల నేల శిక్షింపకున్నారు?

అధి:—వా రసాధ్యులు. బ్రహ్మవరానుభూతులు. అందుచే వారలతో మైత్రిఁ గల్పించుకొని సమయమును వేచియున్న వారు.

వసుం:—అంతటి యసాధ్యులైన రాక్షసులుండు నీసరోవరమున వారెట్లు స్త్రీలతో స్నానాదు లాచరింతురు? నీమాటల నేవిశ్వసింపఁజాల. అమ్మహాత్ముల కసాధ్యులైన రాక్షసు లీప్రపంచమందు గలరే? జగములు పుట్టింపను సమయింపను శక్తిగలవారల నిట్లాడఁదగునే? నన్ను భయపెట్టుటకు నిట్లు పలుకుచున్న దానవు. తల్లీ నమస్కరించి వేఁడువాఁడ నన్నాటంకపఱుపకుము. నాకార్యసిద్ధియగునట్లు నీయాశీర్వచనం బొసంగుము.

అధి:—నాయనా! అట్లనకుము. దేవతల కసాధ్యులైన నివాతకవచులను రాక్షసుల నర్జునుఁడు సంహరింపలేదా? దేవతల కసాధ్యులైన రాక్షసులను సూర్యవంశ మహీశులైన ముచికుంద ఖట్వాంగ దశరథులు సంహరింపలేదా? దేవతల కసాధ్యులగుటచే గదా వారలను సంహరించుటకు భగవంతుఁ డనేకావతారము లెత్తవలసివచ్చె. దేవతలైనమాత్రముననే యద్వితీయు లనుకొంటివే? అట్లనక నీయుద్యమమును మానుము.

వసుం:—తల్లీ! నాపై ననుగ్రహించి శుభవాక్కులచే నన్నా
    శీర్వదింపుము. నేను స్నాన మొనరింపక మానను.
అధి:—నీయిష్టము. ఇంక నేఁజెప్పఁజాల నీకు శుభమ్మగుఁ గాక.

తల్లీ! వందనము. నాకిదియే కావలయు ననుచు ధనస్సు చేతనంది యొక వాడియమ్ముఁ దీసి సుదర్శన నామమంత్రం బభిమంత్రించి యష్టదిగ్బంధన సంకల్పంబుగాఁ బ్రయోగించె. అదియును ధనస్సునుండి వెడలి కాలచక్రంబురీతి గిర్గిరం దిరుగుచుఁ జిటచిటధ్వనులతో విస్ఫులింగములు రాలుచు నాకాసారంబున కష్టదిశలయందును నొకచోట నున్నదని నిశ్చయించుటకు వలనుపడక ప్రజ్వలించుచుఁ దిరుగుచుండె. దానిం గాంచి శ్రీపాదుఁ డాశ్చర్యమగ్నుఁడై "భళీ! వసుంధరా! దివ్యాస్త్ర కోవిదుండైన నిన్నుఁ బొగడఁదరమే!" యని నుతియించె. అతండు కోదండం బెక్కుడించి యొక్క తరుమూలంబునం దుంచి సరోవరంబునం దిగి పాదప్రక్షాళనం బాచరించుచుండె. అంత భ్రోరుకుని శబ్దాబు గలిగె. ప్రళయమారుతంబు వీచె. పక్షివిక్షేపములచేఁ బరిసర వృక్షశాఖలు పెళపెళధ్వనులచే విరుగుచుండ శరవేగంబున నెనిమిది గరుడపక్షు లెనిమిది దిశల నుండియు నేతెంచి సరోవరములోనికిం దిగుట కసాధ్యమై వసుంధర ప్రయుక్త సుదర్శనాస్త్రాగ్ని కోర్వలేక పిందుగట్టి చదల వాడుచుండి వృక్షశాఖలపైఁ గూర్చుండె. వసుంధరుఁడు సరోవరమున స్నానమాచరించుచు నఘమర్షణమంత్రములం జెప్పికొనుచు సంకల్పించుచునుండె. సరోవరములోనుండి గుబగుబమని బుగ్గలెగసె. జలాంతర్గతామృతశిలా సోపానములపై నిలిచి యున్న వసుంధరుని రెండుపాదములం బట్టికొని యిరువురు రా

తుసు లీడ్చిరి. అప్రయత్నమున నుంకువాఁ డగుటచే నీటియం
దుఁ గూలఁబడి ధైర్యమును వదలక మహాసాహసమున వామ
పాదమును బట్టియున్న రాక్షసుని చేయి తన బాహువుచాచి యం
దుకొని లేచి నిలువంబడి ధట్టించుచు నాతనిం బయిటికీడ్చి య
శ్లేసోపానములపై ద్రొబ్బి రెండుచేతులం బట్టికొని లోపలనున్న
మఱి యొక పాదముచే నాతనిముఖముపైఁ దన్నె. ఆతాపుచే
బాధజనియించి పాదమును విడిచిపెట్టె. వసుంధరుఁడు సోపాన
ములపై కెక్కి చేతనున్న రాక్షసుని జిరజిరఁ ద్రిప్పి సోపానం
బులపై వైచె. అతం డాదెబ్బచే వేదనం బొందుచుండె. లోప
లనున్న రాక్షసుఁడు బయటి కరుదెంచి యార్చుచు వసుంధరు
నిపై దుముకె. తనపైఁబడుచున్న దనుజునివక్ష మధికత్వరచే ము
ష్టిచేఁ బొడిచె. అతం డాదెబ్బచే నొచ్చియుఁ గాసారతటమునం
దున్న వృక్షశాఖ విఱచుకొని వచ్చునంతలో నటబడియున్న
రాక్షసుఁడు సేదదేరి లేచి పటపట పండ్లుగొఱికి భుజము లప్ప
ళించుచు దక్షిణభుజం బెత్తికొని ముష్టిసారించి వసుంధరుని
వక్షముపైఁ బొడిచె. ఆతాపునకు దేహముగంపించె. కన్ను లెఱ్ఱ
వాఱె. హుతవహునకు ఘృతంబిడునట్టు రౌద్రముచేఁ బ్రజ్వ
రిల్లి హుంకరించి పదఘట్టనలచేఁ గాసార సోపానంబు లుఱ్ఱూఁ
తలూఁగుచుండఁగా వడివడి నాతనిపైకి లంఘించి యారాక్ష
సుని నరచేతితోఁ దాటించె. ఆపెట్టుచే నాతనిశిరంబు వ్రయ్య
లై భూమిపయిం బడియె. వృక్షశాఖవిఱచుకొని వచ్చుచున్న
దనుజుఁ డాతనిపాటుఁగాంచి యార్భటించి మండలాకృతిం దిరు
గుచు వృక్షశాఖం ద్రిప్పుచు వసుంధరునిం గొట్టె. అతఁడా
పెట్టు దప్పించుకొని యతిలాఘవముచే నితరు లెఱుఁగనంతటి

లాఘవమున వృక్షమూలమునందున్న తనఖడ్గమునందికొని వర
నుండి సరాన బైటికి నతిచిత్రగతులచే ఖడ్గముం ద్రిప్పుచు నారా
క్షసుని కుడిచేయిపై గుఱినిడివైచె. అదియు ధగద్ధగాయమా
నముగా మిఱుమిట్లుగొల్పుచు రివ్వునఁబోయి యాతని భుజ
మును ఖండించె. వృక్షశాఖయుక్తమగు నాహస్తము పిడుగు
వంటిచప్పుడుతో భూమిపయిం బడియె. ఆదానవుని రౌద్రము
నకు మేరయే లేదు. కోపంబు రూపంబైనవడువున వామభుజం
బెత్తికొని పిడికిలి సవరించి వచ్చుచుండె. అతం డవిగాంచి యతి
లాఘవముచే నాతనిభుజముపై కెగసి పాదముచే శిరముఁదన్ని
కేశపాశంబులం బట్టికొని యటనుండి భూమిపైదూకి యాతని
తలవంచి వీపుపై గ్రుద్దె. ఆతనిపైఁబిడుగుపడినట్లయ్యె. ఆ రాక్ష
సునికి జవసత్త్వములు తగ్గె. నోట రక్తము గ్రక్కె. స్మృతిదప్పి
యట్టే నిలువఁబడియుండె. అంత సరోవరములోనుండి మరల
కలకలధ్వను లుప్పతిల్లె. ఇదియేమో యని జూచుచుండఁగా
నిరువురు క్రూరరాక్షసు లంబరము వగుల నార్చుచు నీటనుండి
వెడలివచ్చుచుండిరి. వసుంధరుఁ డతిశీఘ్రమున ధనస్సు కేలనంది
యశనిపాతోపమంబులగు పదిబాణము లధికత్వరచే వారిపైఁ
బ్రయోగించి నీటనుండి వెడలునంతలోపలనే శిరంబు నెగురఁ
గొట్టె. వారిరక్తముచే సరోవరమంతయు నెఱ్ఱవాఱి చూడ నస
హ్యమైయుండె. ఆకళేబరములు నీటమునుంగక మునుపే వసుం
ధరుఁ డందులో దుమికి యీడ్చి పాఱవైచె. స్మృతిదప్పియున్న
యొకభుజరాక్షసుఁడు మూర్ఛదేరె వానింగాంచి "రాక్షసాధ
మా! నీపైదయగలుగుచున్నది. నిన్ను వధించుటకునాకిష్టము లేకు
న్నది. ఈసరోవరంబున నున్న మీవారందఱిం దోడ్కొనిరమ్ము.

వారందఱిం గడపి నిష్కంటకం బొనర్చెద. దురాత్ములారా! బహుదూరమునుండి వ్రయ ప్రయాసలకోర్చి పుణ్యక్షేత్ర పుణ్యతీర్థ యాత్రలకరుదెంచు పుణ్యాత్ము లీతీర్థములయందు స్నానమొనర్చుటకు మీవలన బాధ. క్షేత్రములలో విగ్రహాద ర్శన తీర్థప్రసాదముల స్వీకరించుట కర్చకులతో బాధ. మీరు ఘోరరాక్షసులు. వారు మానవరాక్షసులు. కలవారో లేని వారో యని యోచింపక పుణ్యక్షేత్ర గౌరవముతో బహు దూరము నుండి వచ్చియున్న వా రనెడి యభిమానమును వర్జిం చి తాము పుణ్యక్షేత్రేశ్వరార్చకులై యుండియు యాత్రీకు లను బాధించఁగూడదను న్యాయము కడఁద్రోచి మధువునుఁ గన్న పిపీలికాదులవలె బాధించుచుందురు. తాము విధించుక ట్నము లిచ్చినగాని దైవదర్శనముఁ జేయింపరు. వారియం దున్న రువ్వయో గవ్వయో గుంజుకొని వారు మరల స్వదే శమున కరుగుటకు భిక్షాటన మొనర్ప గుఱిచేయుచుందురు. ఇట్టి దురాత్ములను తిలలంత ఖండములగునట్లు నఱికినను బాపము రానేరదు. దురాత్మా! చావక బ్రదికియున్న మీవా రలం దోడ్కొనిరమ్ము పో” మ్మనిన నాతం డేమియుఁ బలుకక తనసోదరులు గతించినందులకు దుఃఖించుచు నతఁడు బాలుఁడై యుండియుఁ బరాక్రమమున సింహకిశోరుఁడై యేమియు నొన్వక యుండుటఁ జూచి నిరాశవహించి తన చేయిబోయినందు లకు లజ్జించుచు నేనుండియు నేమిప్రయోజన మనుకొని పరువెత్తివచ్చి వసుంధరునిమొదపైఁ దనకాలితో నొక తన్నుఁ దన్నె. ఆతాపు నతిలాఘవముగాఁ దప్పించుకొని ఖడ్గం బందుకొని యొక్క విసరుచే నాతనికంఠము తుత్తునియ లొనర్చి

యాకళేబరమును సరోవర తటమునుండి విసరివైచి తాను-
ధనుఃఖడ్గముల శుద్ధినొందించి కాసారతటంబుననుంచి "తల్లీ!
జలాధిదేవతా! నీయాశీర్వచన ప్రభావముచే నాస్నానమున
కాటంక మొనర్పువారల బాధలన్నియుఁ గడచియున్న వాఁడ.
ఇంకనుజ్ఞ యొసంగుము. సుఖంబున స్నానమొనర్చెద" నని
చేతులుజోడించి ప్రార్థించె. ఆతనిపై మందారపుష్పంబులు
బడియె. అదిగాంచి దేవి యనుజ్ఞ యొసంగినదని నిశ్చయించి
స్నానమొనర్చి సంధ్యావందనాదులం దీర్చి పరిశుభ్రమనముచేఁ
దత్పశ్చిమతీరంబునఁ బూర్వాభిముఖముగా దర్భాస్తరణంబు
సవరించి పత్రపుటికలచే జలంబు లుంచుకొని భస్మంబుచేఁ
దిర్యక్పుండ్రంబు సనరించి భూశుద్ధి యొనర్చి విఘ్న నివారక
మంత్రముల నుచ్చరించి నలుదిశలయందు మంత్రోదకంబునుం
జల్లి సుదర్శనాస్త్రమును బునస్సంధానము గావించి రక్షోఘ్న
హరణ మంత్రములచే నష్టదిగ్బంధనం బాచరించి యవధులు
గల్పించి తపంబున కుద్యుక్తుఁడై భయపడకుండు మని శ్రీపా
నెచ్చరించి యాదిత్యున కంజలియొనర్చి విఘ్నేశ్వరు ధ్యానించి
పూర్వాభిముఖుండై యూర్ధ్వబాహుండై నిజనాసాగ్రనిరీక్షణ
మొనర్చుచు నచలభావముచే వసుంధరుఁడు నరనారాయణో
ద్దేశముగాఁ దప మాచరించుచుండె. శ్రీపాదుఁడు కందమూల
ములచేఁ దృప్తిఁజెందుచు వసుంధరోక్త ప్రకారము వర్తించు
చుండె. నాఁడుగడచి మరునాఁ డరుణోదయం బయ్యె.

శా. ఆకాసారతటంబు పూర్వదిశ దివ్యంబైనరారాలపై
బైకారంబగు వాలుజాపులను నుబ్బైయున్న చకోరోయిపై

వీకన్ జూపిడి కన్బొమల్ గులుక నావృత్తిన్ చెలుల్ గొల్వ న
స్తోకానందము జెందుచున్ మరునిరాతుఖ్కారమున్ బోలుచున్.

ఉ. మోటులు పల్లవింపఁగను ముద్దులు గూర్పమాఁగ ను లౌనన్
గూటువయగ్రముల్ దెలుపఁ గుల్కుచుఁ దంబురపట్టి గోటిచే
మీటుచు మంద్రమధ్యనభమేరువులందు నటింప నంగుళుల్
బాటలు పాడుచుండె నొకపద్మదళాక్షి పికస్వరంబునన్.

క. ఆరోహణావరోహణ, దారుల్ లయమూర్ఛకళల దాటుస్వరముల్
తీరుల్ హాయిన్ గొల్వఁగ, సారసదళనేత్ర యొప్పె సంగీతముచే.

శ్రీపాదుఁ డమృతశిలాసీనుండై యాసంగీతం బాలకించి తదీయానందమునకు మైమఱచి "యహారా! ఈసునాదం బెందుండి జనుదెంచుచున్నయది. ఇది దేవభూమి యగుటచే నేవిద్యాధ రాంగనయో! ఏగంధర్వకామినియో! ఇటసంచరించుచుఁ దన యుల్లాసంబు బయల్పఱచుచున్నయది పోయిచూచి వచ్చెద" నని యమృతశిలావరోహణం బొనర్చి కొంతదూరం బరిగి యాసరోవర పూర్వతటంబునఁ జెంగావిపావడ కుచ్చెళ్లువార ధరియించి సరిగంచుచీనాంబరము వల్లెవాటునైచి ప్రత్యంగం బును దివ్యభూషణములచే నలంకరించి పదమంజీర ఝుళంఝుళ ధ్వను లమందానందంబుఁ గొల్ప గాంధర్వంబుచాలించి జం త్రంబాబండపైనిడి యిటునిటు సంచరించుచున్న నొక్కదివ్యాం గనం గాంచి చిత్తంబు భ్రమించి మరల నిదానించి చూచి సుశీ లయని నిశ్చయించి శ్రీపాదుఁ డానందాశ్చర్యములు పెనఁగొన మైమఱచి "ప్రాణేశ్వరీ! సుశీలా! నీవియోగ దుస్సహసంతాప ముచే భయంకరారణ్యములం దిరిగితిరిగి యిటకరుదెంచి నా పూర్వపుణ్యవశముచే మరల నిన్నుం గాంచితి. ధన్యుండనైతి"

నని పల్కుచు నాకాంతసమీపమునకరుగుచుండ నాకాంతె
యు నొక్క లతా నికుంజముల మాటునకుం జని పొదరిండ్ల
చాటుననే చేలాంచలమువాయుచలితమై పటపటలాడమెఱపుఁ
దీఁగెంబోలి వసుంధరుఁడు తపంబాచరించుచున్న కాసార పశ్చి
మతటంబున కేతెంచుచుండె. శ్రీపాదుఁడు మైమఱచి "కాంతా!
పోకుము నీకై బహుబాధపడియున్నవాఁడ. ఇంక నన్నలయిం
పకు" మనుచుఁ బిలుచుచుఁ బోవుచుండె. ప్రాతస్సంధ్యా సమ
యంబగుటచే వసుంధరుఁడు సమాధిఁజాలించి స్నానార్థమై
సరోవరాభిముఖుఁడైయుండి శ్రీపాదుని యుమ్మలికముఁ గాంచి
మరల నిదియేమివెట్టి "శ్రీపాదా! నీవు కేవలపామరుండవై
ధారణాశక్తి లేకున్నవాఁడవే? సర్వవిద్యాగరిష్ఠుండవయ్యు నిప్పు
డొూజకుఁడ" వనియె. "వసుంధరా! ఇదే యీపొదరిండ్లచాటున
మాసుశీల జనుచున్నది. నన్నుఁగాంచియుఁ బల్కరింపకున్న
దదేమంజులధ్వనుల నాలకింపు" మని చేజాపి చూపుచుండ
నాసుందరి మేఘంబునుండి బయల్పడు విద్యుల్లతయుంబోలె
పొదలచాటునుండి బయల్పడియె. అపుడాకాంత సుశీలగాకుం
డె. శ్రీపాదునకు సిగ్గై తలవాంచి "వృథాభ్రమజెందితిని. వసుం
ధరా! క్షమింపు" మనియె. వసుంధరుం డట్లె చూచుచుండ
నాకాంతయు నొయ్యారముచే వసుంధరుఁడు జూచునట్టుగా,

సీ. కీల్గంటుఁ గీల్కొల్పి కేల్దోయి నిక్కించి గుబ్బల నుబ్బించుఁ గొంతదడవు
అద్దంబు చేఁబట్టి ముద్దుకస్తురిరేఖ కొద్దిగా సవరించుఁ గొంతదడవు
చిఱునవ్వుఁ గాన్పించి సిగ్గునఁ దలవాంచి గోటిచే నిలఁ ద్రవ్వుఁ గొంతదడవు
మాటాడుమా కీరమా చూడుమా యింతకోపమా యనిపల్కుఁ గొంతదడవు

గీ. బొమలు ముడివైచుఁ బువ్వులపొదలఁ జేరు
తేఁటులను ద్రోలుఁ దనలోన మాటలాడు
నులుకు నలుకును బెళుకును గులుకు మెలఁగు
ననవసుంధరుహృదయంబు మరులుగూర్ప.

శితసరోజమును గరమందు ధరించి వీచుచున్న నాకాంత నట్టె నిదానించి చూడఁ దనచే రక్షింపఁబడిన భువనమోహినివలె నగపడుటచే "నాహా! ఈలతాంగి యిటనుండుట కేమి కారణము! భేండాభైరవాశ్రమమందున్నదని కపాలభైరవుఁడు చెప్పె. అది యనృతమయియుండునా? లేక వీరసేనుఁ డటకేఁగి భేండునకుఁ దెల్పక అయినది కానీ చూతమని విడిచి పుచ్చియుండునా? కానిమ్మ్! భువనమోహినియే నిక్కమేని యెన్నఁడుగల్గని యీసొగసులుగుల్కుచుఁ గన్నవారలు విరాళిఁజెందునంతటి నటనఁజూపుచు నిటు మెలంగునే!" యని యనుకొనుచున్నంతలో నాకాంత పొదలమాటునకరిగి మరల బయల్పడ నపుడు భువనమోహిని గాకుండె. వసుంధరుఁ డదిగాంచి "శ్రీపాదా! ఈసతిచాతురిం గంటివే? తొలుత సుశీలవలె నీకును మరలభువనమోహినివలెనాకును నగపడినది. ఇదియుఁగాక యిప్పుడొకయప్సరాంగనవలె నగపడుచున్నది. తొల్లి యష్టావక్రుఁ డను మునిపుత్రుని బ్రహ్మచర్యంబుఁ బరీక్షించిన నుత్తరదిశాంగనయో, లేక మత్తుపో భంగంబొనర్పఁ జనుదెంచిన మోహినియో యైయుండవలయు. నీవు భ్రమింపకా యమృతశిలాతలంబుపై నుండుము. నేనిదే స్నానంబాచరించి జనుదెంచెద" నని చెప్పి కాసారముచెంతకుం బోవుచున్న నమ్మత్తకాశిని బెళుకుచూపులచేఁ జూచుచు వసుంధరునకు సమీపించె. అతండును వైరాగ్యనిరీక్షణంబులం

జూచి యేవికారముం జెందక సరోవరంబునకు దిగుచున్న నాతనిం గాంచి మందహాసముచే "రాజకుమారా! సంపూర్ణ యౌవ్వన సుకుమార కోమల తనూవిరాజమానుండవై యున్న వాఁడవు. నూతన బాల్యాధిక యౌవ్వనాంగీపయోధర పరీరంభణానంద తరంగంబులం దేలియాడక సుధాధరీయధరమధుర సంపానక నిస్తులకస్తూరీ పత్రభంగ ముద్రాముద్రిత లక్ష్మీకర వక్షస్థలుండవు గాక దశవిధచుంబన కళామర్మస్థానోపరి నఖక్షత దంతక్షతాది రీతిఁ జర్య లొనర్పక నీరంధ్ర నిబిడీకృత ఘోరారణ్యమున జితేంద్రియుండవై నిరాహారుండవై కాయమును శుష్కింపఁజేసి తపం బొనర్చుచున్న వాఁడ వీ కాయక్లేశమున నీవొందెడి లాభ మెయ్యది?"

వసు:—నీవెవరు? ఎందుల కీయరణ్యమున నొంటరివై సంచరించుచున్న దానవు?

కాంత:—పురుషవర్యా! నేనొక రాజకన్యకను మాతలిదండ్రులచే నిశ్చయింపబడిన పురుషు లెవ్వరు నాకిష్టపడకుండుటచే వారలకుం దెలియనీయక తగినవరు నరయుచుఁ జను దెంచి యున్న దాన. నాపేరు ప్రత్యంగిర. నాయూరు ప్రాలేయపురము. నాతండ్రి యద్రిభూపుఁడు. నాతల్లి జలరసాదేవి.

వసు:—కానిమ్ము. నీవొనర్చిన యుపన్యాసమున కానందించి యున్న వాఁడఁగాని యది కేవల పామరులయొక్క మతముఁ పండితుల కీయుపన్యాసములు రుచింపవు. గాన నేను స్నానంబున కరిగెద. కోపగించుకొనకుము.

ప్రత్యం:—ఆర్యా! నావృత్తాంతము తొలుతనే వివరించితినిగదా నాకుఁదగినవరుఁడవు నీవని నిశ్చయించి యున్నాను. కరగ్రహణంబొనర్చి గాంధర్వమార్గం బవలంబింపుము.

వసుం:—అమ్మా! నీవెంత ప్రపంచ భ్రాంతులయం దుయ్యేల లూఁగుచున్న దానవు? తల్లిదండ్రులవిడచి యొంటరిగా గహనాంతర సంచారివై యిటురాఁదగునా? ఇట్టిసాహసం బొనర్చువారిని వరించుటకు నుత్తములు సమ్మతింతురా! ఛీ! తగదు. మరల నీయూరికిం జనుము. మీతలిదండ్రుల సమ్మతిచే నీవు వివాహితవుగమ్ము. ఇట్టి జగజంతవగు నీయుపన్యాస మిఁక నెట్లు పరిణమించుచుండునో నీవే యోచింపుము. నాదారికడ్డము నిల్వకుము. స్నానవేళాతిక్రమణంబగుచున్నది నేఁబోవలయు.

ప్ర:—హృదయేశ్వరా! కఠినమాటలచే నాహృదయ మేటికి నొప్పించెదవు? ఋతుధర్మము యోచింపవలదా? తరువులు వసంత ఋతుకాల మరుదెంచినపుడు పుష్పించును. చిగురించును. ఫలించును. పలువిధములైన పులుఁగులు పల్లవాదులను మెసవి విహారం బొనర్చుచుండును. పుష్పమకరందముం గ్రోలి తుమ్మెదలు ఝుంకృతులు జేయుచుండును. ఇట్టి వసంతఋతు సమయమున హేమంతఋతు ధర్మము లలవడునా? అట్లే దేహమను నుద్యానవనమునకు యౌవనమను వసంతఋతుకాల మిపుడరుదెంచి యున్నది. ఇట్టినీవు వార్ధక్యమను హేమంతఋతు ధర్మము నాచరించుచున్నవాఁడవు. ఇదితగదు. ఏయే ఋతుకాలమున నాయాధర్మమాచరింపవలయు. నీవోజగన్మోహనానంద మంగళాకారుండవు.

నవయౌవన ప్రాదుర్భావ తనూవిలసనుండవు. నాబోఁటిమ
దవతుల నొకవేయి మందినైనను దృష్టిఁ జెందించునంతటి
శక్తిగలవాఁడవై యుండియు వైరాగ్యవృత్తిచేఁ బ్రపంచా
నంద మనుభవించు సమయమును నిష్ప్రయోజకంబొనర్చి
వృద్ధునివలె వర్తించుచున్నవాఁడవు. ఇట్టియశక్తుఁడవనియు
ను, షండుఁడ వనియు నేననుకొనలేదు. తరుణవయస్కయగు
నొకయువతి తనకుఁదానే వలచి ప్రార్థించి యొంటరినై
యున్నపుడు విడుచు పురుషుఁడు గలఁడే? నీశృంగారమున
కుఁ దగిన పౌరుష మెందుబోయె? ఛీ!ఛీ!తగదు. నే నవివా
హితనగుటచే పరసతినిగాను. క్షత్రియవంశంబునందు జన్మిం
చుటచే నీచస్త్రీనిగాను. సర్వవిద్యా పారంగతురాలనగు
టచే మూర్ఖురాలనుగాను. నీప్రయత్నము లేదు. అలభ్య
యోగము ఎందులకీవిధి యోచింతువు లెమ్ము రమ్ము.
అదే! చంపకసుమ సౌరభానంద పుష్పశయ్యాతలమునకో,
రుద్రాక్షభూరుహాశ్రిత ద్రాక్షాలతామంటపముమాటునకో,
పుష్పపరాగాకీర్ణ హరిద్రాచూర్ణ శంకాకళంకిత కమలగం
ధసహిత మలయపవన విహారమనోహర సికతాతలంబున
కో, జలచర సంచార జనిత విమలతర తరంగాందోళిత
రాజహంసారవ హృదయంగమ కాసారతీరమునకో రమ్ము.
చాలుఁజాలు నీనపుంసకాలాపములు విసుపము. గతించిన
యౌవనము మరలఁ జనుదెంచునే?

వసుం:— స్త్రీలకు లజ్జావతులని యొకపేరుగలదు. నీయందు
లజ్జయనునది యణుమాత్రమును గనుపింపదు. సమస్తవి
ద్యాప్రద్యోతమానురాలనగుటచే మూర్ఖురాలను కానని

నీవన్ని దిందులకేనా? నీవిద్య నంతయు బహుసద్వినియో-
గపఱచుచున్నదానవే? స్త్రీ విద్యనభ్యసించి యిట్లు స్వే
చ్ఛగా వర్తించి యావిద్యను దుర్వినియోగపఱచుటకంటె నసలు
విద్య నభ్యసింపక కేవల పూర్వాచార పరాయణురాలై
యుండుటచేఁ గీర్తివంతురాలగును. పురుషుఁడుగాని స్త్రీలై
సి విద్యనభ్యసించుట జ్ఞానమార్గ మవలంబించుటకే గాని
దేహమనియు నుద్యానవనమనియు, వసంతఋతువనియు,
యౌవనమనియు నఖండపాండిత్యము చూపుటకొఱకుగా
దు. నీవు విద్యావతివైయుండియు మూర్ఖులకన్నను గనిష్ఠద
శయం దున్నదానవు. దేశకాలములను యోచింపక సమ
యము గమనింపక యోగారూఢులైన మాబోటివారల
మరులుగొల్పి వ్రతభంగము లొనర్చుట మీబోటియయో
గ్యతగల స్త్రీలకు సహజగుణము. ఋతుసమయ మైనమా
త్రముననే పర్వ సంక్రమణ శ్రాద్ధాదులయందు మిథునవృ
త్తుల నాశ్రయింతురా? స్త్రీలకు స్వాతంత్ర్యము లేదని పెద్ద
లు చెప్పుచుందురు. నిన్ను నీవిచ్చెదనని వాగ్దాన మొసర్చినను
నీవంటి కాముకపురుషుఁడే నిన్ను వరించును. అట్టులవరించిన
వాఁడు నిందాపాత్రుఁడగును. కానని పురుషులతోఁ గానని
దేశములోఁ గఠినోక్తులు నవమానుపోక్తు లాడినమాత్రమున
నే నావ్రతతపములు బారఁద్రోలి పట్టువిడచి యాధమపురు
షులలోఁజేరి యనృతాది దోషము లనుభవింతు ననుకొం
టివే? ఇంద్రియముల ననుసరింతు ననుకొంటివే? నీవు రాజ
కన్యకనని చెప్పినమాత్రముననే నమ్మితి ననుకొంటివే?
కాదు కాదు. నిక్కముగా రాజకన్యకవనుమాట యట్లుండని

మ్ము. మానవకన్యవే గాదు. నాతపమును భంగపఱచుటకై దేవతలచే నియమింపఁబడిన యప్సరసవో, అష్టావక్రునిఁ బరీక్షించిన యుత్తరదిశాంగనవో, భేండాభైరవప్రయుక్త మాయాశక్తివో యైయుండవలయు. నీసాహస మింకఁ జాలింపుము. నీపేరు ప్రత్యంగిరయని చెప్పితి వప్పుడే సంకోచించితి. ప్రత్యంగిరయనునది మంత్రశాస్త్రమం దొకమాయాశక్తి గదా! ఉండనిమ్ము. దేవతానామములిడుట మనహిందూదేశమున సహజమనుకొందము. తండ్రిపేరు యద్రిభూపుడు. తల్లి జలరస. ఊరు ప్రాలేయపురము. ఈమాటల యోచింపఁగా మీతండ్రి హిమవంతుఁడు. మీతల్లి యప్సరసయగు మేనక. మీయూరు హిమవత్తేదారమనుటచే నీవు పార్వతీదేవి యొక్క యపరావతారమని స్పష్టపడుచున్నది. తల్లీ నీవే నాతపోభంగ మొనర్పవలెనన్న నాయత్నమున్నదే. కల్యాణీ!

యనిపల్కుచు నాకాంతం జూడఁజూడ మేఘశ్యామల శరీరమును, లలాటమునఁ జంద్రరేఖయు, డమరుకత్రిశూలములు గలకరములు వెలయ నొక్కసింహంబుపైనెక్కి మందస్మిత కటాక్షవీక్షణములచే నసుంధరుం దిలకించి, "వత్సా! నీవు భద్రబుద్ధివి. నేను ప్రత్యంగిరానామక బ్రహ్మాస్త్రమును. భేండాభైరవ ప్రయుక్తనై నిన్ను సంహరించుటకు వచ్చి నీచే విధింపఁబడిన సుదర్శనాస్త్రధాటికి నోర్చి నీచెంతఁ జేరుటకు శక్తిచాలక మాయారూపమువహించి తపోభంగ మొనర్చియైనం బోవలయు ననుకొని యిట్లొనర్చితి. నీవు సామాన్యపురుషుఁడవుకావు. నాపయి నాగ్రహము వహిం

పకుము. నీకు శుభమగుఁ గాక" యని దీవించి నామూయాశ్రీ యంతర్ధానంబయ్యె. వసుంధరుండును స్నానమాచరించి నిత్యకృత్యము లొనరించి మరలఁ దపం బొనరించుచుండె. ఇట్లు మూఁడుదినంబులయ్యె. నాల్గవ దినమునం సుదయమున నిత్యకృత్యములుదీర్చి శ్రీపాదుంజేరి "బ్రాహ్మణోత్తమా! నాతపస్సంకల్పత్రిరాత్రములు కడచినవి. నాయిష్టదైవములు సాక్షాత్కరింపరైరి. ఇఁక నాసంకల్పంబు సార్థకపఱుపవలయు. నాశరీరము నగ్నికాహారంబొసంగెద. నీవీయాశ్రమవాసులచెంతనుండి సమయమువేచి కాశీనగరంబున కరుగుము. అం దన్నపూర్ణాదేవాలయంబున మీా సుశీల గలదు. అయ్యెడ కరుగుము. నాపై దయయుంచుము. చితిఁజేర్చుకొనవలయు ననుజ్ఞ యిమ్ము."

శ్రీ:—అయ్యో! వసుంధరా! ఇదియేమిసంకల్పము? ఇంతశీఘ్రమున దేవతలు ప్రత్యక్షంబగుదురే? నరనారాయణులంత సులభసాధ్యులే? త్వరపడనేల? ఇంకనొకటిరెండుదినములు తాళినంత తపస్సిద్ధిగాదే? సాక్షాత్ శ్రీమన్నారాయణాపరావతారంబగు నరనారాయణమూర్తులు దయావిహీనులు గాదురే?

వసుం:—మిత్రమా! నీకుఁదెలియదు. నాప్రయత్న మతిశీఘ్ర తపస్సిద్ధిగలకార్యము. ఆవల నయినను గాకున్నను సరియే. అటుకాదు. నేఁజెప్పినట్లు జరిగియే తీరవలయు. మీాసుశీలయున్న యునికిఁ దెల్పియున్నాను. ఈయాశ్రమవాసుల సాహాయ్యముచే నేఁ జెప్పినట్లొనర్పుము. నాయుద్యమమున కంతరాయములు గల్పింపకుము.

శ్రీ:—ప్రాణరక్షకా! నీకన్న నా కాసుశీల యెక్కువ యను కొంటివే? సుశీలకు నేనుగాకున్న మఱియొక్కభర్తయగును. నీవంటిప్రాణమిత్రుఁడు లభ్యమగునే? నిక్కముగా నేనిన్ను విడువఁజాల నీవేరీతి నొనరింతువో నేనును హుతవహున కాహారంబయ్యెద నన్నాటంక పఱుపకుము.

వసుం:—శ్రీపాదా! శుద్ధపామరుఁడవైతివే! బ్రహ్మమూర్తిచే సకలశాస్త్రవేదివై మూర్ఖముబట్టిన నేనేమని వచింతు?

శ్రీపా:—నన్నేమి కృతఘ్నుఁడ ననుకొంటివే? పరమ తేజస్తపోవిద్యాగరిష్ఠుండగు ప్రాణమిత్రుఁడగు నిన్నుఁగోల్పోయి నేనెట్లు శరీరమును భూమిపై నిలుపుకొనియుండును? నీకన్న నాకిష్టులగువారలు గలరే? నీప్రయత్నమునకు నే నాటంక పఱుపను. నాయత్నమునకు నీయాటంక మక్కఱలేదు. అమ్మహాత్ములైన నరనారాయణమూర్తులకు దయగలిగెనేని మనమిరువురము సుఖంబుననే యుందుము. విధి యావిధి జెప్పలేదు. మనకిరువురి కొకేరీతి నంతముగలుగునట్లున్నది. అంకులకు యోచింపనేల?

వసుం:—శ్రీపాదా! నేను నీకు మిత్రుఁడగుట నిక్కువమే గదా?

శ్రీపా:—నిక్కము! నిశ్చయము! నిస్సంశయము! ఒకమారు గాదు వేయిమార్లు.

వసుం:—అట్లయిన నాకొకవరము దయ చేయవలయు.

శ్రీపా:—ఈ విషయముతప్ప మఱియెయ్యదియైన నొసంగెద నీకాటంకమేమిగలదు?

వసుం:—నన్నుఁడంఖాయని ప్రేమానుబంధముచే నావలె నగ్ని ప్రవేశమొనరించుటకు సిద్ధుఁడవై యున్నాఁడవు కానిమ్ము. తొలుత నే నగ్ని ప్రవేశ మొనర్చెద. ఆవల నీ యిష్టమెట్లో యట్లు వర్తింపవలయు. నాయెదుట నీవీఘోరకృత్య మొనర్పఁగూడదు. నీశరీరవియోగము నేఁజూచి సహింపఁజాలను. ఇంతమాత్రము దయయుంచుము.

శ్రీవా:—ప్రాణరక్షకా! ధురంధరుఁడవైన నీశరీరవియోగము ను నేఁగాంచి సహించునంతటి కఠినహృదయుండనే? మన మిరువుర మొకేతూరి యొకరిచేయి నొకరుబట్టికొని భగ వంతుని బ్రార్థించుచు నగ్ని కాహారమయ్యెదము. నేనపుడే చెప్పలేదా! ఈ విషయము తప్పయని.

వసుం:—అయ్యో! ఇంకేమి యొనర్పనగును? సుశీలా విషయ మప్పుడే నీకుఁదెలియఁజేసి నిచ్చటినుండియే కాశీనగరమున కంపించియున్న నాకీప్రాణగొడ్డము లేకుండుఁగదా? మిం చినది. అన్ని కార్యములు మునువెనుకలరయక యొన ర్చుచుఁ జిక్కుఁబడుచున్నవాఁడ కానిమ్ము. నిన్నెందుల కాటంక పఱుపవలయు. నీయిష్టము వచ్చినట్లొనర్పుము.

అని సమిధలం బ్రోదిచేసి చితిసమకూర్చి ఘర్షణశిలచే ననలంబు సంధించి యూకుదొప్పలయందున్న జలము నాచితిపైఁ బ్రోక్షించి యనలం బాచితికిం దగిలించిన ధగద్ధగాయమానమై ప్రజ్వలించుచుండె. వసుంధరుండు నిర్మలచిత్తముచేఁ జేతులు జోడించుకొని "హవ్యవాహనా! సమస్తప్రాణికోటికి నాధా రభూతుండవు. జఠరాగ్ని స్వరూపుఁడవు. త్రయస్త్రింశత్కోటి

దేవతామూర్తులకొఱకుఁగు హవ్యములనన్నియు నేకొదునయు లేక నీయం దర్పితమైయుండినను వారివారి భాగములు వారి వారికొఱకుఁగు నిరాశాపరుఁడవు. సత్యవాదివి. నాలుగుశృంగములు, మూఁడుపాదములు, రెండుశిరములు, నేడుహస్తములుగల తేజోమూర్తివై తోమరమును, శక్తియును, ఘృతపాత్రమును స్రుక్స్రువములు ధరియించి మేషవాహనంబుపై నెక్కి వామభాగమున స్వాహాదేవి యొప్పారుచుండ నాకుఁ బ్రసన్నుఁడవు గమ్ము.

శ్లో. నమస్తే గార్హపత్యాయ నమస్తే దక్షిణాగ్నయే,
నమ ఆహవనీయాయ మహావేద్యై నమోనమః."

అని ప్రార్థించుచుఁ బ్రథమ ప్రదక్షిణ నమస్కారం బొనర్చి, మరల నొకచో నిల్చి "వైశ్వానరా! పరోపకార మొనర్చినందుల కొక దుర్మార్గునిచే బద్ధుండైన నామిత్రుని బంధవిముక్తి నాచరించుటకై నిన్నర్థించుచున్నవాఁడ. నాతపోదేవతలగు నరనారాయణమూర్తులిదివఱకరుదెంచి నన్ను కటాక్షింపరైరి. నాసంకల్పప్రకారము మూఁడు దినము లతిక్రమించె. ఇది నాల్గవదినము. ఇప్పుడైన నమ్మహాత్ము లరుదెంచి నాకోరిన వరములొసంగిరేని సంతసించెద. లేకున్న నిదే నాశరీరమును నరనారాయణప్రీతిగా నీయందుఁ బడవైచెద. నీవును వారలు నెవరిభాగములు వారు గైకొని తృప్తిఁజెందుఁడు.

శ్లో. కాండద్వయోపపాద్యాయ కర్మబ్రహ్మస్వరూపిణే,
స్వర్గాపవర్గరూపాయ యజ్ఞేశాయ నమోనమః."

అని ప్రార్థించుచు ద్వితీయప్రదక్షిణ నమస్కారం బాచరించి మరల నొకచో నిలువంబడి, "అగ్నిభట్టారకా! పరమ

పుణ్యాత్ముఁడైన ఈశ్రీపాదుఁడు నాముఖ్యమిత్రుఁడు. ఇతఁడు నావియోగమును సహింపక తనశరీరమును నీయందు బడవైవ నుద్యుక్తుఁడై యున్నవాఁడు. నేనెంతవలదన్నను బ్రాణములపై నాశవదలి నిశ్చలచిత్తుఁడై పరమసంతోషముచే నెప్పుడెప్పుడని యెదురుచూచుచున్నాఁడు. ఇమ్మహాత్ముఁడు బ్రాహ్మణబ్రహ్మచారి. సత్యవంతుఁడు. కావున నితనిశరీరమును నీవుదహింపక సుఖముగా నాతనిరక్షింపుము.

వీతిహోత్రా! నేను పరోపకారార్థమై నిశ్చయమనంబుచే నాశరీరమును నీయందు బడవైవ నుద్యుక్తుఁడనైనది నిజమేని, భగవంతుఁడు ప్రపంచ మధర్మభూయిష్ఠమైనప్పు డవతరించి ధర్మపరిపాలనం బొనర్చుట నిక్కమేని, సత్యదయాక్షమాగుణంబులు గల మహనీయుఁ డవ్యయానందభద్రపదవి నొంది శాశ్వతసుఖం బనుభవించుట నిక్కమేని, నామిత్రుఁడైన శ్రీపాదుని శరీరమును భస్మం బొనరింపక సుఖముగా నతనిరక్షింపుము.

హావ్యవాహా! నాటకపుత్రవియోగ సంతాపముచే నిడుమలఁ బడుచున్న మాతల్లిదండ్రుల రక్షింపుము. వారికి మరల నొకపుత్రునొసంగి పున్నామనరకమునుండి తరింపఁజేయుము. ప్రపంచోపద్రవకరుఁడైన భేండాభైరవుని సంహరించి యాతనిగణంబుల ధ్వంసంబుగావించి ప్రజలకు హాయిగొల్పుము. పరోపకారపారీణుఁడైన బేతాళుని బంధవిముక్తునిం గావింపుము.

శ్లో. 'యజ్ఞేశాచ్యుత గోవింద మాధవానంత కేశవా,
కృష్ణవిష్ణుహృషీకేశ వాసుదేవ నమోస్తుతే.'

అని ప్రార్థించుచు మూఁడవప్రదక్షిణనమస్కారము లొనర్చుచుండ, శ్రీపాదుఁడు మహాభక్తిచేఁ గరపుటములు నిటలతటంబునందు జేర్చి యజ్ఞేశ్వరునకు వలగొని, "జాతవేదా! పరోపకారార్థమై ప్రాణములపై నాశవదలి యీ వసుంధరుఁడు తనశరీరమును నరనారాయణప్రీతిగా నీయందుఁ బడవేయుచున్నాఁడు. ఇదే నాప్రార్థన యాలకింపుము. నీవు కరుణామూర్తివి. నిర్నిమిత్త మీతనిప్రాణంబులు గొనుట సర్వజగద్రక్షకులగు మీకు ధర్మము గాదని నేఁజెప్పఁదగదు. మాతల్లి పతివ్రతయై మాతండ్రి సత్యవంతుఁడైనది నిజమేని, నే ననవరత మగ్నికార్య మొనరించుచు నీ భక్తుఁడైనది నిజమేని, యాస్తికులు వాదించునట్లు భగవంతుఁడనువాఁ డొకఁడుండి యాయన యాజ్ఞచే నీ ప్రపంచము సృష్టి స్థితి లయములగుచుండుట నిజమేని, వేదములు శాస్త్రములు పంచభూతములు బ్రహ్మాండము శ్రీమదాదినారాయణ పరమాత్మ విరాట్స్వరూపంబగుట నిశ్చయమేని, అధర్మబాహుళ్యమై బహుజన సంతాపావృతమైన యీప్రపంచమునందు ధర్మస్థాపనమై పునరుద్ధారణమగుట నిజమేని యీవసుంధరుని తపోదైవతములు ప్రపన్నులై యాతనికోర్కెలొసంగుదురుగాక! ఇతనిశరీర మగ్నియందుఁ బడవైచినను నపాయ మొందక నూతన తేజోవిభవాతిశయుండై నీవలన వెలువడుఁగాక! ఈతనికిఁ బ్రాణాపాయము లేకుండుఁగాక!" యని ప్రార్థించి వసుంధరునిప్రక్కన నిలువంబడియె. వారిరువు రాచితి కానుకొని యున్న శిలపై నెక్కి యచంచలమనస్కులై మరల నమస్కరించి వారిరువురు,

మత్తేభపాదం:—శ్రీ:—"నరనారాయణులార మీచరణకంజంబుల్ మదిన్ గొల్చెదన్"

అని నమస్కరించి కన్నులు మూసికొని చేతులు జోడించుకొని కుప్పించి యా యగ్నికుండమునందు నుమికిరి. చితాగ్ని యందు వారిరువురు పడుటకుమునుపే యాకాశముననే నిరువురు మహర్షులు చనుదెంచి వారిరువురను జెరియొకరు దబ్బుకొని యగ్నియందు బడనివ్వక చితోపరి పరిశుద్ధభూమిపై డించిరి. అదిగని వసుంధరశ్రీపాదులు కన్నులు దెఱచిచూచి నిర్విణ్ణులై యేమియుఁ దోఁపకుండి మరల ప్రజ్ఞావంతులై యామునీంద్రులకుఁ బ్రదక్షిణ నమస్కారంబు లొనర్చి లేవకున్న తమ బాహువులచే నాయిరువురిని నెత్తి నిలువంబెట్టిరి. అపుడు నారాయణమహర్షి వసుంధరుంగాంచి "నాయనా! నీసాహసమునకును నీమనశ్శుద్ధికిని మెచ్చియున్నవారము. నీవెయ్యది గోరి మమ్ముఁ జీరితివో నీతలంపేదో యెఱింగింపుము. నీచే నుపాసింపఁబడుచున్న నరనారాయణఋషుల మరుదెంచి యున్నవార" మనిన వసుంధరుఁ డత్యంత సంతోషముచే మైమఱచి యానంద బాష్పంబులు వెల్లిగురియ మరలమరల నమస్కరించుచు గద్గద కంఠముచే,

మ. "వరదుల్ పూర్ణతపోనిధుల్ శుభులు విద్వద్వర్యు లార్యుల్ గుణా
భరణుల్ శుద్ధులు శుభ్రు లిద్ధచరితుల్ బాలార్కతేజుల్ సదా
కరుణాసాగరు లప్రమేయులు జగత్కల్యాణసంధాయులౌ
నరనారాయణులార! మీచరణకంజంబుల్ మదిన్ గొల్చెదన్.

మ. పరమంబైన విరాట్స్వరూపమున ముန్ బాలించి విశ్వంబు న
ధ్వరవిధ్వంసకుఁడౌ సహస్రకవచధ్వంసంబుఁ గావింప ని

త్రైయంగుణ్ మూర్తులు జెంది వర్ధిలితి రుద్దీప్తాగ్ని తేజస్కులా
నరనారాయణులార! మీచరణకంజంబుల్ మదిణ్ గొల్చెదణ్.

మ. నరహింసాధుర్యుఁ డనార్యుఁ డుగ్రుఁ డలవిన్ధ శ్రగావగంభీరదు
ర్ధరకాయుండగు ఖేండభైరవు వధార్థంబై మిముణ్ గోరి తి
త్రైయంగుణ్ వాని వధించుటెట్లో కృపచేఁ దెల్పుందగుణ్ వేగ శ్రీ
నరనారాయణులార! మీచరణకంజంబుల్ మదిణ్ గొల్చెదణ్.

ఏమహానీయు లనవరతం బీభరతఖండంబును రక్షించుచుంద
రో, యేతపోధనులు ద్వాపరంబునఁ గృష్ణార్జునులై జనియిం
చి యఖిల భూభారహరణంబు గావించిరో, యేమనోహరమూ
ర్తులు నాహృదయ కుహరంబు నసించియుందురో, యేజగద్రక్ష
కులు కించిద్జ్ఞుఁడైన నన్ననుగ్రహించి వరదానంబొసంగఁ బ్రత్య
క్షంబై నాయెదుట నిలిచియున్నవారో యట్టి శ్రీనరనారాయణ
మహర్షులకీ వసుంధరుఁడు నమస్కరించుచున్నాఁ” డని మరల
సాష్టాంగనమస్కారం బొనర్చి లేచి నిలిచిన మాత్రముననే
యాజానులంబితంబులగు తమబాహువులచే వసుంధరుని గాఢా
లింగనంబుగావించి శిరంబు దువ్వుచు నున్నవారలం గాంచి
“దేవదేవులారా! పరమపునీతములై పంచోపనిషన్మయంబులై
న మీశరీరస్పర్శమైనమాత్రముననే ప్రజ్ఞాప్రభావ ప్రతాపము
లధికంబులై యున్నట్లు దోఁచుచున్నది. నూతనంబుగ నొక
యఖండశక్తి నాయందుఁ బ్రవేశించి యీబ్రహ్మాండంబంతయు
నాపిడికిలిలోనికిఁ జాలదను గర్వంబు వొడముచున్నది. నేను
మీప్రియశిష్యుండ. మీరు నాకు గురుమూర్తులైయున్నవారు
ఖేండాభైరవుండను దురాత్ముఁ డసాధ్యబలుఁడు, మంత్రప్రభావ
పరుఁడు, నరహింసాధికారియై జగత్కంటకుఁ డగుటచే నాతని

వధియించి నిష్కంటకం బొనర్చెద నని ప్రతిజ్ఞ జేసియున్న వాఁడ.
జగత్కల్యాణసంధాయకులైన మీ రేది చెప్పిన నయ్యది యాచ
రించెద. జగదంతర్బహిర్మధ్యసంగతులగుటచే నామనోభీష్టము
లు మీ కెఱింగించుట చర్వితచర్వణంబుగాదే! కటాక్షింపుఁ”
డనిన, “వత్సా! నీవు తొలినుండి మహర్షుల యాశ్రమముననే
నరిల్లి, వారివలననే సర్వవిద్యాపారంగతుఁడవైతివి. కలాప
గ్రామంబునందున మూలకరాజర్షి యొద్ద ధనుర్విద్య నభ్యసిం
చితవి. ఆనందవనమున భట్టపాదాచార్యులయొద్ద కవిత్వ జ్యోతిష
తత్వముల నెఱింగితివి. గంగాద్వారమున కాళీభక్తునియొద్ద మం
త్రశాస్త్రంబభ్యసించితివి. స్వయంప్రభాతపస్వినివలన రాజనీతిఁ
దెలిసికొంటివి. ఇప్పుడద్భుతతత్త్వశక్తిచే నుమ్మ్మం గెలిచితివి.
ఇట్టి నీ కెయ్యది యసాధ్యముగాదు. వినుము. ఖేండా భైరవుని
ప్రతాప ప్రభావములంతయు వీరసేనునిచే గుహామధ్యంబునవిని
యున్నవాఁడవు. అతఁడు సామాన్యుఁడు గాఁడు. ఎంత ప్రయాస
పడి మేము సహస్రకవచుని వధించితిమో యంతటి ప్రయత్న
ప్రయాసలుపడి ఖేండాభైరవుని సంహరింపవలయు. ఇదే నీకక్షు
యశరధులొసంగి యున్నవారము. ఎపుడు మమ్ముధ్యానింతువో
యపు డీశరధులు నీసమీపమునందుండు. సర్వాస్త్రశస్త్రములు
ప్రబలతరమంత్ర ప్రయోగము లెడతెగక గుప్పించుచుండవల
యు నేమఱకుము. ఇంకొకరహస్య మెఱిఁగించెద. విధి లేనప్పు
డాయస్త్రమును బ్రయోగింపుము. నిర్నిమిత్తముగా బ్రయోగిం
చితివేని జగత్సంహారం బొనర్చు”నని చేరఁదీసి యాతనిచెవిలో
నేదియో యుపదేశ మొనరించి “యవియన్నియుఁ బ్రయోగా
స్త్రములే. అందులో నెనిమిదవయస్త్ర మప్పు డాపత్సమయము

నం బుపయోగించుము. వానిని విధిక్రమముగాఁ బ్రయోగోపసం
హారములయం దంగన్యాస కరన్యాసములను లోపువిలోమము
గా వినియోగించుచుండుము. ఆయెనిమిదవయస్త్రమే. యష్ట
ముఖ గండభేరుండ జ్వాలా నారసింహము. అదియే తుదగలది.
ప్రబలముగ ముఖాముఖియం దాతనితో యుద్ధమొనర్చునపుడు
నీప్రతాప ప్రభావము లన్నియు నణఁచి నీకిష్టమైన సమయ
మం దావిషముగా ఖండింపుము. ఇందుపైన నీమేధాశక్తినంత
యు వినియోగింపు"మని చెప్పుచుండ గుఱ్ఱములయొక్క హేషా
రవములును గాలిచప్పుడులును వినవచ్చె. అట్టెచూచుచుండ
రెండుగుఱ్ఱములను శిష్యులచేఁ బట్టించుకొని వామదేవమహర్షి
చనుదెంచుచుండె. అదిగాంచి "వసుంధరా! వామదేవమహర్షి
యరుదెంచుచున్నవాఁడు. ప్రత్యుత్థానాదులొనర్పు" మనినంత
నే యామహర్షి కెదురేగి సాష్టాంగదండప్రణామములొనర్చి
చేతులు జోడించుకొని నిలువంబడి "మునీంద్రా! నేను ధన్యా
త్ముఁడనైతి కృతకృత్యుండనైతి" నని స్తోత్రమొనర్ప నుపక్ర
మించినంతనే "నాయనా! నీనిమిత్త మరుదెంచితిని. దుష్టనిగ్రహ
మహాశక్తిగలవాఁడవై శిష్టులరక్షింతువుగాక. ఆదిమునుల యను
గ్రహమునకుఁ బాత్రుఁడవైన నీకెయ్యదియు కొదనగల్గదు. ఇదే
నాచెంత నాలుగు వారువము లనాదిగా జరామరణంబులు లే
కున్నవి. అందు రెండువారువములు నీకొఱకై తెచ్చియున్నాను.
వీనికి వియద్గమనశక్తిగలదు. ఎవ్వరిచెంత నీహయరత్నంబు లుం
డునో యతని కష్టైశ్వర్యము లెడతెగక నిలిచియుండు. నీవు జగ
దుపకారార్థమై బహుబాధలనొంది తపంబాచరించిన ధృతిమం
తుఁడవు. వీనిని నీకొసంగితిని గైకొనుము. ఇందులకు నీవేయర్హుఁ

డవు. తొల్లి శలుఁడనురాజు నావలన నీగుఱ్ఱముల మరలనిచ్చెద నని గైకొని జయమొంది గుఱ్ఱముల మరల నాకొసంగక నన్ను గారాగృహమున నుంచుట కుపక్రమించుటచే హుంకారమాత్రమున నాతని దగ్ధమొనర్చితిని. ఆతనిపుత్రుని స్తంభనం బొనర్చితిని గాని నీవు మరల నీ వాగువంబుల నాకొసంగఁ బనిలేదు. భేండా భైరవ సంహారోపాయములన్నియు నీవెఱింగిననే. మరలఁ జెప్ప నిష్ప్రయోజనము. అయినను నీవు భగీరథప్రయత్నము జేయవలయు. ఆతని వధానంతర మొకసిద్ధపురుషుఁ డిమ్మహాత్ముల ప్రేరణచే నీచెంత కరుదెంచి నీకింకను గొన్ని రహస్యములు తెలియఁజేయును. నీప్రతిజ్ఞావధి యిఁక మూఁడు దినములే యున్నది. ఈహాయంబులం గైకొని జను" మనుచున్నంతనే శ్రీపాదుఁ డామహర్షుల మువ్వురికి నమస్కారములొనర్చి,

శ్లో. "అన్యథా శరణం నాస్తి త్వమేవ శరణం మమ"

అని కరములు ముకుళించి "మహామునులారా! ఈ మహాపురుషుఁడైన వసుంధరుని మిత్రత్వముచే నలభ్యయోగముగా మిమ్ము దర్శించితి. నాకర్మబంధములు తొలఁగె. నాపాపచయములు పలాయనమయ్యె. నాతపంబు ఫలియించె. నాజన్మము కడతేరె. ధన్యుండనైతి" నని పొగడుచున్న నాతనిం గాంచి, "శ్రీపాదా! నీవు మహోత్తమపురుషుఁడవు. ఈవసుంధరుం డగ్ని ప్రవేశ మొనరించెద నన్నప్పుడు నీవు పడిన సంతాపమున కాచెంతనే యీతనిమునశ్శక్తిని బరీక్షించుచున్న మాకేజాలిగల్గె. మిత్రత్వమును సార్థక మొందించితివి. ఇంతటి దయామయుఁడ వగుట చేతనే నీకీమహాపురుషుని మిత్రత్వము తొలినుండి సమకూడినది. పుణ్యపురుషుండ వగుటచే మాదర్శనభాగ్యము లభించినది.

ఇప్పటినుండియు నిరువది నాలుగు తరములవఱకు నీవంశం బఖండంబుగా వృద్ధియై యావల నశించు. ఇరువదిమూఁడవపురుషుఁడు శ్రీహీరుఁడనియు నాతనిపుత్రుఁడై నీవలన నిరువది నాల్గవ పురుషుఁడైన శ్రీహర్షుఁడు చింతామణీ మహామంత్రానుష్ఠాన సంభవాఖండ కవిత్వప్రభావయుతుఁడై జగదుపకారార్థము నైషధంబను మహాకావ్యము రచియించి నిస్సంతానుండై పరమపదముం జెందును. నీవు శాక్యవైదికవృత్తులయం దఖండవేదివగుటచే నీవసుంధరుని చెంత నమాత్యశస్త్రము ధరించి యుండుము. నీవంటి మేధాశాలి యింకెవ్వరు నుండరు? ఈవసుంధరునకుఁ దగుమంత్రివి నీవేయని దృఢముగాఁ జెప్పుచున్నాము. నాయనా! సిద్ధప్రతిజ్ఞుఁడవై సత్యవాక్యపరిపాలసంబొనర్పుము. నీకాయురారోగ్యైశ్వర్య సామ్రాజ్య పుత్ర పౌత్రాభివృద్ధి యగును గాక" యని దీవించి యామువ్వురు మహర్షు లంతర్ధాన మొందిరి. ప్రతిజ్ఞా పరిపాలనోద్దేశముచే వసుంధర శ్రీపాదు లమ్మహర్షు లంతర్హితులైనదిశకు నమస్కరించుచు నాహాయంబులపైఁ గూర్చుండి పూర్వదిశాభిముఖులై వెడలిపోయిరి.

విమర్శాప్రకరణము. ౭.

గంగానది యీమహానది శ్రీహరి త్రివిక్రమావతారకాలమున విశ్వరూపముచే నభోమండలము నాక్రమించెడి పాదవిజృంభణమున నఖాఘాతము బ్రహ్మాండావరణ బగుల్చుటచే తదూర్ధ్వబ్రహ్మాండస్థిత మహాసముద్రాంతరజలము చిన్నరంధ్రమువూర్గముగా శ్రీహరిపాదంబులం దడుపుచు జఘనజారి బ్రహ్మనివాసమగు సత్యలోకమధ్యభాగమునఁ బడి

నాలుగుపాయలై నాలుగుదిశలకును నాలుగుభాగములయ్యె
నొకభాగము బ్రహ్మపట్టణపు నుత్తరమహా ద్వారమునుండి
వెడలి వియన్మార్గముగాఁ జనుదెంచి భద్రానదీ యనుపేరుచే
కుముదపర్వతమునఁ బడి నీలశ్వేతాదిపర్వతాగ్రములపైఁ బ్ర
వహించుచు శృంగనగరమను పట్టణప్రాంత్యమున భూమియం
దు బడి యుత్తరకురుభూముల (అమెరికా) లో నుత్తరముగా
బ్రవహించుచు నుత్తరలవణసముద్రమునఁ బ్రవేశించు. మఱి
యొకశాఖ పరమేష్ఠినగరపూర్వద్వారమున నిర్గమించి మేరు
పర్వత ముఖ్యశిఖరంబగు కేసరిశృంగమునఁ బడి యటనుండి
శితనది యనుపేరున పూర్వదిశగాఁ గుముద కుకురాది పర్వత
శిఖరంబులపైఁ బ్రవహించుచు గంధమాదనాద్రికిఁ జని అచ్చ
టనుండి భూమిఁ బడి భద్రాశ్వవర్షము (ఆసియా రుష్యాలో)
తూర్పుగాఁ బాఱుచు పూర్వలవణసాగరములో గలియు
చున్నది. మఱియొకభాగము నలువంకలు పడమటివాకిలి వెడలి
చక్షూనది యనుపేరుచే మాల్యవంతపర్వతముదాఁటి భూమిఁ
బడి కేతుమాలవర్షము (యూరోపి రుష్యా) లో ప్రవహించుచుఁ
బడమటిసముద్రములో గలియుచున్నది. ఇంకొకశాఖ బ్రహ్మ
సదనదక్షిణద్వారమందు వెడలి అలకనందానది యనుపే
రుచే మహోన్నతములును యతిదుర్గమములు నగు హేమ
కూటాదిపర్వతములు దాఁటి హిమవత్పర్వతమునఁ బ్రవహించి
యటనుండి వసుధార యనుపేరుచే పంచగజాయితముగా
బిందుసరోవరంబునఁ దుమికి గుప్తగామినియై గంగోత్రి
యందు బయలువడి ప్రవహించుచు నేడుపాయలై దక్షిణముఖ
ముగాఁ బ్రవహించుచు బ్రహ్మకపాలసమీపమున నేడుపాయ

లుం గలసి యేకముఖముగా గంగాద్వారము (హరిద్వారము) చెంత జనానాసంబునం బడి మందాకిని యనుపేరుచే మహా వేగముగాఁ గర్మక్షేత్రంబగు భారతవర్షంబునం గలసి, ఆర్యావర్తాంతర బ్రహ్మావర్త కుశావర్తంబులం దడుపుచు తూర్పుముఖముగా జగన్నాథము (బంగాళా కలకత్తా) చెంత లవణసముద్రము (బంగాళాఖాతము) నందు గలియుచున్నది. ఈమహానదియందు సుస్నాతులైనవార లనేకజన్మార్జితపాపములనుండి విడువఁబడుదురు. ఈనదీమతల్లికి విష్ణుపాదమునుండి బయలునడుటచే విష్ణుపాదోద్భవయనియు, దేవలోకంబునం బ్రవహించుటచే సురనది, వియద్గంగ యనియు, ఇక్ష్వాకువంశోద్భవుఁడైన భగీరథమహారాజు తనతపోబలమున దేవలోకమునుండి భూలోకమునకుఁ దీసికొనివచ్చుటచే భాగీరథి యనియుఁ, బ్రవహించునపుడు జహ్నుమహర్షి యాశ్రమమును ముంచుటచే నమ్మునిఁ గోపమునం ద్రావి భగీరథప్రార్థితుఁడై విడుచుటచే జాహ్నవి యనియు నిట్లనేక కారణముల ననేక పేరులచేఁ బరఁగి గంగానది యనుప్రధానాఖ్యచేఁ ద్రిలోకములవారిని దనవారిచేఁ బావనము సేయుచున్నది. ఈ గంగానదియందు స్నానం బాచరించి తీరంబున నొకరాత్రి నిద్రించిన పుణ్యపురుషుఁడు వేయిమందిజీవుల కన్నదాన మాచరించిన నెంతపుణ్యము లభించునో యంతపుణ్య మనుభవించును. గంగానదికి నూరుయోజనముల దూరమందున్నవాఁడైనను గంగానది గంగానది యని స్మరించినమాత్రముననే సమస్తపాపములనుండి విడువఁబడి శ్రీమహావిష్ణులోకమునం బ్రవేశించి పుణ్యముల ననుభవించు. కర్మసాక్షియైన సూర్యభగవానుఁడు మకరరాశిసంచారకాల

మునం దుషఃకాలముననే యీపావననదియందు స్నానమాచ
రించి తనశక్తికొలఁది భూతతృప్తి నేమహనీయుఁ డొనర్చునో
యతం డఖండమోక్షకాంతసంయోగానందలహరీసమగ్నుఁ
డగు. మూఁడుతరములకు మునుపు కపిలమహామునికోపాగ్నిచే
దహింపఁబడిన భస్మరాసులపై భగీరథప్రార్థనచేఁ బ్రవహించి
వారలఁ బునీతుల నొనర్చినది యీగంగయే. పరమాత్మ తామ
సప్రధానంబగు శ్రీరుద్రావతారమున తమ స్తవననివారణముగా
జటాజూటమున నటించుచు శంకరున కాప్యాయమాన మొన
ర్చుచున్నదీ భాగీరథియేగదా! యమున సరస్వతి తమస గోమతి
ఫల్గున సరయువు బ్రహ్మపుత్రాద్యుపనదీసమేత యీత్రిపథగ
యేగదా! మహాకవులు పురాణమునులు దేవేంద్రాదిసురలు
త్రిమూర్తులు తమతమపాండిత్యముకొలఁది స్తుతియించినదీ
మందాకినీమహానదీమతల్లినేగదా! ఆహా! యఘోరతరపాప
భంగ చలచ్చాల్యమానబృహత్తరతరంగ నిజగర్భసంభవజల
జాంతర మరందపానమదవదిందిందిరఝుంకారారవ శ్రితానంద
సంగీతవిలాసతప్తాప్సరాంగనాట్యగంగ యగు గంగం బొగడ
దరమే. తత్తీరంబునందుఁగల పుణ్యపురములలోఁ గాశి యనుప
ట్టణం బద్భుతయాత్రాస్థలంబై యలరారు. ఆపురీమాహాత్మ్యం
బు వక్కాణింప పరమేష్ఠికైన నలవిగాదు. మహాపుణ్యరాశి
కాశి. సమస్తపుణ్యజనావాసి కాశి. కుటిలజనవినాశి కాశి.
ఈపురమునకు నుత్తరభాగమందు పడమరనుండి తూర్పునకు
వరణానది ప్రవహించుచు గంగానదిఁ గలియును. దక్షిణము
నం దసీనది పడమరనుండి తూర్పుముఖముగాఁ బ్రవేశించి
గంగానదిం గలియును. తూర్పుదిశయందు దక్షిణమునుండి

యుత్తరముఖముగా మనగంగానది ప్రవహించుచుండును. అది వారుణనదీమధ్యమందుండుటచే యీపురమునకు (వారణాసి, వారాణసి) యని ప్రసిద్ధి. ఇచట బరమేశ్వరుఁడు విశ్వేశ్వరాఖ్యచే సృష్ట్యాదిగా వసించియున్నవాఁడు. జగన్మాతయగు సర్వమంగళా దేవి అన్నపూర్ణాఖ్యచే భర్తకు సహాయకారిణియై వసియించియున్నది. ఈ పురమునందు మృతిచెందినవారల కీవిశ్వేశ్వరుఁడు రామతారక మును పదేశించుటచేఁ బునర్జన్మభీతిలేక మోక్షము నొందుచుందురు.

ఈపురిపరిమితి అయిదుపరువులు తన్మధ్యంబునందుండుటచే పంచక్రోశమని మఱియొకపేరు గలదు. ఈపంచక్రోశమధ్యముననే యనేకలక్షలశివలింగములు ప్రతిష్ఠ కాఁబడియున్నవి. ఈపురిప్రభావమును యిందలిశివలింగము లెవ్వరెవ్వరిచేఁ బ్రతిష్ఠ కాఁబడినవియు, కాశీఖండమునందు విమర్శింపఁబడియున్నది. ముప్పదిమూఁడుకోట్ల దేవతలు సప్తర్షులు అష్టవసువులు నవగ్రహములు యేకాదశరుద్రులు చతుర్దశమనువులు అష్టదిక్పాలకులు యీపురమున లింగప్రతిష్ఠ యొనర్చిన ప్రభావముచే మహోన్నతపదవి నందియున్నవారు. ఈపట్టణ మనాదియగుటచే యిందలిదేవాలయము గోపురములు చాలాపురాతనమై గాన్పడుచున్నవి. వీధులు విశాలములేవు. ఒక్కొక్కచో వీధుల కిరుప్రక్కలనుండు గృహములు రెండవయంతస్థునుండి నొకటికొకటి యానుకొని సూర్యరశ్మియే ప్రసరించుటకు వీలులేకున్నది. ఒకవీధియందు శాక్తేయులు, నొకవీధియందు గాణాపత్యులు, నొకవీధియందు బౌద్ధులు, నొకవీధియందు సనాతనమతధర్మశ్రేష్ఠులు. ఇట్లనేకమతములవారీపురమునందు వాసము

చేయుచున్నారు. యాత్రికులెల్లపుడీ పుణ్యక్షేత్రమునకు వేనవే లమంది వచ్చుచుందురు. ఇట్టి కాశీపట్టణమున అన్నపూర్ణాదేవి దేవాలయమునం దొక్క సుందరి పదునైదుసం॥లు వయస్సుగల ముద్దియ ధూళిధూసరాంగముతో సంస్కారహీనయై జడలు గట్టిన శిరోజములతో ననవరత బాష్పధారతో నేదో యో చించుచు దేవికల్యాణమంటపమున నొకచో యాంసాసము గల్పించుకొని సేవ నొనరించుచుండె. భాద్రపదమాసము షోడశ గౌరీవ్రతదినము మధ్యాహ్న సమయమం దా దేవాలయ మున యాత్రికులు పురజనులు గౌరీదేవిని ప్రతిష్ఠించి కల్ప క్త ప్రకారము వ్రత మొనర్చుచు వాయనదానములు చేయుచు దక్షిణాతాంబూలము లిచ్చుచుండ మనచిన్నది యీపుణ్యాం గనల కుపచరించుచు వ్రతకలాపములకు సహాయపడుచు నటు నిటు తిరుగుచుండె. వ్రతము లొనర్చుచున్నవారిలో నొక పుణ్యాంగన దురంతచింతాభరముచే నున్నట్టు ముఖలక్షణము లవలన దెలియుచుండె. అపుడపు డాయాససూచక దీర్ఘోచ్ఛ్వా సములొనర్చుచు యేదోయొక రీతి వ్రతమును ముగించి తన బీదతనమునకుఁ దగువాయనదానము గల్పించుకొని యుండు టచే నచ్చట నందఱికి నుపచరించుచు విరక్తిభావముచేనున్న మనచిన్నదానింగని నావంటిబీదరా లీపడుచు నాస్వల్ప మూల్యవాయనం బీమెకొసంగెద నని యామెం బిలచి "అమ్మా యి వాయనదాన మిచ్చెద స్వీకరింపు" మని సంకోచించుచు నడిగె. "అమ్మా! నాకింకను వివాహము లేదు. నేను వాయనంబు గొనుట కనర్హురాల" నని యె. వారిరువురీరీతిఁ బ్రసంగించిరి.

పుణ్యాంగన:—అమ్మణ్ణీ! కూర్చొనుము. మీరు యాత్రికు
లా? యీవూరం గనుండువారా?

చిన్నది:—వుండ నునికియు పండ బడకయు లేనినాకొక యూ
రుగలదా తల్లీ! యీయున్న పూర్ణాదేవి యాలయమందే నా
కాపురము.

పుణ్యా:—నీకు దల్లిదండ్రులు గలరా? యుండిన వారెందు
న్నారు?

చిన్నది:—(దుఃఖించుచు) నాకు దల్లిదండ్రులు గలరు. వారు
ప్రయాగయందుండిరి. వారికిని నాకును పూర్వకర్మముచే
వియోగము ప్రాప్తించినది. నావియోగముచే వారెందు
దుఃఖించుచున్నారో వారికథ నాకును నాసంగతి వారి
కిని దెలియకున్నది. లేకలేక మాతల్లికి నేను గర్భమునం
బడినమాత్రముననే వారికి జీవనమునకు లోపమై స్థానభ్ర
ష్టత్వము గలిగె. జన్మించినయనంతర మిట్టియిక్కట్టులచే
వారును నేనును బరితపించుచున్నారము.

అనుచుండంగనే నాపుణ్యాంగనకు గద్గదస్వరమయ్యె.
కన్నులయందు నీరు గారంజొచ్చె. శరీరమెల్ల జుమ్మురమనియె,
మాటలాడడమునకే బహుప్రయత్నము గావలసివచ్చె. యిట్లు
పరితపించుచు అమ్మాయి నీకిదివఱకు వివాహముగాని దెందుకు?
చిన్నది:—ఆకథ యెందుకు? మాపితరులు నన్నొసంగ నిశ్చ
యించియున్న పరమపుణ్యాత్ముండు, విద్యానిధి, నవమన్మ
థుండు, బ్రాహ్మణబ్రహ్మచారి ననుగానమి నగచే నెందు
న్నవాడో యని, అయ్యో ప్రాణేశ్వరా! శ్రీపాదా! నిను

మరల గాంచుభాగ్యము నాకున్నదో లేదో యని యేడ్చెం-
శ్రీపాదా! యనినంతనే యాపుణ్యాంగన దుఃఖమునకు మేర
యే లేదు. "అమ్మా! సుశీలా! కుమారీ! నీవింకను సజీవముతో
నున్నావని యనుకొనలేదు. నీజనకుఁడు నిను వెదకుచున్నాఁ
డు. వెడలినవా రీసరికి తిరిగి రాలేదు. పుత్రికవగు నిన్ను
గాంచినప్పటినుండియు ననుమానించుచున్నా"నని దబ్బు
కొని దుఃఖముపట్టలేమి ఘోరుమని యేడ్చె. నాచిన్న
దియు దిక్కుదోఁచక "అమ్మ నీవేనేమే? మాతండ్రి
నన్ను వెదకుచు నెందున్నవాఁడే నేను మహానిర్భాగ్య
రాలను. నే జన్మించినదాదిగా మీకిట్టియిక్కట్టులే వచ్చు
చున్నవి" యని యొకరినొకరు దబ్బుకొని యేడ్చిరి.
అచ్చటనున్న పుణ్యాంగనలు వారలం గాంచి యేవిషయ
మును దెలియక గుంపులుగుంపులుగాఁ జేరి వారిం గాం
చుచు నిలువఁబడిరి. "అమ్మా! ఆబ్రహ్మచారి శ్రీపాదశర్మ
ప్రయాగయందే యున్నాఁడో, యీయూరికివచ్చి భట్టపా
దార్యులయొద్ద విద్యనభ్యసించుచున్నాఁడో, లేక యెం దై
నా జనియున్నాఁడో చెప్పు"మనిన కుమారీ! ఆనాఁడు నీవం
తర్హిత వైనంతనే నీవియోగదుఃఖముచే మాకు దెలియక
వెడలినవాఁ డీసరికి యతనిపొలుకునయే యగుపడలేదు.
యెందున్నవాఁడో తెలియదనిన నాసుశీల హా! శ్రీపాదా!
యనినంతనే నచ్చట జనసమూహమునందున్న యొకబ్రా
హ్మణుఁడు చనుదెంచి అమ్మాయి నీపేరు సుశీల యానా
యని యడిగె. నామెయు కన్నుల నీరునించుచు క్రిందఁ జూచు-

చుండెను. నామె చెంతనున్న యాపుణ్యాంగనను నిదానించి చూచి పూర్వమున్న పరిస్థితులు మారుటచే కొంతవఱకు నిదానించి తుదకు నిశ్చయించి యాబ్రాహ్మణుం డమ్మా! సునీతీ నీవిందేయున్నావు నీస్థితిని గాంచి గుర్తింపలేకపో యితిని. చెల్లెలివగునిన్నే గుర్తింపలేని మందమతి నైతినని దుఃఖించె. ఆమెయుఁ దనయన్న విశ్వావసుండని దెలిసికొని కన్నుల నీరునించి, అన్నా! నాస్థితి యింతవఱకు పరిణ మించె. నీకోడలే యీసుశీల. యీమెను మరలగాంచుట భూమియందిపుడు జన్మించినట్లైనది. మీబావగా రీమెను వెదకుచుఁ జని అయిదాఱునెలలైనది. ఈనఱకు వారిపో లుకువయే తెలియదు. నీ వెందు కిచటికి వచ్చియుంటివి? అం దఱు నెమ్మదిగానున్నారా? భాస్కరుఁడు మీనాక్షి బాగుగా నున్నారు గదా? మీనాక్షి కింకను వివా హముచేయవో యని పలుమాటలచే సంతోషమును బట్టఁజాలక క్షేమములు విచారించె. ఆమెప్రశ్నలకుఁ దగుజబాబులిచ్చి సునీతీ! మీయందఱివిషయములు మీబాధలు మీవియోగములు అన్నియు శ్రీపాదునిచే వింటి నందుచేతనే నీపేరు సుశీలగదా యని యీమెనడు గుట యనియె. నంత వాఱంద రీరీతి మాట్లాడుకొనిరి.

సుమతి:—అన్నా! ఆశ్రీపాదశర్మ నెచ్చటఁజూచితిరి? ఆతఁ డేమువచించె?

విశ్వా:—నే నొకకార్యార్థినై యడవులలో సంచరించుచు వచ్చుచుంటి నచ్చట నీశ్రీపాదుఁడు దిరుగాడుచు సుశీలా

సుశీలా యని తదేకచిత్తుఁడై యున్మత్తునివలె నుండె. నా ప్రయత్నముచేఁ గొంత యూఱటఁ జెంది తనకథయంతయుం జెప్పి నా యాగత మడిగె. నాకథనంతయు వచించితి సాయంకాలమయ్యె. మేమిరువురము సంధ్యాకార్యములు నిర్వర్తించియొక్క శిలాతలంబుపై శయనించితిమి. నారాత్రి యంతయు నీసుశీలావియోగసంతాపముచే కలువరింపు చుండె. నేను గొంతవఱకట్లనే యతనియవస్థ గాంచుచుండి నిద్రించితి. ఉదయముననే లేచి శ్రీపాదా! నీవు బాలుఁడవు. నీతలిదండ్రు లెంతో దుఃఖించుచుందురు. మీసుశీల వరయువార లనేకమంది గలరు. నీవొకఁడ విట్లరణ్యముల పాలౌట పాడిగాదు కాశీనగరమునకు వెడలుము. సుశీలసంగతి మీతలిదండ్రుల కేమయినా తెలిసియున్నదో యేమో పొమ్ము. నేనును యీకళాభానుని వెదకి యీసందేశము వినుపించి మాపట్టణమునకు వెళ్లెద. మరల నీక్షేమమును విచారించుకొనెద. నే జనుమార్గమందంతయు సుశీలను విచారించుకొనెద. నాకు మేనగోడలుగాదా నీకేనా అంత టిశ్రద్ధ. యీవిచారము వదలి నిశ్చింతగా నూరికి జనుమని యెంతో బుజ్జగించి కాశీమార్గముగాఁ గొంతదూర మురుగు వఱకు వెన్నంటి సాగనంపించి మరల నేను కళాభానుని సుశీలను వెదకుచు నుత్తరదిశగా వెడలితి. యానల శ్రీపాదుఁ డెందరిగెనో తెలియదు. నేను నిన్నటియుదయమున కీయూరు చేరితిని. వచ్చినప్పటినుండియు విచారించుచున్నాను. భట్టపాదార్యుల యాశ్రమమునకుం బోయి యుంటిని యూతనిపోలుకు యే లేదు. అని చెప్పుచుండఁగా సువాసినీ

జనమధ్యమునం దీకథ వినుచుండిన నొకవృద్ధాంగన సర్వ
మంగళవలె జనుదెంచి "అయ్యా బ్రాహ్మణోత్తమా! శ్రీపా
దుఁడు ప్రాణములతోనున్నవాఁడా? మరల నేను జూడఁగ
లనా తండ్రీ? యతఁడున్నచోటునకు నన్ను బిలుచుకొని
పొండు. లేక లేక యొకకొడుకు గలిగియుండియు బిడ్డలు లేని
వారిరీతిఁ బ్రలాపింపనైనది. భట్టపాదాచార్యులయొద్దఁ జదువు
కొనుచున్నాఁడనియే మే మాతని విచారించుకొనలేదు.
ప్రయాగనుండి వచ్చిన కొంతమంది యాత్రికులు గంగాఘ
ట్టమున నీసుశీలకథయు, మా శ్రీపాదునివృత్తాంతము మా
టలాడుచుండ నేను విని నాఁటినుండియు నిట్లు దుఃఖించుచు
న్నదాన. మావారు రాజకార్యార్థమై పాంచాలదేశమున
మణిస్యందనమున కరిగినవా రింకను రారైరి. మా శ్రీపాదు
నివృత్తాంతము వారి కింకను దెలిసియున్నదియో లేదో
నేనేమిసేయుదు? నాపాలిటికి మీరు శ్రీవిశ్వేశ్వరునివలె
నున్నారు. మా శ్రీపాదునియునికిఁ జెప్పితిరి. మరల వాఁడెం
దేగెనో దెలియునా" యని యడిగె. నంత సుశీల దుఃఖముచే
తల్లీ! మీపుత్రునకింతటికష్టములు ప్రాప్తించుట మమ్ములనుం
డియేగదా వృద్ధాప్యమునను మీకు సంకటములు తటస్థిం
చినది. ఇదియంతయు పూర్వకృతము. దుఃఖింపక మనమంద
ఱము మాయన్నగారివెంట శ్రీపాదశర్మ యున్నచోటికిం జని
యాతనిఁ దోడ్కొని వత్తము. ఇఁక దుఃఖించిన లాభము లే
దని అన్నా! మమ్ముల నాతఁడున్నస్థలమునకుఁ దోడ్కొని
పోయి పుణ్యము గట్టుకొమ్ము. ఇంతమందికి మనస్సంతో
షం బొనర్చిన పుణ్యము నీకు గల్గుననియె. విశ్వావసుఁడు

తనచెల్లెలం గాంచి సునీతీ! మధ్యాహ్నమయినది. వ్రత
మొనర్చుకొనియున్నారు. వాయనదానం బొసంగుము.
ఈయన్నపూర్ణాదేవిసత్రమున భోజనమొనర్చుకొని యీవ
ల నన్ని సంగతులు మాటలాడవచ్చుననిన, శ్రీదేవి వారలం
గాంచి స్వామీ! మంచివాక్యము సెలవిచ్చితిరి, నేనీయూరనే
యుండియు పట్టపంతుగనాఁడు అన్నపూర్ణాసత్రమునకు
భోజనమునకు బోవలయునే బాగాయె. మాయింటికి మీ
రందఱు దయచేయవలయునన్నా. మీకొమార్తెనుబిలుచు
కొనిరండు పోదాము పదండి. ఆవాయనము నాకిండు. అని
చెప్పిన నట్లొనర్చి వ్రతము పూర్తియొనరించుకొని కథవిని
యందఱు శ్రీపాదునిమందిరమునకుం బోయి భుజించి
యనంతరమున శ్రీదేవి సునీతి సుశీలలం గూర్చుండఁబెట్టు
కొని నాకథ వినుఁడు. ఆవల మీరెచటికి బిలుచుకొనిపొ
మ్మన్న నటకుఁ దోడ్కొనిపోయెద నట్లు శ్రీపాదుని కొంత
దూరము కాశికిఁ బొమ్మని సాగనంపి నేను. వెనుకకుం
దిరిగి యుత్తరాభిముఖుఁడనై కళాభాను నరయుచుఁ బోవు
చుండఁ గొంతదూరమునుండి అయ్యా బ్రాహ్మణా! నిలచి
నాతో మాట్లాడిపొమ్మను నొకధ్వని వినంబడియె. నలు
ప్రక్కలం గాంచితి నాకెవ్వరగుపడరైరి. మరల నదేరీతి
వినవచ్చె. నశ్వత్థవృక్షంబుపైఁ జూతుంగదా తాటిమట్టిమా
నిపొడవున వికారాకారముతో నొకబ్రహ్మరాక్షసి గూ
ర్చొని యుండఁ జూచితి. నామొడలంతయు జడుపుపుట్టి
నోట తడియారె. నడుగిడుటకే విధిలేకపోయె. ముందున
కరుగుటకును వెనుకకు జరుగుటకును దిక్కుదోఁచక యు

ట్టునిలువఁబడితి. బ్రాహ్మణా! భయపడవలదు నీవెవరికొఱకు
వెదకుచున్నాఁడవు? నీవీయరణ్యమున నొంటిగా సంచరిం
చుట కేమికారణమనియె? నేనేమిచెప్పుటకు ధైర్యములేక
గ్రుక్కిళ్లు మ్రింగుచు గడగడవడఁకుచు నాతని జూచుచు
నిలువంబడితి నంతలో యిరువదిమంది శబరార్భకు లాహా
రపదార్థమును నీరమును గైకొని వచ్చిరి. నాకు కొంచెము
ధైర్యముగలిగె. నాశబరులలో నిద్దఱు ధైర్యవంతు లాహా
రమును దీసికొని ఆయశ్వత్థవృక్షమెక్కి భూతమున కిచ్చిరి.
మిగతవారు క్రిందనుండి యందిచ్చుచుండిరి. ఆభూతము
భుజియించి నీరముంగ్రోలె. శబరార్భకులు మ్రానినుండి
దిగి తమకుటీరములకుం జనుటకై వెడలిరి. నేనేమియుఁ
జెప్పక నిదే సందనుకొని వారివెంటనే యతివేగముగా శబ
రులయిండ్లకుఁ బోవుచుండఁగా నాభూతము నన్నుగాంచి
కరుణారసములేనివాఁడవు. మనమును చిక్కబట్టుట కసమ
ర్థుఁడవు. ధైర్యలక్ష్మిం గోల్పోయినవాఁడ విట్టిబ్రాహ్మణుఁడ
వు నీకు భయములేదని నేను బిలచుచుచుండినను బోవు
చున్నాఁడవు. నాకీబంధనములే లేకున్న నిన్నిపుడే యెత్తి
కొనిపోయి సముద్రములో ముంచుదును పొమ్ము బ్రతికి
కొనుమని యఱచుచుండె. నేను వెనుకకే చూడలేదు.
నాపుణ్యవశమున నీకు బంధనములు గలిగినవి నేను బ్రతి
కితి నబ్బాయనుకొని శబరులవెంట వారికుటీరములకుం
బోయితి. వారివేషములు వారిభాషలు గాంచి నాకసహ్యా
మయ్యెను గాని నన్ను వారధికముగా గౌరవించుచు దమ
మందిరములకుం దోడ్కొనిపోయి నాకథనంతయు విచా

రించిరి. నాకథ వివరించుచుఁ గళాభానునికొఱకు వచ్చియు
న్నాననినమాత్రముననే నన్ను దేవునివలెఁ జూచుచు ఫల
ములును దేనెయును నొసంగి మీసందేశము మేమామ
హాత్మున కొసంగుదుము. యాతఁడిపుడిచట లేఁడు. యిఁక
పదునైదుదినములలో జనుదెంచును. నీవిట నుండకుము.
అనేక సింహవ్యాఘ్రసంచారభయంకర మీయరణ్యము.
మీసందేశపత్రిక మాచే నొసంగి మీపురమునకుఁ జనుఁ
డు. మీయుపకారమున కమ్మహానీయునిచే ప్రతిఫలముం
జెందెదరు పొండనిన మంచిదని సందేశపత్రిక వారిచే
నొసంగెదనని నాయంగవస్త్రము ముడివిప్పి చూడ నాప
త్రిక యెందో జారిపోయియుండె. భూతమును జూచి భయ
పడినపుడు యెచ్చటనో పడిపోయినది. అందుచే బోఁగొట్టు
కొన్నానని వారితోఁ జెప్పితిని. వారిభాషతో నొకరికొక
రు చెప్పుకొని నవ్వుకొని పోనిపొండు మేము చెప్పెదము.
మీరు వెళ్లుడని చెప్పి యిరువదిమంది. శబరార్భకు లొకరు
మార్చి యొకరెత్తుకొని నన్నీ కాశీపురముం జేర్చి వెడలిరి.
నేనిట కరుదెంచి రెండుదినములైనది శ్రీపాదుని విచారిం
చితి యాతనిసంగతి యొకరైనం జెప్పరైరి. అది మిగుల
భయంకరారణ్యము. క్రూరమృగములు గలవు. ఆభూతము
గలదు కానిమ్ము చూతము. ఆఁడువార లాయరణ్యమునం
దిరుగాడ సాధ్యమగునే నేఁడే రేపో రాకుండునే యోచింప
కుఁడని సుశీలం గాంచి, అమ్మాయీ! పరిశుద్ధస్నాతవై యిం
టికివచ్చుచున్నపు డదృశ్యవైతివని చెప్పెదరే! అప్పుడు నీవె
చ్చటికి పోయితివి? యిచ్చటనుండుట కేమి కారణము? నీకథ

నంతయుఁ జెప్పుమనిన సుశీల తనకథ జెప్పుట కుపక్రమించె.

సుశీల:—అమ్మా! నావిపత్తును దలఁచుకొన్న గుండె నీరవు చున్నది. మరల మిమ్ములను జూతుననుకొనలేదు. అట్లాంత రిక్షా తనగుట మీకు దెలిసినవిషయమే గదా! నాకుఁ దెలిసి లేకుండె. మఱికొంత సేపటికి కన్నులు దెఱచి చూతునుగదా యొకక్రూరాకారునిభుజముపై గూర్చొని యాకాశమార్గముగా నతివేగముగా బోవుచుంటిని, మఱికొంతదూరమరుగఁగ గొప్పపర్వతములమధ్య భయంకరమగు కోనలో యాశ్రమమధ్యమున నొకవృక్షముచెంత నన్నుడించె. నచ్చట ననేకమంది వికారాకారము గలిగిన స్త్రీలుండిరి. వారిలోఁ గొందఱు దిగంబరులై మర్మస్థానమునకు మాత్రము కౌపీనముధరించి స్తనములు వ్రేలాడ గవ్వలు గాజుపూసలు చేత శరీరమెల్ల నలంకరింపఁబడి తలవెండ్రుకలు విరియఁబోసికొని యుండిరి. మఱికొందఱు తలలు జోడించుకొని గొప్పగొప్పపండ్లు పెదవులు దాఁటి బైటికగుపడ నొకమలినచేలము స్తంభమునకుఁ జుట్టినరీతి దేహమెల్ల జుట్టుకొని గొప్ప త్రిశూలము చేతఁ బట్టుకొని పలుమరు నాలుకచే పెదవులు దడవుకొనుచుండిరి. మఱి కొందఱికి వీపునగూనె, ముఖముపైన నొకకన్ను దిగువ నొక కన్ను యేనుఁగుచెవులవంటిచెవులు, నల్లనిశరీరము, మూర్ఛవాయువు తటస్థించినపుడు నోరొకపార్శ్వమున కెట్లుబోవునో ఆవిధ ప్రక్కకు కోరలతో నున్న నోరు, భల్లూకమునకువలె దేహమెల్ల వెండ్రుకలు, మూటకట్టలువలె స్తనములు, కత్తిరింపఁబడి పైకి బోట్రెల్లుచుండుతల

వెండ్రుకలు గలిగియుండిరి. కొందఱు మనుజకపాలములో
నంజుడు వైచికొని నోటితో నాలుకతో నంజుకొనుచు
నొకచేతితో యంకుశముఁ బట్టుకొని యొకరినొకరు సరస
మాడుచు కల్లుకుండ లొకరిపై నొకరు చల్లుకొనుచు నెగు
రుచు దుముకుచు నుండిరి. ఇట్లనేకమంది వికారులను జూచి
యిఁక నేను బ్రదుకుట లేదనుకొంటిని. వారందఱు నాచు
ట్టుముట్టుకొనిరి. నాకు దిక్కుదోఁచక యేడ్చితిని. వారంద
ఱు అమ్మణీ! యేడువవద్దు. నీకిచ్చట బహుసౌఖ్యము జరు
గును. బహుపుణ్యలోకములు కలుగును. మేమందఱము
నీకు సేవచేసెదము. పూటపూటకు వేళ నతిక్రమింపకుండా
భోజనములు నిర్వర్తింతుము. భయపడకుమని బుజ్జగించి
తలదువ్వుచు నొడలెల్ల నిమురుచు ప్రేమఁజూపుచుండిరి.
వారిచెంత నొకవిధమయిన దుర్గంధము కడుపునఁ జేయివె
ట్టి గలఁచినట్లుండె. యెటుగన్నను సురాభాండములే, యెటు
జూచినను మాంసము వైచియున్న పాత్రలే, యెము
కలు నెత్తురు నింపుకొని దుర్గంధమయమై యీఁగలు జుము
రమని ముసరుచుండె. కాకగృధ్రసృగాలములు తనివిదీర
మాంసముం దిని మదించి భయమొందక నటునిటు దిరు
గుచుండె. శునకములు చాలినన్ని గలవు. ప్రతికుక్కకు మె
డకు నెఱ్ఱనిపుష్పహారము ముఖమున నెత్తురుబొట్టు పెట్టి
యుందురు మనము గరుడపక్షిని జూచినపుడంతయు నెట్లు
నమస్కరించుచుందుమో, వారు కుక్కను జూచినపుడంత
యు మ్రొక్కులు చెల్లించుచుందురు. యెచ్చటఁ జూచినను
కోలాహలములే యెటుగన్నను యున్మత్తప్రలాపములే,

స్త్రీపురుషవిమర్శ చేయఁగడునసాధ్యము, మఱికొంతసేపటికి
అమ్మాయనియు, అప్పాయనియు, గూఁతురాయనియు,
గుమారాయనియు హోరుమను యేడుపుధ్వనులు వింటిని.
వారెవ్వరో చూడవలెనని భ్రమ జనియించె నంతలో నొక
వికారాంగి చనుదెంచి, అమ్మణ్ణీ! నీకేమి కావలెనని యడి
గెను. నేను భయపడుచు నదే యేడ్పుధ్వని వినఁబడుచో
టికిఁ బోవలెనని యడిగితిని. అమ్మణ్ణీ! నీ వచ్చోటికిఁ బోవు
ట కింకను వ్యవధి లేదు. నీవిపుడేగదా వచ్చినది! నాలుగు
సోమవారములిందే యుండవలయు. నైదవ సోమవారము
నకు లోగా ఆస్థానమునకుఁ బోయి యచట సమ
స్తసుఖము లనుభవించవలెను. అంతవఱకు నిన్నచ్చటికిఁ
దీసుకొనిపోవుటకు మా రాజాజ్ఞ లేదనిరి. మీ రాజెవరని
యడిగితిని. భేండాభైరవుఁ డనిరి. అతఁడేమి చేయుచుండును?
నన్నిచ్చటి కేమిటికిఁ దెచ్చితిరి? నావలన నుపయోగ మే
మంటిని? నీయుపయోగ మిది మొదలైదవసోమవారము
నాఁడు నీకే దెలియును. మా రాజిపుడు సమాధియందున్న
వాఁడు. చాలించినంతట నిన్నాతని సముఖమునకుఁ దోడ్కొ
నిపోవుదుము. చూడు మాతని మర్యాద, యాతనిని గర్వ
ము, యాతని భ్రమ. మావంశములో నట్టి మహానుభావుఁ
డెవఁడు జన్మింపఁడు. మీపైననేగాదు మాపైన నెంతయో భ్ర
మ. మాకొక్కొక్క కల్లుకడవయంతయుఁ బ్రతిదినము నిచ్చుచుం
డును. మనుజకపాలములు మాకే యొసంగును. స్త్రీవధయై
న దినము మాత్రము తానేదియో వపయుట. అదిమాత్రము
హోమగుండములో వేసి మరల దీసికొని అంటిపండులోఁ

బెట్టుకొని దిగ్రమింగును. అతఁడు కల్లుద్రాగఁడు. మాంసము
దినఁడు. ఆహారము లేదు. మీరు మనుష్యులెట్లు ఆచారము
చేయుదురో అట్లనె మా రాజుండును. బలియయినదినము
మాత్రము కొంచెము రక్తపానమొనర్చును. (అదియుఁ దీర్థ
మువలె స్వీకరించును) అని చెప్పినప్పటికి నాకేమియుఁ దోఁ
పక భయమొంది అమ్మా బలులని చెప్పితిరే బలియిచ్చు
వారెవ్వరు? బలియొసంగు టెవ్వరిని యెవరికి బలియిచ్చె
దరు? పురుషులబలి యెపుడు స్త్రీబలి యెపుడని యడిగితి
ని. వారేదియో చెప్పుచుండునంతలో భేరీనినాదము ఘంటా
నినాదము వినవచ్చె. అదే మారాజుగారు సమాధి జాలిం
చియున్నవారు. అచ్చటికి బోవలయునని నన్ను దోడ్కొని
యొక దేవాలయము చెంతకుఁ బోయిరి. అచ్చటఁ జూతును
గదా పండ్రెండడుగులయెత్తుగల నొకశిలావిగ్రహ మగప
డియె. ఆవిగ్రహము దిగంబరముగా నుండి యెనిమిది భుజ
ములుగలిగి ప్రతిచేతియందు నొక్కొక్క ఆయుధముగలది
గానుండె. మనుజకపాలములకు యెఱ్ఱనిరంగు వైచి నాదేవా
లయములో నలంకరించి యుండిరి. విగ్రహమునకు వెండి
కోఱలు వెండికన్నులు బెట్టియుండిరి. ఎముకలహారము
వేసియుండిరి. ఆవిగ్రహముయొక్క పాదముల చెంతనొకరాతి
తొట్టిగలదు. వారిమాటలవల్ల నది రక్తతీర్థపానమఁట. దాని
నిండుకు రక్తమేయుండె. ఆవిగ్రహముయొక్క సన్నిధిలో
నెఱ్ఱనిశరీరము పొడుగైన వెంట్రుకలు రక్తవస్త్రధారణ చేతి
యనామికమునందు దర్భపవిత్రము క్రింద పులితోలు పైన
గజశిరము గలిగి పడమటముఖముగా గూర్చొని నావిగ్రహ

మును బూజచేయుచు నొకపూజారియుండె. ప్రక్కనున్న నొక స్తంభమునకు ముప్పదియాఱు సంవత్సరములుగల నొకమనుజుని బంధించియుండిరి. ఆమనుజుఁడు స్మృతిదప్పి యుండె. ఈపూజారియే మారాజని తత్పరిచారకులు నాకు తెలియునటుల జోహారులర్పించి నన్నుగుపఱచిరి. నాపేరు యూరు మాతండ్రిపేరు నొకపట్టికయందు వ్రాసికొని అమ్మాయి! భైరవదేవునకు బలికొఱకు నిన్ను దెచ్చియున్న వారు. ఇదిమొదలైదవసోమవారమునఱకు నీవు సమస్త సౌఖ్యము లనుభవించి యానాఁడుబలికి సిద్ధురాలవై యుండుమనిన మాత్రముననే నానెత్తిన పిడుగుపడినట్లయ్యె. కేరున కేకవేసి మూర్ఛిల్లితి. మఱికొంతసేపటికి స్మృతిగలిగి. మునుమున్న స్థలమందే యుంటిని నాధికారాంగన లెంతో ప్రేమచే నన్ను బోషించుచుండిరి గాని ప్రాణభీతిచే నాకేదియు రుచింపదయ్యె. ఐదవసోమవారము జనుదెంచె. ఆదినముదయమున నన్నభ్యంగస్నానమొనర్పుమని నిర్బంధపఱచిరి. నేను వలదంటిని. వారే బలవంతమున నాకార్యమొనర్చి యెఱ్ఱని వస్త్రము గట్టి యెఱ్ఱనిపూలు నామెడకు వేసి తలకుఁ జుట్టిరి. యెఱ్ఱనిగంధము నామోమునందుఁ బెట్టి యెఱ్ఱనియక్షతలు మెత్తించిరి. ఆదినముదయమునుండి యా రాక్షసాంగనల పరిస్థితులుమాఱె. నన్ను గర్జించుచు భయపెట్టుచు యేడువవద్దనుచు నఱకెదమనుచు బహుభీషణములొనర్చిరి. నాకు ప్రాణములపై నిరాశ జనియించె. దుఃఖాతిశయముచేఁ బలుమాఱు మూర్ఛదగిలి తెలివివచ్చుచునుండె. ఇద్దఱు రాక్షసాంగనలు నాయిరుప్రక్కల నిలిచి

చేరి యొక రెట్టబట్టుకొని బిరబిర నడుగిడుమని తొందర పెట్టుచు నాహింసాలయము చెంతకుఁ దోడ్కొనిపోవుచుండిరి. దేవాలయ మింక పదిగజములదూరముననుండె నంత భో భోరుమను నొకశబ్దము వినుపించె నటునిటు బరికింపుచుండ నొకదీర్ఘకాయుఁ డాకాశమునుండి రివ్వున జనుదెంచి నాలుగుప్రక్కలయందున్న రాక్షసాంగనల నిరువురిని చెరియొక ప్రేటున కూలదన్ని నన్నెత్తికొని వియన్మార్గమున కెగిరి మహావేగముతోఁ బుణ్యరాశియైన నీకాశీపట్టణమున నన్నపూర్ణాదేవి యాలయమందు డించి తా నంతర్హితుఁ డయ్యె. నాసంతసమునకు మేర యే లేదు. మరల ప్రజలంగంటిగదా యని యుల్లాసముతో నరుదెంచి యెటుఁ బోవుటకును దిక్కుదోఁచక యాదేవాలయముననే యునికి గల్పించుకొని అమ్మవారి సేవ చేయుచు నుంటిని. నాప్రాణదాన మొనర్చినయమ్మహాత్ముఁడు మనుజుఁడో గంధర్వుఁడో సిద్ధుఁడో యెవరో యతనికి వందనము లాచరించెద నాతని యభ్యుదయము గోరుచుండెదనని నమస్కరించు తిదియే నాకథ. తక్కినసంగతి మీ రపుడెఱింగినదియే గదా" యని చెప్పునప్పటికి అచ్చటనున్న వారందఱు భయమొంది యాశ్చర్యమగ్నులైరి. శ్రీదేవియు, సుమతియు, విశ్వావసుండును మహాదుఃఖము చెంది యెంతకష్టపడి యున్నావమ్మాయని సుశీల నాలింగనము జేసికొనిరి. అంత సుమతింగని చెల్లెలా! ప్రయాగవిడిచి నీవెపుడిచ్చటికివచ్చితివి? నీకథఁ జెప్పుమనిన "అన్నా! సుశీలను వెదకుటకై మావారు వెడలునపుడు నాయుదరపోషణ కేదియో కొంతపదార్థము గలిగియుండి

దానితో నెలదినములు జరిగె నొకరాత్రి చోరులా ధర్మశాలఁ బ్రవేశించి యున్న పదార్థమంతయు నపహరించిరి. ఉదయమున నుదరపోషణ కేయత్నము లేకపోయె. ఆఁకలిదుఃఖ మొకటి సుశీలాదుఃఖ మొకటి మావారు రానిదుఃఖ మొకటి యొకటికొకటి ప్రబలమయ్యె దిక్కుఁదోఁచ లేదు. ధర్మశాలవిడిచి ప్రయాగ మాధవస్వామి దేవాలయము చెంతకుం బోయితి. అచ్చట భగవంతునకు ఫలములే నైవేద్యమొనర్తురు. ఆఫలములన్నియు మాబోటివిదేశీయులకే యొసంగుచుండుటచే నే నచ్చటనే నివసించి నివేదనమైన యనంతరము వారిచ్చు కదళీ ఖర్జూర నారికేళ ద్రాక్ష బదరీ పనస బహుబీజ నారింజాదిఫలముల భక్షించుచు రెండు మాసములు జరిపితి. మరల నామనస్సునకు విసుగుజనించె. భాద్రపదమాసము సమీపించె. షోడశగౌరీవ్రతమున కేమియు నాచెంత లేకున్నది. శ్రీపాదునియూరు కాశీపురముగదా. అటకేగిన మాసుశీలసమాచారముఁ దెలిసికొన వచ్చును యాతఁ డున్న యీవ్రతము నెట్లైనను నెఱవేర్పం చుననుకొని కాశీపురమున కరుగుచున్న యాత్రికులవెంట మొన్నటిదినమిటకుఁ జనుదెంచితిగాని శ్రీపాదశర్మసంగతియో చెప్పువారు లేరైరి. సుశీలావృత్తాంతమన్న నదియుఁ జెప్పువారు లేక నే జనుదెంచినది వృథాయనుకొని పతియాజ్ఞలేక ప్రయాగవిడిచి కాశీపురమునకు వచ్చియున్నదానను. వారు మరల ప్రయాగకు జనుదెంచి నే గానరాకున్న నెంతయాయాసపడుదురో పతిహిత మొనర్పనిసతి నరక

కూపమునందు వసించును. ఏకాంత పతివ్రతయై యనుదిన
మును భర్తసేవఁ జేయుచుండునో, యేకాంత భర్త యూర
లేనప్పుడు శీలవృత్తిచే సుఖముగా భర్తయింటికిఁ జనుదేరవ
లెనని గౌరీపూజ సేయుచుఁ బ్రార్థించుచుండునో, యేసతి
పతికి సమ్మతమగు ధార్మాగ్ని ననవరతము శ్రద్ధచే రక్షిం
చుచుండునో, యేసతి పతికి మారాడక నాతనియిష్టాను
వృత్తి బంధువుల నాదరించుచు భిక్షుకులఁ దృప్తిపఱచుచుఁ
బర పురుషులతోఁ బరిహాసోక్తులు అర్థాంతరోక్తులు నర్మగ
ర్భోక్తులు నాడక గంభీరహృదయయై యన్యగృహంబుల
కరుగక పిలువనిపేరంటమున కేదారుచూడక జనక సుతసో
దరులతోడనైనను మితభాషియై రహస్యగృహములందు
భాషింపక వారితో నేకశయ్యపైఁ గూర్చుండక సభలకేగి
యుపన్యాసము లియ్యక పతివ్రతలైన పుణ్యసతులతో
నవ్యోకాలములయందుఁ బతిహితచర్యలు శిశుపరిపోషణ
వృత్తులు వ్రతదానాది కృత్యములు పతివ్రతలచరితములు
వినుచు భగవంతునిపైఁ బాటలు పాడుచు వేళ యతిక్రమిం
పక నే భర్తకు భోజనపానము లమర్చుచుఁ బ్రతిదినమును
బ్రత్యూష కాలమందు పతికన్న మునుపే లేచి పరిశుద్ధజల
ముల సుస్నాతయై శుభ్రవస్త్రములు ధరించి హారిద్రాచూ
ర్ణ కుంకుమాంకిత లలంకరించుకొని పతిని మేల్కొల్పి యా
తనిపాదాభివందన మాచరించి స్నానసంధ్యా దైవార్చా
గ్న్యుపాసనంబులకుఁ బూజాహోమద్రవ్యంబులందిచ్చుచు
సంసారవృత్తుల రట్టొనర్పక పతికన్న మునుపు భుజియింపక
యనృతంబులాడక చోరవృత్తివర్జించి పరుషోక్తులాడక

ప్రసన్నవదనయై ధారణాశక్తి గలిగి యేసతీమతల్లి వర్తించునో, సనాతనధర్మానుసారం జేసాధ్వి గృహిణీధర్మము లేమఱక గురుజనుల గౌరవించుచు సపత్నులపై ప్రేమఁజూపుచు కయ్యములకు గాలుద్రవ్వక సద్గుణాలంకారశోభితయై యుండునో యాసతి పుట్టినింటికిని మెట్టినింటికిని గీర్తియు సద్గతియుఁ గలుగఁ జేయును. పతి పతితుఁడైనను సతి సువ్రతసూనృతముల చేఁ బతిని సద్గతినొందించును. నేనట్లు భర్తయాజ్ఞ లేక యిటకరుదెంచితినిగదా యని దుఃఖించి మరల నన్నే నే నాశ్వసించుకొని విధిలేక వచ్చియున్నదానను. గౌరీవ్రతమేదో యొకతీరున నిచ్చటనే జరుపుకొని మరల యాత్రికుల వెంట ప్రయాగకేగెద ననుకొని యాత్రికులొసంగు తాంబూలవాయనదక్షిణల సమకూర్చి వ్రతమునకు వలయుసామగ్రి సూత్రముగా సవరించుకొని దేవీనిలయంబున నేఁడు వ్రతం బాచరించియున్నదాన. ఇఁగతవృత్తాంతము మీారందఱెఱిఁగినదే" యని చెప్పి యూరకుండె. శ్రీపాదునియందే మనసుంచుటంబట్టి సుశీలకు మోహమున వికాసము పుట్టకుండె శ్రీదేవియు నారాత్రి వారందఱికి దగుసత్కారము లొనర్చి శ్రీపాదునియునికి దెలియు టెట్లో యని వగచుచుండ నామె నూఱడించుచు నారాత్రిగడపి వేకువను లేచి గంగాభవానియందు స్నానాది నిత్యకృత్యములు దీర్చుకొని సునీతియు సుశీలయు విభావసుండును ప్రయాగకుఁబ జనిరి.

సీ. మోమునఁ జిఱునవ్వు మొలక లెత్తెడివాఁడు
　　పలుకుల మధురసం బొలుకువాఁడు

వలరాజు నదలించు వలపు గుఱ్ఱెక్కెడివాఁడు
భుజబలంబున వడముడికి జోడు
సర్వంబుఁ దనవలె సమత గాంచెడివాఁడు
పరతత్త్వసాధనాభ్యాసపరుఁడు
నమరేజ్యసమమహోత్తమవిద్య గలవాఁడు
భువనమోహనకళాభూషణుండు

గీ. భూసురోద్గీయనిజయశఃపూరితాష్ట
కాష్ఠవిసరుండు సత్యసంకల్పపరుఁడు
భానునామకళాఢ్యుండు ప్రాణవిభుఁడు
నేఁడు రాఁడో ధరిత్రి నున్నాఁడొ లేఁడొ.

మ. అలనాఁడా నడురేయి ఘోరవనిచోరగ్రాహియై కూయిడ
న్నిల జన్మించినరీతి వచ్చి నను రక్షించెన్ మహాపూర్ణుఁ డెం
దులవాఁడో యెటకేగెనో యతనికిం జోతల్ సమర్పించెదన్
కలకాలంబు మహోన్నతాధిక యశఃకామాయువుల్ వర్ధిలన్.

ఉ. ఈవర మెట్లుగోరెను మహీశ్వరుఁ డేగతి నీవొసంగితో
భావములోన నన్నధికబాధలు వెట్టఁ దలంచి క్రూరతన్
యీవిధిఁ బుట్టఁజేసితె మహీస్థలిలో నగచాట్లమారిగా
గోవులఁజంపి చెప్పులను గొమ్మని యిచ్చినయట్లు భారతీ.

సీ. ననుగానకను కాననములోన నడలూన
దిరుగాడి తండ్రి యేదిక్కుచనెనో
కనరాక మనలేక తనశోక మెటుఁబోక
నడవఁగాఁ దల్లి యెంతడలుగనెనో
తరులందు గిరులందు దరులందు జరియించి
మరులొంది చెలులెందు మడిసిరొక్కొ

అలనాఁడు బలువేడుకల చేడెలనుగూడి
క్రీడించు నాసౌఖ్య మేడజాఱెను

గీ. కాకఘూక శివారవాక్రాంతకాష్ఠ, దళభయంకరక్రవ్యాద దర్శనఘటన
చటుపటూత్కారహుంకారభరితభేండ భైరవారామమంతమై పరఁగె నాకు.

అక్కటా! జననీజనకులారా! శుక్రవారమునాఁడు దేవీపూజకై మీతో ననుజ్ఞఁ గొనుటయే కడచూపులాయెఁగదా! తల్లి యనియుఁ దండ్రీ యనియు నిఁక మిముఁ బిలుచువారెవరు? బహుధర్మదీక్షాపరోపకారపారీణతగన్న మీకు వృద్ధదశయందుఁ బుత్రికావియోగ మనుభవించి తుదకదే యార్తిచేఁ గడతేఱనాయెఁగదా! దేవీ భువనేశ్వరీ! మాపితరుల నెంతబాధలకు గురిచేసితివి? నాపురాకృతము నే ననుభవింపక తీరదు. అందులకు నీవేమియొనర్తువు? చెలులారా! ఇఁక మిమ్ముఁ గలంజూచుభాగ్య మీనిర్భాగ్యురాలి కలవడునే? ఉద్యానవనలతలారా! యిఁక మిమ్ముఁ బోషించువారెవరు? అని పలువిధముల నెన్నుకొనుచు భేండాభైరవారామమునం దొకకాంతనే కన్నుచుండ నొకవికారాంగన పులిచర్మమును గౌపీనముగా ధరించినది. పిచండిలమైనకడుపు మర్మస్థానమున కడ్డగించి దిగఁబడియున్నది. లంబకుచచూచుకములు నాభిస్థానమును ముద్దుగొనుచు కుక్షిపై నాట్యమా లాడుచున్నవి. మోకాళ్లవఱకు పులిత్రోలు చల్లడముగాఁ దొడిగియున్నది. పండ్లు పెదవులం దాఁటి మూఁడువరుసలతో వెలుపలికి గనుపించుచుండె. కోరలు వ్యాఘ్రనఖములవలె వక్రములై కర్ణములకు సేవయొనర్చుచుండె. నంజుడుగల తలపుఱ్ఱెను వామకరమున ధరించి యప్పటికప్పటికి నాలుకచే నంజుకొనుచుండె. కుడి

చేతియందొక పెద్దత్రిశూలము ధరించి యుండె తలవెండ్రు
కలు ఖండింపఁబడి సూచీముఖాగ్రంబులై యూర్ధ్వలోకం
బుపై నుండె. మధ్యపానమదోన్మత్తతచే దినుపదార్థ
మందుఁ బ్రజ్ఞలేమి గొంగలుగారుచుండె. నాకాంత చను
దెంచి "అమ్మణ్ణీ! భువనమోహినీ! నీవీయాశ్రమమునకుఁ దీసి
కొనిరాఁబడి మూఁడుసోమవారములైనను రేపుసోమవార
మునకు మాభైరవదేవునకు బలియొసంగుటకుఁ బట్టికలో నెవ్వ
రుస్త్రీలు లేకుండుటచే నిన్నె బలియొసంగెదరనియు నీవు నీయి
ష్టదైవమును బ్రార్థించుకొని రేపటియుదయము బలికి సర్వసి
ద్ధురాలవైయుండవలెననియు మారాజుగారు నీకెఱుగింపు
మనె. చెప్పియున్నాను. ఇఁక నీయిష్ట" మని చెప్పి యాదాన
వి వెడలిపోయె. నది రాత్రిసమయమగుటచేఁ దన చెంతనున్న
రాక్షసస్త్రీలు కొందఱు నిదురించుచుండిరి కొందఱు మద్యపా
నమదోన్మత్తలై పోరలాడుచుండిరి. ఈసంగతి విన్నంతనే భువన
మోహిని కపుడే ప్రాణములు పోయెనో యనునంతటి పరిమితి
లేనిదుఃఖము భయము జనించె. తహతహలాడఁజొచ్చె నిలువున
నీరైకరగినట్లయ్యెఁ గూలఁబడి చేతులు భూమి కానించి యేడ్చుచు,

క. ఇది భానువారమగుటం, గదిసె మదీయాంత్యకాలఘడియలు నాకె
య్యది దోఁపదు మది చెదరెను, బదపదమని కాలభటులు బదరెద రదియే.

చ. అడవిని జచ్చుచుంటి నపు డమ్మహనీయుఁడు రాకయుండెనక్క
విడువక దెచ్చి రిచ్చటికి వీరలయో కడతేర్తు రింక నా
గడు విపు డేగుదెంచెడిని కాయము నిల్వదు ముల్లుదీసి కొ
ఱ్ఱడచినయట్టులయ్యె నకటా! మను టేగతియౌనొ దైవమా!

చ. అతనునిబోలుసుందరులు నద్భుతశౌర్యపరాక్రమాదిశుల్
చతురులు నీతికోవిదులు శాంతులు శుద్ధులు సుప్రసిద్ధులౌ
శుతలమునందు గల్గు నృపకోటితనూజుల నిందచేసి స్వ
స్తుతి నొనరించుదుర్మతికి దుర్మరణంబు లభింపకుండునే!

ఉ. గాసిలి బిడ్డలన్ వెదుకఁగాఁ జనుదెంచి మదీయ ప్రార్థనం
ద్రోసి చనంగలేక యటు దుష్టులచేఁ బలుతాపులొంది యా
యాసముఁ జెంది కట్టువడి యమ్మహనీయునిచేత ముక్తులై
భూసురు లెందుఁబోయిరొకో పొక్కుచు నంగన కార్తి దూలుచున్.

అయ్యో! నేనేమిఁటి కింక దుఃఖింపవలయు నాయంత్య కాలఘుడియలు సమీపించునట్లు తెల్లవారుచున్నది. నే నేడ్చినం గాంచి కరుణించి రక్షింపుమవా రెవ్వరైనం గలరా? పూర్వజన్మకృతము లసాధ్యములగుటచే నెవ రేమిచేయఁగలరు? ఈపాపిభేండాభైరవునిచే నెంతమంది యబలలు కడతేఱియున్నవారో, యెంతమంది పితరు లేమిగతి బట్టియున్నవారో హా నురాత్మా! భేఁడాభైరవా! శీఘ్రమున నీవు ధ్వంసమగుదువుగాక! నీచే నర్చింపఁబడుచున్న భైరవవిగ్రహము సహస్రభిన్నములై పోవునుగాక! నీభటులందఱు వినాశముఁ జెందఁగా వారిపత్నులు విధవలై పలవింతురుగాక! నీయాశ్రమము ధూమధామమై భస్మమగుగాక!

పంచ. ధరన్ బతివ్రతాదిభూతి తథ్యమేని నేకళా
ధరున్ మనంబునందు నెప్డు దాల్తునేని శీఘ్రతన్
హరామరాదు లాచరించి యాశ్రమంబుఁ బ్రోచినన్
త్వరన్ శ్మశానమై దహించు భైరవాశ్రమం బొగిన్.

పంచ. దిశల్ ప్రశాంతి గాంచునేని దివ్యధర్మసత్యముల్
విశాలమై చలించునేని విష్ణుగీతవాక్యముల్
ప్రసిద్ధిఁజెందునేని భేండభైరవాశ్రమం బొగిన్
శ్మశానమై దహించుగాత! సత్వరంబ భూస్థలిన్.

ఇట్లు శపించి ప్రాణంబులపై యాశవదలి ప్రపంచజ్ఞానమువిడిచి నిర్మలచిత్తుఁడై భగవంతుని ధ్యానించుచుండె. తెల్లవారెకి భైరవాలయమున భేరీముఖభయంకరధ్వానములు బోరుకొనియె. భైరవవిగ్రహ మలంకరింపఁబడియె. నాఁడు సోమవారము కఠోరభైరవనిర్యాణాశుచిం బాపుకొని భేండాభైరవుఁడు భైరవాలయమున కేతెంచుచుండె. నొకప్రక్క రక్తఛత్రంబులు నొకప్రక్క చామరములు వీచుచుండిరి. కొందఱాతనిముందు జైవారములు చెప్పుచు నడచుచుండిరి. యతఁడు ,యేఁబదియైదుసం॥లు వయస్సుగలిగియుండె. పంచాననముఖము గొప్పచెవులు గుండ్రములై వెడల్పులయిన నేత్రములు కరుకుజుంజురువెండ్రుకలు నెఱ్ఱనిశరీరము పండ్రెండు అడుగులు పొడవు మేఘగంభీరకంఠధ్వని ఆజానులంబిత దీర్ఘబాహువులు ముఖమున విభూతిపట్టెపైన యెఱ్ఱగంధము మెడలో గుద్రాక్షమాలలు గల యాకారముతో బహుమనుజశిరఃఖండనవిరాజితంబగు ఖడ్గంబు కేలనంది భైరవనామమును జపియించుచు నొకనూరుకుక్కురములు రక్తగంధాక్షతపుష్పమాలాలంకృతంబై భాభా యను భయంకరార్భటులచే నాతనిపార్శ్వంబుల నడచుచుండ భైరవాలయంబున కరుదెంచె. పరిచారకు లొదిగి వ్యాఘ్రాసనాదు లమర్చియుండిరి. భేండుఁడందుఁ గూర్చొని ప్రతాపభైరవ కాలభైరవ క్రూరభైరవ రురుభైరవ చండభైరవ లయ

భైరవ కపాలభైరవ సృగాలభైరవాదులం బిలచి "భైరవులా
రా! మనకఠోర భైరవుఁడు నిర్యాణమైనందుకుఁ జింతిల్లుచున్నా
ను. కపాలభైరవుఁడు తప్పించుకొని వచ్చినందుకు సంతసించు
చున్నాను. కాలభైరవునికి దక్షిణహస్తము ఖండింపఁబడినది.
యీకార్యము లొనర్చి నాకు ప్రబలశత్రువైన యాదురాత్ముని
సంహరించుటకు నాచేఁ బంపఁబడిన ప్రత్యంగిరాశక్తి యా
తని నేవిధముననైన సాధింపలేక యాతనిసుదర్శనాస్త్రాగ్నికి
భయపడి పరాభవముఁ జెందివచ్చియున్నది. ఎన్నఁడుగాని నా
ప్రయుక్తాస్త్రము లిట్లు వృథయగుట నే నెఱుంగ నాతఁడు
లోకపాలసరోవరంబునందున్న నామాతులుఁడైన స్థూలజం
ఘాసురుని నాతనిమిత్రులను మువ్వురిని సంహరించి యాసరో
వరంబున స్నానం బాచరించెనఁట నివి మహాప్రభావశక్తులని
మనప్రత్యంగిర వందిజనంబులవలె నాయధమునిఁ బొగడుచున్న
ది. కపాలభైరవా! నన్నుం జంపెదనని ప్రతిజ్ఞ చేసినవాఁ డాబా
లుఁడేనా" యనిన "దేవా! యాబాలుఁడు గాదని నాకుఁ దోఁ
చుచున్నది. ప్రత్యంగిరాశక్తికిఁ దెలియనిదేమున్నది? ఆమెయు
నాప్రతిజ్ఞాపురుషుం డగుపడలేదనియుఁ గఠోరభైరవుని సంహ
రించినపగకై యాబాలునిపై దాము పంపితిరనియు నాప్రతి
జ్ఞాపురుషుం డెందు నగపడలేదనియు మనవిచేసికొనుచున్న
ది"యనిన "కపాలభైరవా! పరుషములాడువాఁడు ప్రతాపవం
తుఁడగునా? వాఁ డెవఁడో వృథాలాపుఁడు కానిమ్ము. ఆమను
జుఁడేమని ప్రతిజ్ఞఁ జేసినాఁడో మరలఁ జెప్పు"మనిన చిత్తముని,

"శా. రుద్రుం డడ్డమువచ్చిన న్నలసరోరుద్గర్భుఁ డేతెంచినన్
భూధ్రక్ష్మాముఖకాండమెల్లఁ బ్రళయాంభోరాశిలోఁ గ్రుంకినన్

సుద్రాఘిష్టకఠోరపాళిముఖయుక్షుద్రాస్త్రపాతంబునన్
నాద్రోహిన్ దలద్రెవ్వనేతు రణరంగంబందు భూతాధిపా."

"ఓరీమానవద్రోహీ! భేండాభైరవా! నిన్ను నాబాణజ్వాలలచే నేఁటికి మూఁడవదియవదినంబున నిదే యశ్వత్థవృక్షంబునకు బలియిచ్చెద. యిట్లొనర్పనైతినేని మాతృద్రోహిగతికిఁ బంచమహాపాతకంబు లొనర్చువారిగతికిఁ బోవువాఁడ. మఱియు నాయస్త్రశస్త్రంబులతోఁ జితిఁ జేర్చుకొని యగ్ని కాహారమయ్యెద" నని ప్రతిజ్ఞచేసియున్నవాఁడఁట" యని చెప్పినంతనే భేండాభైరవుఁ డట్టేలేచి హుంకరించి భుజాస్ఫాలన మాచరించి పటపటమని పండ్లుగీటి నేత్రగోళంబులం దగ్నికణంబులు వెలువడ "యోరీమానవాధమా! హిందూఖండాఖండులరంద అరుదెంచి నాప్రచండ కోదండవిముక్తకాండములకు ఖండీభూతులైరి. ఇఁక నీవొక్కఁడవా నాప్రతాపాగ్నికి శలభమవు? భైరవులారా! నా ప్రతిజ్ఞ వినుఁడు. ఈమానవాధముఁడుండనీ వీఁడా నాయెదుట నిలచువాఁడు.

శా. చండాంశుప్రముఖాదు లడ్డపడినన్ జక్రాంశుజాలంబు లు
ద్దండంబై హరి బంపినన్ యముఁడె తా స్తంభించినన్ విద్విష
త్కాండంబంతయు నాపయిన్ దొడరినన్ ఖండింపకున్నంత నన్
భేండాభైరవుఁ డంచు బిల్వకుఁడు మీభృత్యుండుగాఁ జూడుఁడీ.

భైరవులారా! యూనుఁరాత్ముని ప్రతిజ్ఞావాక్యంబులిఁక మూఁడుదినంబులలోఁ జరగవలెఁగదా కానిమ్ము. నేఁడే గదా భేతాళుని నభిచారహోమమున మారణం బొందింపవలయు? కానిమ్ము. నేఁడు సోమవారముగదా స్త్రీబలిగావలయు. నేఁడు పమనైనమత్తుషీత్తుల శాంభవనభూషణి యేమి? యని పట్టి

కంగాంచి భువనమోహిని యనుస్త్రీని బలియొసంగి యావల
బేతాళమారణహోమమున కుపక్రమించెద. కపాలభైరవా!
సర్వాయుధసమన్వితంబుగా మనసైన్యము నాయత్తపఱచి
వేయిమంది నాశ్రమోపరి పర్వతాగ్రంబులపై యేమఱకుం
డున ట్లాజ్ఞనొసంగుము. చార్వాకులను గాపాలికులను ము
న్నూరశ్వములతో సర్వాయుధసన్నద్ధులై యాశ్రమంబుచు
ట్టుం గాపుండ నియమింపుము. మహారథికులైన భైరవుల వేయి
మంది నీదేవాలయసమీపమందు రథంబు లఱువదియును గార్ద
భంబుల గట్టి ఘూకధ్వజంబు లెత్తించి మనుజకపాలము లలంక
రించి శవధూమమున ధూపము వేయించి రథములకుఁ బైభాగ
మందు వరాహచర్మములచే నలంకరించి యాయత్తపఱచి
రథికులై రక్షించుచుండునట్లు నియమింపుము. షట్చక్రరథం
బున కావిధియే యలంకరించి సర్వాయుధసమన్వితమొనర్చి,
నాసమీపమున సారథిసమేతముగా నుంపుము. వేయిమంది
బలపరాక్రమసంపన్నులైన భైరవగణముల నాచుట్టునుండున
ట్లు తెలియఁజేయుము. మనకుక్కురములు నూటికిని, గొలు
సులూడ్చి స్వేచ్ఛగా చరించున ట్లొనర్పుము. నీవును వీరోచిత
శిరస్త్రాణాదుల ధరించి సమస్తాయుధధారివై యొక్కరథంబునం
దారోహించి నాసమీపమందు నుండు మనిన "చిత్తము నేను
దముచెంతనుండిన యాశ్రమాంతర్బహిస్సైన్యంబును నడు
పువారెవ్వరు? కఠోరభైరవుఁడుండ నోచనైతి" మనిన "అవును
నీవిటనుండకుము. సైన్యంబుల నరయుచు నప్రమత్తుఁడవై
యుండుము కానిమ్ము. ఆ[illegible]ఁ డొక్కఁడు నన్నే మొన
రించునో చూచెద" ననిన సర్వమును సమకూర్చి కఠోరభైర

వుఁడు దివ్యరథంబునకు రెండశ్వంబులం గట్టి ముప్పదికోదండ
ములు గదాఖడ్గముసలాదిసాధనము లనేకములును శరములు
వేనవేలును రథమున బదిలపఱచుకొని సింహపతాకం బెత్తి పరి
శుభ్రవస్త్రములు ధరించి కట్టాయితంబై యాశ్రమంబునకు
క్రోశలనున్న యాశ్వికగణంబు చెంత నిలచియుండె. పణవనిస్సా
ణాదిరణోచిత భైరవారావంబులు చెలరేఁగ భేండాభైరవుండు
భైరవదేవు నర్చించుచుండె. అంత ప్రళయభైరవారావంబు
నుం బోలు నొకశంఖారావం బేతెంచె. ధనుష్టంకారము శ్రవ
ణపుటములు భేదిల్లినట్లయ్యె నది విని భేండాభైరవుఁడు పూజ
చాలించి యీధ్వని బుట్టుట కేమిహేతువో యని యోచించు
చుండ నొకచార్వాకభటుఁడు పరుగుపరుగున వచ్చి "దేవా!
యెవ్వరో యిద్దఱుమానవులు రెండుగుఱ్ఱములపై నెక్కి యీ
శ్రీమోపరిపర్వతాగ్రవాసులగు మనరాక్షసుల నదలించుచు
న్నారు. అందులో నొకఁడు తనదేహకాంతులు దిక్కుల నించు
చున్నాఁడు. క్రోధనిరీక్షణములచే మనసైన్యమును భస్మముచే
యులాగున గాన్పించుచున్నాఁడు. తమకెఱిఁగించుటకై జను
దెంచితి" ననిన, "భటాగ్రణీ! మనసైన్యమును నిర్భయముగాఁ
బోరుచుండుమని చెప్పుము. సైన్యముల నారయుచుండునట్టు
కపాలభైరవునితో నెచ్చరింపుము. ఇరువుర కింతగావలయునా?
నాతోఁ జెప్పవలయునా? పొండు. దేవతలకైనను భయంకరుల
గు మి మ్మానరాధముఁ డొకఁ డేమిచేయగలవాఁడు? పొమ్ము.
పొమ్ము. నేనిదే భైరవారాధన మొనర్చి నేఁడు సోమవారమగు
టచే స్త్రీబలినొసంగి వచ్చెద. బేతాళుని మారణహోమము
శేషానరింపనగును మించినదే" మని వానిం బంపి బలి నొ

సంగుటకు మధ్యాహ్నకాలము నెదురుచూచుచుండె నట య
శ్వంబులపై చను దెంచి యున్న వారు మనవసుంధర శ్రీపాదులే.
శ్రీపాదుఁ డొకగుఱ్ఱంబునం దారోహించి కృపాణపాణియై తా
నొకప్రక్క సన్నద్ధుండై నిలచిన వసుంధరుం డాతనిం గాంచి
"బ్రాహ్మణోత్తమా! నీవూరకుండుము. నన్ను జూచుచు నా
కాశీర్వచన మొసఁగుచుండుము. నీవును సైన్యములోఁ బ్రవేశించి
తివేని నిన్ను రక్షించుట యొకపనియు, సైన్యముతోఁ బోరుట
మఱియొకపనియు గలిగి భరమైయుండు" నని చెప్పి యాతని
దూరమునం దొకచో బయలునందు దిరుగాడఁ జేసి తాను ధనుః
ఖడ్గాదుల సవరించుకొని బాణవేగమున హయంబు జనుదేర
ఆశ్రమోపరి పరిరక్షిత చార్వాకులఁ మించి లోపల దూరం
బ్రవేశించుచుండ శ్రీపాదున కందందు దిరుగాడ నిష్టములేక
తానును సైంధవంబుతోడ వసుంధరుననుసరించె. చార్వాకు
లేనూఱుమంది యడ్డము నిలచి నిలునిలుఁడని యదల్చి యనే
కాస్త్రశస్త్రములు ప్రయోగించిరి. యవియన్నియుఁ జిత్రగతు
లచేఁ దప్పించుకొని శ్రీపాదు నొకకంట నరయుచు కరవాల
ముం ద్రిప్పుచు గుఱ్ఱము నటునిటు దుమికించుచు శత్రుప్రయు
క్తబాణములు నివారించుచుండ నాసైన్యం బనర్గళప్రతాపము
చే నప్పటప్పటికి బాణములు వైచువారును ఖడ్గములచే విసరు
వారును శూలములచేఁ బొడుచువారును ముసలములచే మొ
త్తువారును నై విజృంభించి యొక్కుమ్మడిం జుట్టుముట్టిరి. వసుం
ధరుఁ డాజ్యధారాప్రవర్ధితహుతాహారునివలె చెలరేఁగి భయం
కరమగు శంఖారావముచే నభోభాగం బగలించి యురుకరము
లందును గరవాలములం ద్రిప్పిత్రిప్పి హయంబులను గుప్పించి

సైన్యంబులలో దుమికించుచు శిరంబులం దరిగి కరంబుల
ఖండించి నడుములు సడలించి ప్రేవులం బయలుపఱచి ముస
లముల భిందిపాలముల పరశువుల ముద్గరముల బాణములను
జూర్ణంబు నొందించె. ఈసంరంభమునకుం జెలరేంగి మన శ్రీపా
దుని హయము సకిలించుచు సైన్యంబునందు దుమికి పాదతాడన
ములచేతను బదఘట్టనలచేతను విజృంభించి యేంబదిమంది
భటులను జంపె. శ్రీపాదుండా వేగమునకుం దట్టుకొనలేక పోయె.
గుఱ్ఱముపై నడ్డముగాం బరుండి "వసుంధరా! చచ్చితిం జచ్చితి"
నని యఱచె. ఆధ్వనివిని యొక్క ప్రేటున శ్రీపాదుని చెంతకు
వచ్చి భయపడవలదని యాయశ్వవేగమును నివారించి నాతని
తన వెనుక ప్రక్కం గూర్చుండ నియోగించి శ్రీపాదుండు దక్షిం
చియుండిన గుఱ్ఱంబు [illegible] వదలె నదయు సైన్యంబునందు
దుముకుచు గుప్పించుచు విజృంభించుచు సైన్యంబును జంపు
చుండె. వసుంధరుండా [illegible] సింహనాదం బొనరించి
తనకరవాలయుగళధారచే మున్నూటయఱువది చార్వాకరాక్ష
సుల భూతలగతులం జేసి మఱల శంఖారవం బాచరించి
యాశ్రమంబులోపలం బ్రవేశించుట కుపక్రమించునంతలో
నేనూరు చార్వాకభటులును మున్నూరు కాపాలికు లశ్వంబు
లపై నెక్కియు నడ్డగించిరి. అశ్వముల హేష లాబరముం బగు
ల్చుచుండె. పదఘట్టనలచే భూమిరజము వియన్మార్గ మావ
రించి యకాలసంధ్యారాగము దోపించుచుండె. ఖడ్గదీధితులు
కన్నులకు మిఱుమిట్లు గొలుపుచుండె. వసుంధరునకు మూండు
ప్రక్కలం జుట్టుముట్టి వచ్చుచుండిరి. శ్రీపాదుని గుఱ్ఱము వెను
కప్రక్కల సకిలించుచు నెగురుచు దుముకుచు వచ్చుచుండె.

వసుంధరుం డాసైన్యమును యాశ్వికగణముం గాంచి చెలరేఁగి
నేత్రంబుల నగ్నికణంబులు గ్రక్కుచుండ ఖడ్గంబుఝుళిపించు
చుఁ దత్ర శ్రీశయోచితధ్వజాదుల సవరించియున్న రథంబుపై నొ
క్క పురుషుండు వసుంధరాశ్వము చెంతకుం జనుదెంచుచుండెఁ
నది గాంచి వసుంధరుం డాగ్రహోదగ్రుఁడై తనయశ్వం బాత
నిపై నుఱుకుట కుపక్రమింప నచ్చటనుండియే నాయకుఁడు చే
తులుజోడించుకొని "మహాపురుషా! నీనియుత్త మీరథం బా
యత్తపఱచుకొని వచ్చియున్న వాఁడ. నేను వీరసేనుండ. మీకిదే
నమస్కరించుచున్నాఁడ క్షమింపుఁ" డనియె. అపుడు వసుం
ధరునకుగల్గిన సంతోషమున మేర యే లేదు. "ఔరా వీరసేనా!
నీవు సత్యవాదివిసుమీ రమ్ము. నీయశ్వంబుల విప్పు మిదే
నాయశ్వములు రెండును రథంబునకుం గట్టుము. నీవు సారథ్య
ము నహింతువా" యనిన "దేవా! నీకు రథసారథ్య మొనరిం
పవలయునని యేగదా నా ప్రార్థన" అనుచుండె. శ్రీపాదవ
సుంధరు లశ్వమునుండి దిగిరి. శ్రీపాదునకు పెదవులాడి మా
టలాడుటకే యత్నము లేనిచాందమున నుండె. వీరసేనుఁ డాగు
ఱ్ఱముల రెంటిని దనరథంబున బంధించి సారథ్యస్థాన మలం
కరించె. వసుంధరుఁడు శ్రీపాదుని దట్టుచు నీకి నిబాధ
నాకుఁ దొలంగినది రమ్మని యాతనిఁ దొలుత రథ మెక్కించి
తాను రథారోహణం బాచరించె. ధనుస్సు కేలనందె. నరనా
రాయణులను ధ్యానించినమాత్రనే యక్షయతూణీరంబులు సన్నిహి
తములయ్యె. నా కవచానల వీఁపున బిగించుకొని కట్టాయిత్తం
బై నిలిచి నారిసారించి మగల శంఖం బొత్తె. శ్రీపాదుని ధ్వజ
దండమునకు మరుగున కూర్చుండ నియోగింపఁబడియె.

ఇట్లు సన్నద్ధుండైన వసుంధరుఁడు బాలభానునివలెఁ బ్రకాశిం
చుచుండ నిదియంతయు నిమిషమాత్రమున జరిగె. వీరసేనుఁ
డు నమస్కరించి "మహాత్మా! పదునైదుఘడియలకులోఁగా
మీ రాశ్రమముఁ బ్రవేశించి భేండాభైరవునిఁ దొడరవలయు.
లేకున్న నేఁడు సోమవారమగుటచేఁ బదునైదుఘడియలకు
భువనమోహినిం బలియిత్తురు. అనల బేతాళమారణ
హోమమున కుపక్రమింతు రదే ప్రయత్నములో భేండాభైర
వుఁ డున్నవాఁడు. త్వరపడవలయు నిపుడు పదిగడియలప్రా
ద్దయియున్నది. ఇఁక నైదుగడియలలో యీయాశ్వికగణం
బులం జయించి యాశ్రమములోఁ బ్రవేశించి యాశ్రమరక్షకు
లైన రాక్షసుల నలువదిమంది రథికులను దాఁటి భైరవా
లయము చెంత కరుగవలయు" ననినమాత్రముననే వసుంధరు
నకు రౌద్రంబు రోమకూపములఁ బొంగలెగసినట్టుండె. "వీర
సేనా! నీసారథ్యనైపుణ్యము నేఁడుగదా చూపవలయు" నని
రె. "దేవా! నీచెంతనున్న నాకేమియు భయములేదు. ప్ర
త్యంగిరాశక్తి నీప్రతాపమంతయు భేండాభైరవునితోఁ దెల్పు
చుండ వినియున్నాను." అనుచున్నంతనే యీరథం బీతని కెం
దుండివచ్చెనని యాశ్విక సైన్యం బాశ్చర్యపడుచుండిరి. కపాల
భైరవుఁడు క్షత్రియోచితవీరసేనాకృతిచే సారథియై యున్నం
దున తమవాఁడని గమనింపలేకపోయిరి. వసుంధరుం డధిజ్యాశ
రాసనుండై యుగాంతకాలరుద్రునిగతిఁ దేఁచూడరాకుండె.
వీరసేనుఁ డాతని మనోరథానువృత్తి రథము గడుపుచుండ
కోదండముక్తసాయకము లఖండములై రివ్వురివ్వున భైరవసై
న్యంబుపైఁ బాఱుచుండె. నాయాశ్వికులును గాబ్బలముగు

చెలరేఁగి ఖడ్గములు విసరువారును శూలములు గ్రుచ్చువారు
నునై వర్షధారలవలె వసుంధరునిపై ననేకాయుధంబులు ప్ర
యోగించి సింహనాదము సేయుచు నురువడించుచుండిరి. పటు
తరబాణజ్వాలాభీలముచే వసుంధరుఁడు శత్రుప్రయుక్తాయుధ
ముల తుత్తుమురొనర్చి యాఖండచండకాండముల గుప్పించుచు
కొన్ని గుఱ్ఱముల శిరము లెగురమీటెను. కొన్ని హయముల మో
కాళ్లు విఱుగఁగొట్టె. కొన్ని సైంధవముల నడుములం ద్రెంచె.
యాశ్వికుల నడుములు విఱిచె శిరములు బగులఁగొట్టె.
బాహువుల దహించె. చరణముల ఖండించె. ఇట్లు హుంక
రించి కోదండజ్యానినాదము నాగుహాంతరముల ప్రోయిం
చుచును గల్పాంతకాలశూలిపోలిక మొనలం దూయుచుఁ బా
యలొనర్చుచు, గుప్పసేయుచు నొక్కొక్కపరి సవ్యసాచివలె
భయంకరంబుగా ధనుర్ధరుండై పోరాడుచు, నొక్కొక్క
పరి గాంగేయునివడువున నగ్రగులనైనం దూటాడించునంతటి
ముష్టిఁజూపుచు, నొక్కొక్కపరి శ్రీరామచంద్రునిభాతి దూ
రాపథప్రయోగం బొనర్చుచు, నొక్కొక్కపరి సౌమిత్రితెఱం
గున శరకరలాఘవము నొనర్చుచుఁ బ్రబలతరధనుర్విద్యాపాం
డిత్యంబు మెఱయ జేయుమంది చార్వాకకాపాలికుల నంతకా
లయంబున కనిచి మండలీకృతకోదండుండై,

మ. పటుహుంకారకఠోరనాదవిసరబ్రహ్మాండభాండాంతర
స్ఫుటబాణాగ్నిఘటావిఘట్టితసమిద్భాగదిక్చక్రుఁడై
చటులాశ్వీకగణంబు ద్రుంచెను ధనుర్జ్యారావశ్లాఘనో
ద్ఘటనం బెన్నుచు నుండిరా సురవరుల్ గాంధేయానంబులన్.

ఇట్లాశ్వికకాల్బలంబులం దెగటార్చిన నాయరదంబున కడ్డుపడువారు లేకుండుటచే యాశ్రమములోనికిం బ్రవేశించె నపుడు పదామూఁడవనాడికయందు మార్తాండరథంబు ప్రయాణ మాచరించుచుండె నదిగాంచి వసుంధరున కాతురత గలిగె. "వీరసేనా! త్వరపడుము. రథం బాభైరవాశ్రమము లోనికిం దోలు" మని యాదలించుచుండ యాశ్రమరక్షకు లగువదిరథంబులవారును, యేనూఱు కాల్బలంబులు నడ్డగింప వసుంధరుఁడు వారితోఁ బోరుచుండె. నీవృత్తాంతము చారులచే దెలిసి భేండాభైరవుఁ డాగ్రహోదగ్రుఁడై పరునైదుఘడియలరాక కెదురుచూచుచు బ్రొద్దుగాంచుచు దేహమును విదళించుచు భువనమోహినిం దేతెమ్మని చారులనంపె. వార క్కాంతను రక్తపుష్పవస్త్రగంధాక్షతలతో నలంకరించి యీడ్చుకొని వచ్చుచుండిరి. భువనమోహినికి స్మృతిదప్పె. మరలమరల రాక్షసాంగన లుద్బోధింప స్మృతిగల్గుచు దిక్కులం గాంచుచు రణభేరీనినాదములు విని "యేమహాత్ములో యీ దురాత్ములపై యుద్ధమొనరింప వచ్చుచున్నారు. వీరిం జంపి నన్ను రక్షింపరాదా! అయ్యో! యింకొక్కఘడియకు నా యంత మగుచున్నదే దేవీ! భారతీ! నీవైనా వచ్చి రక్షింపరాదా! తండ్రీ! నీకేల దయగల్గదు? బ్రాహ్మణోత్తములారా! మీరైనఁ జనుదెంచి నన్నిటనుండి దప్పింపరాదా" యనుచు నేడ్చుచుఁ బ్రాణేశ్వరా యనుచుండ భైరవవిగ్రహముచెంత భేండాభైరవునిసమీపమున నిలువఁబెట్టిరి. యమధర్మరాజువలె నాభైరవుఁ డా మెకుం దోఁచె. ప్రపంచభ్రాంతివదలె. ప్రాణముపై నిరాశఁజెందె. స్థాణువువలె స్మృతిలేక యచ్చ

టనే నిలువఁబడియుండె. ఖేండాభైరవుఁడా కాలనిరీక్షణంబుఁ
జేయుచుండె. వసుంధరుం డాగ్రనగరరక్షక రాక్షసులతోఁ
బోరాడి పోరాడి యాసైన్యము తిరుగకుండుట కాశ్చర్యము
వహించి పటపట పండ్లుగొఱికి శంఖంబొత్తి నారాయణాస్త్రము
బ్రయోగించె నది యనర్గళవేగముచే జ్వాల లంబరమున నెగ
యఁ దిక్కుల నావరించుచు,

మ. శరముల్ శెండె కరంబులు ... ఛిన్నంబు గావించె బల్
వరణంబుల్ నరముల్ సడల్చె శిరముల్ ద్రెక్కాడె ఖడ్గంబులన్
పరిఘల్ శూలములుం బగుల్చెఁ దనువుల్ దప్పించెఁ బ్రాణంబులన్
శరఘోరాగ్ని పటుస్ఫులింగములఁ దా సైన్యంబు నైన్యంబునన్.

పదునాలుగడియలయ్యె. నఱువదిరథంబులనా కురువ
డించి వసుంధరుపై దివ్యాస్త్రశస్త్రంబులు ప్రయోగించిరి.
కొలఁది లేకుండె. వసుంధరుని యాతురత జెప్ప శక్యము కాదు.
ముఖముపై క్రోధానలజ్వాలలు నిగుడుచుండె. పరివేషయుక్త
ప్రచండమార్తాండునిపగిది వలయాకారకోదండంబునంది య
స్త్రంబులం బఱపుచు,

సీ. ఖరదూషణ త్రిశిరఃప్రమదోద్రేక నిగ్రహోగ్రుండగు రామభద్రుకీర్తి
కాలకేయాది రాక్షసవంశనిర్మూలపటుభుజోద్దండుఁడౌ పార్థుకీర్తి
తారకశూరపద్మప్రతాపధ్వంసభూషణుం డైన షణ్ముఖునికీర్తి
నక్షయాదికరాక్షసక్షయవాలాగ్నిభస్మితదశకంఠభవనుకీర్తి
గీ. నొక్కటై భూతాగ్ని దిక్కుదిక్కులకు ప్రళయోగ్రరౌద్రపాళికాధి
కారహుంకారుఁడై ఖేండభైరవాస్త్ర,మంబు విధ్వంస మొనరించె నద్భుతముగ.

పదునాలుగున్నరగడియ లయ్యె నఱువది రథికులనం
తంబు నొందించి తన్నడ్డగించువారు లేకలోపలం బోయిపోయి,

సీ. మనుజకపాల తోరణరాజియుక్తంబు తద్రక్తసిక్తవస్త్రధ్వజంబు
తద్వపాస్థిమహాభుగ్ధ్వానవీహుంకార దంతఘర్షణదశాశాంతరంబు
తత్కేశసాంతరద్వారమాలా బద్ధహారభూషితఘోరభైరవంబు
తత్ఫలలాస్వాదదారుణారవగృధ్ర కాకజంబుకమహోల్కాముఖంబు

గీ. ఖేండభైరవదుర్ఘోరమండలాగ్ర
ధారదర్పితతేజఃప్రధానగర్భ
మంటపాంతగవిగ్రహామర్త్యనిలయ
మైన హింసాలయము గాంచె నతఁడు వడిగ.

చూచి యుసహ్యామై రోషంబు దోలుకాడ లోపలం
ప్రవేశించుచుండె. పదునైదుగడియ లగుచువచ్చె. ఖేండాభై
రవుఁడు చెలరేఁగ "కాంతా! రమ్ము రమ్ము నిన్ను భైరవదేవు
నకు బలియొసఁగెద. నీవు పునరావృత్తిరహిత శాశ్వత భైరవ
లోకనివాసం బొందెదవు ర"మ్మని చేయిపట్టి యీడ్చె. నా
కాంతయు హా యని కేక వేసి గట్టిగా నోరత్తి,

గీ. అఖిలరిపుసమవర్తి వేదాంతవర్తి, నిజయశశ్వేతదిక్పూర్తి త్యాగిమహార్తి
భానువిస్ఫూర్తి శ్రీకళాభానుమూర్తి, రావె రక్షింపవే వేగ ప్రాణమీవె.

అని యఱచె. పదునైదుగడియలయ్యె. భైరవుఁడా కాం
తను బట్టి లాగి "తరుణీ! నశ్వరంబైన యీప్రపంచసౌఖ్యముల
నేమిప్రయోజనము? శాశ్వతలోకంబు నొందెద" వని చెప్పుచు
భైరవవిగ్రహమున కెదుట నిలువఁబెట్టి వామకరముచే కొప్పు
బట్టుకొని వంచి "శ్రీభైరవార్పణమస్తు." అని కత్తివేయ గమ
కించునంతలో యశనిపాతమో యనునంతటిదెబ్బ యాతనిదక్షి
ణభుజంబుపై బడియె. నాపెట్టుచే భుజంబు విఱిగి నసుశంకచే

భైరవుఁడు ఖడ్గమును జారవిడిచి నాతనికొప్పు వదలె. వసుం
ధరుఁడా కాంతను తన చెంతకుం దీసి వామకరంబుచేఁ గౌఁగిలి
నిఱుకించుకొనియె. భైరవుఁ డట్టె వెనుకలంజాక మధ్య
దినప్రచండకిరణప్రతప్త భూమండలుండగు మార్తాండునివలె
దేఁకిచూడరాక ప్రళయరుద్రాకారమున నున్న వసుంధరుం
గాంచి ధైర్యం బవలంబించి "ఓరీబాలకా! నీవేనా నన్ను
సంహరించెదనని బేతాళునితో వృథాశపథం బొనర్చిన నరాధ
ముఁడవు విడువుము. ఈ కాంతను విడువుము. భైరవదేవునకు
బలియొసఁగుచున్న కాంతఁ దప్పించినందుకు నిఖిలభూలోకాధీశ్వ
రుండైన బేతాళునికతి రోషమైయున్నదో తెలిసికొనియున్నా
వా? త్రిజగద్భయంకరుండగు భేండాభైరవుని కపటకృతిఁ గావిం
చినవా రెవ్వరైనను నాయస్త్రములచే నామంత్రప్రయోగ
ములచే నామాయచే నాభుజబలంబుచే భూమిపయిం బ్రతికి
నవారు గలరా? బాలకా! యుక్తము యోచించి యీకాంతను
విడచిపెట్టుము. విడువు" మని పిడికిలిచే వసుంధరునిఁ బొడిచి
యాతనికౌఁగిట నణఁగియున్న కాంతను కొట్టుబట్టి లాగుటచే
నావసుంధరునకు రౌద్రమున ప్రజ్ఞ లేక హుంకరించి విజృంభిం
చి భైరవునివక్షంబుపై గ్రుద్ది యతని యాగమకమునుండి దప్పిం
చి దురాత్మా! యింకను నీపొగరణఁగదా" యని భైరవరూపకం
బగు శిలావిగ్రహమును బట్టి యాటాడించి పెకలించి యెత్తి గిర
గిరం ద్రిప్పి విసరి, యాభేండాభైరవునివక్షంబుపై వైచె. నా
దెబ్బచే నాతండు మూర్ఛిల్లె. విగ్రహశిల యాతనివక్షంబు
నుదగిలి నూఱుశకలంబులై ధరం బడియె. భైరవుఁడు మూర్ఛ దే
ఱునంతలో భువనమోహిని నెత్తికొని యొక్క లాఘవంబున

వసుంధరుఁడు రథంబుపై నెగిరి శ్రీపాదుని చెంతఁ గూర్చుండఁ బెట్టినపు డాకాంతకు ప్రజ్ఞగలిగి కన్నులు దెఱచి యాతనిం గాంచి నన్నాయరణ్యమునఁ జోరులబారినుండి తప్పించి రక్షించిన మహానుభావుఁడే యిచటి కరుదెంచి రక్షించియున్న వాఁడని మితిమీఱిన సంతోషముచే నాతనికి నమస్కరించుచు శ్రీపాదున కనతిదూరంబున నుండె. వసుంధరుఁడు ధనువంది టంకారమొనర్చి గిరికంధరములు ఘూర్ణిల్లునట్లు శంఖారవంబొనర్చి నిలువంబడి "వీరసేనా! సమయంబున కేతెంచి సారథ్యమొనరించి సత్యవాక్యపరిపాలన మొనర్చిన నీసద్గుణములకెంతయు సంతసించి నీసౌఖ్యయశంబులం గోరుచుండెద" ననియె.

వీర:—దేవా! జగదేకప్రతాపతేజోదుర్నిరీక్షణుఁడవగు నీకు రథ మెందులకు? సారథ్యమెందులకు? బాణములేల? నేఁడు నీకున్న రౌద్రాకృతిం గాంచిన దేవతలైనఁ బాఱిపోవకుందురే! ఈదురాత్ముఁడు మూర్ఛదేఱి రథారోహణుఁడై యుద్ధమునకుఁ జనుదెంచును. కుర్కురంబులు నూఱును మీరభసమునకే బర్వెత్తిపోయినవి. యిఁక నైదునూర్లమంది భైరవానుచరులున్నవారు వారే భండభైరవుని యంగరక్షకులు. మహామాయోపాయములు గలవారు. వారును కయ్యమునకుఁ జనుదెంతురు. బహుమానవాహార శిలావిగ్రహమును నిపాతమొనర్చితిరి. చార్వాకుల కాపాలికుల భైరవానుచరుల యిరువదియైదునూఱుమందిని సంహరించితిరి. మూఁడునూఱు లశ్వముల నిర్మూలంబొనర్చితిరి. అఱువదిరథముల ధ్వంసముఁ జేసితిరి. ఈభైరవుఁడు బహుమం

త్రవేత్త. అనేకమాయోపాయములందు నేర్పరి గాన బహు జాగరూకతతో నాతనితో సంగరంబొనరింపవలయు నీతని ప్రతాపమును, అస్త్రవిద్యయును మీరేచూతురు లెండు.

వసుం:—వీరసేనా! యింక పదిదినములైనను యుద్ధమొనర్చెద. యీకాంతను వానిబారినుండి నీసహాయమువలన భగవంతుఁడు తప్పించియున్నవాఁడు నీవు యోచింపకుము. ఇతఁడు మాయావంతుఁడే కానిమ్ము. మంత్రవేత్తయే కానిమ్ము. ప్రతాపవంతుఁడే కానిమ్ము. నాఁడు బేతాళునిచేతఁ జేసిన ప్రతిజ్ఞావాక్యములు మరల జెప్పుచున్నాను. వినుము.

శా. రుద్రుం డడ్డమువచ్చిన న్మతి సహోరుద్గర్వుఁ డేతెంచినన్
భూద్రక్షా్మముఖ కాండమెల్ల ప్రళయాంభోరాశిలోఁ గ్రుంకినన్
క్షుద్రాఘీష్టకఠోరఖడ్గముఖయక్షుద్రాస్త్రఘాతంబుచే
యీద్రోహిం దలఁద్రెంపకున్న నిపుడే హీనుం బలెన్ జూడుమా.

అని భుజాస్ఫాలన మాచరించుచున్న వసుంధరం జూచి వీరసేనుఁడట్టెలేచి చేతులు జోడించుకొని "మహాపురుషా! నీవేనా యీదురాత్ముని సంహరించెదనని ప్రతిజ్ఞఁ జేసియున్నవాఁడవు. నాఁడు గుహాంతరమున నాకెఱింగింపక దాఁచితివే తండ్రీ! నీవు గాకున్న నింతటియసాధ్యకార్య మొనర్చువారికఁ త్రికాలంబునం గలరే! జయావిజయీభవ. వసుంధరా! స్వస్తి" యని నమస్కరించి కూర్చొనియె. భేండాభైరవుండును మూర్ఛదేఱి చూడ భైరవవిగ్రహము శిథిలంబై పడియుండె. రథారోహకుండై యాశ్రమోపరితలంబున నిలచియున్న వసుంధరుం గాంచి యాడుగఱచి [illegible]ంబుం దెప్పించి

యుద్ధంబునకై ధట్టించి నిలచె. నాయిరువురును రథంబులెక్కి
బయలుప్రదేశములం దిరుగాడ నియమించుకొనిరి. ఇరువురు
శంఖంబులఁ నొత్తిరి.

భేండా:— బాలకా! నీవంటినరాధము లెందఱో నాపై చను
దెంచి పలాయనులై యున్నవారు. నీవొకఁడవు. సైన్యము
లేనివాఁడవు. బాలుఁడ వేమినిల్తువు? వలదు నాతో వైర
మువలదు. నాప్రతాపము నీవెఱుంగవు, నాచే భైరవదే
వునకు బలియొసంగుచున్న కాంతను మరల నిమ్ము. నన్ను
శరణుకోరుము. నీప్రాణములను రక్షించెద.

వసు:— మానవద్రోహీ! భేండాభైరవా! నీప్రతాపం బే నె
ఱుఁగనుగాఁ? నాప్రతాపము నీవెఱుంగవో? నీభైరవ రా
జ్యామాత్యుఁడగు కఠోరభైరవునిగతి యెఱుంగవా? మా
శ్రీపాదునెత్తుకొని వచ్చుచున్న మీకాలభైరవుని భుజవి
కారముఁ జూచితివా? నీచేఁ బంపఁబడిన ప్రత్యంగిరామా
యాశక్తిపరాభవము దెలిసికొంటివా? నీచేఁ బరిపాలితులై
యాశ్రమంబు రక్షించుచున్న చార్వాక కాపాలిక భైర
వానుచరుల నాశనముం గంటివా? అవియుండనిమ్ము. నీచే
బహుకాలారాధితంబై బహుస్త్రీపురుషాహారముగొన్న
దుష్టభైరవశిల నీయెదుటనే యేమిగతిగా నున్నదో
యెన్నిశకలములైనదో కూర్చొని లెక్కింపుము. నిన్ను
వధియించి నీచే వధింపఁబడిన స్త్రీపురుషులయాత్మకు నీర
క్తతర్పణముచే శాంతం బొనర్చెద. దురాత్మా! ద్రోహీ!
నిన్ను త్వరగా సంహరింపఁగూడదు. నీకాలుచేతులు ఘన

పాశంబులం బంధించి మధ్యాహ్నమార్తాండసమయూఖములచేఁ బరితప్తంబౌ విశాలశిలపై వెల్లకిల పరుండఁ బెట్టి ప్రత్యంగం బొక్కొక్కదినంబున ఖండించి లవణంబును మిరియపుపొడుమును గూరి కశాఘాతంబు లొనరించుచు పదియైదుదినములు బాధించి యటమీఁదట ఖండింపఁబడిన యంగములపై ప్రజ్వలించుచున్న యనలంబుచేఁ గొంచెముకొంచెముగా గాల్చి నిన్ను దహింపఁ జేసెదను రా దురాత్మా! నీప్రతాపంబుఁ జెప్పి భయపెట్టెదవో చాలు యుద్ధమున కాయత్తపడుము.

భేం:— బాలుఁడవనియు యకృతాస్త్రుఁడవనియు నే నుపదేశించువాక్యములు రోగికి పథ్యము రుచింపదన్నట్లున్నది గదా!

యని పర్వతాస్త్రము ప్రయోగించె నదియు జ్వాలామాలీరూపకంబులై పటపటధ్వనులతో శిల లుప్పతిల్లుచు పిడుగులువలె వసుధయందు వసుంధరునిపై వచ్చుచుండె. నదిగాంచి కులిశాస్త్రము సమంత్రకముగాఁ బ్రయోగించె. నదియును యశనిపాతరూపకంబులై ధగద్ధగాయమానంబగు విద్యుద్వల్లులచే కన్నులు మిఱుమిట్లు గొల్పుచుండ నరిగి భైరవప్రయుక్తాస్త్రమును దహించె నంత భైరవుఁ డొక్కమ్మడి బాలాస్త్రంబును బగళాస్త్రంబును శీతలాస్త్రంబును వారాహీనామకంబును ధూమ్రనామకంబును సమంత్రకసకీలకంబుగాఁ బ్రయోగించె నవియును,

చ. చిటచిటపావకధ్వనులచేఁ జెలరేఁగి నభోన్నతంబులై
నిటలకటాంబులౌ నయననీరజముల్ జ్వలియింప దంతముల్

పటుపట గీటికొంచు శరపట్టిసశూలకపాలపాణులై
వటుకముఖోగ్రశక్తులటు వర్ధిలివచ్చె నృపాలు ద్రుంపఁగన్.

ఆయస్త్రంబు లొకప్రక్క నగ్ని గురియుచుండె నొక ప్రక్క కాళరాత్రివలె నంధకారం బుప్పతిల్లఁ జేయుచుండె. నొకప్రక్క భూమ్యాకాశములు నిండఁ బొగ లెగయించుచుండె. నొకప్రక్క పాశాంకుశాద్యాయుధములు వీచుచు గిరికంధరములవలె నోరుదెఱచి కోరలం జూపుచుఁ గ్రూరశక్తు లరుదెంచుచుండె. నవియన్నియు మహోద్దండముగాఁ జనుదెంచి వసుంధరుని రథంబావరించె. యెటుగన్నను మాయాశక్తులు వేనవే లగపడుచుండె. వసుంధరుఁడు నిర్వికారుఁడై,

మ. శ్రుతజాఖేతుఁడై భుజస్ఫురితుఁడై జ్యానాదభిత్రాండుఁడై
ప్రతతానగ్గళభాసమానమగు క్రూరాస్త్రిం బరింబోసి శ్రీ
కృతవీర్యాత్మజుమంత్రముం జదివి ఫట్ ఖేం దేవదత్తాదులన్
జతగావించి తదస్త్రము న్వదలె సాక్షాత్కారరూపంబునన్.

కార్తవీర్యనామక సుదర్శనాస్త్రంబు వసుంధరుని చే విడువంబడి బహుచక్రాకారంబులై సహస్రకరంబులై ప్రచండమార్తాండమండలంబులై ఘుమఘుమధ్వానంబులై యాకాశంబున కెగసి మేఘాకారంబులై ఛటచ్ఛటవిస్ఫులింగములు గురియ జ్వలనాకారంబులై భైరవప్రయుక్త మాయాశక్తిరూపకాస్త్రంబులపైఁ బాఱి యుపసంహారంబు గావించి తనివిసనక భైరవుని కేతనంబు దహించె. సారథిం జంపె. గార్దభంబుల ప్రాణంబులం గొనియె. నదిగాంచి భైరవుం డహంకారమున కోదండంబుఁ గైకొని భూమికి లంఘించి యనేకచండకాండ ము లాయస్త్రముపై వదలె. నవి నిష్ఫలమయ్యె. కుంతక్షురికా

దుల విసరె నవియు నిర్మూలంబు లయ్యె. ననేకరుద్రాస్త్రం
బులు వదలె నవియును వృథయయ్యె. భైరవుని నాగ్రహంబు
ద్విగుణీకరించె. పరశురామనామక భార్గవాస్త్రంబుఁ బ్రయో
గించె నదియు ననేకపరశువులై బ్రహ్మాండాకారములై పెళ
పెళశబ్దంబుచే నెలుఁగన్నుం దిరుగుచు దోఁకచుక్కలవలె
బోరున జనుదెంచి కృతఘ్నాస్త్రసంభూతమహాశక్తులం గ్రాంచి
వసుంధరునిపై నేతెంచుచుండ నమ్మహాత్ముండు శ్రీరామ
చంద్రుని ధ్యానించి యొక్కవాఁడిశరంబంద శ్రీరామబీజము
లం బొందుపఱచి ప్రయోగించి పరశురామాస్త్రంబు నుపసం
హరించె. భైరవుఁడు యక్షరాక్షస పైశాచికాస్త్రంబులు
ప్రయోగించిన నవియన్నియు ఖండించి భైరవునిపై నేగు
చున్న వసుంధరుండు శ్రీరామాస్త్ర ముపసంహరించె నపుడు
భైరవుఁడు నిర్వీర్యుఁడై "ఆహా! యిఁక ప్రయోజనములేదు.
రావణాదిరాక్షసులను సంహరింప జనియించిన శ్రీరామాదుల
వలె నీమహాత్ముఁడు నన్ను వధించుటకే జనియించినట్టున్నది.
ఈతని యస్త్రపాతముచేతను బ్రథమమునం దొనర్చిన భైరవ
విగ్రహతాడనంబుచేతను నాసంధిబంధములు సడలి బలంబు
క్షీణించుచున్నయది. నాయస్త్రంబులు నామాయాశక్తియు
నిష్ఫలంబులై ప్రాణాపాయసమయంబై యున్నది. బేతాళు
నిపుడు గాకున్న బ్రాణంబులుండెనేని మఱియొక్కతూరి మా
రణహోమంబు బొనరించెద. నాతనిపై నుంచియున్న శరభసా
ళ్వాస్త్రం బాతనినుండి మరల్చి, యీతనిపైఁ బ్రయోగించెద
నంతటితో నితనిపీడ వీడుచున్నది. బేతాళునిబంధములు విడిచి
నవమాత్రముననే యతఁడు శుద్ధముక్తుఁడగునా? యింక నెంత

యో కావలయుఁగదా నంతవఱకు గాలుచేతులు లేనివానివలెఁ
నఘూఁరించుచు జీవావశిష్టుండై యుండవలసినదే. యాతని సం
హరించి యీవల నభిచారపూర్వకంబుగా మారణహోమం
బొనరించి బేతాళుని సంహరించెద” నని వీరశరభసాళ్వాస్త్ర
మును బేతాళునినుండి వదల్చి, వసుంధరునిపై సమంత్రసబీజప
ల్లవంబుగాఁ బ్రయోగించిన నాయస్త్రప్రభావముచే యంధ
కారము వొడమె. నాయంధకారమున నెటుగన్నను విద్యుచ్ఛ
క్తులు విజృంభించుచుండె. పిడుగులుపడునట్లు నిర్ఘోష ముప్ప
తిల్లె. నెటుగన్నను సింహాననంబులు గజముఖంబులు యెనిమిది
పాదంబులు పక్షతరూపకంబులగు శరభసాళ్వంబు లుప్పొంగి
చనుదెంచుచుండె. ననేకబాణములు ముసలములు ఖడ్గములు
పరశువులు శూలములు రివ్వురివ్వున నొకదిశనుండి చనుదెం
చుచుండె.నొకదిశనుండి హుంకారము లొనర్చుచుఁ గపాలహా
రములతోఁ గోఱలతో వదనగహ్వరంబులం దెఱచుకొని ప్రమ
థగణాకారంబులై ప్రచండజ్వాలనాకారంబులై శివశక్తు లే
తెంచుచుండె. నొకదిక్కున బిలబిలయనియు, నొకప్రక్కన
ధణధణయనియు నేదిశగన్నను వికారాకారములై చనుదెంచి
వసుంధరునిరథం బావరించుకొనియె. నదిగాంచి యేమియుం
దోఁచక శ్రీపాదుఁడు భయంబంది యావికారంబును గన
లేక తేరున కెక్కవైచి వసుంధరుం బట్టికొనియె. వీరసేనుఁడు
సారథ్యం బొనరించుటకు దిక్కుదోఁచక నిర్విణ్ణుఁడై యుండె.
భువనమోహినిహృదయము తటతటలాడ గడగడ వణఁకి చివా
లున లేచి వసుంధరునిచెంత కరుదెంచి నిలచె. వసుంధరుం
డదిగాంచి భయపడవలదని వారల బోధించి నరనారాయ

గుల ధ్యానించి నమస్కరించి వారిచే నొసంగఁబడిన యష్టము ఖగండభేరుండనృసింహాస్త్రంబును ధ్యానించి నొకబాణంబున నా మంత్రం బనుసంధించి పరమభక్తినియుతుండై బీజపల్లవయుతంబుగాఁ బ్రయోగించె. నదియును సింహంబులై శరభంబులై వ్యాఘ్రంబులై భల్లూకములై గండభేరుండములై విద్యుల్లతలై యశనిపాతంబులై శంఖచక్రగదాఖడ్గచతుర్భుజపీతాంబరాలంకృతంబులగు ననేకవిష్ణుస్వరూపంబులై కరాళదంష్ట్రావిస్ఫార యింద్రధ్వజోపమానంబులగు వాలంబుల దూఁగాడ రక్తముఖంబులై యనేక హనుమంతులు చెలరేఁగ కాలదండ కాలపాశ కాలమృత్యు కరాళ కఠోర గదాద్యాయుధములు ధరించి యనేకయమధర్ములు విజృంభింపఁ బ్రళయపటపటాత్కారములు గజబృంహితములు గండభేరుండభువనభయంకరార్భటులు సింహగర్జనములు భూభాగ నభోభాగంబులు గ్రమ్మ, హుతాశనజ్వాల లెటుగన్న నెగయుచుండ బ్రహ్మాండం బురలిపడునట్టు పాశ్వాస్త్రంబుపైఁ బడి తదస్త్రసంభూత సర్వమాయాంధకారశక్తిజ్వాలల భస్మీభూతంబొనరించి భేండాభైరవునిపయిం గవిసె. నాయుత్పాతము జూడ శక్తిచాలక భైరవుఁడు తనప్రాణంబులపై నిరాశవహించి కన్నులు మోడ్చె. వసుంధరుం డాయస్త్రరాజము నుపసంహరించె. నంత సూర్యుం డస్తమింపఁ బోవుచుండె. భైరవుండు వెలవెలఁబోయె. నోరెండె. ధృతిదూలె. నేమియుఁ దోఁచక యిట్లని దుఃఖించె.

సీ. భైరవాత్యుగ్రతపఃఫలసారసంభూతభయదప్రభావంబు భస్మమయ్యె
విద్యావ[illegible]ద్వ్యద్వీరభుజబలోన్నిద్రప్రతాపంబు నీటఁ గలసె

బహుళమాయోద్రేకబ్రహ్మాండవిజిగీష మంత్రప్రయోగముల్ మట్టుపడియె
మహదస్త్రశస్త్రసంపద్ఘనపాండిత్యగర్వంబదెల్ల నేఁ డుర్విఁ గూలె

గీ. బాలుఁ డకృతాస్త్రుఁ డబలుఁ డేలీల గెలుచు
ననుచు నీతని నొకలెక్కఁ గొనక గర్వ
వార్ధిలోఁ గ్రుంకి జెడితి ప్రవాహరూప
కాలకర్మగతుల్ గాంచఁగలఁడె జగతి.

ఇంతటితోఁ భేండాభైరవుఁడు హతమయ్యో నను కొని మరల ధైర్యం బవలంబించి "ఛీ యెందుకీలీల భ్రమజెందుచున్నాఁడ? నీవు లాపత్కాలముల ధైర్యము వదలనగునా? అస్త్రములు నిష్ఫలములయ్యె గానిమ్ము. నాభుజబలధనుర్విద్యాలవిత్రముచే నీతని గర్వలతాప్రతానమును ఛేదించెద" నని హతశేషులగు భైరవానుచరులం బురికొల్పి తానొక్కరథం బాయత్తపఱచుకొని వచ్చుటకై వెడలె. నాచార్వాకు లంబరము పగుల నార్చుచు చెలరేఁగి వసుంధరునిపై నురువడించిన నమ్మహాత్ముఁ డనేకచండకాండములు, అర్ధచంద్రశిలీముఖములు, గజదండబాణములు, వత్సశృంగమార్గణములు, త్రిశూలశరములు ప్రయోగించి నాభైరవానుచర శిరఃకటజానుజఘన కరచరణంబుల ఖండించి మున్నూటయేఁబది భైరవానుచరులం జంపి నిశ్శేషంబుగా సైన్యంబుం బరిసమాప్తి నొందించి వికాస భాసమాన వదనారవిందుఁడై యున్న వసుంధరునిపై రథం బాయత్తపఱచుకొని వచ్చి యనేకదివ్య బాణంబులు ప్రయోగించి యాతనిసర్వాంగంబులు జర్ఝరితంబొనర్చి పటుప్రదరములచే సారథిని నొప్పించి కేతనం బూటాడించి ధనుస్సును ఖండించిన భైరవుం గాంచి వసుంధరుండు

మఱియొకధనుస్సు కేలం [illegible] గ్రహించె. కృతాంతునకైన
మానిపరాని వసుధాధిపు [illegible] యనేక [illegible]
లాతనిముఖంబునను వక్షంబునను శిరంబున నేసి [illegible]నాతని
వజ్రకవచంబును జూచి [illegible] దూ[illegible]ంచె.
[illegible] నాతనిధనుస్సు [illegible].
మఱియొకవిల్లెత్తిన [illegible]. మఱియొకవిల్లు [illegible]
[illegible]బుల [illegible] మూర్ఛనొందించి యాతని
[illegible]ంబు [illegible]మయంబగున [illegible]
మున నాజుల నవరించె. [illegible] మూర్ఛదేరె. వసుధా
[illegible]ంబులచే వసుధాధిపుని [illegible]ంబు [illegible] కోదండంబు
ఖండించె. మఱియొకచాపంబు [illegible] ఖండించె. [illegible]
మొక [illegible] వసుధాధిపుం[illegible]
[illegible] భుజంబుల న[illegible] తన
[illegible]బునుండి [illegible] బుప్పించి [illegible]
[illegible] తనముష్టిచే నాత[illegible]బుపై గ్రుద్ది ధనుస్సు
[illegible]ంబున లాగి [illegible] మరల నాతని [illegible]
[illegible] తా[illegible]చిన నాతాఁపుడు [illegible] చున్న
నాతని బట్టి యొక [illegible]బునుండి భూమిపై బడఁ గ్రుక్కి తాను
నాతనివక్షో భాగంబుపై [illegible] వామపాదంబునం దన్ని [illegible]
[illegible]ంబులచే [illegible] వజ్ర[illegible]తాడనంబులచే నాతని
[illegible]ంబుల ముష్టిచే [illegible] జంపి మహో[illegible]గ్రభావమున
నా[illegible] [illegible] వచ్చి [illegible]బుపై నిలచి [illegible]
ముండై ప్రళయ[illegible] [illegible]బుగా నర్తించె. భుజం
బుల నప్పళించుచు [illegible]బునుండి కుప్పించి భూమికిం [illegible]

కును. మరల నెగయును. దొడలం దట్టును. మీసంబులం దీటును. దిశలు మారుమ్రోఁగునట్లు గర్జించును. ఇట్లున్న యమ్మహాపురుషుని చెంతనుండుటకు వీరసేన శ్రీపాదులకు ధైర్యంబాసక రథంబునుండి భూమికి నుఱికి యొక్కచో నిలువం బడెఁ. భువనమోహినీదేవి వసుంధరుని చెంతఁ జేరి "మహాత్మా! లోకద్రోహి నీచేతఁ జిక్కియున్నవాఁడు. నీవీరీతి నతిరౌద్రాకారుండవై మైమఱచియున్నకతన శ్రీపాదవీరసేనులు భయపడుచున్నవారు. నీకోపం బుపసంహరింపుము. ఈయడవినుండి జనావాసంబునకుం బోవఁ బ్రయత్నింపుము. ఈయాశ్రమం బంతయు నిర్మూలంబైయున్నది. ఇది బహుళతదియ యగుటచే నింకఁ జంద్రుఁ డుదయింపమి నిపు డంధకారబంధురంబై యున్నది. ఉదయమునుండి యుద్ధంబునుగాంచి బెదరుచుండి యీయడవిలో యీచీఁకటిలో యీరాత్రివేళ యీఘోరధ్వానములకు యీశివారవములకుఁ జిత్తంబు తత్తఱిల్లుచుండువారు ధైర్యంబు జెప్పక నివిల్లుపిరావేశంబుఁ బొందియున్నమహాత్ముఁ దార్చువారెవరు? ఇచ్చట శత్రునిర్మూలంబై యున్నది. ఇఁక నీపై జనుదెంచువారు లేరు. చార్వాకాంగనలు ప్రతిరాత్రి సకుటీరమందును, భర్తృవియోగమునకును, సుతనిర్యాణమునకును, సోదరవినాశంబునకును నేడ్చుచున్నవారు. అదే రోదనధ్వని యంబరంబును బగిలింపుచున్నది. యుపశాంతిం జెందు" మని ప్రార్థించుచున్నంత వాఁడు ముపశాంతుండై ప్రకృతిచూడ్కిఁ కనుబఱచి శ్రీపాదా! యనియె. "బ్రతికితిమి బ్రతికితిమి. నీవింతమాత్రము బలుకరింతువనుకొనలేదు. మాకు నీవైరఫలగతియే వ్రాసియున్నదని భయపడియుంటిమి.

వసుంధరా! నీవిప్పుడు శ్రీపురాధీశ[illegible]మునా[illegible] [illegible]పుత్రుఁడ
[illegible], మూలబలసహితముగ సమానాఁడ శ్రీరామచంద్రుఁడనై,
సైంధవనకు నా[illegible] [illegible] గానుకొనియున్నాను. ని[illegible]
[illegible] తాకమరీడు డనఁ మొయునుకొనలేని మిత్రమా!
[illegible]మాత్రము [illegible] [illegible] మారిల శ్రీపాదా యనుచు [illegible]
చి[illegible] [illegible] మానసుంధరుఁడై [illegible] [illegible] [illegible]చెను"
నని చెప్పుచు శ్రీపాదసిరిసేవకుఁ వారల తేజస్కము యాతిసిన
[illegible] [illegible]. వసుంధరుఁడు చిఱునవ్వుచే "శ్రీసేన శ్రీపాదు
[illegible]! మీరీవల కీర్తిభయము[illegible] మునుగి దిగి దీనతఁ
జూపుచున్నావా? నేను మీ మానసుంధరుఁడను. మీమిత్రుఁడను
గానా? భయపడఁదగునా? స్త్రీయుల కిది యొకయొక్కవ
[illegible] మారుఁడ. [illegible]బాయుయ్యును సిగ్గంతి భయపడకు
[illegible] చిఱునవ్వుచే భువనమోహినిగాంచె. నామెయు గం
[illegible]యమున కెతులను [illegible]చుకొని నిలువఁబడియుండె.
శ్రీపాదుఁడు వసుంధరుఁగాంచి "వసుంధరా! పరమేశ్వరుఁ
డెవ్వరెవ్వరికే యేరీతి దాంపత్య మొనఁగూర్పవలెనో యా
రీతి జతగూర్చుచుండును. ఈమె క్షత్రియాంగన నీచే వరిం
పఁబడఁదగినది. నీగుణానుసారిణియై యుండుట యొకయాశ్చర్య
మా" యనె నంత భువనమోహినిముఖంబు వెలవెలఁబోయి శ్రీ
పాదుని చిఱుచిఱుఁజూచి యోమియోమార్గాడనుంకింప యో
దార్చుకొని గ్రుక్కమ్రింగి నిరుత్తరయై యొకచో గూర్చుండి
యె. అదిగాంచి శ్రీపాదుఁడు మిన్నకుండె. [illegible]
మూర్ఛదేఱి లేచి పజ్ఝ్రాంభంపఁ బ్రయత్నించి బహుళవారుణ
పాశబంధనములఁ జిక్కి విడిపించుకొనలేక, "హోరీ మా

నవాధమా! అధర్మపరాయణా! యుద్ధధర్మం బెఱుంగుదువే? మూర్ఛిల్లియున్న వారిని బంధించు క్షత్రియాపశదుల నే నెందు ను వినలేదు. విడుపుము. నాతో యుద్ధం బొనర్చి నన్ను గెల్వుము. లేక నాచేఁజావుము. విడువు" మనిన వసుంధరుఁడు నవ్వి "భూతద్రోహీ! భైరవా! నీకొక ధర్మముగలదటరా?

పరిత్రాతవై విడుము విడువుమని పాదములకు నమస్కరించు వారిని, ప్రార్థించువారిని, దల్లిదండ్రుల బంధువుల సుతుల సోదరులం దలంచి మొత్తుకొనువారిని నీదుష్టభైరవశిలకు బలియిచ్చునపు డీధర్మం బెందుబోయెరా దుర్మార్గా? ఆత్మ సమత్వం బెఱుంగక భూతదయలేక తమదేహాభివర్ధనమే ము ఖ్యమని తమయారోగ్యభాగ్యమే మహాభాగ్యమని యహంకా రులై గోవులవధించు చండాలమ్లేచ్ఛులవలె సర్వభూతహింస నొనర్చు జగద్ద్రోహులవలెఁ జిన్నతనమునుండి తమబిడ్డలవలె రక్షించి చెంతకు రమ్మని చిటికవేసినంతనే పరువెత్తివచ్చు కుక్కుటము లను ఛాగములను నిష్కరుణాపరులై కఱుకుకఱు కున కంఠము ద్రెంచి యామాంసముచే తమమాంసాభివృద్ధి నొనరించుకొను క్రూరనరకకూపవాసులవలెఁగాక యెవ్వరికిబా ధలొనర్పక తరువులందు వసించి నదులయందు నీరుఁద్రావి తమ కులాయంబులనే సుఖమందుచున్న పక్షులను జంపు వంశనా శకులవలె హోమధర్మ గృహస్థధర్మ అర్చనధర్మములయందు సహాయకారియై పయోదధిఘృతతక్రముల నొసంగు ధేనువుం బెంచి మదించి యున్నపు డాధేనువునాలుకం దెగఁగోసి పలు విధ వ్యంజనములను సృజించి తిని దేహంబును బెంచుకొను అధఃపతితులవలె మద్యపానమదోన్మత్తులై ప్రజ్ఞలేమి గురుల

ఘోరధర్మంబు లెఱుంగక యిచ్ఛకొలఁది వర్తించి జారచోరతతుల
కు వెనుదీయక స్త్రీలను పసుపులను హింసించి సమయధర్మ
కార్యంబునకు నేయుద్ధంబు లేక నిరాటంక మొనర్చుకొను సర్వ
లోకభ్రష్టులవలె వర్తించి ప్రాణులను హింసించి ప్రపంచమున
నెందఱిని గోడుగుడిపించితివో నీచా! చండాలా! క్రూరకర్మా!
నిన్నింతటితో సంహరింతును. వేతాళుఁడు బాధితుఁడైయున్న
యశ్వత్థవృక్షమును జేరకు నిన్నిచ్చకొనిపోఁగ యిచ్చట నిన్ను
దప్పి వేతాళుఁడు చూచుచుండ మరల నీతో యుద్ధమొనర్చ
తొలుత నేనన్నట్టు పసునైవేదనములకుఁ జచ్చునట్టు బాధించి
నిన్ను గడతేర్చెదనురా పాపిష్ఠీ! నీయందు నాకెంతమాత్ర
మును కరుణ జనియింపదు. యుద్ధధర్మోక్తులాడుటకు నీకు
నోరెట్లాడుచున్నదిరా సిగ్గులేదటరా" యని గర్జించి "ప్రవీ
ణా! యిపుడర్ధరాత్రిసమయము కానున్నది. చంద్రభగవానుఁ
డు తనచల్లనికిరణములచే మనయుల్లములు రంజింపఁ జేయుచు
న్నాఁడు. మనమింక నిట్టె పశ్చిమాభిముఖముగా నీలోయం
దాఁటి యామిట్టపై నిల్చుము. నీవంటియాశ్రమశిష్యులైన మన
వారల వేయిమంది నొకచో నిల్పియున్నానని చెప్పితివే వారం
దఱిసహాయముతో నీవియాశ్రమకుటీరములలో బలికొఱకై
తెచ్చి బంధితులైయున్న స్త్రీలను బురుషులను విడిపించి వారి
వారియూళ్లకు వారిని బోవునట్లు నియమింపుము. చార్వాక
కాపాలిక భైరవానుచరాంగనలఁ బాణములచే బాధించి యీ
డ్చుకొనివచ్చి యీపరిసరవృక్షములకు గట్టివైచి యెండుకట్టె
యలం బ్రోదిచేసి యనలంబు సంధించి యీయాశ్రమకుటీర
ములను భైరవాలయమును హింసాలయమును గాల్చి భస్మ

మొనరించువట్లు మనవారలకు నాయూనతిం దెలియఁజేయుము పొమ్ము. యావల మనముందఱను బేతాళునిసమీపంబునకుం జని యాకురాత్ముని ఖండింతు" మని గంభీరముగా నాజ్ఞ నొసంగె. నావాక్యములు భండాభైరవుఁడు విని "యోరీ కపాలభైరవా! నాసర్వసైన్యాధికారివైయుండియు నీవేనా యీయపరాధమునకు సహాయమొనర్చి నీవంటియాశ్రమశిష్యుల నందఱినొకచోఁ జేర్చి యుద్ధమున కీతనిపైన రానియ్యక స్వామిద్రోహివై యున్నవాఁడవు? కార్యాంతరాసక్తిచే యుద్ధసంరంభముచే నిన్ను గుర్తింపలేకపోయితి. నేఁడుదయమునుండి యాశ్రమశిష్యులలో నొకరైనా నాకంటఁబడరైరి. యుద్ధమొనరించుచున్నారనియే యున్నాను. నమ్మించిద్రోహ మొనర్చితివి. ఈయపరాధమునకుఁదగుఫల మందెదవు పొ"మ్మనియె. "నీవొనర్చినప్రజాద్రోహములో నిదిరోమమాత్రమైనను యనుభవించుటకు సిద్ధుఁడనైయున్నాను. ఊరక వ్రేలకి నీభైరవదేవుని వేఁడుకొనుచుండుము. ఇఁక నన్ను గపాలభైరవుఁ డనకుము. నీభైరవము నీకేయిచ్చియున్నవాఁడ. నీ కంత్యకాలఘడియలు సమీపించుచుండినను బౌరుషమును విడువకున్నావే చాలు నిఁక నోరుమూయు" మని నిరుత్తరునొనర్చి పశ్చిమాభిముఖముగా వెడలి లోయను దాఁటి మిట్టపై రథమునిల్పి వసుంధరునాజ్ఞానిర్వాహకంబునకై వీరసేనుఁడు వెడలి బంధితపురుషుల నేఁబదిమందిని ముక్తులఁ గావించె. స్త్రీకుటీరమున బంధితులెవ్వరు లేకుండిరి. కాపాలికాచార్యాంగనల రెండువేలమంది మొత్తుకొనుచుండ వారందఱిం దగుసహాయముతోఁ పాశములచే బంధించి యీడ్చుకొనివచ్చి వసుంధరుసమీప

మునం దున్నలతతరుశాఖలకు బంధించి యన్యోన్యసహాయాభైర
వాశ్రమమున కనలంబుఁ దగిల్చిన నదియును ...ల్లి ...నల
జ్వాలలచే నాంజనేయుండు లంకాపురం బెట్లు కాల్చి భస్మ
మొనరించెనో యట్లు భైరవాశ్రమంబు దగ్ధమయ్యె. నిర్ముక్త
పురుషులేఁబదిమంది యరుదెంచి వసుంధరునకు నమస్కారమొ
నరించి "మహాత్మా! నీవు సత్యసంధుఁడవు. పరోపకారదీక్షా
దక్షుఁడవు. ధర్మమూర్తివి. ఈదురాత్మునిబారినుండి మమ్ము
దప్పించితివి. ఈయాశ్రమమును నిర్మూలనము గావించితివి. ఈభం
ముని బంధించి యితనియెదుటనే యీకార్యములన్నియు నొన
ర్చుటచే సర్వవిధసౌఖ్యములు నీభైరవుఁడు కన్నులారఁజూచి
యేడ్చి చచ్చుగాక!" యనుచు యాతనియనుమతిచే వారివారి
దేశంబులకు వారు వెడలిపోయిరి. నాభైరవాంగనలు బంధి
తులై వసుంధరునికి నమస్కరించి "మహాత్మా! మేము స్త్రీజ
నులము. అస్వతంత్రులము. పురుషు లాజ్ఞయొనర్చుగతి నుండు
వారము. మేము స్వబుద్ధిచేఁ బ్రజోపద్రవము లొనర్చువారము
కాము. మమ్మేందుకు బంధించియున్నాఁడవు? పాశములు
వదలింపుము. నీయాజ్ఞాబద్ధులమై యుందుము. స్త్రీజనులకు
దయాలించుట నీవంటి సత్యమూర్తికి సహజసుస్వభావము
గదా" యని వేడుకొన్న వారలఁగాంచి మీరు క్రూరదేవతలు.
మీరిచ్చటనుండి వెడలి చేర కేరళ కొంకణ పాండ్యమండల
ములయందున్న యడవులలో సంచరించుచు నెవ్వరికి నేయుప
ద్రవములు సేయక యుండుఁడు. మీరేదియైనా బాధలు పెట్టినట్టు
మాకు దెలిసెనేని వెదకివెదకి మిమ్ముం జంపింతు పొం"డని
బంధములు వదల్చిన వారందఱు చెలరేఁగి యార్భటించుచు

వసుంధరునికి నమస్కరించుచు బొగడుచు దక్షిణాభిముఖులై
వెడలిపోయిరి. వీరసేనాదులు భైరవాశ్రమమును దహించి
వచ్చి విన్నవించిరి. ఆశ్రమశిష్యుల నందఱిని వారివారి దేశంబుల
కరుగ నాజ్ఞాపించి బాధితుఁడైన ఖేండాభైరవునితో శ్రీపాదు
నితో భువనమోహినితో రథారోహకుండై వీరసేనుఁడు
రథంబు నడుపుచుండ వసుంధరుఁడు పశ్చిమదిశానుగంతుఁడై
వెడలె. గుఱ్ఱము లతివేగముగా రథము నీడ్చికొనుచు బేతాళ
బంధితాశ్వత్థవృక్షము చెంతకుం బోయి నిలచె. బేతాళుఁ డా
ముందుదినమునుండి ప్రబలబంధనములనుండి వదలి యిటుని
టు తిరిగిచూచుటకు జేతులు పదము లాడించుటకు శక్తిగలిగి
కొంచె మానందముఁ జెందుచు దిక్కులు చూచుచుండె. వసుం
ధరుఁడు రథమునుండి దిగి బేతాళుం గాంచె. వసుంధరుని
గన్నంతనే బేతాళుని సంతోషమునకు మేరలేక "వచ్చితివా
మహానుభావా!" యనియె. "బేతాళా! చూడు మీమానవ
ద్రోహిని ఖేండాభైరవు" నని రథమునుండి క్రిందఁ బడునట్లీడ్చి
కట్లువిప్పి భైరవా! యిటరమ్ము. యుద్ధమొనర్పుము. నీకేమి
యాయుధము కావలెనో కోరికొను" మనిన ఖడ్గంబును గోరె.
యొసంగిన యిరువురు ఖడ్గధరులై యుద్ధమున కుపక్రమించిరి.
వసుంధరుని ధర్మదయాళుత్వమునకు భైరవుఁ డాశ్చర్యమొందె.
వీరసేనాదులకు భయము నాశ్చర్యము నిర్విణ్ణతయుఁ గలిగి
చూచుచుండిరి. వారిరువురు చిత్రగతులచే ఖడ్గములం ద్రిప్పుచు
ముందు వెనుకల పరుగులిడుచు హుంకరించుచు నొకచో లక్ష్య
మిడి యొకచో మొత్తుచు మండలగతిగను సంచరించుచు ఘట
ఘటశబ్దములచే ఖడ్గములం దగిలించుచు నిట్లు ఘోరయుద్ధము

సేయుచున్న వసుంధరుఁడు చెలరేఁగి సాహసబలాఢ్యుఁడై తన
ఖడ్గముచే భైరవునిఖడ్గము విఱుగఁగొట్టె మరల హుంకరించి
ఖడ్గముచే విసరె నదియు నాతనికంఠప్రదేశమునఁ దగిలి రక్తం
బు గారఁజొచ్చె. వసుంధరుఁడు తనఖడ్గమును బాఱవైచి ముష్టి
యుద్ధమున కుపక్రమించి గ్రుద్దుచు లేచుచు దుముకుచు దప్పిం
చుకొనుచు రొప్పుచు మెచ్చుకొనుచు దీర్ఘోచ్ఛ్వాసములు
విడుచుచు నిలచుచు దిరుగుచు నిర్విరామభయానకముగాఁ బోరా
డుచుండి భైరవుని ముష్టిఘట్టన లఘకమగుటచే వసుంధరుఁడు
నొచ్చియు యుక్తిలాఘవమున భైరవుని ఫాలము ముష్టిచేఁ దా
టించె. నాతాఁకున కోర్వలేక నాతఁడు స్మృతిపోయి తెప్పిరి
ల్లునంతలో నకుంభుపై మోఁది ధరణికిం బడవైచి ఖడ్గంబు
గైకొని "వేతాళా! యుద్ధచూడుము. నీప్రత్యర్థి నీయుపాసితము
నకు బలియిచ్చుచున్నా"నని గంభీరముగాఁ జెప్పుచు "భైరవా!
నీ విట్లనేగదా స్త్రీలను బురుషులను భైరవునకు బలియిచ్చు
చుండిన" దని నొక్కవ్రేటు వైచి కంఠంబు ఖండించె. నాతనిక
ఠరక్తమును దోసిలిచేఁబట్టి అశ్వత్థవృక్షముపైనున్న బేతాళుని
పై జల్లుచుండె నంత యాకసమున ననేకఘంటలు ఘణఘణ
ధ్వనులచే నిండినట్లుండె. నేమియో యని యాకాశమువంక
దృష్టినిడి చూడ దేదీప్యమానమై యొకయసమానవిమానము
వచ్చుచుండె. నావిమానమున కిరుప్రక్కల రెండురెక్కలు గల
వు. సువర్ణమయంబై క్రిందపీఠమును పైన గోపురమును గల్గి
చక్రవిహీనమైన తేరురీతిగా నొప్పారుచుండె సూర్యునివలెఁ
బ్రకాశించుచు నతివేగముగాఁ జనుదెంచి యశ్వత్థవృక్షము
చెంత నంతరాళమునందు నిలచె. భేండా భైరవునిశరీరమునుండి

యద్భుతమైన తేజము జ్యోతిరూపకంబుగా వెడలి విమానంబు
నం బ్రవేశించె. నా వెంటనే దివ్యరత్నమయమయిన కిరీట
మకరకుండలహారనూపురాది భూషణంబులు ధరియించి చతు
ర్భుజము లొప్పార అఖండతర తేజోమయమైన హిరణ్మయస్వ
రూపముఁ దాల్చి యొకయాకృతి విమానమునందుండి మేఘ
గంభీరరవముచే "వసుంధరా! నీవు పుణ్యపురుషుఁడవు. తేజో
మయదివ్యమూర్తివి. నిన్నుండి నాకు సద్గతులు గలిగె. బహు
జన్మము లెత్తి వివిధకష్టముల ననుభవించి నేఁడు నీచే వధింపఁ
బడుటచే యూర్ధ్వగమనుండనైతి. నీకీర్తిప్రతాపములం బొగడు
చు నేను స్వర్గలోకమునకుం బోయెద మహాత్మా" యని పొ
గడె. బేతాళ శ్రీపాద వీరసేనులు చిత్రప్రతిమలవలె జూచు
చుండిరి. వసుంధరుఁ డాశ్చర్యముచే "పుణ్యపురుషా! నీవెవ్వరు?
భేండాభైరవాకారమున నిట్టిక్రూరకార్యము లాచరించుచుం
డుట కేమి కారణము? నేఁడు నీవీ విమానంబున హిరణ్మయస్వ
రూపము ధరించుట కెన్నఁడు సత్కార్యము లొనర్చియుంటివి?
నీవృత్తాంత మెఱింగింపు" మనిన, "దేవా! నేను తొల్లి రవివం
శంబునం దయోధ్యాపట్టణంబున ఋతుపర్ణమహారాజునకు
మనుమండనై సుదాసుఁడను పేరుచే రాజ్యమేలుచుంటి. క్రూర
మృగోపద్రవములచేఁ బ్రజలు బాధనొంద నన్ను బ్రార్థింప వేఁ
టకై యడవికిం జని మృగములను వధించుచుఁ బ్రజోపద్రవకా
రకుండైన యొకరాక్షసుని జంపితి. వానితమ్ముని జంపక విడ
చితి. తనయన్నను జంపితి ననుచలముచే వాఁడు వంటలవాని
రూపముగా జనుదెంచి నాయింట వంటలు చేయుచుండె నది
నేనెఱుంగనైతి. నొకానొకదినమున మాకులగురుండైన వసిష్ఠ

సుహార్ధికి పాకమొనర్ప నాతని కాజ్ఞనిడితి. ఆదానవుఁడు పూ
ర్వవైరమున మనుష్యమాంసముచే శాకపాకము లొనర్చి మ
హర్షికి వడ్డించె నది యెఱింగి నాయందు కోపించి "మనుష్య
మాంసంబు బెట్టించితి వందుచే రాక్షసుఁడ వగు" మని యు
మ్మఁగ శపించె. నానిజస్థితిని దెలిసికొనక యాతురపడి నన్ను
శపించి యున్నవాఁడుగదా యని నేను ప్రతిశాపంబిచ్చుటకు
వార్చి జలముల కరపుటంబునందు దాల్చునంతలో నాముని
నానిరపరాధత దెలుసుకొని "పండ్రెండుసంవత్సరములుమా
త్రము రాక్షసుండవై యుండు" మని శాపమును మరల సవ
రించె. నదియును సహ్యాంశమే యని నేను శపించుటకు గనుకిం
పఁగా నాభార్య చనుదెంచి గురువును శపించుట ధర్మము
కాదని వారించుటచేతను నాకు మిత్రసహుండను మఱియొ
క్కపేరుండుటచేతను గోపము చాలించి శాపమొసంగక తజ్జ
లములం జల్లుటకెందు జూచినను జీవకోటిమయంబై యుండుట
చే నాపాదములపైననే జల్లికొంటి. నాజలము పడుటచే నాపాద
ములు నల్లగా కముకొని పోయె. నప్పటినుండియు నాకు కల్మా
షపాదుండను మఱియొక పేరు గలిగె. గురుశాపవశమున రా
క్షసాకారమును రాక్షసభావంబును జనియించె. నాఁటనుండి
యరణ్యములలో సంచరించుచుంటి. కొంతకాల మరుగ నొకా
నొకదినమున నేనున్న చోటునకు సమీపమునందున్న యరణ్య
మార్గముగా నొకపుణ్యాత్ముఁడైన బ్రాహ్మణుండును యతస్మ
హాసియుని భార్యయును మధ్యాహ్నసమయమై యున్నందున
ఆఁకలిచేఁ దపించుచు జనుదెంచుచుండిరి. నేనును యాఁకలిచేఁ
బీడింపఁబడుచుంటిని. యావిప్రమిథునమును జూచినంతనే తటా

లునఁ జని యాబ్రాహ్మణుని బట్టుకొని తినుట కుపక్రమించితి నాతని భార్య మొత్తుకొనుచు నీవిధముగా నన్ను బ్రార్థించె.

శా. తండ్రీ మీరు దినేశవంశజులకున్ దైవంబగున్ బ్రాహ్మణుం
డండ్రా మాటలు లేవె భూమిసుర గోహత్యాభిలాషంబు మీ
కొండ్రే మీయటువంటిసాధువులు రక్షోభావమిట్లేల మీ
తండ్రిం దాతల బూర్వులన్ దలపవే ధర్మంబునన్ బోగదే.

శా. అన్నా చెల్లెలి నయ్యెదన్ గొడుకు నీకన్నంబు వెట్టింతు నా
ప్రాణనాథున్ ద్విజు నంగీకస్త్రు నకటా హింసింపనేలయ్య నీ
వెన్నం డింతులతోడఁబుట్టవె నిజం బిట్టైన ముట్టన్ముట్టు నా
పన్నన్ నన్ను గరుణించి మతి పుత్రాప్తినీశు భక్షింపవే.

(భాగ. నవమస్కంధము)

అని కరుణబుట్టునట్లు బహువిధముగా నన్ను బ్రార్థించి నను రాక్షసభావమున నున్నవాఁడ నగుటచేఁ గరుణ లేక నా బ్రాహ్మణునిం బట్టి పులి పశువును దినురీతి భక్షించితి" నని (నారాయణ నారాయణ) యని వసుంధరాదులందఱు చెవులు మూసికొనిరి. మరల వినుఁడని నా దేవపురుషుఁ డిట్లనియె. "నా సాధ్వి భర్తమరణమునకు దుఃఖించి నన్నుగని "దురాత్మా! కామాతురనైన నా పెనిమిటిని భక్షించితివిగాన నీ వాఁడువారిం జేరి కూడిన వేళయందు మరణముఁ బొందుదువు. మఱియు నీవిప్రుని సంహరించినదోషమున నీకు ప్రబలతరమైన నరకంబు ప్రాప్తించు. యావల క్రిమి కీటక పశు పక్షి మృగాదుల జన్మంబులెత్తి యిదేవిధముగా మరణించి మరల నొకానొక రాక్షసుండవై శంబరాసురుని వంశమున జన్మించి భైరవోపాస్తి చేయుచుఁ బ్రజోపద్రవకారణుండవై యుండి యొక పుణ్యపురు

షునిచే సంహరింపఁబడి యాతనిసమక్షమున నీవు ప్రాణ
ములు విడచెద వందుచే నీసమస్తకిల్బిషములు దొలంగి రాజ
వృత్తిచే నున్నప్పు డొనర్చిన దానధర్మపరోపకారపుణ్యప్రభా
వముచే నీవు పుణ్యలోకము లనుభవించెద" వని శపించి తన
పతిశల్యములతో తా నగ్నిప్రవేశ మొనరించె. నే నాదేహము
విడచి యమపురమున నంతింతని చెప్పరాని నరక మనుభవిం
చి యనేకయోనులయందుఁబుట్టి బహుబాధలనొంది యీకీతి
జన్మించి నీదేహస్పర్శచేతను, నీసమక్షమున నే నీచేత నే సహం
పఁబడుటచేతను సమస్తపాపములనుండి తొలంగి పుణ్యపురు
షుండనై కడతేఱితి. మహానుభావా! నిన్ను పొగడుచు దివం
బున కరిగెద. మరల నరనారాయణమహర్షుల ప్రేరేపణచే
నొక సిద్ధపురుషుఁడు నీచెంత కరుదెంచి కొన్నివిషయములు
నీకెఱుంగించు నపుడన్నియును విమర్శయగును. నేనిదేపోయి
వచ్చెద. నిపుడు నీచే ఖండింపఁబడిన నాభేండాభైరవశరీరము
నందున్న హృదయమాంసము నీఖడ్గముచే బయలుపఱచి స్వ
స్తిహామంత్రముచే బేతాళునిముఖమును నడుమును పాదములు
ను దాఁకించినంతట యీబాధనములు వీడును. మరల వియన్న
దియం దీతని గూర్చుండఁబెట్టి మూఁడుమార్లు రుద్రాభిషేకం
బొనరించితి వేని సర్వవిధములైన బాధములును వదలి తేజస్వి
యగును నేనిదే పోయివచ్చెద" నని యప్సరోగణసేవితుండగు
చు నాపుణ్యపురుషుఁడు దివంబున కరిగె. వసుంధరుండు తనఖడ్గ
ముచే భేండాభైరవుని శరీరముం జించి వపాప్లీహాములు తనఖ
డ్గాగ్రమువ నద్ది బేతాళునిశిరమును నడుమును పాదములును
దాఁకించినంతనే కట్లు వీడి మహాసంతోషముచే మానినుండి

దబ్బున దుమికి వసుంధరునిచుట్టుదిరిగి ప్రదక్షిణనమస్కారం
బాచరించి పలువిధముల స్తోత్రములొనర్చె. వసుంధరుఁడు
"శ్రీపాదా! ఈదేవనదియందు బేతాళుని గూర్చుండఁబెట్టి
మూఁడుమార్లు రుద్రంబుజెప్పుచు నభిషేకం బాచరింపు" మ
నిన శ్రీపాదుఁడు నదిలోపలం దిగి శుచిర్భూతుఁడై బేతాళుని
గూర్చుండఁ బ్రార్థించి త్రివారరుద్రాభిషేకం బాచరించినమా
త్రముననే పూర్వపురీతి మహాజవసత్త్వమాయాప్రభావశక్తి
సమన్వితుండై "జయ వసుంధరావనీశా! తపఃప్రభావధురంధ
రా! భేండభైరవాంతకా! చార్వాకరాక్షసకులనిర్మూలనా!
జయీవిజయీభవ! దిగ్విజయీభవ!" యనుచు మరలమరల
ప్రదక్షిణనమస్కారము లాచరించుచు చేతులు జోడించుకొని
నిలువఁబడియుండె. వసుంధరుఁ డాతనికరములు బట్టుకొని
"భూతాధీశ్వరా! నీవింతగా నన్ను ప్రశంసింపవలయునా? నీవ
లనగదా నేనొక్కమానవుండని గణుతింపఁబడితి. నేను మాన
వమాత్రుఁడను. నీవు దేవగణంబులలోనివాఁడవు. వందనీయుఁ
డవు. ప్రశంసార్హుఁడవు" అని చెప్పుచున్నంతనే హాహాహూ
హూరావములు నలుదిశలనుండి వినవచ్చె. భూత కూశ్మాండ
వైనాయక పిశాచ మారీచ బ్రహ్మరాక్షసగణంబులు నలుది
క్కులనుండి జనుదెంచి వసుంధర బేతాళులం గాంచి చుట్టుదిరిగి
నమస్కరించి నిలువంబడి "మహాత్ములారా! మీకు భద్రమ
గుఁగాక! మీవలన మే మానీచునిదాస్యముక్తులై మరల మీ
చెంత కరుదెంచితిమి. మమ్ము జేకొనుఁ"డని విన్నవించిన బేతా
ళుఁడు వసుంధరుం గాంచి "మహాత్మా! వీరందఱు నీభృత్యులు.
వీరిచే నేమికార్య మొనర్పింపవలెనో సెలవొసంగుఁ" డనిన

"బేతాళా! వీరందఱు దమతమస్థానముల నుండవచ్చు. ఆవశ్యకమైనపుడు మనస్సునందు దలంచినమాత్రముననే మనచెంత నుండున ట్లాజ్ఞాపింపుము. వారికి సెలవొసంగియున్నవాఁడ" నని చెప్పుచు "భూతగణములారా! మీకు సెలవొసంగియున్నవాఁడ. మీయథాస్థానములకు బొం"డనిన వారు సహాజకహాకహాధ్వనులొనర్చుచు వసుంధరుం గీర్తించుచు దమయునికిపట్టులకుం బోయిరి. వాను దేవదత్తగుణ్యులం గాంచి "అశ్వరాజములారా! మీసహాయమువలన నే నసాధ్యకార్యము నెఱవేర్చి జగంబున గీర్తివహించితి. మరల నమ్మునీంద్రునిచెంతకుఁ జనుఁడు. నేనెప్పుడమ్మునీంద్రుని ధ్యానింతునో అప్పుడుమీరునాచెంతనుండుఁడు. పోయిరం"డని తీడి తట్టి ముద్దుగొని చిటుకవేసిన మాత్రముననే నాహయరత్నములు మనోవేగవాయువేగములుగాఁ బర్వెత్తుచు నెందోచనియె. వీరసేనుం జూచి "నీవు మహేంద్రవరమునకుం బోయి నరేంద్రచంద్రమహారాజుగారి చెంత మరల సైన్యాధికారము స్వీకరించి సుఖమున నుండుము. నేను రమ్మనినపుడంతయు వచ్చి నేనొనర్చుకార్యములయందు సహాయమొనరించుచుండుము. బహుమంచిసమయమునందు నాకు సహాయమొనర్చి సత్యమును సాధించితివి. నీమేలు మఱువనుసుమీ!" యని యాతనిచేతులుబట్టి యడుగుకొని షమ్మతిఁబఱచె. నతండును వసుంధరుని గీర్తించుచు నటనుండి యాంధ్రదేశమార్గముగా రథంబునందు గూర్చొని వెడలిపోయె.

"బేతాళా! కురుక్షేత్రమునందుఁగల దేవాలయముచెంత నిరువురు బ్రాహ్మణు లీభువనమోహినీ వియోగచింతాభరముచే నిడుమలు బడుచుందురు. నీవిక్కాంత నెత్తికొని యాబ్రాహ్మ

ణులవద్దనుండి రక్షించుచుందుము. నేనును శ్రీపాదుండును
నాప్రియమిత్రులగు శబరాధ్యకులం గాంచి దేవాలయముచెం
త కరుదెంతుము. ఆవల యీకాంతను వారితలిదండ్రులయొద్దఁ
జేర్చెదము పొ”మ్మనిన మహాప్రసాదమని వసుంధరునకు నమ
స్కరించి భువనమోహినీదేవి నెత్తికొని రెక్కలుగలపర్వత
మ్మాకాశమున కెగురుచందమునను, యమృతకలశముందెచ్చు
గరుత్మంతునిపిధమునను బేతాళుఁడు వెడలిపోయె. శ్రీపాదవ
సుంధరులు శబరాధ్యకావలికనాపేక్షచే నెందోచనిరి.

నవమ ప్రకరణము. ౯.

ధర్మక్షేత్రమైన కురుక్షేత్రమం దొకవిభీతకవృక్షము
తాండ్రచెట్లచే నావరించుకొని ఘోరఘూకముల కావాసమై
చూచుటకు భయంకరమై యొప్పుచుండె. నాచెట్టుక్రింద నొక
పురుషవిగ్రహము దనపరితాపము వెలికిఁబుచ్చునట్లు నతిదీర్ఘో
చ్ఛ్వాసములు సల్పుచు కాలుగాలినపిల్లివలె నొకచోనుండక
అటునిటు దిరుగాడుచు తనయుపుషులు భూషణములు దీసి
పాఱవైచుచు మరల ధరియించుకొనుచు “అబ్బా! యింకేమి
గతియో” యనుచుండె. వతఁడనిమిదడుగులు పొడుగుగల్గి బం
డికందెనవంటి ఛాయగలశరీరముతో నుండె. చంద్రనిప్పులవలె
నాతనికన్నులార్ద్రానక్షత్రయుక్తుఁడైన యంగారకగ్రహమువలె
దేజరిల్లుచుండె. నల్లనిముఖమునందు పండ్లు చంద్రకాంతపుమ
ణులవలెఁ బ్రకాశించుచుండె. ధగద్ధగాయమానంబై దివ్యమణిని
ర్మితములగు తారహారము లురంబున దాండవిల్లుచుండె. పుష్య
రాగవిరచితంబులగు కర్ణకుండలములు భాసిల్లుచుండె. స్వర్ణ

మయంబైన చిరుఘంట లేఁబడి యూతనినడుమునఁ బ్రకాశించు
చు ఘణఘణధ్వను లీనుచుండె. ముప్పదియబ్దములు వయసు
గలవానివలె నగపడుచుండె. నతఁడు తనయూరాట మిట్లు తల
పోయఁదొడఁగె. "హాతండ్రీ! నన్నేందుకు పుట్టించితివి? పుట్టిం
చితివిపో నాకీ యధికార మెందుల కొసంగితివి? ఒసంగితివి
పో నిరంకుశము లేక నేనన్న బహుజనములకు కంటగింపై యే
వగించుకొని నన్నడుగంటఁజేయఁ బ్రయత్నము లొనర్చుచుం
దురే? నాసహస్రశోతల కెక్కువకాల మొసంగియున్నను
వారు నిరభ్యంతరముగా దమయధికారము నెఱవేర్చుకొని యి
ష్టాగోష్ఠిచే నుందురు. నాకొసంగియున్న కాల మతిస్వల్పము.
దానికెన్నియో అడ్డువులు తప్పులు దిద్దుబాటులు బ్రహ్మకములు.
ఆహా! నాయధికారకాల మరుదెంచినప్పుడంతయు నీపాపిబ్రా
హ్మణులు నన్ను భ్రష్టుపట్టించుటకై యధికప్రయత్నము లాచ
రించుచుందురు. రాకరాక యిప్పుడు నాకాలము వచ్చెగదా
యని మహోల్లాసముచే తులదూగుచుండ పరీక్షిత్తుఁడను చం
ద్రవంశపురాజు చనుదెంచి నాపేరన్న సహింపక నాకెందును
యునికి గల్పింపక గొన్ని నీచస్థానము లొసంగె. నట్టిమహాత్ము
లెంతకాలముందురు? ఇట్టివారి నెందఱినో జూచియున్నాను
నశించిపోయిరి. అప్పటినుండియు నాకెదురులేక ప్రతాపమం
తయుఁ జూపితి. కసియంతయుదీర్చుకొంటి. ఇప్పుడుమరలనుత్పా
తము లనేకములు పుట్టుచున్నవి. అదిగో మందమారుతములు
వీచుచున్నవి. సముద్రుఁడు చెలరేగి మంగళతరతరంగములచే
దనయందుగలరత్నముల నొక్కటొక్కటే గడ్డకువైచుచున్నాఁ
డు. దివ్యపరిమళమిళితసుగంధబంధురం బెల్లయెడల గుబాళిం

చుచున్నది. దిక్కులన్నియు యావిరిఁబాసి స్వచ్ఛతరమై ప్రకాశించుచున్నవి. ఇట్టియపశకునము లింక ననేకములు బుట్టుచున్నవి. నేనెవరితోఁ జెప్పికొందు"నని తపించుచుండ నొకచామనిచ్ఛాయఁగల దేహముగలవాఁడు, నెఱ్ఱవారిన నేత్రములు గలవాఁడు, తామ్రములై జడలుగట్టియున్న శిరోజములు గలవాఁడు, కనుబొమలు ముడివైచుకొన్నవాఁడు, భయంకరమైన త్రిశూలమును ధరియించుకొన్నవాఁడు, మోకాలివఱకు నెఱ్ఱనివస్త్రమును జుట్టుకొన్నవాఁ డొకపురుషవిగ్రహము చనుదెంచుచుండె. నతనిఁ బరికించి "ద్వాపరా! నేఁడేల నింతయాలస్యమొనర్చితివి? వారిరువు రిటకు రాలేదుగదా" యనియె.

ద్వా:—కలీ! నాకిప్పు డేమిపనియును లేదు. వచ్చునపు డేదియో నాపట్టాభిషేకమునాఁటి ముచ్చటలు దలఁచుకొంటూ మైమఱచియుండుటచే నాలస్యమైనది కాని నీవేలమిగులసంతాపమొందుచున్నట్టు గనఁబడుచున్నావు?

కలి:—ద్వాపరా! మీరు రాజ్యమేలు కాలమున నేవిపత్తులును లేక నిరంకుశముగాఁ బరిపాలన మొనర్చుచుందురు. నేను బరిపాలించు కాలమునం దెన్నియాటంకములో నెన్నివిపత్తులో తటస్థించుచుందును. నేనెందు కీపట్టాధికారినైయుండవలయు నూరకె మునులవలె నడవులందో గుహలయందో తపం బాచరించుకొనుచుండుట మేలని దోఁచుచున్నది.

ద్వా:—ఇపుడేమివిపత్తులు తటస్థించి నీపరిపాలన కాటంకములు జరుగుచున్నవి.

కలి:—నే నేమని చెప్పుదును? నాపట్టాభిషేకమైనతొలుదొలుతనే ప్రథమచుంబనమున దంతభగ్నమన్నట్లు పరీక్షిత్తుఁడను రాజుచేఁ జిక్కువడి మూర్ధాభిషిక్తుఁడనైయుండి యుండ నునికియుఁ బండఁబడకయు లేక నఘోరించి యిపుడిపు డేదియో పుటపుటమని యొకవిధమున నారాజ్యమే నేలుకొనుచుంటిని. మరల నంతకన్న నెక్కువయైనవిపత్తు మూఁడను న్నది. అందునకు నిదర్శనముగా నపశకునములు వేనవేలు వొడముచున్నవి.

ద్వా:—కలిరాజా! అప్పుడు పరీక్షిన్మహారాజుండె నతఁడు నీచేతలు కొనసాగించియుండఁ డనుకొందమిప్పుడట్టివాఁ డెవఁడు గలఁడు?

కలి:—చెప్పుటకే భయమగుచున్నది. వసుంధరుఁడను నొక బాలుఁడు నాముఖ్యమిత్రుఁడై నారాజ్యపరిపాలనయం దత్యంతసహాయకారియైయున్న భేండాభైరవుని సంహరించె. కాపాలిక చార్వాకులగర్వ మణంచె. నిఁక క్షపణక పాషండాది నాపరిగణముల నన్నిటిని మట్టుబెట్టి నన్నడుగంటఁ జేయఁ బ్రయత్నించుచున్నాఁడే నేనేరితోఁ జెప్పుకొందును?

ద్వా:—యేమీ! భేండాభైరవుఁడు సంహరింపఁబడెనా? అంతటియసాధ్యబలుని గడతేర్చిన పరాక్రమవంతుఁ డింకెంతటి ప్రభావవంతుఁడై యుండునో నీవు చూచియున్నావా?

కలి:—చూడవలయునని నాఁడే ప్రయత్నించితిగాని భయమగుచున్నది.

ద్వాప:—కలీ! అట్లయిన కాలమొక్కరీతి గడుపవలయు నను

మాంసాస్త్రులు వినవే? ఆట్టిమహాపురుషునిపై ద్వేషించి నిప్ర
తిభ నేల పోఁగొట్టుకొనెదవు? అతుఁడు పడిన నేమిలాభ
ము? మొల్లి నలచక్రవర్తి నగచాట్లనుంచి యాతనిచే నత
నిభార్యచే శపింపఁబడియుంటివి. వేనుఁడను రాజు కాలమున
నాతని ముఖ్యమిత్రుఁడుగాఁ గైకొని యతనిచే భూమ్యా
కాశములు నిండునట్లుగా "యష్టవ్య మదాతవ్య మహో
తవ్యాం ప్రా"యనుచు డంగఁగొట్టించి ప్రపంచ మధర్మమ
యము నావించి మహర్షులచేఁ బరాభవముఁ జెందితివి.
ఇపుడిపుడే పరీక్షిత్తుచే శాసింపఁబడితివి. ఇంకెందాకు
నిరాటంకము లేనప్పుడు నిప్రతాపముఁ జూపుచుందువు.
అట్లుకలిగినా యోగాంతమొక్కరీతి కాలమును గడపుచుం
దుము.

కలి:—కాని యీవసుంధరుఁడేమి బ్రహ్మకల్పముపర్యంతము
బ్రతికియుండునా? అందున నిప్పటివారు పూర్వీకులవలె
లక్షలకొలంది వేలకొలంది సంవత్సరము జీవింతురా? ఇతఁ
డును నూఱుబదియో అఱువదియో వర్షములు జీవించును.
దేహముక్తుఁడగును నాతనకుకు తాళియుండి మరల నాప్ర
తాపముఁ జూపించెద చూడుము.

ద్వా:—మిత్రమా! వసుంధరనిర్యాణానంతర మేవిధముగా
నీవు రాజ్యమేలెదవో చెప్పుము?

కలి:—అదియంతయు నిపుడెందుకనుకొనవలయు? ఏమోకాని
నీవడుగుచున్నాఁడవు నామనమునఁగలది చెప్పెద. ప్రపం
చమునకు మకుటప్రాయమైన యీహిందూదేశమును మొట్ట

మొదట నగచాట్లయందు ముంచెద. నావల నితరదేశము
లు సర్వసాధారణము. వారలెపుడును నాకింకరులే నా
యాజ్ఞాపరిపాలితులే.

ద్వా:—ఛీ. కలీ! మనమాతృభూమిపైననే శౌలుత నీగాడి
జూపించెదవా అదియేల?

కలి:—ద్వాపరా! యింటగెలిచిగదా రచ్చగెలువవలయు?
హిందూదేశమునం దేదేశమునందును లేని వర్ణాశ్రమధర్మము
లు వేదచోదితమై యున్నవి. ఆకులకర్మనేతలు బ్రాహ్మ
ణులు. ఆపాపిబ్రాహ్మణులె నారాజ్యమును పూర్తిగా నిరం
కుశముగా సాగనియ్యరు. నాయిల నెన్నిచిక్కులు పెట్టినను
దిన నన్నమును గట్ట బట్టయును లేక మలమలమాడ్చినను
వారినియమమును వారు వర్జింపరు. నామార్గమునకు రా
రు. ఏవిధమున నైనను యీనురాత్ములను నాకింకరులుగా
నొనర్చికొంటినా యీపల మిగతవర్ణములనాకి నొక్కక్షణ
మాత్రమునసే నామార్గము బట్టించెద.

ద్వా:—అట్లయిన నీకిసాధ్యులగు బ్రాహ్మణుల నేవిధముగా
దాసులుగా నొనర్చుకొనియెదవు?

కలి:—అదియే దోంచకుండెను యోచించితి నొకయూహ తోడ
మినది. వర్ణాశ్రమాచారములులేక నొక ఉమతి మనాది
కాలమునుండి వర్తించుచున్న యితరదేశవాసుల నీదేశం
బునం బ్రవేశపెట్టుట కేదియో యొకవిధముగాం బురికొల్పె
ద. తొల్లి నలునిపై వెడలునపుడు పుష్కరునికి దేవలుండ
నువానిరూపకముగా నెట్లు బలమొసంగితినో యట్లు నా

కులగల సర్వశక్తులను వారిస్వాధీనమొనర్చెద. నపుడు వా
రరుదెంచి యీదేశవర్ణాశ్రమములపైన దాడిజూపఁజేసి
నిర్బంధపూర్వకముగా చాతుర్వర్ణములవారిని నొకేమత
మున గలియునట్లు కట్టుదిట్టంబులొనర్చి యవిధేయులయిన
వారలకు శిరచ్ఛేదనం బొనర్పించెద. ఏయేవర్ణములవారి
కేవిధముగా జనవృత్తులున్నవో యవి నిర్బంధమునఁ
దప్పించెద. అందువలన భయపడి కొంతవట్టుకు సాధ్యమ
గును. ఆవల నామతమునకు దేశీయులను వారల మఱియొక్క జా
తీయులను స్వదేశములోఁ జేర్చి తొలుత బ్రాహ్మణజీవనోపా
యములను దప్పించి వారినియమములు జరుపుకొనుట
కవకాశములేకట్లొనర్చి యుదరపోషణకేమివారుగ్ర మనశ్చింత
యందే యాపాపి బ్రాహ్మణులను ముంచెద. వివిధములయిన
సమాజములు స్థాపించి యొకరిసమ్మతి నొకరనుసరింప
కుండ నొనర్చి వారివారి బ్రాహ్మణులనే యగ్రపీఠమున
స్థాపనఁజేసి యచ్చటినుండి ద్రొబ్బి స్నానసంధ్యావందనములను మా
ఱిపించెద. పితృకార్యముల నడుగంటించెద. దైవార్చనలు
పూర్వపువారికే యొప్పించునట్లొనరించెద. ఇతరదేశా
చారములందును, యితరభాషావిశేషములందును నొక్క
వరుస గల్పించి స్వమత స్వభావ దైవభావలన్ను నొకరిం
చులాగు నొనర్చెద. కూటసాక్ష్యములకుఁ బ్రేరేపించెద.
సత్కర్మాహితాగ్నికర్మనిష్ఠాగరిష్ఠులను భ్రష్టుబట్టించి యధికార
ములఁ గూర్చుండఁబెట్టితిరేని బ్రాహ్మణులును దదాచారము
లును నామావశిష్టములగును. ఆవల తక్కినవర్ణములవారిని
బ్రాహ్మణపీఠమునఁ గూర్చుండఁబెట్టి బ్రాహ్మణద్వేషముఁ

గల్పించి సర్వవర్ణములు సమానముగుటకు గ్రోత్రక్రోత్రిగా
సమాజములు సంఘములు గల్పించి దర్శనస్పర్శనయోగ్య
లుగాని చండాలపుల్కసాదులకు గోత్రపేరులుపెట్టి పూ
ర్వపుపేరు లనుడిగించి నవీనమత మొకటి యనుసరింపఁజేసి
తక్కినవర్ణములవారితోఁ గలసిమెలసి భోజనపానాదుల జరి
పించి విపరీతజ్ఞానము బుట్టించి వారిలో మతభేదములు
గల్పించి దేవుఁడే లేఁడు ప్రపంచము తనంతట దాను బుట్టెఁ
బోవుచున్నదను నిలువ యబ్రహ్మజ్ఞానమును దృఢపఱచి
కొందఱను, క్షుద్రదైవతముల నర్చించుచు మాంసబలి నొ
సంగి జీవహింస నొనర్చువారిగాఁ గొందఱను, విష్ణుఁడే
దైవమనువారుగాఁ గొందఱను, శివుఁడే దైవమనువారుగాఁ
గొందఱను, కోటచాముండేశ్వరియే దైవమనువారుగాఁ గొంద
ఱను బ్రేరేపించి, వారికిని వీరికిని కలహములు పెట్టి యొకరిపై
నొకరికి యీర్ష్యాసూయాద్వేషములను గల్పించి గోవ
ధజీవహింసయే దైవప్రీతి యను భేదబుద్ధి గల్పించి యజ్ఞ
యాగాదులను నడిపించి యనావృష్టిరోగములచే బాధ
లఁజేసి సంహరమొనర్చి యింక నెంతకాలమునో యంత
కొనర్చి నారాజ్యము పూజ్యముగాఁ బరిపాలించెద. ద్వా
పరా! నీవడ్డగోడమీఁదిపిల్లివలె నుండుమాఁ జెప్పుసుమా!
నీకన్నియు సమానము లే. నామాటలు కొన్ని రుచించును
గొన్ని రుచింపకుండును. అందుచే నాచేయఁబోవు కార్యము
ల నితరులకు ననకుము. ఇదియే నాయోచన.

ద్వా:—కలిరాజా! యేమియో చెప్పితివిగాని ప్రధానాం
శమును మఱచియున్నావే, అందుల కేమియొనర్తువు?

కలి:—ఏమియుంతేమో నాకు స్ఫురింపకున్నది. నీవెఱింగింపుము.

ద్వాప:—ఈభరతఖండముననున్న సతీమతల్లులు నీవుగాదు నీయట్టివారు వేనవేలుమంది తమప్రతాపప్రభావములు చూపించి మోసగించినను దమసాధుత్వమును వదలువారు కారు. వారిసత్యవ్రతములు గొనసాగుచునుండెనేని పురుషులన్నత్తులెట్లు పరిగణించినను క్షణమాత్రమున సనాతన మార్గములకు దీసి నిన్నడుగంటఁజేసెదరే.

కలి:—ఆహా! ద్వాపరమా! యిందుకుగదా స్నేహితు లుండవలయుననుట. మంచిసమాచారము జ్ఞాపకముగునట్లు చేసితివి కాని యీభారతయువతులను శీలాచారపాతివ్రత్య సత్యవ్రతాదులనుండి తొలఁగించుటకు సాధ్యముకాదు. భారతాంగనలన్న దేవేంద్రాదులుసహాభయ మొందివరము లిచ్చుచుందురు. ఇఁక నేనెంతటివాఁడ? నాకెయ్యదిదోఁప కున్నది. వారల నేగతి నామార్గము ద్రొక్కింపవలయునో నీకు దోఁచియున్న నాకెఱింగింపుము.

ద్వా:—ఈవిద్యయందు నీకున్న మేధాశక్తి నాకులేదు. మిత్రమా! కోపగించుకొనక నీవే యాలోచింపుము. అంశములు మఱువకుండునట్లు జ్ఞాపక మొనర్చుచుండెద.

కలి:—ద్వాపరమా! యిపుడు నాకొకటి దోఁచుచున్నది. అదియు పెద్దవారు చేసిచూపించి నేర్పించినవిద్యయే. అందుచే భారతయువతుల నందఱిని నామార్గములో జేర్చునంతటిశక్తి చాలదు. వారు చేరరు. అంతసులభసాధ్యులు కారు

గాని కొందఱనుమాత్రము నావలలో వేసికొనియెదనని నమ్ముచున్నాను.

ద్వా:—నీయోచన యేమియో నాకు నెఱింగింపుము. ఆయోచన పెద్దవారెవరు చేసియుండిరో యదియుఁ జెప్పుము.

కలి:—తొల్లి చంద్రవంశోద్భవుండైన దివోదాసుండనురాజు కాశీదేశం బతిధర్మంబుగాఁ బరిపాలించుచుండె. నతనిధర్మప్రవర్తనచేఁ బ్రజలు దేవతల నర్చింప నగత్యమే లేకుండె. కాశీక్షేత్రమునందనవరత మావాసము గల్పించుకొనియున్న విశ్వేశ్వరాదిసమస్తదేవతలు తమ్మర్చించువారు నర్చించువారును లేక దేవతలు స్వర్గలోకమునకు విశ్వేశ్వరుఁడు మందేహారుణద్వీపమునందున్న దధిమండపర్వతంబునకుం జనియె. మఱి వారందఱు నొకచో సభచేరి యీదివోదాసునెట్లయిన రాజ్యమును వదలింపఁజేయవలయునని యెన్నియో ప్రయత్నము లాచరించిరి. కొనసాగదయ్యె. నావల శ్రీమహావిష్ణువును మహాలక్ష్మియు పాషండవేషములతోఁ జనుదెంచి పురుషులకు విష్ణుండును స్త్రీలకు లక్ష్మీదేవియు నధర్మోక్తులు బోధించిరి. అయినను స్త్రీలతిపతివ్రతలై యుండుటచే లక్ష్మీదేవి సిద్ధురాలనియు, జోగురాలనియు ననేకపేర్లఁ బ్రతిస్త్రీచెంతను నిలిచి బోధించి పాతివ్రత్యధర్మములను వర్జింపఁజేసి యధర్మపరాయణలఁగా నొనర్చె. గణపతి దైవజ్ఞుఁడై యారాజుచెంతఁ జేరి యీయుత్పాతములు బోధించి యుద్వాసనము గావించె. దివోదాసోద్వాసనమైన యనంతరము ప్రజ లధర్మమయులై తమకోర్కెలు నెఱవే

ఆయున్న దేవతల నాశింపవలసివచ్చె. నపుడు విశ్వేశ్వరాదు
లు కాశీపురిఁ జేరి తమయచ్చనాదుల యథాస్థితిఁ గావించు
కొనిరి. నేనును మహాజ్యోత్స్నాదేవిని బహువిధావతారములు
ధరించునట్లాజ్ఞాపించెద. నట్లు ధరించి ప్రతిబారితాంగన చెం
తించి వార్థక్యచేత నాస్తికమతబోధ సేయించెద. పతిభక్తి
దప్పించెద. అన్యపురుషులస్నేహము గొనసాగఁ జేసెద. ఉత్తర
దేశాంగనాధర్మములలోఁ బ్రవేశపెట్టి తమ దేశధర్మములను
వర్జింపఁ జేసెద. ఇతర దేశ భాషలచేఁ బరపురుషులసభలలో
నుపన్యాసము లొనరించులాగు నొనర్చెద. లజ్జావతులను
మాటు నిర్లజ్జావతులఁ జేసెద. తనకిష్టమైన యే సుందరుఁడుగను
పడునో యతనిఁ గరగ్రహణము నొనర్చుటయే పాతివ్రత్యల
క్షణంబని బోధించి వారికి లోకాచారములు పాడొనరించి కిం
చుకోత్సవములనియు, తిష్యాంగనారాధనోత్సవములనియు,
గురుకేతఃపానోత్సవములనియు మనసోత్సవములు గల్పించి
వామాచారములందు ప్రవేశపెట్టించి మద్యమాంసాహారముల
నొనర్చులఁగునఁ జేసి భ్రష్టులఁ బట్టించి నామతములో నారాజ్య
ములోఁ జేర్చుకొని యానందోన్మత్తుఁడనై తలనాడించుచుం
డెద. నే నెన్నియుపాయము లొనర్చినను యీ హిందూ దేశ
మున బ్రాహ్మణులను సర్వవర్ణముల యువతీజనంబులను నా
మార్గములోఁ జేర్చుకొనుట సాధ్యము. నా వలన గాదు ఫలా
పేక్షఁ డే తెంచినను జరిగినపని యందులోఁ గొందలఁపి నేనన్ను
ట్లొనర్చ యేదో యొకరీతిని భరతఖండము నా స్వాధీనంబు
నందున్న దనిపించుకొనెద. మిగత దేశములవారి నొక్కటుగా

మాత్రముతో నామార్గమునకు జేర్చికొనియెద. నాకప
కారము లేకుండగాను. ఇది విక్రమార్కశకాంతముగదా
యిక శాలివాహనశక మేతెంచునది యేగదా నాప్రాణ
పతకము. ఆశక మేగదా నాకు కన్నతల్లివలె నుండునుగాని
యిపుడేదో యొకరీతి కాలము బ్రాబ్బెద.

అని పాషండాలాపములచే గలిద్వాపరములు మార్గా
ము మెండ నాచెల్లనుండుననుండి యొకతేజం బఖండాకారమై వారికి
మెఱుపువలె గోచరంబయ్యె. నదియే మహాయుగమానుచుండ ధగ
ధగాయమానంబైన ఖడ్గమును ధరించి యొకమగవాకారము
గానయ్యె. ఆయాకృతి మనవసుంధరాబింబంబైయుండె. నతం
డత్రిపసంగము లాలినుండి వినుచుండుటచే క్రోధమున గలుక
రించి "దురాత్ములారా! యధర్మమార్గావలంబులగు మిమ్ము
ఖండించివైచెద" నని యొక్కపెట్టున వారిచెంతకు లంఘించి
నమాత్రముననే కలిద్వాపరములు రిక్కపోయిచక యత్ఫలినిలువం
బడి చేతులు జోడించుకొని "నిన్నుగన్న ప్రచండమార్తాండుని
వలె నగపడుచున్నావు. తేండాభైరవాది క్రూరుల నంతంబొం
దించిన వసుంధరయూరికిం బోలియున్నవాఁడవు. నీవు రక్షిం
పుము. మాధర్మమెట్లో యట్లు మే మాచరింపవలయునుగ
దా! అది భగవన్మతము. అందులకు మమ్ము శాసించిన మేమేమి
యొనర్తు" మని ప్రార్థించిరి. "ఎవ్వరిమతమైన నేమి ధర్మమతి
మే సర్వసమ్మతము. పాషండమతము కడాపాత్రమైనదే మీరు
పాషండమత ప్రాటకులై యధర్మాలాపము లొనర్చుచున్న
వారు మిమ్ములను ఖండించివైచెద. యధర్మాచరణుల నంతం బొ
నర్చెద నని నేను బ్రతిజ్ఞఁజేసి యున్నవాఁడ" ననిన వారిరువు

నేమియు వచింపలేక శక్తిచాలక నాతనిదివ్యతేజంబునకు వెల
భ్రాయులై చేతులు జోడించుకొని వెలవెలఁబోవుచున్నంగాం
చి "పాండు మిమ్ము నిపుడు రక్షించియున్నవాఁడ. మీరాయుధమ్ము
ల విడిచి నిరంకుశముగాఁ బ్రవర్తింపకుఁడు. అట్లు ప్రవర్తించితి
రేని శిక్షింతు" నని చెప్పె. చిత్తమని కలిద్వాపరు లంతర్హి
తులైరి. వసుంధరుం డటనుండి దక్షిణాభిముఖుఁడై వచ్చుచుండ
నాతని కెదురుగా మహావేగముగా గత్తిఁబట్టుకొని ప్రజ్ఞలేక సొమ్మ
సిల్లుచు పరువెత్తి వచ్చుచుండె. సమీపమునకుం జనుదెంచె.
పరికింపఁగా నీరుసితాపుల కోర్వలేక పరువెత్తిపోయిన మనలో
మకేశస్వామివారే వచ్చి వసుంధరునిం గాంచె.

వసు:—ఓహో! లోమకేశరాజా! నీవెందుకిట్లు పర్వెత్తిపో
వుచున్నావు? బ్రాహ్మణులు భువనమోహినిదేవాలయం
బునం దున్నవారా? మఱల వారల కేమియు విపత్తు తటస్థిం
చలేదుగదా?

లో:—అయ్యా వారందఱు క్షేమముగానే యుండిరి. యాచోరు
లరుదెంచి భువనమోహిని నెత్తికొనిపోవుట కుపక్రమించు
చుండ నదాటున నే నచటి కరుదెంచితిని. వారలకును
నాకును గొంతసేపటికు సమరమయ్యె నొకని మూర్ఛనొం
దించితి. మిగతయిరువురు నాదెబ్బల కోర్వలేక పరువెత్తి
పోవుచున్నారు వారిం దరుముకొని వచ్చుచున్నాఁడ.

వసు:—ఎట్లు పర్వెత్తిరి? యేదిశగాఁ బోవుచున్నారు?

లో:—ఇదో యీపశ్చిమోత్తర దిశయందుగల పెద్దపర్వత
పఙ్క్తులఁ డాఁగికొనుటకై పోవుచున్నారు. శీఘ్రముగా

నేను బోనలయు నిపుడు మాటలాడుట కవకాశము లేదని
పర్వెత్తుచుండె.

వసుం:—అట్లయిన వారెవ్వరు నీవొకఁడవు. వారిచేఁజిక్కిన
నీకేమివిపత్తు తటస్థించునో యిదో నేనును జనుదెంచెద.

అని యాతనివెంట ధనుఃఖడ్గాదులు సవరించుకొనుచుఁ
బర్వెత్తుచుండ నాతఁ డడుగిడినపుడంతయు భూమి గడగడవడఁ
కుచుండె. మార్గమునందుగల సన్న సన్న పాషాణములన్నియుఁ
జూర్ణములై పోవుచుండె. నాతనియూరు వేగముచేఁ బార్శ్వ
మునందు గల వృక్షములు పెళపెళధ్వనులచే విఱుగుచుండె.
నాధ్వని కపుడపుడు వెనుకంజూచి దిగులొందుచు నాప
ర్వతములలోనికిఁ బ్రవేశించె. వసుంధరుఁ డాతనివెన్నంటి పరు
గిడుచు "నాకాంతను దేవాలయముచెంతనునిచి నీవు రక్షించు
చుండుమను బేతాళునికి నాజనితభీతినిఁ గదా యతం డేమఱియుం
డునా? లేకున్న మరల నీకెవిపత్తు తటస్థించుట కేమియాస్ప
దముగలదు? ఎంతమాత్రత్వముండినను దేవతలు రాజసముగల
వారు. పూర్తిగాఁ గంటిగతమగువఱకు వారు రక్షించుటకుఁ
బ్రయత్నింపరు. అది యొకదుర్గుణము వారియందు గలదు. కా
నిము. నామనోశ్లాఘన మొనర్చియున్న బేతాళుఁ డెట్లు నా
ప్రశ్నలకు జవాబొసంగునో చూచెద. సత్రముతకలిగి యపరాధ
ము నొప్పుకొని క్షమాపణ వేడుకున్న సరి. లేనంతట ఖేందాభై
రవనిర్మూలనాభీలంబగుశర మిదే నీ కెదురుచూచుచున్నదని
చెప్పెద. వాఁడెవఁడైననేమి" యనుచు రోష మంతకంతకు క
నుగొనలం దోఁపించుచుండ పెట్టియెత్తినివానివలె నాతనివెను

కం బఱ్విడుచుండ లోమకేశుండు పఱ్వెత్తుచు నదే యటు వోవు
చున్నారని మఱల నొకసన్నగుట్ట నెక్కి చూచి యిదే యాలో
యలోనికి దిగుట కుపక్రమించుచున్నారని మఱియొకప్రక్క
దారిదీసి వడివడిగాఁ బోవుచుండెను. మనవసుంధరుఁ డాతని
వెంటఁ బఱ్విడుచుండెనుగాని చోరు లెందుఁ బోవుచున్నది పరికింప
లేఁడు. అతం డామార్గముగాఁ బఱ్వెత్తి పఱ్వెత్తి,

ఉ. పాటునీరంధ్రకబాకభృంగభీషము విస్తృతాస్థితృప్తవ్యాళముల్
యటవీసంచరితాట్టహాసగజఘీంకారారావాఢ్యముల్
కీశసంఘోత్కటఘూత్కరధ్వనిఘటాక్రూరంబునై వానరీ
పటలీసంశ్లేషఘోరకంటకయుతం బా గహ్వరంబుం గనెన్.

"అదే చూడుము మహాత్మా! లోయలో దిగుచున్న వా
రు యీశిలారోహణ మొనర్చినఁ జక్కగా నగపడుదురని తా
నాశిల నెక్కి చూడుము చూడుము త్వరపడుము. నీబాణజ్వా
లచేఁ జూర్ణంబు గావింపు" మని త్వరపెట్టిన నమ్మహాత్మునకు
వారగపడకున్న నామహోన్నతశిల నధిష్ఠించెను. లోమకేశుం
"డదే యా చెట్లచాటున నున్నవారు చూడు మిదే యాపొద
రింటిదాపున కిపుడు బోవుచున్నారు చూడు మిపు డొకబండ
పైనఁ గూర్చున్నారు చూడు" మని చెప్పుచుండ వసుంధరుం
డామహోన్నతశిలనుండి తొంగితొంగి చూచుచుండెను. లోమకే
శుం డొక్కయేటున రెండు చేతులం బట్టి యాభయంకరమైన జర
తలోని కమ్మహాపురుషునిం ద్రోబ్బె. "హా! పరమపురుషా!"
యని లోయలోనం బడియె.

"పోమ్ము చాపము. పీడవిడిన దిక భువనమోహిని నా
కుఁ గరతలామలకము గదా? యాతఁ డుండెనేని భువనమోహిని

నొప్పికొనినను బలవంతమునైనను నితని సంగ్రహించి యుంచును. వాని నిశ్చింతమైన "దని తన్నుపుడు ప్రబోధనవాని నాఁ దలంచి సుహానందమునచే నా కేశుని హాహస్వతముచుండి దిగ రైదనేగమున దేవాలయమమార్గముగా వచ్చును దివ్యప్రభ లతావిస్తరంబుగు నొకసుందరారామమునుం గాంచె. తన్మధ్యమున నొకపొదరి లగపడియె. నాపొదరింటిమాటున వాయుచలితంబై యొక దివ్యస్త్రీ చేలచెఱఁగు పటపటధ్వనులచే నలుపుచుండెఁ గనుపించె. నిందెవ్వరో సుందరి గలదనుకొనుచుఁ బొదరింటిసమీపంబునకుం జనియచట,

సీ. కులుకుచును చిలుకకులపలుకు తెలమిఁ గులపి
ఫలములందిచ్చుచు మోలఁగు దాని
కనుఁగొనలఁ గనుచుఁ దననునమునను ముద మొదవ
శిరలతాంగాంగాలఁ జిరుమదాని
సరిపోవ తెబిగి సడల కనుగవలు వెలి దెలియ
కుందగుస్తంబాల నందుదాని
వప్రులపైసురభిళము కలపు లోలుకఁగ నడల
నాయంగ నవలించు గతులదాని

గీ. నఖశిఖావధిస్వర్ణశృంగారసరణి. ఘనసలనాట్యవేదికంజాతపాణి [గీ.
సృదుపినాగండర పిణీ మోలఁ ... మోహిని గాంచె నబ్బురముగాఁ

చూచి ఔరా! యీకాంత చోరులచేఁ బట్టువడి దేవాలయప్రాంత్యమునందున్న దీవనంబున కెందుకుఁ జనుదెంచెనో యనుకొనుచు సమీపించి "కాంతా! నీవిపుడు చోరులచేఁ బట్టువడి దేవాలయమునుచెంత ... మే రూపముగానుంటివే నీకీవిలాసమెందుండి గలిగె? ఈసుకం బెచ్చుట లభించె?

చ్చటి కెపుడు వచ్చితివి? భూసురలను విడనాడి యొంటరివై యున్న దానవే. రమణీ! స్వప్నమున భర్తగా వరించితినని నీవన్న రీతి నిపు డొంటరివై యీవనదేవతాసమక్షమున గాంధర్వ విధిగా నన్ను వరింపుము. మందహాసవదనముచేఁ బ్రసన్నదృష్టిం గాంచి మృదుమధురసుధారసలోలుక నొక పలుకు పలుకుము. ఎన్ని దినములనుండియో నీయాలింగనసౌఖ్యం బభిలషించుచు న్న నన్నుఁ గరుణింపరాదా? దేవీ! నీచరణసేవకుఁడనై యుం డెద. నీమధురాధరసుధారసంబిమ్ము. నీ నవమధ్యవిరాజితంబగు వళిత్రభంగరేఖలు నావక్షముపై ముద్రింపుము." అని విభ్రాంతుఁడై పలుకుచున్న యతనిం గని "దేవా! యిదివఱకు నీపైన నున్న దంతయుఁ బ్రణయకోపమే గాని యత్యాగ్రహముగాదు. ఈనూతనపురుషుఁడైన వసుంధరుని వరియింపవలెనని యుంటి నది యుక్తముగాఁ దోఁచలేదు. కళాభానుఁడు నామావశిష్టుఁ డయ్యె. నిన్న దేవాలయములో నేఁ జెప్పినరీతి నాస్వప్నములో నిన్ను వరించియుంటి నది నిక్కమైనవిధి. స్వప్నమునం దొనర్చు కొన్న యాయలంకారము లిపుడు నాయందు గనఁబడుచున్నవి. యోచింపఁగా మనకిద్దఱకుఁ బ్రేమానుబంధరూపమగు నీ త్రాడు త్రెంచినను దెగక యున్నది. కానఁ బ్రేమలతాబంధనము చే నిన్నుఁ గట్టివైచెద. అనంగకదనమున నిన్ను హతము గావించెద. మోహాస్త్రాకరాళవదనముచే నిన్నుఁ గబళించెద. గాంధర్వ రూపకముననో పైశాచికరూపకముననో నీదేహగ్రహణంబాచరించెద. ఈయరణ్యము నూతనవధూవరులు సంచరింప యోగ్యమైనది కాదు. మనము త్వరగా నిందుండి వెడలుద మిపుడే. నీవొక పిశాచమువలె నాకంటఁ గనఁబడుచున్నవాఁడవు. నాకొఱ

కింతటియవస్థపడుచున్నాఁడనని నీనిమిత్తమే యాబ్రాహ్మణుల
మొఱఁగించి యొంటిరినై యెదురుచూచుచున్నాను. ఇంకనుండిన
నింక విశేషము లేమితటస్థింపనో" యనిన సోమకేశునకు సం
తోషము మించి దేహముపైఁ బ్రజ్ఞలేక "దేవీ! నీకీనాఁటికి నా
పైన దయగలిగెగదా" యని మఱల భువనమోహినిం గాంచె.
తలపాగా సరిగ మఱలమఱల సవరించె ఖడ్గమును జేతినుండి వద
ల్చి వరలోనుంచుకొనియె. మెల్లమెల్లన రాగంబులు దీయఁదొడఁ
గె. నిజకరములచే రెండుతొడలపై మృదంగధ్వనులం దాటించె.
నిట్లువికారపుచేష్టలుచేయుచున్న సోమకేశుంగని "ప్రాణేశ్వరా!
యిఁక వెన్నెద మహావృక్షశాఖయం దొక పరిపక్వఫలముగలదు.
చిలుక కొఱికిన దొసంగవలయుఁ దెచ్చియి"మ్మనిన నది యెం
తపని యని సోమకేశుఁ డా చెట్టునెక్కి కొంతపెట్టికి "యిదిగో
ఫలము దిగువఁబడిన నలఁగిపోవును. వడిఁ బట్టుము వైచెద"
ననియె. "నాథా! నదియందులకునోరు దెఱచెద. నోటనె వ్రేక
వేయుము. నిలుక్యశుద్ధి కనుఁగొంప" మని నోరుదెఱచి కరాళ
దంష్ట్రలతో భయంకరజ్వాలలతో అఘోరవదనముతో నొక
పెద్దపిశాచముకైవఁ గాన్పించె. నదిగని "అయ్యో! భూతము
భూత"మని యఱచుచు నాతఁడగరి మామిడినుండి దబ్బున దిగు
వఁబడియె. నంతఁ జే నాతనిసంధబాధములన్నియు సడలె. నది
గాంచి "ప్రాణేశ్వరా! యెందుకింతటిభయమొంది కేకవేసితిరి.
నే నిందేయుండఁగా మీకేమిభయము? అయ్యో! యిది
పాడరణ్యము. ఇచ్చోటువిడిచి పోవక పాపిమామిడిపండునకై
మీకింత శ్రమము గలిగించితి. ప్రాణేశ్వరా! అయ్యో! నేనెం
తన్నను సౌఖ్యమే తటస్థించుచున్నదే" యని దేహము విడిచె.

మున్నెత్తి నిమిరినంతన లోమకేసునికి స్మృతిగలిగి "కాంతా! అలికోమలమ్ము నాళి సదృశమగు నీపాణిపల్లవ మేలకో కఠోర కంటక సదృశముగా నున్న"దనిన "ప్రాణేశ్వరా! నన్ను గాంధర్వవిధిగా వరింతువు" నెమ్మోసి రెట్టఁబట్టి లేవనెత్తియతని యెదుట నిలిచి తలయూచి కండ్లుద్రిప్పి నోరుదెఱచి నాలుకలాడించి హుంకార మొనర్చెను. "అయ్యో! చచ్చితిఁ జచ్చితి"నని యఱచుచు నతఁడు నేలఁబడియె. నదిగాంచి "నాథా! యిప్పుడే యింతకలవరపాటైన నింక ముందెట్లుజరుగఁగలదు? ప్రాణేశా! యమ్మ లన్నను తలపై నొక్కపోటు బొడిచి యాతని సన్నటెముకలు విరుగునట్లు కాలిచేఁ దన్ని పాదములు రెండును బంధించి యొకస్తంభమునకుఁ దలక్రిందుగా వ్రేలఁదీసి భువనమోహిని కనఁబడక నెచ్చోటికో పోయె.

హోమప్రకరణము. ౧౦.

సీ. కాననాంతరమునో గానఁ దాకన్నావు కలవోకో లేవోకో గాసియయ్యె
చోరులో క్రూరులో ఘోరమృగంబులో నటఁగని మోసపెనో నెఱవులోన
అలజడిలో నెఱచిలో నామమువేళ నెవ్వరెవ్వరో నాకగపడు దొరకని
బ్రోవనెవ్వరు నీకెవ్వరున్నారు యావేళఁ జూడలేకపోయె నీజాడలేదు

గీ. అకట పుత్రిక నింకెందు గానువాఁడ
నుంచువాడ నెఱుఁగ నోరెందు నాథ
దీర తాపంబు పెంపెను దుఃఖము జారె
భువనమోహిని యింకెందుఁ బోయె నమ్మ.

క. నెలపై పదిదినములు పదె, నలసతి నరనారాయణ నౌసితమ్మా యిటు నీ
పాలకునయి దెలియదుగా. కలగని మేల్కాన్నరీతి గాన్పించె నయో.

మన్మథమోహినీ దేవతలం బోలు నా దేవేరు లిపుడు పుత్రికావియోగంబుచే శోకదేవతలంబలె గాన్పించుచుండిరి. వారిదివఱ కేమిగతి బట్టియున్నవారో వెదకుటకై చనిన దుశ్శీలాదులు రాక తడసిరి. యెందుఁగన్న నగపడలేదని సైన్యాధిపతి వచ్చెె. పదిదినములనుండియు వెదకి వెదకి వృథాప్రయాసఁ జెందుచున్నాను యేమిసేయుదునని యేడ్చుచు నొకపురుషుఁ డొక్కగుఱ్ఱముపై నధిష్ఠించి కత్తిఁబట్టుకొని హిమాలయారణ్యములలో వచ్చుచుండ నాతని కేదియో ధ్వని వినుపించె. వెనుకం దిరిగిచూడ నొకపురుషుఁ డరుదెంచుచుండె. నతనికి నలుబదియైదు సం॥లు వయస్సు మీఱియుండె. గనుబొమ లెపుడును ముడివైచుకొని యుండుటచే నతఁడు సహజక్రూరస్వభావుఁడని చెప్పక చెప్పుచుండును. ఆతఁడు గొప్పయింటితనముగలవాఁడని దుస్తులవలనను ముఖలక్షణముల వలనను యాభరణములవలనను దెలియుచుండె. ఆతని నేత్రము లెఱ్ఱవారియుండుటచేతను నడుమనపుడు తొట్రిలుచు నూఁగాడుటచేతను మద్యపానమదోన్మత్తుఁడని దోఁచుచుండు నాపురుషునిఁ జూచినంతనె మన యశ్వారోహకుఁడు గుఱ్ఱమునుండి దబ్బునదుమికి "తమ్ముఁడా దుశ్శీలా! నీయన్వేషణము వృథయేనా? లేక యెందైనను నాపుత్రిక యగపడెనో చెప్పుమని యడిగె.

దుశ్శీ:— రాజేంద్రా! నాఁడు మీతో విన్నవించుకొని భువనమోహినిని వెదకుటకై వెడలినది మొదలు లీవఱకు నెన్నియో పర్వతములఁ జూచితి. వనాలు పరికించితి. సరోవరములు గాంచితి. గుహాలు పరిశీలించితి. లతాగృహములఁ బరీక్షించితి వృథయయ్యె. ఆమె భూమియందున్నదను

మాట వదలవలసినదే. నేను నిరాశ చేసికొన్నాను. మీమనం బెట్లున్నదో నేఁ జెప్పఁజాల.

విభా:—శేషమ్ముఁడా! నే నూరు వెడలునప్పుడమోఘమైన శుభసూచకము లగపడియె. ఇంకను నాకూఁతురు జీవవంతురాలై యున్నదనుకొన్నాను. వెదకవలయు నింతటితో చాలించుకొనుట తగనిపని. శంబరవర్మయులూకసేను లెందెందు వెదకుచున్నారో పాపము.

దుర్మ్య:—లేదు లేదు. నాఁడు సన్నసాయంతనమున నుత్తరదిశ నుండి చనుదెంచిరి. యెందు నగపడలేదని చెప్పి యిందెచటనో యొకపాడుదేవాలయము గలదనియు చూచివచ్చెదమనియు పోయియున్నవారింతవఱకు రాలేదు.

విభా:—ఇంతటిక్రూరకార్యమొనర్చిన దురాత్ము లెవ్వరో వారెందరిగిరో తెలియలేదుగదా?

దుర్మ్య:—ఈయడవిలో ముగ్గురుపురుషు లప్పుడప్పు డొక్కొక్కచోట గూర్చొనుచుండుటయు మేము గన్నప్పుడు మరుగుపడుటయు తటస్థించుచున్నది. ఆదురాత్ములే కార్యమొనర్చియుందురని సందేహించుచున్నాను.

విభా:—చోరులామె నెత్తుకొనివచ్చి యేమొనర్చి యుందురు?

దు:—చంపి సొత్తులు గైకొనియుందురు.

విభా:—జగన్మోహనావతారముచేనున్న నాపుత్రికను జంపుట కెంతటికఠినుండైనను బ్రయత్నింపఁడు. సొత్తులపై నాశగలవారు సొత్తు లపహరించి యామె నింకెక్కడనైనా విడిచి పోయియుందురు.

ద:—ఆశ బలీయమైయున్నప్పుడు సౌందర్యమును బాంధవ్యమును లెక్కింతురా? చంపియే యుందురు. చంపకుండిరేని ప్రపంచమున నున్నప్పుడెప్పుడైనను గుర్తించి తగుశిక్షలకు గురియొనర్తురని దుష్కార్యములు చేసియేయుందురు.

విభా:—సుకుమారులు నిన్న సాయంతనమునందు ఇందేదియో దేవాలయమున్నది చూచివచ్చెదమని పోయినారని చెప్పితివే, అచ్చటికి మనమును వెళ్ళి చూచివత్తము రమ్ము.

దు:—మాబిడ్డలను గొంపోయినవారివలె నీయడవిలో వెదకి వెదకి విసుకుజనియించినది. మన అదృష్టవశమున భువనమోహిని యగపడెనేని నీకోర్కెప్రకారము మా భువనమోహిని నీకుమారునకొసంగి యర్ధరాజ్యమొసంగుదుము. నీకు పుత్రులులేరు. నీకెన్ని సారులు చెప్పినను మనసుకు రాకున్నది. పుత్రులులేనివారికి పున్నామనరకము దరియించుటకువీలుండదు. నారెండవకొమారుని దత్తు తీసుకొనుము. మిగతయర్ధరాజ్యమతనికొసంగుము. వంశానుగతమైన మనరాజ్యము నితరులపాలొనర్చుట ధర్మమగునే యోచింపుము.

విశ్వా:—సాధ్వీలా! నాకేమియు తోఁచదు. నాపూర్వపుణ్యఫలవిశేషముచే నాకూఁతురగపడెనేని నీసుతుని దత్తుతీసికొనినను దీసికొనకున్నను అర్ధరాజ్యము నీకొసంగుదును. మీరుమాత్రము రాజ్యార్హులుగారా?

అని మాటలాడుచు దేవాలయసమీపమునకుం జనిరంత రాజు భువనమోహినీ యని యఱచె. లోపలనున్న బ్రాహ్మణులును భువనమోహినియు పరువెత్తుకొనివచ్చిరి. యామెను గన్న మాత్రముననే విభావసుఁడుగుఱ్ఱమునటువదలి "అమ్మాయీ నాతల్లీ! ప్రాణములతో నున్నదానవా" యనిదబ్బుకొని యేడ్చె. "తండ్రీ! మిమ్ముఁ గనుభాగ్యము గంటిని. మాతల్లి యెంత దుఃఖించుచున్నదో" యని భువనమోహినియు దుఃఖించె. నంత శాస్త్రులుఁ డామెనుగాంచి "కూఁతురా! మాపుణ్యవశమున నిన్ను గనుభాగ్యము గంటిమి. చోరులచేఁ జిక్కినది మొదలు ఇదివఱకు నీనిమిత్తమే నేనును మాశంబరవర్మయు నులూకసేనుఁడును దిరిగితిరిగి యవస్థపడుచున్నవారము. నేఁటికి మాయవస్థలన్నియుఁ గట్టెక్కిన"వనిన "పిన్నప్పా! నానిమిత్తమై మీరెంతకష్టపడితిరో మాయన్నగారెందెందు వెదకుచున్నారో మీరొనర్చినసహాయమునకు మీకు మేలుచేయవలెనని భగవంతునిఁ గోరుచుండెద. మాయన్నగారెందుఁబోయినది తెలియునుగదా?

శా:—నిన్న సాయంత్రముననే వారీదేవాలయము చెంత నెవరోగలరు చూచి వచ్చెదమని యిటకు వచ్చిరి. మఱల వారీవఱకు నా చెంతకు రాలేదు.

భు:—నిన్న సాయంతనమున నిచ్చటికి మాయన్నగారు రాలేదు. ఆచోరులు మువ్వురరుదెంచి యుండిరి లోమకేశుఁడు వారిం దరుముకొని యొకని మూర్ఛనొందించె. మఱియొకనితాపులకోర్వలేక పరువెత్తె. నీబ్రాహ్మణులు నేనును నన్ను బట్టుకొనియున్న మఱియొకచోరుని లోమకేశు

నిచే మూర్ఛనొందినవానినిబట్టి కాలుచేతులు బంధించి పాడుగుంతలలో ద్రొబ్బి వచ్చియున్నవారము.

విభావ:—వారున్న చోటు యిచటికెంతదూరముగలదు? యిప్పుడేపోయి చూచిరావలయు ననిన వారందఱు సమ్మతించి యచ్చోటికిం బోయి చూడ నచ్చట నెవ్వరును లేకుండిరి. అందుల కా బ్రాహ్మణులు యోచించి సరిసరి లోమకేశుం డదను కొనిపోయిన మఱియొకచోటుండే వీరికట్లువిప్పి తప్పించుకొని పోయియుందురనిరి ఆ వేళలకు మంత్రులాదులు [illegible] జరిగియుండునని యనుకొనిరి. దేవాలయము చెంతకరుదెంచి యొకచో నుపవిష్టులై వారిందఱు నీరీతి ప్రసంగము గావించిరి.

మంత్రి:—అన్నా! మనమనుకొన్నరీతి భువనమోహిని లభించినది యిది సంతోషకాలము. మన భువనమోహినివివాహమును విజయదత్తపుత్త్రుని రాజ్యాభిషేకము నొనర్చుటకు మీయభిప్రాయమేమి?

విభా:—మంత్రులారా! తొందరపడియెదవేల? [illegible]దినమున కుంజరవిహారవనెగారికి భువనమోహిని నొసంగి వారును నన్ను సమ్మతియొనర్చి యావల శుభముహూర్తము పొందుపఱచి రెండుకార్యము లొకకేసారి యొనర్పవలయు నింతకు మనయులూకసేనుఁడు రాలేదు. లోమకేశుఁ డెచటికో పాఱిపోయియున్నాఁడు.

భువ:—అప్పా! మాపినతండ్రిగారు నానిమిత్తమై బహుప్రయాసపడియున్నవారు. మాయన్నగారు. నట్లే యీయరణ్య

ముతో దిరిగితిరిగి తుదకు దమయిష్టము నెఱవేఱక ప్ర
యాసపడుచున్నవారు. ఇపుడు వారందఱియిష్టము సఫల
మగునట్లు నేను లభించియున్నాను. వారలం బిలిపించి యు
గ్రాక్షసేనుని పేరు దత్తుతీసికొని మీవాక్యానుసారం
బర్ధరాజ్యము పట్టాభిషేకమొనర్పుఁడు. మిగతయర్ధరాజ్య
ము మాకుంజీవనంబాలు. వారియిష్టమునకు వేఱుగా యో
చింపఁగూడదు.

విభా:— మీయందఱియిష్ట మట్లున్నపుడు నాకును సమ్మ
తమే యనునంతలో శంబరవర్మ యుగ్రాక్షసేనుతో వచ్చిరి.
వారింగాంచి "నాయకులారా! నానిమిత్తమై మీరెంతయో
బాధపడియున్నారు. మీచెలెలినాఁడు తటసించినది
యిదో చూడుఁడు మీచెలెలి" యనియె.

ఆమాటవిన్నంతనే వారు సంతోషముచే "చెల్లెలా
భువనమోహినీ! నీనిమిత్తమెంతొ ప్రయాసపడి యున్నవారము. వా
నివినాఁడు లభించుట మాకు ముల్లోకాధిపత్యము లభించినట్లు
న్నది. తల్లీ! మాకిష్టములన్నియు నెఱవేఱె" ననిరి. విభావసు
రాజు బ్రాహ్మణులఁ గాంచి "రాజ్యాభిషేకమునకును దత్తస్వీకా
రపుత్రపట్టాభిషేకంబులకును వివాహమునకును దగుశుభముహూ
ర్తము నిర్ణయింపుఁడు. మాభువనమోహిని లభించినసంతోష
కాలమగుటచే నీయరణ్యముననే యీవనదేవతాసముఖముననే
యగ్నిసాక్షిగా నన్నికార్యములొనరించి యీవల గృహ
మునకుం బోవలయు" ననిన నాబ్రాహ్మణులకేమియుందోఁపక
యోచించి "యిది యాశ్వీజమాసముగదా రాజ్యాభిషేకాదు

శ్రీశుద్ధదశమియందు శుభప్రదముగుటచే నిశ్చయింపుఁడు. వలయుపదార్థములు శాస్త్రయుక్తమగుయాగవిధానప్రకారము సేకరింపుఁ"డని విమర్శచేసిరి. దర్శకులు నా పదార్థములు సమకూర్చుటకు సమ్మతించి. "నేఁడు నవమిగదా రేపు తెల్లవారి సర్వసామగ్రులతో నందఱు నీదేవాలయముచెంతఁ జేరవలయు" నని యనుకొనిరి. దర్శకులందఱు సామగ్రి సమకూర్చుటకై వెడలె. నపుడు సుబ్రహ్మణ్యశర్మ సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు భువనమోహిని సంతోషమున కాశ్చర్యము వహించి రాజునకుఁ బ్రసంగించిరి

సుబ్ర:—రాజేంద్రా! పురమునకుఁ బోయి దేవేరులకు మన సందేశము పంపుచు మీయిష్టప్రకారము శుభకార్యము లొనర్పఁగూడదా యింతలో నింతయాతురమేమి?

రాజు:—మాభువనమోహిని లభించె నా కదియే సంతోషము. అర్థరాజ్యమేగాదు నాప్రాణములిమ్మన్నను నోసంగెద నింకేమడిగిన నిచ్చెద. ఎట్టులయిననేమి మాభువనమోహిని యిష్టపడియున్నది. ఆమెమనస్సంతోషముగా నుండుటయే నాకుఁ గావలయు.

సూర్య:—చోరులచేనపహరింపఁబడినపుడును క్షేంకాభైరవునిచే వధింపఁబడుచున్నప్పుడును రక్షించిన యమ్మహాపురుషుఁడు రావలదా? మీకష్టమువచ్చినవారికొసఁగుఁడు. అందులకు మాయపేక్షణ యేమియు లేదు. అమ్మహాత్ముఁడు రక్షించుటవలనఁగదా మీకూఁతురు మీకు లభ్యమగుట? లేకున్న మీరింతటిసంతోష మనుభవించుచుంటిరా?

రాజు:—ఆపత్కాలమందు రక్షించుట ప్రపంచమునందు జన్మించినవారందఱికి సహజధర్మమేగదా? అదియొకవె క్కసమని యుద్ఘాటించి జరిగెడి కార్యములను వారికొఱకై నిలిపివేయుటకు సాధ్యమగునా? అమ్మహనీయుఁడు నాసుత ను రక్షించినందులకు నేనును బుత్రికయుఁ గృతజ్ఞులై యుందుము. "శుభస్య శీఘ్రము" మనుదురుగాన యనుకొన్న కార్యము లతిత్వరలో జరుగవలసినవే.

సుబ్ర:—ఓయమ్మాయి! యిందులకు నీవును సమ్మతించితివా? లోమకేశునే వరియింపవలెనని నిశ్చయించుకొంటివా?

భువ:—నేను స్వప్నములో వరించియున్నానని యిదివఱకే విన్నవించుకొన్నాను. మాపితరుల యిష్ట మట్లనే యున్నది. నే నన్యథా యోచించుట తగనిపని. మాతండ్రిగారి కేది సమ్మతమో నేను నదియే సమ్మతించుచున్నాను.

సూ:—నీవైన నమ్మహాత్ముఁ డరుదెంచునపుడు నిదానించుట మంచిదనకపోయితి వింతశీఘ్రమున నాతని మఱచిపోవుట తగదని మేమనుకొన్నాము.

భు:— ఆవసుంధరుం డరుదెంచిన మాచే గౌరవింపఁబడును. నావివాహమున కాతఁడుండియే తీరవలయు ననునంతటిసంబంధ మేమి?

సు:—ఆనాఁడు లోమకేశు నంతగా దిరస్కరించి యింతశీఘ్రముగా మఱల నాతనినే వరియించితివి. నీబుద్ధి శుద్ధబాల్య చాపల్యంబున నున్నదని దృఢపఱచుచున్నది.

భు:—స్వామీ! మీరిట్లు నన్నధిక్షేపింపఁగూడదు. సూక్ష్మ

మొఱింగి యూరకుండవలయు. స్త్రీ లతిచపలులనుమాట మీరు వినినదేగదా! అనాఁడావిధముగా మనసుండె. నేఁ డీవిధముగా మాఱియున్నది. మనసు నష్టపెట్టువా రెవ్వరు? జ్ఞానము కలుగవలయు. సట్టిజ్ఞానధారణాశక్తి నాకు జాల దందుచే మాతండ్రిగారియిష్టమునే నెఱవేర్పవలయు ననుకొని యున్నదాన నీకర్మోపాసకుఁడు మాతండ్రిగారికి కోపమువచ్చును.

సు:—మీయిష్టము మాకెందు కాభ్రమత? మీసుశీలా శ్రీపాదులగతి యేమియ్యెనో యని యనుకొనుచున్నంతలో వెలుపలనుండి,

"క. శీలాచారసుశీలా, బాలా బాలేందుఫాల పలుక వదేలా
యేలాగైతివో గద నా, మాలిమి నీడకను జూచి మయిలలలలనా."

అనివినుపించె. బ్రాహ్మణు లిరువురు తటాలున లేచి బైటకరుదెంచి చూడ మన శ్రీపాదుఁడును, విశ్వావసుండు నగపడిరి. వారలం గన్నమాత్రముననే సంతోషపరవశులై మైమఱచి "నాయనా! శ్రీపాదా! ప్రాణములతో నున్నవాఁడ నా నాతండ్రీ! నేఁడు నాపూర్వపుణ్యవశమున నిన్నుమరలఁ గనుగొంటిని" అని యాలింగనము చేసుకొని యానందబాష్పములు రాలుచుండ నిర్బుద్ధుఁడై కొంతెదడ పట్లనే సూర్యనారాయణశాస్త్రి నిలచియుండె. శ్రీపాదుఁడు విశ్వావసుఁడును బ్రహ్మణ్యశర్మకు నమస్కరించి నిలచిరి. "నాయనా శ్రీపాదా! నా కూఁతురు సుశీల నీకగపడలేదా? ఆమెసంగతి నీవేమైనఁ దెలిసికొనియున్నావా? నీవృత్తాంతమేమి? విశ్వావసుం డరుదెంచి

యున్న నాఁడు నాగరికయీవిధమైనది.” “బావా! నీవెందుండి చనుదెంచితివి? నీ మేనగోడలిసమాచారము నీకేమైనఁ దెలిసెనా? తుదకు నాగతి యిట్లయ్యె” నని సుబ్రహ్మణ్యశర్మ యేడ్చె. బావమఱఁదు లిరువురు నొకరినొకరు దబ్బుకొని యేడ్చిరంత శ్రీపాదునింగాంచి “నాయనా! నీకథనంతయు భువనమోహినీదేవివలన వింటిని. సుశీలవృత్తాంతమేమైనఁ దెలిసియుండినఁ జెప్పు” మనియె. నంతట భావసుఁడు “బావా! మనసుశీల కాశీనగరమునందుండె. నేనె దోడ్కొనివచ్చి ప్రయాగయందు మాయక్కగారియొద్ద విడిచితి. నామె సుఖముగానుండె. మూఁడవదినమున నందఱు నిద్రించుచుండఁగా మఱల కనఁబడకున్న దది యేమిమాయయో యావృత్తాంతమెఱింగి యీ శ్రీపాదుఁడు ప్రయాగ కరుదెంచె. నాకాఁ గనఁబడలేదని మేము యోచించుచుండఁ నిప్పటికిఁ దెలియఁజేసితి మిపుడే యీదేవాలయము చెంత కరుగవలయునని ప్రయాణమయ్యె. నొంటిగా విడువుట కాఁగ లేదని నేను నీతని వెంటఁ జనుదెంచితి. నిదియే

[illegible]” యనిన సుబ్రహ్మణ్యశర్మ [illegible] మైన భువనమోహినీదేవి యాతనింగాంచి “స్వామీ! [illegible]కుఁడు. ఆదురాత్ముఁడైన శోండాభైరవుఁడు నిర్యాణమైయున్నవాఁ డింక నట్టి క్రూరకార్యము లొనర్చువా రెవ్వరునుండరు? ఆమె యెందుండినను సుఖపడుచుండును. గష్టకాలము కడచినది. కాఁగల కార్యములు కాకమానవు. మీరు విద్వాంసులైయుండియు నిట్లు చింతించిన లాభముండదు. అన్నియు భగవంతుని యాజ్ఞానుసారమే జరుగును యూరకుండుఁ” డని యూరడఁబలుక్క చుండఁగాఁ దెల్లవారెను. జగద్బాంధవుఁ డఖండతేజఃప్రభాపటలి

చే బ్రహ్మాండమంతయు నిండుకొనిన యంధకారము నశింపం
జేయుచుండె. యాజ్ఞికమునకు వలయు సంబారములు సమకూ
ర్చుకొని ఋత్విజులు నింబగవర్మ యుల్లాకసేనాగులు హేమకేశుం
దోడ్కొని వచ్చుచుండిరి రాజు వారలం గాంచె. హేమకే
శుండు ఖిన్నుండై తలవాల్చియుండె కారణంబెయ్యది యని
విచారింప ఋత్విజులు చెప్పిరి.

“రాజేంద్రా! మేమీ సామగ్రి సవరించుకొని వచ్చు
చుండ సింహద్వారమాని కొమ్మకు వ్రేలఁదీయఁబడి యేడ్చుచు
నుండె మేమిద్దాని గాంచి కట్లువిప్పి కొమ్మనుండి దించుకొని
యితనినెక్క నింతవిచారించినను చెప్పఁడయ్యె. మీచెంతకు
దోడ్కొని వచ్చియున్నాము. విచారింపవలయు” ననిన యాత
ని దీనదశం గాంచి రాజు పరితాపముచే “హేమకేశా! యెం
దుకిట్లు ఖిన్నుఁడవై యున్నవాఁడవు? నిన్నిట్లు వ్రేలఁదీసినవా
రెవ”రనిన రాజునకు నమస్కరించి తననిజస్థితిని జెప్పుటకు
నేమేమి యో యోచించి “స్వామీ! మనభువనమోహినీ మొద
లాగు కులగు దొంగలు నిన్న సాయంత్రమునందగపడుటచే వారి
లో నయ్యమొనర్చి వీరందఱియొక్కటనే యొకనిని మూర్ఛ
నొందించితి. మఱియొకని తాపుల కోర్వలేక పరువెత్తితి. నతం
డు నన్ను దరిమి పట్టుకొనెను. యోపినంతపోరాడి తుదకు
వానిచేఁ జిక్కితి నన్ను కాలుచేతులు బంధించి మ్రానికొమ్మకు
వ్రేలఁదీసి వెడలిపోయె నప్పటినుండియు బాధనొంది తుదకు
ప్రాణనాళములలోని రక్తమంతయు కంఠగతమై యూపిరివిడు
చుటకు సిద్ధుఁడనైయుంటి నిపుడు వీరరుదెంచి నన్ను బాధవి
ముక్తునిజేసి మీయొద్ద కిచ్చినారని చెప్పిరి. నేనిట కరుదెంచితి”

ననియె. నప్పుడు రాజు దుఃఖించి "అయ్యో! నాకూఁతురు కొఱకై మీరందఱింతబాధనొంది యున్నవా" రని పశ్చాత్తాపమునొందఁ గొంతదడవుండె. హోమమునకు నలువురు బ్రాహ్మణు లొకచోఁ జేరినందులకు సుశీలాదులు పరమసంతోషమునందిరి. హోమకుండము త్రవ్వఁబడియె సమిద్దర్భాజ్యాక్షతప్రసూనకలశవస్త్రపరిస్తరణపాత్రలాజమధుదధిక్షీరద్రాక్షాగుడశర్కరాఖర్జూరాదిద్రవ్యంబులు హోమకుండంబుచుట్టు నలంకరించిరి. విభావసునానతి లోమకేశాదులు మంగళస్నానం బొనరించిరి. శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశర్మ సూర్యనారాయణశాస్త్రి విశ్వావసు శర్మాదులు ఋత్విక్కరణంబులు గైకొనిరి. అప్పుడు రాజు లోమకేశుం గాంచి "నాయనా! నాకొమార్త భువనమోహిని నొసంగి నీకర్ధరాజ్యమిచ్చెద. దుశ్శీలుని రెండవకొమారుఁడైనయుఁగాక సేచుసి దత్తు గైకొని మిగతయర్ధరాజ్య మతనికొసంగెద. నిందులకు మీరందఱు సమ్మతింపవలయు" ననిన లోమకేశుఁడు మంగళస్నాతయై యలంకరించుకొనుచున్న భువనమోహినిం గాంచె. నామెయు మందహాసముచే నోరగంట నాతనిం గాంచుచుండె నదిగాంచి లోమకేశునకు నాయాసమంతయు నెచటికో పోయి దేహ ముప్పొంగి "రాజేంద్రా! నావివాహమునకు మాచిన్నయత్తగారు వచ్చియుండిన బాగుండు" ననియె. దుశ్శీలుఁడే తెంచి "యీపుత్రస్వీకారమునకు మాపెద్దవదినెగారు వచ్చియుండిన సర్వసమ్మతముగా నుండు" ననియె. రాజు యోచించి "అమ్మా భువనమోహినీ! నీవివాహమునకు మీతల్లిగారు రావలెనో వలదో చెప్పుము. నీయిష్టానుసార

మాచరించెద" నని యె. భువనమోహినియు దలవంచి కనుబొ
మలు ముడివైచి కోపమునం దలఁద్రిప్పుచుండె. చెప్పుము చెప్పు
మని యందఱు బాధించిరి. ఆ బలవంతమునకుఁ దట్టుకొనలేక
"జరుగు కార్యములకు యొకవేల రావలయు? రాకున్న నిలచు
నే? కార్యానంతర మచ్చుటికిఁ బోఁగూడదో వారుసంతోషింప
రో అన్నికార్యములకు నాలస్యమేల? వారేమి యీ మహో
త్సవమునకు రావలసిన యాగత్యము లేదు. ప్రపంచమున వివా
హములు గత్త్రస్వీకారములు జరుగుట యపరూపమా? లగ్న
ముసమీపమగుచున్న దేవోమాటలచేఁ గాలహరణమేల? జరు
గవచ్చు" నని యూరక నేలఁజూచుచు నిలిచియుండె. మరల రా
జామెంగాంచి "తల్లీ! లోమకేశుని పెండ్లియాడుట నీకు సమ్మ
తమేనా" యని యడిగిన భువనమోహిని సిగ్గునం దలవాంచి
నచ్చియురానిస్వరమున ఊఁ యని యూరకొనెను. అపుడాదఱు
"శుభమగు నీ లగ్నము సమీపించుచున్నది రం"డని విభా
వసు నలంకరించిన దుర్శ్లలుర నొకప్రక్కను భువనమోహిని
లోమకేశుల నొకప్రక్కను గూర్చుండ నియమించి భూసు
రులు వేదమంత్రములు జపించుచు నాందీ స్వస్తివాచనము
లాచరించి తాలిబొట్టు దగ్గఱగానుండు జరగవలెనని స్మృత్సనము
లచే నాజ్యహోమం బాచరించుటకై బ్రాహ్మణు "లగ్నయే
స్వాహా అగ్నయయిదం నమమ" అని చెప్పుచుండ రాజు వార
లం గాంచి "బ్రాహ్మణోత్తములారా! ఇట్టిసమయములందు
జరుగుమా పద్ధతులు మాపురోహితులకే తెలియును. యితరు
లకుం దెలియదు. మాపురోహితులు రాలేదు. నాకనుభవము
గల దామంత్రములు నేనే జెప్పి నేనే యాహుతు లొసంగెద"

నని చెప్పి "అగ్న యేస్వాహా! అగ్న యఇదం నమమ" అని యగ్ని
లో నాజ్యాహుతి వేసి తనప్రక్కన గూర్చొనియున్న యులూక
సేనుని చేయిబట్టి లేవదీసి యాతని కేశములం బట్టుకొని మూం
డు గ్రుద్దులు గ్రుద్ది "యులూకసేనాయ స్వాహా" అని యెత్తి నో
టిలో వేసికొని పటపటమని కపాలము బగుల నమలి చప్పరించి
"శంబరవర్మాయేదం" అని శంబరవర్మను వాముపాదము చేద
న్ని అగ్నికుండములో ద్రొబ్బి త్రేపె. నదిగాంచి భువనమోహిని
చివాలున లేచి "లోమకేశాయ స్వాహా" యని భయంకరముగా
నోరు తెఱచి లోమకేశుని దలకొట్టికి నమలి దేహము నగ్ని
కుండములోకి ద్రొబ్బె. నదిగాంచి అయ్యో! అయ్యో! యని
యఱచుచు నశ్లీలుండు పరువెత్తుచున్నం దరిమి పట్టుకొని "న
శ్లీలాయేదన్నమమ" యని భయంకర త్రిశూలమున నాతనిం
గ్రుచ్చి కేకికరాళభయంకరదంష్ట్రాజ్వాలలతో కాళికాశక్తి వలె
నున్న గాంచి బ్రాహ్మణులదర "ఖట్వాఙ్గహే ఛింది భింది హుం
ఫట్" యను వేదమంత్రముల నుచ్చరించుచు భయపడియు
న్నవారలం గాంచి "బ్రాహ్మణోత్తములారా! మీరు భయప
డకుఁ"డని చెప్పుచు వికారముగా నవ్వి యరణ్యము ప్రతిధ్వను
లిచ్చునట్లు ఆర్భటించి తనచేతనున్న ఖడ్గము ఝళిపించుటచే
గొప్ప మెఱుపు కలిగినట్లయ్యె. శ్రీపాదులు దిగ్భ్రమనొందికన్ను
లు మోడ్చిరి. అందఱు అదృశ్యులైరి. ఆస్థలము బయలయ్యె.

వరాహప్రకరణము. ౧౧.

పరమపురుషా! యని పర్వతాగ్రమునుండి వసుంధరుండు
జలతలోనికిం బడియె నపుడు తనకేదియో చేయూత కలిగినట్లును

తన్ను బట్టుకొని మెల్లన నిసుకదిబ్బపైఁబరుండఁబెట్టినట్టును దోఁచె నందుచే నాశ్చర్యమును సంతోషమును భక్తియు విశేషించి భగవంతుని ధ్యానించి "యీనాఁడు. గుహయందు రక్షించిన పరమేశ్వరుఁడీనాఁడును రక్షించి యున్నవాఁడు లేకున్న య గాధమైన జరతంబడి యేమాత్రమును బాధ లేకుండుటకుఁ గార ణమేమి? హాపరమపురుషా!" యని తూర్పుదిశగా నిలువం బడి చేతులు జోడించుకొని,

"శ్లో. శాంతాకారం భుజగశయనం పద్మనాభం సురేశం
విశ్వాకారం గగనసదృశం మేఘవర్ణం శుభాంగం,
లక్ష్మీకాంతం కమలనయనం యోగిహృద్ధ్యానగమ్యం
వందేవిష్ణుం భవభయహరం సర్వలోకైకనాథం"

అని నమస్కరించి మరల "ఆహా! యీలోమకేశుని కేమిదుర్బుద్ధియో నేనుంచిన భువనమోహిని దన్ను వరింపదని యు నన్ను సంహరించినఁ దనకు నిరభ్యంతరమనియు నీమోస కృత్య మొనరించి యున్నవాఁడు. అయ్యో పాపాసురుఁడా! యింత టిఘోరకార్య మొనర్పవలయునా? నాకు వలదని యాకాంతను దనకే యిప్పించుటకు బ్రయత్న మొనర్తునే కానిమ్ము. విధికృతమును దప్పించువారెవరున్నారు? ఆనాఁడా దురాత్ము లైనచోరులు తమప్రయత్నమునకు విఫలముగా నక్కాంతం దప్పించితినని కోపముచే నన్ను సంహరింప నుద్యమించి మో సముచేసి యాభయంకరగుహాలో (అబ్బా ఆగుహాయన్న నా గుండెలు నీరగుచున్నది) ప్రవేశింపఁజేసి కోపగించిరి. అన్నియు దైవకృత్యములే. తప్పించినదియు దైవకృత్యమే. అస్వతంత్రుఁ డగు దేహధారి యత్న మేమిజరగు" ననుకొనుచు నల్లుప్రక్క

లం గాంచినను వెడలుటకు దారియే యగపడదయ్యె. చుట్టు
మహోన్నతపర్వతములే యగపడుచున్నవి. యెంతగన్నను
ఘూకధ్వానములు చెలరేగుచుండె. వరాహములు ఘుర్ఘురధ్వ
నుల సేయుచుండె. మత్తేభములు బృంహితములొనర్చుచుండె.
సింహములు గర్జించుచుండె. ఏదారిగాంచినను శీగిపొదలు,
పరికికంపలు, రేగిముండ్లు ప్రబలుకొని యొకటిపైనొకటి విజృం
భించియుండె నపుడు వసుంధరున కేమియుందోచక "మహావి
పత్తులయందు రక్షించిన పరమేశ్వరుఁ డిపుడుమాత్రము రక్షిం
పఁడో కానిమ్ము. ఈవన్నెలయం దేదియో యొకసందు
గల్పించుకొని పోయెద" ననుకొని యారాత్రివేళలోనే పూ
ర్వాభిముఖుఁడై చెట్లక్రింద దూరుచు శీగిపొదలం దప్పించుకొ
నుచుఁ బోవుచుండ పర్వతమునందు గలబండపరికెలనుండి నీటి
కాలువవచ్చి లోయలోనికి బోవుచుండ నాప్రవాహముచెం
తఁజేరి తనయుడుపులు దీసి యొకబండపైఁ బెట్టి పరిశుద్ధజలములం
దాహశాంతి యగునట్లు స్నానంబొనర్చి నిర్మలోదకం
బులం గ్రోలి "యీరాత్రి యీబండపైననే పరుండి యుదయ
మున వెళ్లెద" ననుకొని యచ్చటనే శయనించి ప్రత్యూషంబు
న లేచి కాల్యకృత్యములఁ దీర్చుకొని యలంకరించుకొని ధనుః
ఖడ్గబాణాదులు సవరించి మాసినకాల్వ కానుకొని దక్షిణా
దిశయందుగల మిట్టప్రదేశముపై మార్గము కల్పించుకొని
"యీజగతి యెంతవఱకున్నదో దీనిననుసరించియే పోయెద"
ననుకొని పోవుపోవు నచ్చట నొకమున్యాశ్రమంబుఁ గ
నియె. నాయాశ్రమమున పలువిధపుష్పమకరందముం ద్రావి
ఝుంకృతులొనరించుచున్న తుమ్మెదలచేతను, రసాలకిసలయాం

బుల మెసవి కుహూంకార మొనర్చు కోకిలల చేతను, బరిపక్వఫల
రసము గ్రోలి మనోహరంబుగఁ బలుకు చిలుకల చేతను, నవతృ
ణాపురోడాశాంకురం బిడి శృంగములు తరుమూలములకు రా
యుచు రింగురింగున నెగసి దుముకుచున్న మృగముల చేతను,
సహజవైరంబుగల మార్జాలమూషకములును గజకేసరంబులు
ను నకులపన్నగంబులును శ్యేనకపోతంబులును నతిమైత్రి మెలఁ
గుచు నొకటితో నొకటి క్రీడసల్పునంతటి శాంతప్రధానం
బగు తపఃప్రభావంబు చేతను బ్రకాశించుచుండె. కొందఱు
శిష్యులు సమిధలు దర్భలు పుష్పములు గోయుచుండిరి. కొంద
ఱు తీరీయంబున నారాయణంబు వల్లె వేయుచుండిరి. కొం
దఱు మహాన్యాసంబును, కొంద ఱారుణమహాసౌరంబులును
పఠించుచుండిరి. ఇట్టి పరమపావనమైన మున్యాశ్రమముం బ్రవే
శించి చూడ తన్మధ్యంబున నఖండబ్రహ్మతేజోవిభాసియై పరమ
నిష్ఠాగరిష్ఠుండై యర్ధోన్మీలితనేత్రుండై పూర్వాభిముఖుండై కుశద
ర్భాస్తరణుండై దండకమండలము లొప్పార రుద్రాక్షమా
లలు మెడను సాలుకొన భూతిపూతిచే దేహంబంతయు బ్రా
లేయావృత హేమకూటపర్వతంబు రీతి నుండ నచలమనంబు నాఁ
సాగ్రోచ్ఛంకరునిం బోలి తపమాచరించుచున్న యోగివరుం
గ్రమంగనియె. నమస్కరింప్రారంభ సమాధి నుండి యచలుఁడై యుం
డుటచే మాటలాడింపక చేతులు జోడించుకొని ప్రదక్షిణనమ
స్కారం బొనర్చి యాశ్రమశిష్యు లొసఁగు కందమూలంబులు
భక్షించి తృప్తిఁజెంది సమాధియందున్నవారల మేల్కొల్పు
టం దనుకొనుచు నాయాశ్రమంబు నాసి పూర్వాభిముఖముగా
నట్లనే జనుచుండ నదిఁ గాంచి వ్యాపారంబు గానవయ్యె. తన్మధ్యం

బునం దమృతసరోవరంబులు రెండు ప్రకాశించుచుండె నది
గాంచి కదళీఫలములు భక్షించి సరోవరంబున నీరుద్రావి కొం
తయాయాస మపనయించుకొని యాయరంటితోఁపును దాఁటి
కొంతదూరం బరుగ నచ్చట పలువిధమణులచేఁ దాపింపఁబడిన
బంగారుగోడలచేతను జంద్రకాంతసోపానములచేతను నింద్ర
నీలమణిపరికల్పిత ద్వారములతోడను స్ఫటికశిలలచే నొనర్పఁ
బడిన గవాక్షద్వారములతోడను బగడపుఁదూలములతోడ
ను బ్రకాశించుచున్న యొక్క దివ్యభవనంబును గాంచె. ఆసౌ
ధమునకు నలుదిశలయందును గదళీతరువులే యొప్పారుచుం
డె. నాకదళీవనమునకు దక్షిణదిశయం దొక యుద్యానవనము
విలసిల్లుచుండె. నందు కేళీకూపములును బూపుటీరములును జల
యంత్రములును వట్టివేళ్ళ చప్పరములును గృతకాచలంబులును
గలవు. అచ్చటచ్చట వరుసవరుసలుగా యుంటకూటపాత్రంబు
లయం దనేకవిధపుష్పలతలును విదేశీయతరువులును నెలకొల్పి
యుండిరి. ఒక్కొక్కచో జలయంత్రములకుఁ జుట్టు మనోహ
రాకారంబుగా వర్తులాకారముగా సాలగ్రామశిలలఁ బొందుప
ఱచి తన్మధ్యంబునం దేఁటాకులవంటిచెట్లుఁ బోషించియుండిరి.
మఱికొన్నిచోట్ల చంద్రకాంతశిలలచేఁ జతుష్కోణాష్టకోణంబు
లం దీర్చి యందు ననేకములైన పూలచెట్లనాటియుండిరి. కొ
న్నిచోట్ల యవధులు గల్పించి యందుల కొకద్వారంబు నేర్పఱ
చి యాద్వారములకు బుష్పలతల నల్లించి యుండిరి. కమలప
రిమళకలసిత సన్మోదకంబులగు కాసారంబులు గలవు. కొన్ని
పెద్దపెద్దవృక్షములు గలవు. కొన్నిచోట్ల కేతకీపుష్పవిరాజితం
బై యుండె. కొన్నిచోట్ల సంపంగితరువులు ప్రకాశించుచుం

దె. కొన్నిచోట్ల పొన్నలు పొగడలు గలవు. రుద్రాక్షతరులక
ల్లించి పందిళ్లు వైచిన ద్రాక్షతీఁగె లల్లిబిల్లిగొని యేలకితీఁగలతోఁ
బెనఁగి హృదయాంగమ్మై గన్పట్టుచుండె. గుజ్జుమామిడులు
కపిత్థవృక్షములు జంబీరమహీరుహములు బహుబీజద్రుమము
లు నారింజలు తాడులు నారికేళములు గొల్లలుగా నిండియుండు
నందనమో యగు చైత్రరథమో శ్రీకృష్ణుని బృందావనమో
యనఁ బ్రకాశించుచుండె. మనవసుంధరున కా సౌధముకన్న ను
ద్యానవనమే కడురమ్యమై తోఁచి చూడ నభిలాష వొడమి వనం
బునం బ్రవేశించి పుష్పసౌరభముల కానందమొందె. ఫలవిశే
షములకుఁ దృప్తివహించె. పక్షుల కలకలధ్వనులకు విరాళిచేఁ
బహుతహాపడియె. మందమారుత మల్లనల్లన వీఁచె. "ఆహా! యు
ద్యానవనంబులందు విహరించుట కొక్క కాంతయుండవలదా? మా
నవజన్మసౌఖ్యం బనుభవింపవలెనన్న తరుణియేగదా స్వర్గసో
పానము. భార్యయేగదా సమస్తకష్టలతాలవిత్రము. పొలఁతియే
గదా వంశాభివృద్ధికి మూలము. సతియేగదా మోక్షగతులకు
సోపానము. నఖిలవిద్య నభ్యసించితి. ధనుర్విద్యయందసమా
నుండనైతి. మహర్షులదయకుఁ బాత్రుండనైతి. నిదివఱకు బా
ల్యావస్థయందు వర్తిలితి. పరమపావనమైన శరీరంబను యు
ద్యానసహకారవృక్షమునకు యౌవనంబను వసంతఋతుధ
ర్మం బావహిల్లియున్నది. ఈరామణీయకంబును యీసౌఖ్యంబు
ననుభవించుట కంగనాసమేతులయిన పుణ్యపురుషులకు స్వర్గ
మేల? జీవహింసాపరాయణములగు యజ్ఞముల నాచరించి
దేహాంతమందు రంభాద్యప్సరసాసంగమం బాశించుటేల? సర్వ
లక్షణసమన్వితయుఁ బతివ్రతాశిరోమణియు దానధర్మపరా

పరోపకారదయాదాక్షిణ్యాది సద్గుణపట్టభద్రయు నిరవధికగానా
నారంభసంరంభతానూల్లాసయు నగు నొక్క కాంతాకరగ్రహ
ణానందలహరీనిమగ్నుఁడై గృహస్థాశ్రమం బవలంబించినఘనుఁ
డే నరకద్వారబంధతుఁడు. గృహమేధియే స్వర్గమోక్షద్వారవి
పాటితుఁడు. అట్టివానిదే జన్మము. వాఁడే కృతార్థుఁడు. గృహస్థా
శ్రమంబునకు సమమైన యాశ్రమము గలదా? అతిథుల నభ్యాగ
తుల నాదరింపవచ్చు. సర్వఋణములం దీర్పవచ్చు. షోడశమహా
దానంబు లొనరింపవచ్చు. భార్యతో సమస్తేంద్రియసుఖంబు
లనుభవింపవచ్చు. పరమాత్మతత్వం బెఱుంగవచ్చు. నిట్టివర్ణ
నీయమైనదగుటచే శ్రీకృష్ణభగవానుఁడు "ఆశ్రమాణాం గృహ
స్థోఽస్మి" అని చెప్పియున్నాఁడు. నేని బ్రహ్మచర్యంబున నవివా
హితుండనై తిరుగాడిన నాయౌవనమును నాసౌందర్యము
ను వ్యర్థమేగదా? సర్వవిధముల నాచే రక్షితమైన భువనమో
హిని గాంచ నుబలాటిల్లుచు నాదేవాలయమున తిరుగు
చుండఁ నీదురాత్ముఁ డిట్టిమోసం బొనరించి యున్నవాఁడు. హా
భువనమోహినీ! నీకరగ్రహణభాగ్యము నాకుఁ గలదా? మరుఁ
డురువడించి విరిశరముల నాయురమునఁ గుఱిఁ జేయుచున్నవాఁ
డనుకొనుచు నొక్కలతాభవనమున జంత్రకాంత వేదికయందు
గూర్చొని మనశ్చాపల్యమానుండై యీయమరావతీసన్నిభ
రామణీయకం బగు సౌధం బెవ్వరిదియో యిందుండువా రెవరో
యీయుద్యానవనం బే శచీదేవేంద్ర విహారయోగ్యమో యీసౌ
ధంబునం దున్నవారుగలరో పరికింపక యీయారామసౌరభ్యము
లకానంద మొంది చూచుటకై చనుదెంచితి నని విరహాగ్నిజ్వాలము
లగు యోచన లేమేమియో సేయుచుండ నెచ్చటనుండియో,

క. వలపై కుంకుమగంధో, జ్జ్వలమై హారిద్రచూర్ణ సౌరభ్యంబై
పలువిధగంధావిలమై, చలయానిలుఁ డపుడు వీచె మనమటు దూలన్.

ఆసుగంధమున కానందమొంది పచ్చకర్పూరకస్తూరీపుష్పాదులతో ప్రవీవనంబునం దుండునవియే హారిద్రాచూర్ణ కుంకుమగంధం బేతెంచుచున్న దిందులకు కారణం బెయ్యది యోకో యిం దెవ్వరయినా దివ్యాంగనలో కిన్నరమానవతులో యక్షకామినులో మనుజభామినులో యుండవలయు. లేకున్న నీసర్వగంధసంకీర్ణంబగు హారిద్రాచూర్ణకుంకుమగంధం బేతెంచుటకు కారణం బుండదని యోచించుచుండ మదవతులిరుప్రక్కల యారామంబున మాటలాడుచున్నట్టు దోఁచె. "ఔరా! నేనను కొన్నట్లు లే యిందెవ్వరో సుందరు లున్నవారు చూడనభిలాష వొడముచున్నది. ఇపుడు మనంబును జిక్కబట్ట నసాధ్యంబై యున్నది. పోయిచూచిన నేమి? చూచివచ్చెద" నని నట్టులేచి చంద్రకాంతశిలయందు ప్రతిఫలించుచున్న తనమూర్తిం బరికించి యుత్తరీయాదులు సవరించి యాభరణములఁ బొందుపఱచి వడివడిగా దక్షిణాభిముఖుండై యావనంబుననే పోయిపోయి, యొక్కసరోవరపూర్వకూలంబున గొజ్జంగిమాఁకులనీడయం దింద్రనీలమణిశిలాతలంబుపై నల్లిబిల్లిగొన్న లతామంటపాంతరంబునం దాసీనలైయున్న తరుణుల నిర్వురం గాంచి "యాహా! యీకాంత లసితపక్షంబునం దంబరం విడిచి ధరిత్రిం జరియించు నీరజాక్షకళలో. జగజ్జగీషేచ్ఛచేఁ బుంజికిలిచేసి విలాసాహార్యం బిందుంచియున్న పుష్పబాణుసాయకములో, కలకాలంబు బుద్బుదంబులదండ నుండ వేసటయై ధరణిని మెలఁగుచున్న విద్యుల్లతలో యీతనూవిలాసంబుల నెన్నదర

మే” యని యువ్విళ్లూరం జని లతాగృహపార్శ్వంబునందు నిలచి వీరేమిసంభాషించెదరో వీరెవ్వరో వీరిమాటలవలన నెఱుంగవలయు నేనిందే యొదుగుననుండి వినుచుండెద నను కొని తరులతాచ్ఛాదితుండై యందు నిలచియుండె. నాతరుణు లీరీతి సంభాషించుచుండిరి.

౧:—అయితే నావలెనే నీవును పాపి భేండాభైరవునిచేతఁబడి యున్నావే?

౨:— నీవా హింసాలయములోనికిం బోకనే తప్పింపఁబడితివి. నాగతి యట్లుగాదు. నాకొప్పుబట్టుకొని నంచి కత్తిపై కెత్తి నఱుకుచున్నప్పుడమ్మహానుభావుఁడు వచ్చి నన్ను రక్షించె. నాకు దేహముపై బ్రజ్ఞయే లేకుండె. అట్టివేళలో రక్షించిన మహాత్మున కభ్యుదయము గల్గవలెనని భగవంతుని బ్రార్థించుచున్నదాన.

౧:—మావారినిసహా రక్షించెనని చెప్పితివిగదా యావసుంధరభూపాలుఁ డెందఱప్రాణసంరక్షణ చేసియున్నాఁడు?

౨:—అప్రతాపము ఆదయారసము యాతేజస్సు చెప్ప నలవియైనదికాదు. రెండవకళాభానుఁ డనుపించుచుండె.

౧:—నన్ను రక్షించినందుకు బేతాళునిబంధించిన యాపుర్మార్గుఁ డెంతసాహసపరుఁడో యెట్లుసంహరించెనో అబ్బా యేమిఆవసుంధరుని ప్రతాపము.

౨:—సుశీలా! ఆభేండాభైరవునిం బట్టి కట్టునపు డాతనింగాంచిన యెంతటివారికైనను గుండె నీరగుచుండును. ప్రళయ కాలము నాఁటిరుద్రుఁడేమైనా యిందు జనుదెంచెనా యను

కొంటిని. మాయజమానుఁడు, వీరసేనుఁడు దిగులుపడి రథమునుండి దూఁకి యాతనిచెంతనుండుటకు భయపడి పర్వెత్తిరి. నేనుమాత్రము ప్రాణములఁ జిక్కఁబట్టికొని చెంతనే నిలచియుంటిని.

సు:శీ—భువనమోహినీదేవీ! నీవు చెప్పినట్లు మాతండ్రి యింకను ఆదేవాలయములోనే యుండునో లేక మాయూరికిఁ బోయియుండునో నీకు దెలియదా?

భువ:—తొలుత నేను జోరులచే జిక్కినపుడుమాత్ర మందే యుండిరి. బేతాళునిబంధవిముక్తమైనపుడు మరల దేవాలయముచెంతకు నన్ను దెచ్చియుండిరిగాని అపుడు నేను వారిని జూడలేదు.

సుశీల:—మాఱాల నెందెందు వెదకుచున్నారో మనగతి యెపుడు నీలాగు దుఃఖించవలసినదిగా వ్రాసియున్నది. ఇచ్చటనుండి మనవారిచెంత కెపుడు పోదుమో సంతోషము నెపు డనుభవింతుమో యిచ్చటికి మనలఁ దెచ్చినవా రెవరో యిది యేలొకో నాకేమియుఁ దోఁచకున్నది.

అని యొకరొకరు తలపోసికొనుచుండ మఱుఁగుననున్న మనవసుంధరునకు మనసు నిల్వకపోయె. దానసుకొన్న భువనమోహిని యింతెందుకు జనుపెంచెనో యీమె నాశ్రీపాదుని సుశీలయయియుండవలయు. ఎన్నఁడును లేని విరహాతాపము నాకీదినమందు గలుగనేమి? దేవాలయముచెంతకుఁ బోవుచున్న నన్ను మోసపుచ్చి లోమకేశుఁడు జరతలోఁ బడద్రోయడమేమి? నాకేమియు బాధగలుగకుండునట్లు పరమేశ్వరుఁడు రక్షించుటేమి? యీదివ్యోద్యానమునం దీభువనమోహినిం

గాంచుటేమి? ఆహా! అఘటనాఘటనచాతుర్యశక్తి గల పరమే శ్వరుని నే నెంతని కొనియాడుదు? ఇఁక మనసు స్థిరపెట్టఁజాలఁ బోయి చూచెదననుకొని వాఁడున్న లతాగృహద్వారకోష్ఠం బునందు నిలువంబడియె. వాఁడును నాతనిఁ జూచి తటాలున లేచి నిలువంబడెను. ఒక కాంత వెనుకకు దగ్గి నిలచె. మఱి యొక కాంత మహదాశ్చర్యపరవశురాలై చేతులు జోడించు కొని యాతని చెంతకు రెండడుగులిడి "మహాపురుషుఁడవు గదా! ఆర్తరక్షకరాయకా!

సీ. అలనాఁడు ఘోరచోరగ్రాహిహ్రదమై యున్నసర్పమ్ము ద్రోచిన ఘననాథుఁడీవె
క్రూరరాక్షసభేదకుఁడై వ్రాత్రిచరాంతకుండు [illegible] ఘనుఁడవీవె
నందభేండాసుర [illegible] ఖండించి [illegible] డీవె
మనుజహింసాపరాయణుఁడైన [illegible] డీవె

గీ. ఆర్తులను దీర్చు సద్గుణోత్తముఁడవీవె, [illegible]
దైతాంశప్రభూతసత్త్వుఁడవె, [illegible]"

యని నమస్కరించి నిలువంబడియెను. [illegible] చి వసుంధరున కేమియుఁ దోఁచక [illegible] యానందమును బట్టఁజాలక [illegible]! పరిమితి లేని మోహానన్దంబున [illegible] ల్చి నిం దగపడుచున్న దానవు. [illegible] యాండు. దేవాలయంబున [illegible] ద్యానవనంబున కెటుచనుదెంచితివి? [illegible] బు చెంతనుండుటకుఁ గతంబేమి? [illegible] వతంసంబును గన్న సోదరీభావ [illegible] ఈ సతీమతల్లి నామాతురంబు లయ్యెనే? [illegible]

ము గలుగు టెట్లు? నిక్కముగా నీవు భువనమోహినివో లేక నామనఃపద్మసంచరితమోహినీదేవతవో. నేను నిక్కముగా వసుంధరుఁడనో కానో యిది భూలోకమో పాతాళలోకమో తెలియకున్నవాఁడ నీకథ వివరింపుము."

భు:—పురుషోత్తమా! బేతాళబంధమోక్షణానంతరము నన్నుఁ గొని దేవాలయంబునం దుంచునట్లు తమచే నియమింపఁబడిన బేతాళుఁడు నన్నా దేవాలయముచెంతకుఁ గొని చని యందునిల్పి యావల తానెందో చనియె. అందెవ్వరును లేకుండిరి. భూసురులగపడలేదు. కొంతదడ వున్నంత నాకు నిద్రవచ్చె. మేల్కాంచుసరికిందన్నదాన. యిది యేలోకమో నన్నిచటకిం దెచ్చినవారెవ్వరో యెటువచ్చితినో నే నీమేడయందు మేల్కాంచిచూడ యీభూసురాంగన దూఁగించుచు నొక్కశయ్యాతలంబుపైఁ గూర్చొనియుండె. నిమాను విచారించితి మనసుబ్రహ్మణ్యశర్మగారికూఁతురు సుశీల యీమెయేనఁట. మనశ్రీపాదబ్రహ్మచారి యీమె కొఱకు యిదుమలంబడి మీచే రక్షింపఁబడి యున్నవాఁడు. నేనును యీసాధ్వియుఁ బాపి భేండాభైరవునిబారింబడి మీవంటిమహానుభావులచే రక్షింపనైతిమి. ఇదియే నాసమాచారము.

అనిన, వసుంధరుఁడు యోచించి "యారా లోమకేశా! నీయుద్దేశ్యము పూర్తిగా నన్ను సంహరింపవలెనని నేవచ్చుమార్గమునఁ గనిపెట్టియుండి యుక్తిపన్ని యట్లొనర్చియున్నవాఁడవు కానిమ్ము. దైవయోగము దప్పింప నెవరితరం" మ

నుకొనియున్న యాతనింగాంచి "దేవా! యెన్నిదినము లిట్లు మాతలిదండ్రులం జూడకుండవలయు ? యీయరణ్యమునందే నాజన్మకాలంబంతయు గడుపవలసియున్నదే? యిఁకనన్ను మా తలిదండ్రులకడం జేర్చి కీర్తిఁబొందుదురని ప్రార్థించుచున్న దాన" ననిన వసుంధరుఁడు సుశీలంగాంచి"సోదరీ!నీవిచటి కెట్లువచ్చితి" వనిన, "న న్నానాఁడు భైరవాశ్రమమునుండి తప్పించి కొనివ చ్చిన యమ్మహాత్ముఁడు కాశిలో నన్నపూర్ణాదేవాలయంబు నందుండి తా నెచటికో చనియె. కొన్ని నెలలు జరిగినయనంతర ము మాతల్లి వెంటఁ బ్రయాగ కేతెంచియుంటిని. నాల్గుదినముల పుడు మాతల్లిచెంగట పరుండి నిద్రించి మేల్కాంచుసరికీసౌధ మునందుంటి నిందెవ్వరును లేరు. నేఁజనుదెంచిన కొంతడవునకు నీభువనమోహినీదేవి నాకగపడియె. నిదియే నారాకకుఁ గార ణము. మహాత్మా! నన్ను మఱల నాతలిదండ్రులచెంతఁ జే ర్పుము. శ్రీపాదులవా రెన్నియుపమలకో పాల్పడి నానిమిత్త మగచాట్లయందు మునిఁగియుండి యీ ఠరతోపరాయఁలైన మీవలన రక్షింపఁబడియున్నవారని యీమెవలన నంతయు వింటిని. నాకదియే కావలయుఁబరమపుణ్యాత్ముండవైన నీ వా యురారోగ్యపుత్రపౌత్రైశ్వర్యాదులచే వర్ధిల్లునట్లు గోరుచు భగవంతుని బ్రార్థించుచుండెద" ననుడు వసుంధరుఁడు భువన మోహినిని మోహదృష్టులచేఁ జూచుచుండుటయు నామెతల వాంచి చేతులు జోడించుకొని నిలువఁబడియుండుటయుఁ గాం చి, సుశీల యేదియో యొకనెపముగా నాలతామంటపంబు దాఁటి యమృతసరోవరంబుచెంతకుం జనియె నామొంటిపా టున వసుంధరునకు మనంబు తత్తరిల్లె. "రమణీ! పరమభక్తిచే

వైరాగ్యవీక్షణంబుల నిరీక్షించుచున్న దానవు. సంపూర్ణయౌవనావసరమునం దిట్టివైరాగ్యము నీకెందుండి యలవడియె.

భువ:—మహాత్మా! నూతనవైరాగ్య మలవడియుండలేదు. సహజస్వభావమే యట్లుగలదు.

వసుం:—అటుగాక. తరుణీ! మన్మథవికారసూచకంబులగు కడగంటిచూపుల నెచట మఱచితివి? ప్రణయకలహాంకురంబులగు భ్రూభంగముల నెందుడాచితివి? యానందరసనిమగ్నంబులగు నఱగంటిచూపుల నెక్కడవైచితివి? భర్త్రాగమనోత్సవసంభూతములగు ప్రసన్నదృష్టుల నేమియొనర్చితి వవియన్నియు వదలి తురీయునివలె వైరాగ్యవీక్షణంబు లగపఱచెదవు. నీయపాంగదృష్టిచే నిరీక్షింపుము. అతనునితూపుల చేతను దాపం బధిగమించివిభ్రమ మొందుచున్న వాడ. మాటలాడక యూరక భూమిం జూచుచుండుట ధర్మమగునే?

భువ:—పురుషశ్రేష్ఠా! నీవాక్యంబులుగన్న కాముకీ కాముకుల మార్గముఁ దెల్పుచున్నది. నే నబల నమాయిక ననన్యగతికురాల. నిట్టినే నొంటరినైయెనందున సర్వధర్మవిచారణదక్షులైనమీరు కామవికారములగు వాక్యములచే నాహృదయమును నొప్పించుట న్యాయము కాదని విన్నవించుచున్నాను.

వసుం:—మనకిరువురకిదినఱకు వివాహము లేదు. ఉత్తమక్షత్రియవంశోద్భవులము. తరుణవయస్కుల మిట్టిమన మొకరినొకరు ప్రేమించుట సహజధర్మమైయుండియు నన్నునాదరణ చేయుచున్న దాన వేల?

భు:— నే నవివాహితనగుట సత్యమేగాని నామనమునం దఖిల సతీజనకామాంధకారభానుండగు కళాభానుండను రాజకుమారుని వరించియున్నదాన నందుచేఁ బరసతినై యున్నదాన నఖిలధర్మశాస్త్రకళాకలాపుండవై యిట్లు ప్రాకృతునివలెఁ బరాంగితం బెఱుంగక నింద్రియానుసరుండవగుట న్యాయముగాదని నమస్కరించి వేఁడుకొనుదాన.

వసుం:— మానవతీ! యుక్తాయుక్తవివేచన లేని బాల్యంబునందు జాపల్యవశమున ననేకయూహ లలవడినమాత్రమున నే యవివాహితయు నిట్టుబాటుగా నుండనగునా? కళాభానుండను రాజపుత్రుఁ డీ ప్రపంచమునం దున్నవాఁడో లేఁడో నీ వెఱుంగుదువా? చూడనివాని నెట్లు వరించితివి? చూచియు నిన్నొప్పకయున్న నామ కేశుని వరియించెదనంటి నీ వరియింపుము. నామనంబును నామోహావేశంబులను వెనుకకు లాగి యపచారంబని ప్రాయశ్చిత్తార్హుఁడనయ్యెద.

భు:— దేవా! ఆకళాభానుభూవరుఁడు భూమియందే జనియించియున్నఁ బ్రపంచమంతయు డవిణఁగొట్టినలాగున నాతని ప్రతాపప్రభావములు వర్ణింపఁబడుచుండు టేల? లోకులు పని లేక బొంకుచుండిరా? మహావిశ్వాసముండను భూసురునకేనేమి యపరాధ మొనర్చియున్నదాన? పుడమియందు లేనివాని కేనయో యొక కళాభానుసంజ్ఞ నొసంగి నాచెంత నాతని తేజఃప్రతాపదయాధర్మంబు లుగ్గడించి నామనంబాతనిపైఁ ద్రిప్పఁజేసి నాచేసందేశలేఖ గైకొని పోయియున్నవాఁడా? ఉండనీ మీమాటయే నమ్మి యమ్మహానుభా

వాఁడే నేదస కొందను. కళాభానుఁడు చంద్రుఁడనుకొని
సమానంబునను ఆకార్యము మార్చికొని భగవంతుండైన
నారాయణుని ప్రతికృతిగ ధ్యానింపుచు దేహావసానపర్యంతము
...న్నచిన్నా భావరించుచుండెద. వేయేల? నీకు
సౌందర్యానుభావుఁడే నా ప్రాణనాథుఁడు. అమ్మహాని
యునికే నేను భాగ్యనగుదు. ఈకాముకి కాంగోక్తులచే న
న్నలరి చెవిదు? ఆరాత్రి చోరుల బారిఁబడిన నన్నుఁ దప్పిం
చి ఘోరారణ్యపు ఖడ్గధారలకు గురిగాకుండునట్లు రక్షిం
చితివి. నాయనకు ఉపకార మొనర్చిన నిన్ను మఱచి కృతఘ్ను
రాలనై యుండను శ్రీరామకృష్ణాదులవలె నిన్నొకయవతార
పురుషునిగా దైవముగా భావించి యర్చించుకొందును.
నీకాయురారోగ్యైశ్వర్యపుత్రపౌత్రాభివృద్ధి గలుగునట్లుగా
భగవంతుని ప్రార్థించుచుందును. మహాత్మా! ఇప్పుడిట్లు
ప్రాణనాయకునిఁ జూపకర్చిన దిపు నిట్లు బాధ పెట్టుటకా? నీకో
ర్కె వృథా మొనర్చితినని కోపమున్న నదియే నీఖడ్గము.
ఇదియే నామ స్తనము. నీయిచ్చవచ్చిన ట్లొనర్చుము. వల
దనువాననుగాను.

వసు:—రమణీ! సకలవిద్యాపారంగతురాలవయ్యును శుద్ధ
ముగ్ధాలాపము లాడెదవు. పట్టినపట్టు వదలననుమాట గట్టి
గాఁ బట్టుకొని షోడశకళాపరిపూర్ణమైన చంద్రబింబమువోలె
నతిసపూర్ణవిరాజితంబైయున్న నీయాననము వృథామొ
నర్పు నూహించుచున్నదానవు. నీమనకేపుని దిరస్కరించి
యున్న నాఁడు ఆకళాభానుఁ డెందెందు వెదకినను గానరాక
నామావశిష్టుఁడై యున్నవాఁడని. నీసందేశలేఖఁ గొని

వచ్చిన భూసురుఁడు చెప్పినని శ్రీపాదుఁడు నాతోఁ జెప్పి యున్నవాఁడు. వృథాగా మూర్ఖపుపట్టేల? అందుచే జరుగనిసంకల్పమేల? అందుచే ఆజన్మబ్రహ్మచర్యమేల? కళాభానుఁడె భూమియందుండుట నిక్కమనుకొందము. చోరుల బారినుండి రక్షింపుమనియు, భైరవునిచే బలి గాకుండ రక్షింపుమనియు యార్తవై నోరెత్తి బిలచితివే వచ్చి రక్షించెనో యాకళాభానుఁడు. నేనుగదా వచ్చి రక్షించినది. అదియైనను దలంపరాదా? తరుణీ! వేయి మాటలేల?

ఉ. ఆనడురేయి నీకరము నంటితి నప్పుడె సింహ మార్వగాఁ
బూని కవుంగలించితివి పొక్కుచునుండెడినిన్ను ద్రుంపఁగాఁ
బూనిన భైరవుం దరిమి పొందిక నక్కునఁ జేర్చికొంటి నీ
పూనికలన్నియుఁ వదలి పొమ్మన న్యాయమె నీకు మానినీ.

చాలుచాలు నీమూర్ఖము చాలింపుము. లెమ్ము.

సీ. అదె మాతిమా చూతబదరీఫలగ్రాసకీరదాంపత్యవిహార మతివ
యిదె గాంత మాకాంతమదిరారసోన్మత్తశబరీధురాలాపసౌహృదంబు
అటుబోవుదమె సుమాత్యంతసౌరభ్యానుషంగనునోజ్ఞాధిరంగమునరు
యిటునుండుదమె లతాగృహామధ్యశశికాంత పాషాణవేదికాపటలియందు

గీ. కేళికాస్థానమునకో మృగీమదార్ద్రి, సిక్తసైకతశీమకో శింశుపాది
శాఖముల నీడకో బోవజాలి తబల, కేళికాసక్తమనముచే బాళి చెపుమ"

అనుచున్నవసుంధరునకు భువనమోహిని యేదియో ప్రత్యుత్తరం బొసఁగ నుంకించుచున్న నాసమయమున నే నెర్రతినూలనుండి "హా ప్రాణేశ్వరా! నన్ను వ్యాఘ్రము దఱుముకొని వచ్చుచున్నది. సమాధియందుండకున్న వచ్చి రక్షిం

పుము రక్షింపు"మను స్త్రీయార్తారావంబు వినవయ్యె. వసుం
ధరుం డాదిశఁగాంచి యేదో స్త్రీయార్తారావంబు వినఁబడు
చున్నదని వరనున్న ఖడ్గమును దూసి నాదిశంబట్టి చనుచుండ
యిది యేమో చూడవలయు ననుయాశచే భువనమోహినియు
ను గాసారతీరంబునందున్న సుశీలయు నాతని వెన్నంటిరి.
వసుంధరుం డొక్కదాఁటున కాస్థలము చెంతకు లంఘించి తరు
ముకొని వచ్చుచున్న వ్యాఘ్రము నొక్కవ్రేటున ఖండించి
యామెవైపుఁ జూడ మూర్తీభవించిన పాతివ్రత్యదేవతంబోలె
నొక్కవృద్ధతపస్విని యదరుచు పదములు తడఁబడ నిలచియుం
డె. ఆమె నారచీరలు గట్టికొని ఫాలమున కుంకుమరేఖయు
భ్రూమధ్యంబునం దక్షతలు నొప్పార నలుబదియైదుసం॥లు
వయస్సుగలిగి తలవెంట్రుకలు జడలుకట్టియుండ ప్రసన్న వదన
ముతో సమిధలును దర్భయును బూవులును గైకొని యుత్తరా
భిముఖయై యున్న యామెనుగాంచి "తల్లీ! యీభయదారణ్య
మున నొంటిగానుండుట కేమి కారణము? యీపుష్పఫలంబు
లెందుకు? "సమాధియందుండకున్న వచ్చి యీక్రూరవ్యాఘ్ర
మునుండి తప్పింపుము ప్రాణేశ్వరా" యని యఱచితివే తల్లీ! నీ
వెంతి సాధ్వీతిలకంబవో నీప్రాణముకన్నను భర్తతపంబే ము
ఖ్యమని భావించితివి? వో యిట్టిసాధ్వీతిలకంబు లీపృథివియందుండు
టం బట్టియే సృష్టిస్థితిలయంబుల కాస్పదంబైన కాలధర్మములు
జరుగుచున్నవి. మీవృత్తాంతం బెఱింగింపవలయు" నన్న "నా
యనా! నీవు పుణ్యపురుషుండవు. ఆయాశ్రమమున నాభర్తయైన
ఋషీంద్రుండున్నవాఁడు. మాకథనంతయు నతఁడు సమగ్రముము
గా వివరింపఁగలఁడు తండ్రీ! నీవు బాలుండవయ్యును గుణవృద్ధుం

డవు. నీ వరుదెంచుటం బట్టి నేను బ్రదికితిని. నాప్రాణసంరక్షణం
బొనరించితివి. ఆ కాంత లెవరో వారును నీవును మాయాశ్రమం
బీసమీపమునందే గల దచటికి రావలయు" నని యామె ముం
దును వీరందఱు వెనుకలను యాశ్రమంబుఁ బ్రవేశించి చూ
డఁగాఁ దా నంతకు మునుపు మార్గవశంబునందున్న యాశ్రమ
మేననియు నపుడు సమాధియందున్న దీఋషీంద్రుఁడేననియు
వసుంధరుండు యోచించుచు సమాధిఁజాలించి దర్భాస్తరణం
బుపైఁ గూర్చొని శంకరుం బోలియున్న యాతనికి నమస్కరిం
చె. సుశీలా భువనమోహిను లిరువురు నావృద్ధదంపతులకు
నమస్కరించి యొకచో నిలువంబడిరి. వసుంధరుం డమ్ము
నీంద్రునిచే దీవనలంది యాతని నియమానుసారముగా నొక్క
చోఁ గూర్చుండె. నాతరుణు లిరువు రొక్కచో విధేయతం
జూపుచు నుపవిష్టలైరి. వృద్ధాంగన ఋషీంద్రుం గాంచి "ప్రాణే
శ్వరా! తమయానతి దేవపూజాద్రవ్యంబులం గొనివచ్చుచుండ
నన్నొక క్రూరవ్యాఘ్రము దఱిమిన నపు డార్తనై మిమ్ముఁ బిలి
చితి నీకుమారుండు చనుదెంచి వ్యాఘ్రమును సంహరించి
నన్ను రక్షించి మనవృత్తాంతం బడిగె. మీచెంతకుం బిలుచు
కొని వచ్చితి నితని యభ్యుదయంబు గోరి మీ రాశీర్వదింపుఁ"
డని చెప్పుచు నాసాధ్వి భర్తచెంగట నొకచోఁ గూర్చుండె.
ఋషీంద్రుఁడు వసుంధరుంజూచి "నాయనా! నీ తేజంబుగన్న
బాలభానుం బురుడించుచున్నది. సర్వసర్వంసహాభారధౌరం
ధర ధైర్యలక్షణములు నీయందు గానఁబడుచున్నది. ఇంతచిఱు
తప్రాయముననే సుగుణములకుఁ బట్టభద్రుఁడవై యున్నవాఁడ
వు మావృత్తాంతము వినుము. ఈభరతఖండముననే గోదా

వరీతీరమున నుహేంద్రవరంబను నగరము గలదు. అందు నరేం
ద్రచంద్రుఁడను రాజుగలఁ డాతనిచెంత వీరసేనుం డనువాఁడు
సైన్యాధిపతియును గాళీభద్రుఁడనువాఁడు మంత్రియును గలరు.
ఆతనియొద్ద సుబ్రహ్మణ్యశర్మయను బౌరోహితుఁడు గలఁడు.
యీమహారాజుభార్య శ్యామలాదేవి యనుపేరుచేఁ బరమసా
ధ్వియై యుండ నతండు ధర్మముదప్పక ప్రజలఁ దనబిడ్డలవలెఁ
జూచుచుండె. నతనికి సంతానములేదు. అందుచే రాజ్యాది
భోగములపై విసుగు జనియించి దేవతాప్రసాదము వడసి సం
తానభాగ్యం బొందవలయునని తానును దనభార్యయును దప
మునకై వెడలుచు రాజ్యమును మంత్రియాధీనమొనర్చి నైమి
శారణ్యమునకు వెడలి రచ్చట మహర్షులయనుగ్రహంబుపొంది
వారి యనుమతిచే సత్యనారాయణవ్రత మతినియమముచే
నొకసంవత్సరం బొనర్చినంత నాతనిభార్య గర్భవతియయ్యె.
నవమాసములు నిండె. వసంతరుతువునఁ జతుర్గ్రహోచ్చ వృష
భలగ్నమునం దొక్కకుమారుం డుద్భవించె. యీవల జాతకర్మ
నామకరణాది శాంతులొనర్చి తలిదండ్రులు వసుంధరుండని పే
రిడిరి. యీశిశువుయొక్క కళాప్రకాశము లరణ్యంబంతయుఁ
దేజరిల్లుచుండ మునులు సంతసిల్లి కళాభానుండని మఱియొక
పేరు పెట్టిరి. అప్పటినుండియు ఋషులిడినపేరే వ్యవహారింపఁబడు
చుండె. పాలనలాలనాకులయందు భ్రాంతిగలిగి తలిదండ్రులర
ణ్యముననే ఋషులచెంత నిలిచియుండిరి. విద్యాభ్యాసము నుప
నయన మాఋషులే మహాప్రీతితో నొనర్చిరి. కళాభానుం డను
పేరుతోడనే విద్యయందు మిక్కిలి ప్రసిద్ధి వహించె. ఉపనయ
నానంతర మధ్యయనము నేర్పుచుండిరి. బాలు నచ్చటనే నిలిపి

రాజేంద్రుఁడు మహేంద్రవరమునకుం బోయె" ననుచుండఁగా నాచెంతఁ గూర్చొని వినుచున్న భువనమోహినీదేవికి మనంబున నొకవిధ మగుభయమును మోహంబును గగుర్పాటును సంతోషమును బొడమి వసుంధరునిమో మట్టె చూచుచు సిగ్గునఁ దలవాంచుచుఁ దహతహపడుచుండె. నామెకు వసుంధరునిపై మోహం బంకురించె.నంత నాఋషీంద్రుం డిట్లని చెప్పఁదొడఁగె. "ఆరాజు మరల తనరాజ్యమున కేగునటకు బహుకాలమయినందున రాజ్యప్రకృతి మారియుండె. మంత్రి కారాగృహము నుండి తప్పించుకొని పోయియున్నాఁడని ప్రజ లనుకొనుచుండిరి. విజయనగరాధీశ్వరుల ధ్వజము నెలకొల్పఁబడియుండె. నాతఁ డాపురంబునం దిరువదిదినంబు లుండినను రాజభయముచేతనో లేక జ్ఞాపకములేకనో తన్ను మాటలాడించువారు లేక తహతహపడి తనప్రీతిపాత్రుఁ డైన సుబ్రహ్మణ్యశర్మ మంత్రికార్జన్యముచే పలాయనం బై యున్న వాఁడని విని కారణము లచ్చటచ్చట విచారించె. సైన్యాధిపతియైన వీరసేనుఁడు భేండాభైరవుఁడను రాక్షసునిచేఁ జిక్కి భైరవునకు బలియయ్యెనని యనుకొనుచుండిరి. పూర్వరాజగౌరవమున కొంతమంది భూసురులా రాజును దమమందిరంబులందు నిల్పుకొని గౌరవముతోఁ గాపాడుచు "రాజేంద్రా! మీరిటనుండి సంతానార్థమై తపంబున కరుగుచు రాజ్యమంతయు మంత్రికరగతం బొనర్చి వెళ్లిపోయితిరి. ఆమంత్రి తాము వెడలిన కొన్నిదినములకే మహాక్రూరత్వమును వహించి స్వలాభపరుఁడై ప్రజలకు దండధరుఁడై బహుహింసల నొనర్చుచుఁ దమప్రీతిపాత్రుఁడైన సుబ్రహ్మణ్యశర్మయొక్క సర్వస్వము నపహరించి కట్టుబట్టలతో

భార్యతో నిల్లువిడిచి దేశాంతరములకుఁ బలాయనం బొనరించె. నతం డిపుడు ప్రయాగయందున్నవాఁడని వినుచున్నా మని చెప్పిరని యతఁడనుచున్నంతలో నచ్చట వినుచున్న సుశీలాదేవి కేమియో యూహలు జనించి లేచి నిలిచి మాటలాడఁ బోయి మఱల సిగ్గుచేఁ దలవంచి యూరక కూర్చొనియె. అంత నాబుసీంద్రుఁడో బాలకా! ఇట్లు భూసురు లమ్మహారాజునకుం జెప్పి మఱియు నిట్లని చెప్పఁదొడఁగిరి. "రాజా! ఈరీతిని బహు క్రూరదండనలచేఁ బ్రజలను బాధించుచున్న మంత్రిపై విసిగి ప్రజలందఱా తనిఁబట్టి కట్టవలయునని యత్నించుచుండఁగా భేండాభైరవుఁడను రాక్షసునిదాడి విపరీతమై దేశదేశములవారు తమబిడ్డలను సోదరులను జెల్లెండ్రను దండ్రులను గానక పోఁగొట్టుకొని కొంతమంది రాజు లేకమై యాతనిపై యుద్ధమున కరుగుచు నీమంత్రిగారినిసహా సహాయము రమ్మనుటచే సర్వసైన్యసమేతుఁడై వీరసేనసహాయముతో వెడలిపోయె. నాసమయమును గనిపెట్టి ప్రజలు తమునిమిత్తమై యెందెందో వెదకి గానక విజయనగరాధీశ్వరులచెంత కరిగి వారిం బ్రార్థించి దోడ్కొనివచ్చి రాజ్యంబొసంగి యున్నవారు. అటయుద్ధమున కరిగినవారందఱా భైరవుని ప్రతాపాగ్నికి శలభప్రాయులై చచ్చియుఁ బర్వెత్తియుఁ జిక్కియు నానావిధములై యొకరిగతి యొకరికిఁ దెలియక యథాయథలై యున్నవారు. మన మంత్రి తప్పించుకొని కొన్ని దినముల కీయూరు సేరఁగా రాజున కెఱింగించి ప్రజాసమ్మతిచే నాతనిబట్టి కారాగారంబునందుంచి తనమందిరంబునందున్న ద్రవ్యమంతయు రాజభండారమునం జేర్చి రాతం డిపు డొక నెలదినములపు డేదియోయుపాయ

ముచే జెఱసాలనుండి తప్పించుకొని పోయియున్న వాఁడు. యు
ద్ధమునకుఁ బోయినపుడు వీరసేనుఁ డందే పట్టుబడి బలియై యు
న్న వాఁడని కింవదంతి. యీరాజులు సహా తొలుదొల్త యిష్ట
ము లేక యీదేశములోఁ బ్రవేశించి యిపుడిపుడు దురాశకు
లోనై యున్న వారని చెప్పి రపు డారాజేంద్రుడన కేమియుం
దోఁచక యెవ్వరెవ్వరియోగ మెంతెంత కాలము జరుగ వలె
నో యటుజరుగక తీర దనుకొని మఱల భార్యాయుతుఁడై నై
మిశారణ్యమునకు జనుదెంచె. నచట ఋషులుగాని తనకొ
మారుఁడు కళాభానుఁడుగాని లేకుండుటచే వెదకి వెదకి వేసరి
ల్లి సర్వవిధములైన కష్టములకు లోనై దుఃఖించి యిడుములు
పడుచు నిఁక ప్రపంచవిషయములయందు మమత వీడి తపం
బొనరించి భగవత్సాయుజ్యముఁ జెందవలయునని యీగహనం
బునం దాశ్రమము గల్పించుకొని తపం బొనర్చుచున్న వాఁడు.
ఆనరేంద్రచంద్రుఁడే నేను. ఆతనిభార్యయే నీచే రక్షింపఁబ
డిన యీవృద్ధాంగన" యనువఱకు వసుంధరుఁ డట్టె నిర్విణ్ణుఁ
డై కన్నుల నీరిడి "మహానుభావా! మీకొమారునికొఱ కెం
తకష్టము లనుభవించియున్న వారు? తుదకు రాజ్యమే గోల్పో
యి ఘోరారణ్యముల మునివృత్తి నుండవలసివచ్చెఁగదా? పు
త్రులు గలుగవలెనని దుఃఖించుట లెందులకు? పుత్రులుగలవారి
కెపుడును గష్టములే ప్రాప్తించుచుండును. తల్లిదండ్రుల
గష్టముల నరయక వారిసౌఖ్యంబును గోరక వారి స్థితిగతులు
విచారింపకున్నఁ బుత్రుఁడు వంశలతాలవిత్రుఁడేగాని పుత్రుఁ
డవునే? మహాత్మా! మీపుత్రుని నే వెదకించెద. మీరాజ్య
మును సాధించి మఱల నాంధ్రరాజ్యసింహాసనంబుపై

మిమ్మధిష్ఠింపఁజేసెద. మీపుత్రుఁడు తెలియువఱకు నేను మీపుత్రుఁడనైయుండెద. నంతవఱకు మీ రీయాశ్రమమందే నిర్భయులై యుండుఁడు. మీకు వలయు సమిత్కుశాహారాదులు నేఁదెచ్చియిచ్చెద నింక మీరు దుఃఖింపకుఁడు. మీపుత్రుఁడు మీచెంతనే యున్నవాఁ డనుకొనుఁడు నేనీప్రాంత్యమునఁగల సౌధంబునందుండి మీకష్టసుఖములు ప్రతిదినము విచారించుచుండెద" నని చెప్పి వారికి సాష్టాంగనమస్కారము లొనర్చి యాశ్రమంబు వెడలి తనమనంబున పశ్చాత్తాపపడుచుఁ బోవుచుండె నాకాంత లిర్వురు వృద్ధదంపతులకు నమస్కరించి వారి యానతి నాతని వెంటం జనిరి.

ఆజ్ఞాప్రకరణము. ౧౨.

హిమాచలద్రోణులయందుఁగల కపాలపురమునం దొకానొకదినంబున బేతాళమహారాజు కొలువుండె. భూతములు ఛత్రములు బట్టియుండిరి. శాకినులు చామరములు వీచుచుండి కూశ్మాండములు జయజయధ్వనులు బల్కుచుండిరి. వైనాయకాదులు కైవారంబు లొనర్చుచుండిరి. గుహుండును బ్రహ్మరాక్షసులును మంత్రస్థానంబునందుండి మంతనము లాడుచుండిరి. పిశాచములు సభామంటపముచుట్టును ఖడ్గపాణులై కాఁపుండిరి. మారీచులు సేవకావృత్తిచే నాతనియాజ్ఞలు నెఱవేర్చుచుండిరి. అపు డందఱింగాంచి "భూతగణములారా! చతుర్దశభువనంబులందు నాయట్టిప్రతాపవంతుఁడును నావంటిసర్వవిద్యాగరిష్ఠుండును మాయాప్రవీణుండును ధనుర్విద్యాధికుండును గలఁడే? మిమ్ముల నందఱిని రక్షించుటకుగదా పరమే

శ్వరుఁడు నన్ను సృష్టియొనర్చి నాకీయధికారమును యట్టిప్ర
తాపమును నొసంగియున్నాఁడు. ఇట్టి జగజ్జేగీయమానుండనైన
నాగర్వంబణంచి తనప్రతాపముచే కట్టివైచి యైదుమాసము
లధికపరితాపమొందునట్టి గోడు గుడుపించిన భేండాభైర
వాసురుఁడింకెంతటి ప్రభావవంతుఁడో నిర్ణయించుటకు సాధ్య
ముగాకున్నది. అట్టిప్రతాపవంతుని భైరవానుచరుల వేయి
మందిని జార్వకుల వేయిమందిసి గాపాలికుల వేయిమందిని
నలువదిరథంబులవారిని మూఁడువందలాశ్వికులనైదుఘడియ
లలోఁ దానొక్కఁడే సంహరించి భైరవునకు బలియొసఁగుచున్న
పురుషులను స్త్రీలను బ్రదికించి భైరవశిల నూఱుశకలంబులొ
నర్చి యాయాశ్రమంబుఁ గాల్చి భస్మంబొనర్చి నన్ను బంధవి
ముక్తునిగా నొనర్చి నాకొఱకై ప్రాణాపాయకరమైన యవస్థలం
జెంది మహోపకారం బొనరించిన యాకళాభానువసుధరున
కేనేమి ప్రత్యుపకారం బొనర్చినను ప్రచండాతపమధ్యనిష్ఠ
కర్పూరదీపకళికం బోలియుండునేగాని వేఱుగాదు. అందుచే
నమ్మహాత్ముఁడీభూలోకంబునం దెంతకాలముండునో యంతవ
ఱకు నే నాతని భృత్యుఁడనై యుండెద. నాభృత్యులైన మీఱుం
దరమ్మహాత్మునిదాసులై యాతఁడేదిపంచిన నయ్యది యొనర్చు
చుండుఁడు. మనపురమున కొక్కయోజన దూరమునం దిదే
కోనయం దొకమున్యాశ్రమంబు గల దందొకమహర్షియుఁ
దపస్వినియు నున్నవారు. వారలకుఁ బ్రతిదినమును గందమూ
లములు సమిధలు దర్భలు పుష్పములు గైకొని పోయి శబరా
ర్భకులవలె నొసంగుచుండుఁడు. వారికేవిధమయిన క్రూరమృ
గోపద్రవములు లేకుండునట్టిరువదిమంది యహర్నిశలయం

దును ఖడ్గపాణులై కాపాడుచుండుఁడు. రెండులక్షలభూతములు యీభరతఖండంబునం గలయేబదినాలుగుదేశములలోఁ బాంచాల ఆంధ్రదేశములుతప్ప మిగత యేఁబదిరెండు దేశాధీశ్వరులచెంతకు మానవాకారముచే ననేకాయుధధరులై పోయి పట్టణములు ముట్టడించి తొలుత నీయాజ్ఞాపత్రికం జదివి వినుపింపుఁడు. ఇదే యాజ్ఞాపత్రికం జదివెద వినుఁడు:—"భూపతులారా! కళాభానుసార్వభౌముఁడు మీకందఱకును దెలియఁ జేయుమన్న యాజ్ఞ యేమనఁగా యిదే మాసైన్యమును మీదేశములపై దిగ్జయార్థమై పంపియున్నవాఁడ. మీకు యిష్టమున్న యుద్ధమొనర్పుఁడు. లేక దాసోహ మనియు, జితోఽస్మి యనియుఁ జెప్పి కానుకలు సమర్పింపుఁడు. యిప్పటినుండియు,

శా. దానజ్ఞానజపత్తపశ్శమదమధ్యానాది శుద్ధాత్ముఁడున్
దీనాధారుఁడు ఘోరభైరవమహోద్దీప్తుండు భూతేశస్వ
స్థానస్థాప్యుఁ డజేయుఁ డద్భుతమహత్వప్రాజ్ఞుఁడౌ శ్రీకళా
భానుం డీభరతాఖ్యఖండవిభుఁడౌ భద్రంబు సత్యం బిఁకన్.

శ్రీపాదశర్మ,
ప్రధానామాత్య శస్త్రిధారి.

వారొప్పుకొని కానుక లర్పించిన సరి లేకున్న యుద్ధమొనరించి జయించి యారాజులను బంధించి తీసికొనిరండు. ఇరువదియైదువేల భూతములు మానవాకారములతో సమస్తాయుధసమేతులై యాంధ్రదేశమున గోదావరీనదీతీరమునందున్న మహేంద్రవరము చెంతకుఁ జని యాపట్టణమును ముట్టడించి యారాజేంద్రునిసభలో నీయాజ్ఞాపత్రికంజదువుఁడు—

"విజయనగరేశా! అరాజక సమయంబునం దాంధ్రదేశము ప్రజాసమ్మతిచే మీకైవసంబుగొని నాఁడాదిగాఁ బరిపాలించు చుండి ప్రజోపకారమొనర్చితి రందులకు సంతసించితి, నిప్పుడానరేంద్రచంద్రభూపాలుఁ డరుదెంచి మఱలఁ దనరాజ్యము సంగవలసినదని సందేశ మంపియుండినను దిరస్కారభావము సూచింపుచు దురాశాపిశాచగ్రస్తులై మదోద్రేకముననున్న వారసియు నారాజేంద్రుఁడు తనపుత్రు నరయుచు మఱల హిమాలయారణ్యముల కరిగియున్నవాఁడనియుఁ దెలియుచున్నది. మీరీక్షణమందే సమస్తరాజ్యపాలనాసాధనంబులు విడిచి కట్టుబట్టలతో మీవిజయనగరంబునకుం జనుఁడు. అటుకాదేని వినుఁడు. జగద్భయంకర భేండాభైరవ చార్వాక భైరవానుచరకంఠనాళనిర్మూల నాభీలం బగుకరవాల మిదే మీకంఠనాళములపైఁ గ్రీడింప నుంకించుచున్నది. అట్లొనర్ప నాకు సమ్మతి లేమి నీసామవాక్యముల మీకు సందేశ మంపియున్న వాఁడఁ దిరస్కరించితిరేని యీమహేంద్రవరమునుండి యుద్వాసమగుటయేగాక మీవంశానుగతంబగు విజయనగరంబునం గోల్పోయెద రిదియే మదీయాజ్ఞ." కళాభానువసుంధర,

భారతవర్షసార్వభౌము.

వారొప్పి విడిచి చనిరేని సరి యటులేకున్న నారాజును విజయనగరంబునందున్న యాతనిప్రతినిధిని జయించి పట్టి యాపట్టణములు రక్షించుట కిరువదివేలమంది నిలచి తక్కినయైదువేలమంది వారిని బంధించి గైకొని రండు. రెండుకోట్ల భూతములు యీయాజ్ఞాపత్రికలం గొని చని ప్రతియూరునందును బ్రతిపట్టణమందును బ్రతిపల్లెయందును బహి

ఠంగమందుంచి భేరీధ్వానముతో నందఱికి దెలియునటుల యుచ్చైస్స్వరమునం జదివి వినుపించి రండు. ఇదే యాజ్ఞాపత్రికం జదివెద వినుఁడు—"సర్వవర్ణాశ్రమాచారధర్మనిపుణులగు ప్రజోత్తములారా! మీకు నుపదేశపూర్వకముగా నొక యాజ్ఞ నొనర్చెద మీరిటుల వర్తింతురేని యిహమందుఁ గీర్తియును బరమందు సద్గతియును జెందుదురు. ఇప్పటినుండియు నేను మీయేలికనై మీకు దగువసతుల నేర్పఱచి సత్యమార్గముగా మిమ్ములను బరిపాలించెద నాయాజ్ఞ వినుఁడు. సర్వజన్మములలో నుత్తమమైనది మానవజన్మము. ఈజన్మమందే పునరావృత్తిరహితమహాపథము నొందుమార్గ మెఱుంగవలయును. తదితరజన్మములయం దామార్గ మెఱుంగుట దుర్లభము. మీరు మీదేహావసానపర్యంతమం దెప్పుడైనను నబద్ధంబు లాడకుఁడు. సత్యమే పల్కుచుండుఁడు. జీవహింస యొనర్పకుఁడు. సర్వభూతములందును సమభావంబుంచుఁడు. మీమనమునందు గామక్రోధాదులకుఁ జోటియ్యకుఁడు. దీనజనులయందుఁ గరుణ వహింపుఁడు. పరస్త్రీలను దల్లులవలెఁ జూడుఁడు. పరద్రవ్యములపై నాశ వదలి మీకృషివాణిజ్యాదులచేఁ బరమేశ్వరుఁడు మీకెంతమాత్రము లాభమొసంగునో యంతటితోఁ దృప్తిఁజెందుఁడు. అనవరతము ధర్మకార్యములయందే మీమనము లుంచుఁడు. పరుషముగాఁ బరులహృదయము నొచ్చునటుల మాటలాడకుఁడు. నిర్నిమిత్తముగా నొకరిసొత్తునకై వాదులాడి కయ్యములకుఁ గాలుద్రవ్వి, వ్యవహారముల నొనర్చి యపరాధిస్థానములందు నిలచి న్యాయవాదుల కెక్కువద్రవ్యమొసంగి తుదకు విఫలప్రయత్నులై నష్టద్రవ్యులై భ్రష్టు

బట్టి దుఃఖింపకుఁడు. ప్రతియూరునందును సమస్తసద్గుణసార్వ
భౌముండగు నొకయార్యునిఁ బెద్దగా నియమించుకొని యాతని
వాక్యానుసారము వర్తిల్లుచుండుఁడు. పరులకున్న సంపదలం
జూచి యసూయపడకుఁడు. పూర్వజన్మమునం దొనర్చిన సు
కృతమునకు ఫలితముగా వారైశ్వర్యవంతులై యుందు రింతచే
మీరు దుఃఖించినంత మీకాపదవి లభింపదు. మీదేశాచారము
లెవ్వియో మీదేశీయులు ధరించు దుస్తులెవ్వియో యవి
యే ప్రాధాన్యముగా నెంచుకొని యనుభవింపుఁడు. పరదేశ
వస్తువిశేషము లెంతటివి స్వల్పమూల్యమున కిచ్చిన నుపయోగింప
కుఁడు. చండాల కిరాత నిషాద బురుడకాది నిమ్నజాతీయుల
యందు బహుదయారసం బుంచి వారికి జీవనోపాయముల నేర్ప
ఱచి కాపాడుఁడు. మద్యపాన మొనరింపకుఁడు. మాంసాహార
మును విడిచిపెట్టుఁడు. పెద్దలను గన్నపుడు వినయముం జూ
పుఁడు. బ్రాహ్మణజాతీయులై, బ్రాహ్మణాచారపరాయణులై
వేదాధ్యయనసంపన్నులై సత్యవాక్యనిష్ఠాగరిష్ఠులై వ్రతదాన
జ్ఞానదైవోపాసనాపరులై యున్న యగ్రజన్ములకు బ్రత్యహం
బును వందనం బొనరింపుఁడు. వారియాశీర్వచనములం బొం
దుచుండుఁడు. తల్లిదండ్రులకన్నను వేఱుదైవములు లేరు గాన
వారిమనములు రంజింపఁ జేయుచు బహుభక్తిఁ జూపుచుండుఁడు.
మీమీయోగ్యతానుసారము మీకెట్టియధికారము లభించి
యుండినను న్యాయపరిపాలన మొనరింతురుగాని లంచములు
గొని న్యాయాన్యాయములను విచారింపక పక్షపాతముగా
నాజ్ఞ చేయకుఁడు. బ్రాహ్మణుఁడై యుండియుఁ దనధర్మములు
తా నాచరింపక న్యాయాన్యాయములు యోచింపక తల్లి

దండ్రుల నర్చింపక సహధర్మచారిణియగు భార్య నాదరింపక
పితృకార్యములు విడిచి దైవోపాసన విడనాడి శూద్రప్రా
యులై యితరవర్ణములవారితోఁ గలసి భోజనపానాదు లొన
ర్చుచుఁ గర్మభ్రష్టులై దుష్కృత్యములకు లోనై, స్వధర్మబాధ
కధర్మానుసారులైన బ్రాహ్మణబ్రువులం జూచి గౌరవింప
కుఁడు. దర్శనస్పర్శములకు యోగ్యతలేని చండాలునికన్నను
హీనునిగాఁ జూచుచుండుఁడు. ఎట్టిశ్వపచునకైనను నన్నదానం
బొనర్పుఁడు. జాతిని చండాలురై యితరమతములవారి బోధ
నలకు లోనై పుట్టిన పదియుపనాఁడు ప్రత్యక్షదైవతములగు
తల్లిదండ్రు లిడినపేరులు విసర్జించి క్రొత్తపేరుల నుంచుకొని
తాము మతభ్రష్టులై తమకున్నది పోక లేనిది రాక దరిద్రము
వీడక యైశ్వర్యము లభింపక దేవుఁడగపడక త్రాగుట మా
నక యుభయభ్రష్టులైన వారిని మీచెంతఁ జేర్పకుఁడు. వారి
పూర్వజన్మకృత దుష్కర్మానుసారము వారి కానీచజన్మము
భగవన్నియామకమై లభించియుండు నందుచే మీరు విపరీతజ్ఞా
నములు కుదుర్చుకొని వారితోఁ గలసిమెలసి భ్రష్టుబట్టకుఁడు.
కేవల ధర్మమార్గమున నితరులకుఁ బ్రాణాపాయమయ్యెడి
కాలములందు ధర్మసూక్ష్మ మనుసరింపుఁడు. జారచోరవృ
త్తుల మానుఁడు. మీభార్యలపై లేనిపోని యపరాధములను
స్థాపించి మీలోపములను గమనింపక వారిని భ్రష్టుబట్టింప
కుఁడు. భగవంతునిపై భక్తి వదలకుఁడు. ఇంద్రియములను
జయింపుఁడు. స్వామికార్యములయం దప్రమత్తులై యుండుఁడు.
బ్రాహ్మణులై పూర్వాపరక్రియలయందు ద్రవ్యలోపంబని
మంత్రక్రియాలోపము లొనర్చి కర్మను నశింపఁజేయకుఁడు.

దానవ్రత యాత్రాది పుణ్యకార్యము లొనర్చి తత్ఫలము
భగవత్ప్రీతిఁ జేయుచుండుఁడు. అహంకారమున భేదబుద్ధి
గలిగి పునర్జన్మమునకు వి త్తనము నాటకుఁడు. సర్వజంతు
గణముల కాశ్రితభూతమైనది మానవజన్మముగాన వానిపరి
పాలనయం దుదాసీనతవహింపకుఁడు. పాపము లేదు. పుణ్య
ము లేదు. జన్మము లేదు. కర్మ లేదు. అను నాస్తికమతములను
విశ్వసింపకుఁడు. వేదచోదితధర్మములను వేదవాక్యములను
ప్రమాణముగా నెఱుంగుఁడు. కృత్రిమాధర్మోక్తుల ననుసరింప
కుఁడు. మనోనిశ్చయము గలిగి యుండుఁడు. భారత యోషామ
తల్లులారా! మీకొక విజ్ఞప్తి.

శా. పాతివ్రత్య సమగ్రవైభవలు నిష్పాపాత్మలున్ రుక్మిణీ
సీతారుంధతి గౌరి భైమిసతి శ్రీసీమంతినీ సన్నిభల్
మాతృశ్రీలగు మీ రెఱుంగని స్వధర్మం బెద్దియైనన్ భవ
చ్చేతంబుల్ శ్రుతిధర్మసంగతిని సుశ్రీలొందఁగాఁ జేయరే.

ఇట్లొనర్పక యెవ్వరేని మదీయాజ్ఞాతిక్రమణం బొన
ర్చితిరేని మిమ్ములను శిక్షించుటకు శిక్షాదండ నీతిమనుస్మృ
తులు చాలవు. ఇంకను అధికమగు దండనలు విధియించెద. ప్రజ
లు రాజాజ్ఞానుసారులు రాజులు ప్రజసౌకర్యదాయకులు. రాజు
ను ప్రజయును జీవదేహన్యాయముగా ప్రవర్తించుట విధి. రాజు
రక్షించవలయు. ప్రజలు రాజునర్చించవలయు. పక్షపాత మొన
ర్చి స్వలాభపరుఁడై ప్రజోపయోగకార్యములకై లాభనష్టము
లను యోచించుచు వ్యాపారవిధగాఁ బరపాలించు భూపా
లుఁడు నిక్కముగా మహీపాలుఁడౌనే? ప్రజలపాలిటి లయ
కాలుఁడు, మహాపాశలతాలవాలుఁడు, ప్రబలతరచండాలుఁడు.

అట్టిదురాత్ముని స్మరణ మేటికి? నింతటితో విరమించెద. మహాజనులారా! యిదే వందనము లర్పించెద."

కళాభానువసుంధర,

భరతఖండసార్వభౌమ.

ఇదియే మా యాజ్ఞాపత్రికయని యొసంగిన భూతగణములు మానవాకారముతో ననేకాయుధసమన్వితులై యార్భటించుచు వారివారికార్యములకై వారు చనిరి. బేతాళుఁడు సభ చాలించె.

పట్టాభిషేక ప్రకరణము. ౧౩.

నరేంద్రచంద్రాశ్రమము విడిచి వసుంధరుఁడు యుద్యానాభిముఖుఁడై పోవుచుండ సుశీలాభువనమోహినులాతని వెంటఁ గొంతిదూరం బరిగి యావల సౌధంబులోని కరిగి వారి వారియునికిపట్టుల వారు నివసించిరి. భువనమోహినీదేవికి తనుతాప మధికమయ్యె. భయమును దొట్రుపాటును బొడమె. విరహ మతిక్రమించి "యక్కటా! నేనెంతటియవివేకురాలనో యుక్తాయుక్తము విచారింప కమ్మహాత్ముఁడే కళాభానుఁడై యుండియుఁ దెలిసికొనక బాల్యచాపల్యంబున నేమేమియో మాటలాడితి. ప్రాణరక్షాపరాయణుండైన యమ్మహాత్ముని మనసు నొంప్పించితి. నతఁడే కళాభానుభూవిభుఁడు గాకున్న నీ మహోద్దండప్రతాపమును నీ యసహాయతయును నీ సుకరాంకసౌందర్యమును నీ ధర్మగుణంబును నీ తేజం బుండునే? 'అతఁడధర్మచారియానే? తాను కళాభానువిభుండను ధైర్యముననే నేను తన్ను వరియించియున్న

దాన నని నాలేఖవలన నామనోభావం బెఱింగినవాఁ డగుట
చేతనే నే నెంత వేడికొన్నను నవి లెక్కింపక నాకళాస్థానముల
యందే చూడ్కియు మోహాతిక్రమణాలాపములను విచ్చలవిడి
యొనర్చె. ననేకజన్మములయం దాతని దాస్యవృత్తి యొనర్చి
నను ఋణము తీర్చుకొనలేను. అట్టి ప్రాణరక్షాపరాయణుని
కుత్సాహభంగ మగునటుల మాటలాడితి నక్కటా! యమ్మ
హాత్మునకే నెటుల మోము గాన్పింతు. నెటులఁ బల్కరింతు.
నామమత నేగతి వెల్వరింతు నతం డిఁక నన్ను బల్కరింపఁడు.
నామోమైనం గాంచఁడు. అతులితనవయౌవ్వన ప్రాదుర్భావమై
యుండియు నతిసమీపవంతులమై యుండియు నపచారదోష
మున నిట్లు వికలత జెందగల్గె నైననేమి? యమ్మహాత్ముని
యందు నా కధికస్వతంత్రముగల దాయుద్యానమునకుం జని
యెద" నని యువ్విళ్లూరుచుఁ బోయిన యాదరింపఁడో
యని జంకుచు కానీ చూతమని యూహించుచున్న సమయ
మున సోపానమార్గమున టపటపమని కాలిచప్పుడు విననయ్యె.
నట్టేచూచుచుండ మననసుంధరమూర్తి లోనం బ్రవేశించె.
నక్కాంత దిగ్గునలేచి పదములు తొట్రిల్ల మనమున దిగులు
బొడమ మోమున జిఱుచెమట గ్రమ్మ, చేతులు జోడించుకొని
నిలువంబడియె. వసుంధరుఁ డామెం జూడక నాయంతఃపుర
వైచిత్ర్యమునుం గాంచుచు అటునిటు బోవుచుండె. తన్ను
పలుకరించునేమోనని భువనమోహిని యువ్విళ్లూరుచుండె.
ధీరమానసుండగుటచేతను సౌధవిశేషంబులు దిలకించుగమ
నంబుచేతను మాటాడక మౌనం బవలంబించె. నారాజ
పుత్రిక యతనినిం గాంచి "మహాత్మా! నాయపరాధమేమి

పలుకరింపకటునిటు బరికించుచున్న వాఁడవే"యని భయసంభ్ర మముల విన్నవించుకొనియె. ప్రత్యుత్తరము లేదు. రాజకు మారా యనియె. జబాబు లేదు. ప్రాణరక్షాపరాయణా! యనియె. మాటాడలేదు. ఆర్తజనరక్షా దీక్షాధురంధరా! సహస్రాంశుసమతేజోదుర్నిరీక్షణా! జగద్గర్హిత ఖండాభైరవాది యాతుధానవ్రాతనిర్మూలనా! పలుక వేల? యని పలుమరు నాతనివెంట మంజీరఝుళంఝుళధ్వను లుప్పతిల్ల మందగ మనంబునఁ జనుచు పలుకరింపఁదొడఁగె. వసుంధరుఁ డామెను జూడక యే పరపురుషులతోఁ బరాంగనలు విచ్చలవిడి పలు మారు పలుకరించుట న్యాయమగునే? బాలా! నీవే యోచిం పుమనియె. నంత వారిరువు రీరీతి సంభాషణం బొనర్చిరి.

భువ:—ప్రాణరక్షాపరాయణులై సర్వధర్మజ్ఞులగు మీవంటి సత్పురుషులు పరులైనను స్వకీయులైనను బలుకరించు టచే న్యాయవిరుద్ధముగాదని పలుకరించితి నిం దపరాధ మొండు గలదేని మన్నింప వేఁడుకొనియెద.

వసుం:—సహజసాధ్వీ ధర్మపాండిత్యంబుగల నీవే పలుమరు బల్కరించుచు యీసౌధశృంగారం బారయఁ జనుదెంచిన నాయుద్యమమున కేటి కంతరాయము గల్పించెద? వింత లోననే నిశీలత్వం బెందుచనినది?

భువ:—పరపురుషులతోఁ బలుకరింపకుండుట గదా మీకు సమ్మతి యిచ్చుట పరపురుషు లెవరున్నవారు ?

వసుం:—పల నేను బరపురుషుఁడను గానా? నీమనోధవుఁ

డైన కళాభానుఁడుగాక మిగతవారందఱు పరపురుషులే
నని నే వివరింపవలెనా ?

భువ:— నామనోధవునితోఁడనే నేను బలుకరించుచున్న దాన
నందుచే నేవిధమైనశీలముం గోల్పోవుట లేదని నిశ్చ
యముగా నమ్మియున్న దాన.

వసు:— అందుకే స్త్రీలతిచపలలనుమాట స్థిరపడియుండుట.
యింతకుమునుపు నివన్నదియే గదా యింతలో నింత
మార్పు గలుగుట కేమి కారణము? ఇచ్చట నీమనోవిభుఁ
డెందున్న వాఁడు?

భువ:— దేవా! యీరాజన్యేంద్రుని స్వీయచరిత్రవిమర్శనంలో
నిచే కళాభానువిభుఁడని గ్రహించియున్న దాన. లేకున్న
యీరాయసహాయప్రతాపము నీయమేయసౌందర్యము నీ
యుద్యుత్కరుణారసము నీయఖండతేజం బితరులయందు
గలుగునే మహాత్మా?

వసు:— పలుపోకలం బోకుము. ఆఋషీంద్రుఁడు తనకుఁ బ్రియుఁ
డీపుత్రుని కప్రియుఁ జెప్పికొనియెఁగాని నేను దనపుత్రుఁ
డైన కళాభానుఁడని వివరించితినా? యింతలో దొందరపడి
పరపురుషుండైన నన్ను మనఃప్రియుం డనుకొనుటచే
నిశ్చయముగా శీలము గోల్పోయెదవని నమ్మియున్న వాఁడ.

భువ:— మహాత్మా! ఇఁకెంత మొఱపెట్టినను ప్రయోజన
ముండదు. నామనఃప్రీతికరుండవు, నాప్రాణరక్షకుండవు
నిశ్చయముగా సత్యముగా కళాభానుభూవిభుఁడవు నీవేనని
యున్నాను. నన్ను మన్నింపుము.

వసుం:—తరుణీ! రమణీయ సరోజమకరందపానానందమదవదిందిందిర ఝుంకారాలంకృతసరోవరతీరలతా మంటపాంతరంబునం దనంగమార్గణాపకారకంపితుండనై నీచెంతకుం జనుదెంచి వేఁడికొంటి నన్ననన్యాంగా నెఱింగితివి. తిరస్కరించితివి. వైరాగ్యము వహించితి విఁక నాజోలి నీకేల?

చ. అవివాహాంగన రాజపుత్రిక ప్రపంచాతీత సౌందర్యగా
నువశైకాతురచిత్తచిత్తధనసంపత్కారుతై యుండఁగాన్
నవకామాతురతన్ స్వతంత్రగరిమన్ వగ్మ్యాకృతిన్ వేఁడఁగా
నవివేకంబుల త్రోసివైచితివి నీ వాశిత్రి యోచింపకన్.

నీకిష్టమగువరు నరసికొనుము. నా చెంత నీభువనమోహనాకారంబునకుఁ దగుసుందరాంగుండనలదా? నీసమస్తవిద్యాపాండిత్యమునకుఁ దగురసజ్ఞత నాచెంతనుండవలదా? ఉత్తమక్షత్రియాంగనవగు నీగోత్రంబునకుఁ దగుతేజంబు నాచెంత నుండవలదా? వలను వల దూరకుండుము. నీసౌధంబుగాంచి వెడలిపోయెద. నీయాజ్ఞ లేక యీసౌధంబునం బ్రవేశించుటచే నపచారంబొనర్చినవాఁడనైతి నేని మన్నింపు మిప్పుడే వెడలిపోయెద.

ఉ. "భారతదేశకామినులపద్ధతులన్ బ్రహ్మముల్ ప్రపంచాలున్
మీరఁదలంపఁగో హృదయమే సకలంబును జెందరో సదా
కోరినవాని కీడి మతి గోల్పడి యన్యులు మేలుచేసి కం
దారిఁ జెంది యొప్పిగొన యుక్తమె చెల్వము ప్రాణరక్షకా."

అని పలువిధముల సమాధానంబులు చెప్పినను కేవల వైరాగ్యభావముచే నుండుట గనుంగొని భీతిల్లి దిక్కుతోఁచక

వదనము వెలవెలబారఁ గద్గదకంఠయై చేతులు ముకుళించి,

ఉ. "పేరుమొఱంగు పెట్టుకొని పెక్కుతెఱంగుల నిందచేసి నా
నేరము లుగ్గడించి మదినిర్మలతత్త్వ మెఱుంగ కిట్లు బల్
వైరము బూనినాఁడ విదె వందనమంది నిజంబెఱింగి నన్
బారఁగఁ ద్రోయఁబూనకుము ప్రాణధవా యనియేడ్చె దీనయై."

ఆకాంతపరితాపంబు గని కళాభానునకు మనంబు చిక్కపట్టుట కసాధ్యమయ్యె. కఠినమానసం బార్ద్రిత వహించె. మోహం బంకురించె. తమకం బతిశయించె. చిఱునవ్వు నవ్వుచు "ప్రాణేశ్వరీ! దుఃఖింపకుము. దుఃఖింపకు" మని యతివేగముగా నాసతిసమీపమున కరిగి గాఢాలింగన మాచరించి తనయంగవస్త్రముచే గన్నుల నీరుం దుడిచి మోహోన్మాదమున గళస్థానములంటుచు ముద్దుపెట్టుకొని "కామినీ! నీపాతివ్రత్యంబునకును నీమనశ్శుద్ధికిని సంతసించితి" నని చెప్పుచు దదీయాలింగనసౌఖ్యమున కదియే బ్రహ్మానందమువలె మైమఱచి కొంతదడ వట్లే నిలువంబడియుండ భువనమోహినీదేవికి పరితాపంబుడిగె. సిగ్గు వొడమె. నాతని కౌఁగిలియందే తలవ్రాల్చి యొరగియుండె. వారియుపరిపై నొక్కపుష్పహారము పడియె. నిది యెందుండెనని మీఁదఁదిలకింప నాసౌధంబునం దలంకరింపఁబడియున్న పుష్పమాలలు వాయుచలితంబై తమపైఁబడియున్నట్లు గ్రహించి యిదియొక పరమేశ్వరలీల యనుకొని వారిరువు రొక్కచో నాసీనులైయున్నంతలో నొకశబ్దము వినవచ్చె. నదియేమియో యని యాలకింపఁగా,

సీ. "యమునానదీతీరరమణీయసైకతస్థలియందు నర్మముల్ వలికినాఁడ
ధర్మశాలాంతరద్వారంబునందున్న మరులుష్పత్రిపై మైయొఱసినాఁడ
తలిదండ్రులటుబోవ చెలరేఁగి నీకేరి ముద్దిడి తిలకంబు దిద్దినాఁడ
నొంటిమై కురులార్పుచుంట గనుంగొని యంగుళిచే కుచం బంటినాఁడ

గీ. నట్టివేళల బొమముడివెట్టి నూఁచి
యూఁగకుండుఁడు మీరు మావారు చూతు
రనుచు చిఱునవ్వు నవ్వి నాయాత్మగొన్న
కాంత నింకెందుగందు వనాంతమందు."

అని వినుపించె. "ఆహా! అదే మనశ్రీపాదునిధ్వని వినఁబడుచున్నది. నీవు సుశీలం దోడ్కొని యుద్యానారామము చెంత కరుగు మతం డు చూచునట్లుగా మీరిరువురు నటునిటు సంచరించుచుండుఁడు. వారిరువు రొకరినొకరుగు ర్తించినయనంతరము నీవీసౌధమునకే తేరుము. నేనిదే మాజననీజనకులకు తగు పరిచర్య లొనర్చి ఫలపుష్పాదులు సమకూర్చి చనుదెంచెద" నని కళాభానుం డనియె. భువనమోహినియు నవ్వుచు యిప్పుడైను మాజననీజనకులని యమహానీయులను సమతించితిరిగదా? వా రండపుత్రవియోగముచే దుఃఖించుచుండుట ప్రత్యక్షము గాఁ గాంచియు నేనే మీపుత్రుఁడనని చెప్పి వారిదుఃఖోపశమనం బొనరింపకుంటి రందున కేమి కారణమో వివరింపవలెనని విన్నవించుదాస.

కళా:—దేవీ! యమ్మహాత్ములు మహేంద్రవైభవముచే మహేంద్రపురమున తులఁదూగుచుండి యీనిర్భాగ్యునికొఱకు రాజ్యము గోల్పోయి యడవుల నిడుమలు పడుచుండఁగా అంగనాసమేతుఁడనై మీకొమారుడనని నే నేమని చె

ప్పికొందును? అమ్మహాత్ములను మరల నాంధ్రరాజ్య సింహాసనంబునఁ గూర్చుండఁబెట్టినపుడు నేనే మీకొమారుఁడ ననుటకు నోరాడును. సర్వజనులకు సమ్మతిమై యుండు నందుచేత విచరింపకున్న వాఁడ. నిదెపోయి సపర్యలొనర్చ చనుదెంచెద నేఁజెప్పినట్లొనరింపుము.

అని కళాభానుం డాశ్రమమార్గముగా వెడలిపోయె. భువనమోహిని సుశీలావాసము చెంత కరిగి "బాలా! మనము యుద్యానవనమునకుం బోవుదము రమ్మా. అనవరత మిట్లొకేవిధమున చింతిల్లుచున్న దేహయాత్ర బహుదుష్కరముగదె యమ్మా." యనియె. సుశీలయు గన్నులనుండి వెడలు నీరును దుడిచికొని వేడినిట్టూర్పుచే లేచి "అమ్మా! నేనేమియుఁ జింతిల్ల లేను. శీఘ్రముగా మాతాపితరులసన్నిధికో లేక శ్రీపాదపద్మవాసమీపమునకో తుదకు దేహముక్తనై యమునిసమీపమునకో యింకను బోవకున్నదాన నే? యీ క్రూరాత్ములా యుండిననేమి లేకుండిననే మని యనుకొనుచున్నదాన నింతియే" యనుచు భువనమోహినీసమీపమునకు నేతెంచె. నొకరిచేయి యొకరు పట్టుకొని యుద్యానవనముఁ బ్రవేశించి యాటపాటలఁ బరికింపుచు లతలం బొందికపఱచుచు లతాంతములఁ జిదుముచు చిగుళ్లఁ గిల్లుచు బక్షులం దోలుచు విహారము చేయుచుండ,

"క. శీలాచారసుశీలా, బాలా బాలేందుఫాల పలుక విడేలా
యేలా వైతివోద నా, మాలిమి వీడకను జూచి మయిలలలలనా."

అని వారలకు వినంబడియె. సుశీల దిగ్భ్రమవహించి యాదిశ నేచూచుచు నిలువంబడియె. మఱలనదియే వినుపించె.

యెవ్వరో నన్ను బిలచుచున్నారమ్మా యని సుశీల యనియె. పోయిచూడుము నేనిదే సరోవరంబున కరిగి జలపానం బాచరించెదనని సరోవరతీరమున కరిగి యటనుండి మఱల భువనమోహిని సౌధంబునకుం జనియె. సుశీలయు నాధ్వని వినుపించుచున్న దిశ కరిగి కదళీతరుమూలమునం దాసీనుఁడై మహాయాసముచే నిట్టూర్పువిడచుచున్నవాని, నడవులలో నిడుమలంబడి సంచరించునపుడు కంటకపాషాణంబులు దగులుటచే నచ్చటచ్చటం బురులుగల పాదములవాని, రతీదేవిం బురుషించి యలిగి నిజరూపముతో వచ్చి కూర్చున్న మన్మథుం బోలియున్నవాని శ్రీపాదునింగాంచి పరమసంతోషముచే మైమఱచి నిలువంబడియె. నతం డేదియో వ్యక్తి తనకెదుట నిలచియున్నదిగదా యనుజ్ఞానము వదలి యెందో ధ్యానించుచుండి యదాటున బ్రజ్ఞగలిగి యెదుటనున్న కాంతాలలామం గని హా సుశీలా! సుశీలా యని యఱచుచుం బోయి గాఢాలింగనమాచరించి యానందముచే మైమఱచి నిలువంబడియె. సుశీలయు నాతనికౌఁగిలియందడంగి కన్నుల నీరువిడచుచు నాతని యెదపై నొఱగియుండెను. శ్రీపాదునకు మఱల స్మృతిగలిగె. సుశీల యాతనికౌఁగిలి విడిపించుకొని చేతులు జోడించుకొని నిలువంబడియె. శ్రీపాదుఁ డానందముచే "బాలా! నీవానాఁడంతర్హితవైనది మొదలిదివఱకు నీయందలి మమతచేఁ దిరిగి తిరిగి ప్రాణాపాయమైయున్న నోర్చుకొని మహానుభావునిచే రక్షింపఁబడి మఱల నిన్నుగంటి. నీకథయంతయు మాజననీదేవతవలన వింటి. నీకొఱకై ప్రయాగ కరుదెంచితి. మఱల నీవగపడకుండుటకు గారణం బెఱుంగక నేనును మీమేనమామను

యు నడవిలో దేవాలయముచెంత కరుదెంచి మాతండ్రిని మీ జనకునిం జూచి దైవయోగముచే నీలోయలోనుంటిని. మాతండ్రియు మీతండ్రియు మీమేనమామయు మరల నెందుచనిరో నాకగపడలేదు. నీయందే మరులుగొని యున్మత్తుఁడనగుటచే యీమార్గముగా నడచుచు నిన్ను బిలుచుచు వచ్చి తనివిదీరం జూచితి. నీకి ధన్యుఁడనైతి. నాకష్టమంతయు ఫలియించె"ననుచున్నంతలో "దేవ! మీవృత్తాంతమంతయు మామేనమామ గారివలనను భువనమోహినీదేవివలనను దెలిసికొనియున్న దాన.

ఉ. నేనల భేండుబారిఁబడి నిక్కము దక్కితి భూతనాథుచేఁ
గానమునందు శైరవనికాయముచేఁ బడి యార్వ శ్రీకళా
భానువిభుండు ప్రోచె మిము భద్రము గంటిమి యమ్మహామహుల్
మానవకీర్తిసంపదల నుందురుగాత చిరాయురున్నతిన్."

అని చెప్పి మఱలనేమియో చెప్పఁబోవుచున్నంతనే శ్రీ పామఁ డాతురముచే "యేమీసుశీలా! నన్ను రక్షించినది కళాభానుఁడా వసుంధరుఁడా పొరపడుచున్నావా? నిక్క మెవ్వరు నన్ను రక్షించినవారో మఱలం దెల్పుము"

సుశీల:—కళాభానువసుంధరుఁడే నిక్కముగా మిమ్ము రక్షించినది.

శ్రీ:—రెండా డెదవే కళాభానుఁడని యెదవు. వసుంధరుఁడని యెదవు.

సుశీల:—స్త్రీ ఆరెండుపేరు లమ్మహానుభావునికే యమరియున్నవి. వారిజననీజనకులిడిన పేరు వసుంధరుండనియు, మహర్షు

లిడినపేరు కళాభానుండనియు నే వినియున్నదాన. భువన మోహినిసహా వినియున్నది. నతం డిందేయున్నవాండు భువనమోహినియు నిందేయున్నది.

(శ్రీ) షా:—తరుణీ! సంతోషసమయం బలవడినపు డొకటికొక టి సంతోషసమాచారములు తెరలు తెరలై వచ్చుచుండు ను. ఇపుడు నాయానందమునకు మేరయే లేకున్నది. తొల్లి వేదపురుషుండు మనుష్యానందమునుండి వర్ణించుచుం బో యి బ్రహ్మానందమునం బడి చూచుటకు వీలు లేక నూహిం చుటకు మనముచాలక వర్ణించుటకు సాధ్యముగాక తనశ క్తికొలంది నాయానందసాగరమున నోలలాడి మఱల వెను దిరిగినరీతి నేను నట్టియానందమున జ్ఞప్తిలేకున్నవాండ. నన్ను రక్షించిన వసుంధరుండే కళాభానుండగుటయు, మఱల నిన్ను జూచుటయు నన్మహాదేవియైన భువనమోహినీ సహితుండై కళాభానుం డిందున్నవాండనుటచేతను నేను ధన్యుండనైతి. ఆహా తరుణీ! వసుంధరుండు కళాభానుండగు టచేతనే యాప్రతిభ యాప్రతాపము యాకరుణ ఘోండా భైరవాశ్రమమునందుం బ్రవేశించి భైరవానుచరులను జా ర్వాకగణములను గాపాలికగణములను తుదకు ఘోండాభై రవునిం దానొకండే సంహరించె. నబలా నేనేమని జెప్పుదు. నాయుద్ధసమయమున నన్మహాత్ముని జూచుటకును బల్క రించుటకును భయపడి యేవేళ కేమిబుట్టునో యని నా ప్రాణములను బిడికిలించియుంటిని తరుణీ! నాయానందము నకు మేర లేకున్నది. నీవే నాసంతోషదాయకవు. నీవే నా

సంసారసౌఖ్యభూమికవు. నీవే నాతపఃఫలసారదేవతవు.
నీవే యతుల్యాష్టైశ్వర్యసంధాయకవు.

అనుచు మితిమీఱినతమి మీఱ నామెచెంత కరిగి మ
రల కౌఁగిలించుకొని కొంతవడి నదేరీతి నిలువంబడియె. నామె
యు బ్రార్థనోక్తులచేఁ గరంబు విడిపించుకొని "మహాత్మా! మ
న బ్రాహ్మణాగ్రహ్మమును యాచింపుఁడు. పితరులయనుజ్ఞచే నగ్ని
సన్నిధి బ్రాహ్మణసాక్షిగా పాణిగ్రహణమహోత్సవంబగుటవలను"
నని సిగ్గుచేఁ దలవంచి యూరక నిలువంబడియె. శ్రీపాదానక
ద్రష్టుఁడు "నామిత్రుఁగళాభానువసుంధరుని జూపింపుము. భు
వనమోహినీదేవి నగపడుచు"మనియె. వారిరువు రాయుద్యా
నవనమునఁ భువనమోహినిని వెదకిరి. కానరాదయ్యె. సౌధ
మునకుం జని యందు గౌరీపూజకై, పూజాద్రవ్యముల సమకూ
ర్చుచున్న భువనమోహినీదేవిం గాంచిరి. భువనమోహినియు చి
అనవఖ్యాన నూతన వధూవరు లిరువురువచ్చితిరే సుశీలా
యనియె.

సుశీల:—నూతనవధూవరులదర్శనమునకై నూతనవధూవరు
లరుదెంచినారని చెప్పుచు నొకచో నిలునంబడియె. శ్రీపా
దుఁ డామెనుగాంచి "తల్లీ! వసుంధరుఁడు కళాభానుఁడు కళా
భానువసుంధరుఁడు నాప్రాణరక్షకుఁ డెందరిగె" ననియె.

భువ:—అయ్యా యిచ్చటనే సమీపమునందున్న మునిదంప
తులను దర్శించి వచ్చుటకై వెళ్లియున్నవారు కూర్చొ
నుఁడు.

శ్రీపా:—నేనును యమ్మునీంద్రుని దర్శించి నాప్రాణరక్షకుం గూడి చనుదెంచెదను.

అనిలేచి వెడల నుపక్రమించె. సుశీలయు నాతనివెంట నంటె. వారిప్రేమానుబంధమునుగాంచి భువనమోహిని యానందమొందె. నంతలో వసుంధరుడును జనుదెంచె. శ్రీపాదుఁ డాతనింగాంచి దబ్బుకొని "దేవా! బాల్యాది మిత్రుఁడనై సహాధ్యాపకుండనై యుండియు నిన్ను గళాభానుఁడని గుర్తింప లేకపోయితి నాయపరాధమును మన్నింపుము"

కళా:—శ్రీపాదా! నేనేకళాభానుఁడని నాచెల్లెలగు సుశీలాదేవివలన దెలిసికొనియుండినను గానిమ్ము. ఇందు నీయపరాధమేమిగలదు? ఆనాఁడాయడవిలో నీవు నన్నుఁ గళాభానుఁడననిదో యర్థమానట్లు ధ్వని గల్పించితివి. నేనేయాభావము తప్పించితి నందుచే నపరాధము నాయందిగాని నీయం దణుమాత్రము లేదు. నన్ను మన్నింపుము.

శ్రీపా:—ప్రాణరక్షకా! నీకొకయపరాధముగలదా? జగజ్జీవనహేతుభూతుండగు శ్రీమన్నారాయణావతారునివలె నున్నవాఁడవే. ఒగదరిష్టభేంజాభైరవనిర్మూలనం బొనరించి నాబోటియార్తుల ప్రాణభీతుల వేలకొలఁది ప్రాణదానం బొనర్చిన కరుణామయుండవే. భైరవానుచరుల ఖండించునపుడు కోదండధరుండవైననీవు దండధరునివడువున మహాట్టహాసముచే నర్తించుచుఁ జూచుటకే యసాధ్యమై మామనము భయమందుచుండ భువనమోహినీప్రార్థితుండవై మమ్ము దయారసంబునం గాంచితివే. నర

నారాయణమహర్షులదయకుఁ బాత్రుండవై యద్వితీయా
స్త్రశస్త్రప్రతిభ ప్రభావము లెఱింగిన ధీరుండవే. జగన్మో
హనానందసుందరాకారమునందున్న ప్రత్యంగిరామోహ
పాశంబులకుం జిక్కని నిక్కపుజితేంద్రియుండవే శ్రీరా
మచంద్రునివలె నొక్కబాణంబుననే భైరవానుచరుని శి
క్షించి నన్ను రక్షించిన కోదండపండితుఁడవే. దుష్టరాక్ష
సచతుష్టయమును శిక్షించి లోకపాలసరోవరము నిష్కంట
కం బొనర్చిన ప్రజోపకారివే. యెంతనిపొగడుదు? నిట్టిమహా
త్ముఁడవగు నీకొకయుపచారముగలదా తండ్రీ? యని సరస
ములాడుచుండఁగా నొకదీర్ఘకాయుఁడరుదెంచి "దేవా! సభ
యంతయు సమకూడియున్నది. మీనిమిత్తమెదురుచూచు
చున్నవారు. శీఘ్రముగా మిమ్ముఁ దోడ్కొనిరమ్మని మాస
భాధ్యక్షుఁడు మిమ్ములను వేడుకొనుచున్నాఁడు. దయచేయ
వలయు" ననివిన్నవించి వెడలిపోయె. కళాభానునకేమియుఁ
దోఁపక "శ్రీపాదా! సభ జరుగునదెచ్చట? మనల నా
హ్వానించిన సభాధ్యక్షుఁడెవఁడు? నాకేదియుఁ దోఁపకున్న
ది. యిదిగాక నాశ్రమముచెంత కరిగి సమిత్కుశాదులఁ గై
కొనిపోయి యొసంగ నాఋషీంద్రుఁడు నన్ను గాంచి
"నాయనా! నీచే నియమింపఁబడినకొందఱు శబరార్భకు
లు మాకు వలయుపూజాద్రవ్యంబులును గందమూలాదుల
నొసంగి రాత్రివేళల మాయాశ్రమముచుట్టు గావలియుం
దురు. మఱల నీవెందుకు బ్రయాసపడి వచ్చితివి" అని చెప్పె.
నాకేమియుఁదోఁపక వారితో నేమియుఁజెప్పక వెడలివచ్చి
తి నే నెవ్వరికిని జెప్పలేదు. నామిత్రులగు శబరార్భకు

లీకోనయందు లేరు. ఇది యేమిమాయయో యనుకొని యుంటి నంతలో మఱల నిదియొక చిత్రము వినుచున్నాము. భువనమోహి నీ సుశీలరాకయు నటువంటిదే. నీ విం దరు దెంచుటయు యోచింపఁదగినదే. యీవిషయము లెట్లు జరుగుచున్నదో నీకేమయినా స్ఫురించుచున్నదా" యనియె. "దేవా! సర్వజ్ఞులైనతమకే స్ఫురింపకున్న కించిద్‌జ్ఞుఁడగు నే నెఱుంగుదునే కానిమ్ము. చూచుచుండ నింకేమిజరుగునో" యనుచుండ భేరీభాంకారములు గుఱ్ఱముల హేషారవంబులు యేనుఁగుల ఘీంకారములు జనముల కలకలధ్వనులు తూర్పుదిశనుండి వీతెంచె. శ్రీపాదవసుంధరు లట్టె చూచుచుండఁగాఁ బడమరనుండి పర్వతోపమానమగు నొకగజంబునకు బంగారుచే నిర్మింపఁబడిన యంబారి యమర్పఁబడి యుండె. ఘంటలు ఘణఘణధ్వను లీనుచుండె. ముఖమునకు బంగారుపట్ట మలంకరించి యుండిరి. అంబారిపై నొక శ్వేతచ్ఛత్ర మొప్పారుచుండె. యాగజముపై నిరువురు ఋషిదంపతులు గూర్చొని వచ్చుచుండిరి. వెనుక ముందర నిరువదిజనులు బల్లెములు ఖడ్గములు పట్టుకొని వచ్చుచుండిరి. పరికింపఁగా వసుంధరుని పితరులే నాయేనుఁగపై నున్నవారు. ఆయేనుఁగ వచ్చి వచ్చి సౌధమునకు సమీపమున నిలువఁబడియె. నంతలో దూర్పుదిశయందుగల విపరీతధ్వనులు సమీపించె. ఐరావతోపమానమగు నొకగజమునకు రాజోచితాలంకారము లొనర్పఁబడియుండెను. మఱియొక మత్తేభమునకు బ్రాహ్మణోచితయలంకారములు సవరింపఁబడియుండె నూఱుగుఱ్ఱములు [illegible] ముప్పది

రెండాయుధములు ధరించి బారులు దీరి వచ్చుచుండిరి. వారి వెనుక నొకవిధమయినబూరుగధ్వనులతో గగ్గరకట్టెలతో ధ్వజదండములతో మకరతోరణములతో నెఱ్ఱనిదుస్తులు గలవారుకొందఱు నీవిధముగా బారులుదీఱి వచ్చుచుండిరి. వారి వెనుకల యుచ్చైశ్శ్రవోపమానంబగు నొకయశ్వంబుపై నల్లనియంగరకాయు పసుపుశిరోవేష్టనమును నడుమునకుఁ జర్మనిర్మితమైన పట్టెడయు ధరించి ఖడ్గముఁబట్టుకొని యొకపురుషుఁడు చనుదెంచుచుండె. నతఁడు సౌధము చెంత కరుదెంచి యశ్వంబునుండి దిగి లోపలఁ జనుదెంచి వసుంధరునకు నమస్కరించి "మహాత్మా! సభయంతయు తమకొఱకై వేచియున్నది. యీప్రధానగజంబుపైఁ దామును మఱియొక్కగజంబుపై శ్రీపాదవర్మయును వధూసమేతముగా నారోహించి దయచేయువలయు" నని ప్రార్థించె. కళాభానుఁడు నిర్విణ్ణుఁడయ్యె. శ్రీపాదుఁడు దిగ్భ్రమవహించె. సుశీలాభువనమోహినులు వెఱగందిరి. పడమరనుండి జనుదెంచు యేనుఁగవచ్చి సౌధద్వారమున నిలచె. వసుంధరుఁడు తటాలున నాగజరాజముచెంత కరిగి నమస్కరించి నిలువఁబడియె. "నాయనా! యిందెదో సభజరుగుననియు నాసభకు నీవుగూడా జనుదెంతువనియు మమ్ములను రమ్మని బలవంతపఱచి యీభటగణము లీయేనుఁగ నెక్కఁ బ్రార్థించిరి. అచ్చట కేమయినా నాకుమారుఁడు చనుదెంచునేమో యనునాశచే వచ్చుచున్నా" మనిరి. వసుంధరుఁడు చిత్తమని నమస్కార మొనరింప నాప్రధానాశ్వారోహకుఁడు పలువిధముల గజారోహణ మొనర్పుమని ప్రార్థించెఁ గాని

యీవిశేష మేమో చూతమని వసుంధర శ్రీపాదులు గజం
బులపై నెక్కిరి. భువనమోహినీదేవియు సుశీలయు వారి
చెంత నుపవిష్టులైరి. భేరీప్రముఖమంగళవాద్యములును వం
దిమాగధులకైవారములును జెలరేఁగె. మూఁడేనుఁగులు
మహావైభవముచేఁ దూర్పుదిశగా మరలె. ఋషిదంపతులా
గజమున కుభయపార్శ్వములయందును వసుంధర శ్రీపా
దులగజము లేతెంచుచుండె నదిగాంచి యావృద్ధదంపతు
"లాహా! యీకుమారుం డెవ్వరో యిరువదియైదుసం॥లు
గల వయస్సునకే గుణనిధి యింతప్రసిద్ధపూరుషుఁడై యింతవై
భవవంతుఁడై యున్నవాఁడే కాని సభజరుగునుగదా! అం
దేమివిశేషములుండునో యీకుమారుని నామమేమో వి
చారింపవలె" ననుకొని సంతసించుచుండె దమపుత్రుఁ డ
గపడినందుకు బశ్చాత్తాపముఁ జెందుచు వచ్చుచుండిరి.
సర్వవైభవసమేతముగా పూర్వదిశాభిముఖులై పోవుచుం
డ నొకపట్టణ మగపడియె. నాపట్టణపుగోపురము లాకాశ
మున కొరయుచున్నవి. మహాద్వార మత్యున్నతంబై యే
కాదశకవాటయుక్తంబై శుద్ధస్ఫటికశిలావినిర్మితగోపురము
చేఁ బ్రకాశించుచుండె. సప్తభౌమాష్టభౌమాంతఃపురము
లనేకములుగలవు. మణిశిఖచితకవాటములు గలవు వేయే
ల? యనేకామరావతీపట్టణముల వైభవమంతయుఁ దెచ్చి
యొకచోట బ్రహ్మదేవుఁడు సృజించినట్లుండె. ఆపట్టణము
నకు దక్షిణభాగమున మహామున్న తేంద్రనీలమణిశిలాకల్పిత
ప్రాసాదంబై యంధకారబంధురంబై యొకక్రోశమాత్ర
విశాలంబు గల్గి వాయువుకైనను బ్రవేశింప నలవిగాని నొ

ప్రభవనము వెలుఁగుచుండె. నాపురముచుట్టు శ్రీమన్నా
రాయణస్మరణసేయుచు భక్తులు గుంపులుగుంపులుగా
నుండిరి. అవియంతయుఁ గాంచి వసుంధర శ్రీపాద నరేం
ద్రచంద్రులు రోమాంచకంచుకితశరీరులైరి. పురంబునఁ
బ్రవేశించినంతనే మహాద్వారంబునందున్న పెద్దఘంట త
నంతట తానే ఘణఘణధ్వనులు సల్పె. భేరిమ్రోఁగె. పుర
వీధులలోఁ బ్రతిగృహాంగణంబునందును "మహాపురుషా!
స్వాగతము స్వాగత" మని పటములు వ్రాసియుంచియుం
డిరి. మనవారల కేమియుఁదోఁపక తుదకొక మహామంట
పంబుఁ జూచిరి. ఆమంటపమధ్యమున ధగద్ధగాయమానంబై
న యగ్నికుండమున నొకసింహాసనం బలంకరింపఁబడియుం
డె. నందుపై గదాదండం బొక్కచేతను భయంకరత్రిశూ
ల మొక్కచేతను ధరియించి నల్లనిశరీరకాంతి యొప్పార
ననర్ఘరత్నస్థగిత కిరీటకుండలహారనూపురాదిభూషణము
లు వెలుఁగొంద నొకపాద మగ్నియందును మఱియొకపాద
ము క్షీరభాండమునందు నుంచుకొని పర్వతాకారమున
దంష్ట్రికరాళభయదాకారంబుచే నొకదివ్యమూర్తి గూ
ర్చొని యుండె. ఆతనిశిరంబుపై పెద్దయినుపగుదియ వ్రేల
గట్టఁబడియుండె. ఇరుపార్శ్వములయందు పెద్దసింహా
సనములు రెండమర్పఁబడియుండె. ఇరువు రనేకతాళప
త్రపుస్తకములు దొంతరలుగాఁ దీర్చి ముందుభాగమునఁగూ
ర్చొనియుండిరి. నాలుగువర్ణములవారును సభ నలంకరించి
యుండిరి. స్త్రీలకు బ్రత్యేకముగా నొకస్థానం బమర్పఁబడి
యుండె. నదియంతయుఁగాంచి పరమానందభరితులై యా

మువ్వురు వధూసమేతముగా గజములనుండి దిగి మంటప
సోపానము లెక్కుచుండ నాసభాధ్యక్షుండు "మహాపురు
షులారా! స్వాగతము. ఈసింహాసనంబుల నలంకరింపవల
యు" నని చెప్పుచుండ సభలోనుండి మువ్వురుపురుషు లె
దురేగి కైదండ యొసంగి నరేంద్రచంద్ర వసుంధరుల నా
సభాధ్యక్షున కిరుపార్శ్వంబులందున్న యాసనములపైన
ను, శ్రీపాదుని బ్రాహ్మణజనాగ్రాసనంబునందును గూర్చుం
డఁ బ్రార్థించిరి. సతీమతల్లులు స్త్రీజనోచితసింహాసనంబుల
యం దధష్ఠింపవలయు ననుచుండ గంధర్వాంగనలం బోలు
సుందరులు మువ్వు రావృద్ధాంగనాకులఁ దోడ్కొని వ
చ్చి బహుమానపూర్వకముగాఁ గూర్చుండ నియోగించిరి.
సభయంతయుఁ జంద్రోదయసమయంబున ఘూర్ణమానం
బగు మహోదధివలె నుండె. నప్పుడు కొందఱు వేత్రహస్తు
లరుదెంచి నాసభాధ్యక్షునకెదుర నిలువంబడి "మహాత్మా!
మార్తాండనందనా! జగజ్జనధర్మకర్మవిచారణదక్షా! యమ
ధర్మరాజా! బహుపరాకని కైవారములొనర్చి యొక
చోఁగూర్చొనిరి. సభ్యులందఱు దమమనంబుల పట్టలేనిసం
తోషమున నాహా! మాభాగ్యమే భాగ్యము సజీవులై యి
మసభం గాంచితిమిగదా! యిచ్చట సమవర్తిపరిపాలనం
బేరీతిజరగునో చూడవలయుఁ బాతకులవిచారణలు విననవల
యు ననుకొనుచుండిరి. వసుంధరుఁ డాశ్చర్య మొందియుండె.
సభయంతయు నిశ్శబ్దముగానుండె. నాసభాధ్యక్షుండైన
యముండు లేచి సభకు నమస్కరించి యిట్లనియుపన్య
సించె. "సభ్యులారా! సతీమతల్లులారా! పరమేశ్వరుఁ

ను నాకీ యధికార మొసంగియున్న వారు. యీయధి
కారమున నేదేని యధర్మమో పక్షపాతమో యొనర్చితి
నా యీసింహాసనంబు క్రిందనున్న సంకర్షణనాయకమైన
కాలాగ్ని నన్ను దహించివేయును. పైన వ్రేలఁదీసియున్న
యినుపగుదియబడి నాతల పగులును. ఇపుడు నాయాజ్ఞ
నొనర్చుచున్న యీకాలదండమే యీకాలపాశమే యీ
మృత్యుదేవతయే నన్ను హత మొనర్చును. ఇది పరమేశ్వ
రుని చండశాసనము. సమాత్రము ధర్మలోప మాచరింపఁ
గూడదు. ప్రపంచమునందుగల సమస్తజీవుల ధర్మకర్మంబు
లం జూచుచున్న యీకర్మసాక్షి. యీసూర్యభగవానుఁడే
నాధర్మపరిపాలన కొకసాక్షి ప్రతిదినంబును సర్వలోకము
లు మనోవేగముతో సంచరించి ప్రతిప్రాణియొక్క పుణ్య
పాపము లెఱింగి దెల్పుచుండెడి శ్రవణదేవత లోకసాక్షి.
మృత్యురూపకమైన ప్రతిదేహధారియొక్క ఛాయయే
యీదేహి ప్రత్యహంబొనర్చు సుకృతదుష్కృతముల నూ
గణికులైన చిత్రగుప్తులయొద్ద కేతెంచి వ్రాయించుచుండు
టచే నదియొకసాక్షి. పుణ్యపాపముల తారతమ్యము నార
సి సమమైన దండనలు విధించుచుండుటం జేసియే నాకు
సమవర్తియనియు, యముఁడనియు ధర్మరాజనియుఁ బలు
విధములగు పేరులు గల్గినవి.

ఈదినమున మహావిచిత్రతరమైన పాపంబు లొనర్చిన
ప్రాణు లనేకమంది విచారింపఁబడుదురు. నాపుణ్యోదయ
వశమున భూలోకమునఁగల మహాపురుషులందఱు వారివారికా
ర్యంబులకొఱకువచ్చి యీలోకమున నీస్థానమున నీసభ నలం

కరించియున్న వారు. ప్రజల నతిధర్మమార్గముగాఁ బరిపాలించు మనునిభులైన రాజచంద్రులును నిరతాహితాగ్నిపరులును బరమేశ్వరి ధ్యానమానసులును బరోపకారపారీణులునగు బ్రాహ్మణోత్తములును విచ్చేసియున్నవారు. ఈమహాపురుషుఁడీసభ నలంకరించుట శ్రీమదాదినారాయణమూర్తి ప్రేరణచేఁగాని వేఱు లేదు. అనుజ్ఞయొసంగితిరేని ప్రేతల రావించి విచారించెద" ననిన సభ్యులందఱు నానందమొంది మంచిదనిరి. "దూతలారా! నేఁడు దోడ్తెచ్చియున్న ప్రేతల నొకరొకరికే తీసుకొని రం"డని నమాత్రముననే యాసభయంతయు భయమును చెందునంతటి హుంకారములచే నిరువురు ఘోరాకారు లొకపురుషు నీడ్చుకొనివచ్చుచు లోనఁ బ్రవేశించి సభమధ్యమున నొకచోట నిలువఁబెట్టిరి. యాప్రేతను జూచినమాత్రముననే యాసభలోనున్న యొక బ్రాహ్మణుఁడు కనురెప్ప వాల్పక యాతని నెగాదిగఁజూచి యేమియో ధ్యానమునుంకించి యున్నవాఁడె. ఋషియైయున్న నరేంద్రచంద్రమహారాజును యాతనిం గాంచి యేదియో భ్రమ చెందుచుండె. నంత "చిత్రగుప్తా! యీప్రేతయొక్క వృత్తాంత మీసభవారికి వినుపింపుఁ"డనిన మహాప్రసాదమని చదువుట కుపక్రమించె. ఇతఁడు గోదావరీనదీతీరమున మహేంద్రవరమను పట్టణమున నరేంద్రచంద్రమహారాజుచెంత మంత్రియై యుండె. నితనిపేరు కాశీభద్రుఁడు. ఆరాజేంద్రునకు బిడ్డలు లేక వైరాగ్యమునను దపంబొనర్ప నేగుచు రాజ్యభారమాతనియందు నిల్పి వెడలె. నితఁడు బహుప్రాజ్ఞుఁడును మహాశాపరుఁడునగుట చేసికొన్ని దినములకే ప్రజలను దండధరుఁడై బోఁచుచుండె. దైవోత్సవములు నిల్పివైచె. బ్రాహ్మణవృత్తుల

కు బన్నులు విధించె. దేవాలయములు పడగొట్టించి రాజ్యాం
గవిషయికస్థానములం గావించె. పలువిధములైన పన్నులచేఁ
బ్రజలను వేధింపఁదొడఁగె. యేమనుజుఁడేని పన్నొసంగుట కా
లస్య మొనర్చెనేని యతనిగతి యమబాధయే మేలనుపించు
చుండె. బ్రాహ్మణులన్న యీదురాత్మునికి మహాద్వేషము.
ప్రజోపయోగకార్యము లొక్కటియు సల్పఁడయ్యె. ధర్మాల
యములు నన్నసత్రములు నిల్పివేసె. పరగణములకును మండ
లములకును దేశములకును దనవారి కధికారంబు లొసంగె.
అదేయధికారమునందున్న తనవారికి నితరులకు నెలవేతనము
లందక బకీపాతి మొనర్చె. వర్ణాశ్రమాదులు చక్కఁగావిచా
రింపఁడయ్యె. జారులు చోరులు ప్రబలిరి. వారిబాధచేఁ బ్రజ
లెంత మొత్తుకొనినను నిశ్చయమును విచారింపక బలవంతుఁడై
యెవ్వరుద్రవ్య మొసంగెదరో వారికే మేలొనర్చు నధికారులను
నియమించి వారియోగ్యత తాను బరిశీలింపక ప్రజాద్రోహ మొ
నర్చె. కాఁపురము లొనర్చుటె కష్టమయ్యె. క్షామకాలమున బీద
ల కిన్నవసతు లొనర్పక ప్రజలకు పన్నులసౌకర్యము గూర్పక
యెంతవేడుకొన్నను నప్పులియ్యక సర్వులను గోడుగుడుపించె.
ప్రజలచేఁ బలువిధములు లాగినద్రవ్యమంతయు వేతనములు
మొదలగు సెలవులుపోను నికరలాభమును రాజభాండారము
నందుంపక తనస్వగృహంబున నిలువ గల్పించె. నాద్రవ్యమును
స్వకార్యములకును బ్రజలకు సంబంధములేని కార్యములకును
వ్యయపఱచుచుండె. తానెచ్చటనో యెవ్వరికిఁగానరాక మహాం
తఃపురమ లోఁ జేరుకొని తనవైభవములయందే తనవిలాసముల
యందే ప్రొద్దుపుచ్చుచు ప్రజలుతమకిష్టసుఖములు చెప్పుకొను

టకే వీలులేనట్లును బహుప్రయత్నములు నతని జూచునంతటి
ముఖ్యకార్యమైనయెడల నాతనిసర్వస్వమును విక్రయించినను
యాతనిదర్శనమున కయ్యెడి శలవులకు చాలనంతటి · నిర్బంధ
ముల నేర్పఱచి క్రూరుఁడై వర్తిల్లె. ఆరాజేంద్రునిమిత్రుఁడైన
సుబ్రహ్మణ్యశర్మయొక్క సర్వస్వము నపహరించి కట్టుబట్టల
తోఁ భార్యతో పలాయనమగునట్లు క్రూరశాసనమొనర్చె.
దినమున కొకశాసనము నేర్పఱచి మునుపున్న శాసనానుసార
ము లభించియుండు ప్రజలయొక్క హక్కుల కంతరాయములు
గల్పించె. నాసుబ్రహ్మణ్యశర్మ యిపుడు ప్రయాగయందున్న
వాఁ" డనుచున్నంతనే నాసభలోనున్న యొకబ్రాహ్మణుఁడు
లేచి "దురాత్మా! ద్రోహీ! నన్ను భ్రష్టుభట్టించితివిగదరా పా
పాత్మా!" యని యఱచుచు "అయ్యా సూర్యనారాయణశాస్త్రి
గారు యీవిధ వేనయ్యా మా దేశపుమంత్రి" యనిన నందఱు
చిత్రప్రతిమలవలెఁ జూచుచుండిరి. వసుంధరుఁడా బ్రాహ్మణుని
గాంచి "యోహో తామేనా? సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారూ మీకే
నా యీతఁ డింత బాధపెట్టుట" యనిన "మహాత్మా! తామచ్చ
టనే యున్నారా తమనిమిత్తమె యాయడవియందు మేమెం
దెందో వెదకితిమి మీ రగపడరైతి" రనుచున్నంతనే నరేంద్ర
చంద్రమహారాజుగారు "అయ్యా బ్రాహ్మణోత్తమా! సుబ్ర
హ్మణ్యశాస్త్రీ నాప్రియమిత్రమా వందనములు. నేను మిత్రఘా
తకుఁడను నాయందు కటాక్షింపు"మని దిగ్గునలేచె. నతని గాం
చి యాబ్రాహ్మణుఁడు గుర్తించలేక "మునీంద్రా! తా మెవ్వ
రో గుర్తింపలేకయున్నాను. మీకంఠధ్వనిమాత్రము మారా
జేంద్రుని బోలియున్నది" అనిన "మిత్రమా! ఆనరేంద్రచం

ద్రుఁడే యీ ద్రోహి” యనియె. సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి యానంద
మొంది బిరబిర నడచిపోసి ద్రొబ్బుకొనుచు జనుదెంచి రాజు
నాలింగనము గావించుకొని “రాజేంద్రా! నీ కీవేష మేమి? సా
మంతరాజులు కానుక లొసంగుచుండ పేరోలగమున దేవేం
ద్రవైభవమున నుండెడు నీకీ దర్భ భస్మ రుద్రాక్ష జటావల్క
లము లలవడియున్నవా హా విధీ! యెంతటివాని నేమిగతిబట్టిం
చితివని దుఃఖించుచుండెను. నరరాధ స్థానమందున్న కాళీభద్రుఁ
డప్పుడినుండియే “రాజేంద్రా! నరేంద్రచంద్రా! యీ ద్రోహి
యీసించుఁడు నీకు వందనం బొసరించుచున్నవాఁడు. నే జేసిన ప్ర
జాద్రోహమున కెడతెగనిబాధ లనుభవించుచున్నాను. బ్రా
హ్మణోత్తమా! నాకు నిర్వాహ గింబయిన ఉంకను నీకు
నాపై ద్వేషమేని శాపంబొసంగుము. దగ్ధమయ్యెద” ననిన
నా బ్రాహ్మణుఁడును రాజును నాతని నూరకుండిరి. వారిం
గాంచి సభయందు గూర్చొనియున్న మఱియొక పురుషుఁ
డు లేచి “రాజేంద్రా! వీఁడా సుఁడు పిరిసేనుఁ డభివందన మొ
నర్చుచున్నాఁడు కరుణింపు” మనిన “యోహారి సైన్యాధిపతీ!
ఫేండా భైరవయుద్ధమందు నీవు నాచే జిక్కి భైరవునకు బలి
యైతివని కీంపదంటి. క్షేమముగానున్న వాఁడవుగదా” యనిన
“మహాత్మా! నాకుఁ సంతతియుఁ చెప్పతరము కాదు. తమదర్శన
మైనందుకు సంతసించుచున్నా” ననుచున్నంతనే సద్దు సద్దని
యమభటులచే వారింపఁబడియె. ధర్మరాజు భటులంజూచి
“యీ ద్రోహిని స్తంభమునకుఁ గట్టివేసి మఱియొక ప్రేతను దీసి
కొసరం”డని యాజ్ఞాపించె. ముప్పూరుపురుషులను పాశములచే
బంధించి ఘోరాకారులగు దూతలు వారిని గ్రుద్దుచు బాధుచు

చునారు కుయ్యో మొఱ్ఱోయని మొత్తుకొనుచుండ సభలోఁ
ప్రవేశపెట్టిరి. వారింగాంచి ధర్మరాజభటు రౌద్రాకారమున
గన్నుల నిప్పులురుల పటపటమని పండ్లుగొఱికి హుంకరించినం
తనే సభయంతయు భయమొంది నిర్విణ్ణులైరి. "చిత్రగుప్తా!
వీరివృత్తాంతమేమో చదువు" మనిన చిత్తమని చదువుచున్నాఁ
డు. "భూమండలమున పాంచాలదేశమందు సుశిస్యందనమను
పట్టణమున విభావసుఁడను రాజుకలఁడు. ఆతనికి భువనమోహినీ
దేవి యనఁగల యొకతెయే కుమార్తె. పుత్రులు లేరు. ఆతనిపిన
తండ్రికొమారుఁడు దుశ్శీలుఁడనువాఁడితఁడు. ఇతని పెద్దకొమా
రుఁడు సంబరవర్మ. ఇతనిచిన్నకొమారుఁడు దుల్లూకిసేనుఁడను
వాఁడు. మఱియొకఁడు" అనుచుండగానే సుబ్రహ్మణ్యశర్మ
సూర్యనారాయణశాస్త్రి దిగ్గునలేచి "అయ్యో వీరాయరణ్య
మునందే చచ్చిపోయిరే. మఱల నిచ్చటికెట్లువచ్చిరని మరల
యోహరా యిదియమలోకముగదా" యని సిగ్గుచేఁ గూర్చుం
డెను. మఱల సద్దు సద్దని భటులకరతాళధ్వను లుప్పతిల్లె.
చిత్రగుప్తుఁడిట్లుచదివెను. "ఆరాజునకు బుత్రులు లేనందున
దుశ్శీలుఁడు ప్రతిదినము రాజునొంత కరిగి "రాజేంద్రా! మీకు
పుత్రులు లేరు. పుత్రులు లేనివారలకు గతులు లేవని శాస్త్ర
ములు ఘోషించుచున్నవి. దత్తపుత్త్రునైనను స్వీకరింపవలెను.
ఇదో నారెండవకొమారుఁడు దుల్లూకిసేనుని నీకు దత్తొసంగెదఁ
జేకొనుమని చెప్పుచుండెను. నారాజేంద్రునకు దత్తుగొనుట యిష్ట
ములేదు, ఈతఁడీప్రస్తావన దెచ్చినపుడంతయు దుశ్శీలా!
నా కేకపుత్త్రిక నే నాబిడను బాసియుండఁజాల నెవఁడైనా
తగుమైన వరునకొసఁగి యీరాజ్యమిచ్చి యింటనే నిల్పుకొని

యెద. నావల వారికొకపుత్రుఁడు గలిగెనేని వాఁడే వంశకర్త
యగునని చెప్పుచుండెను. దుశ్శీలునకు రాజ్యాపేక్ష చే నామాటలు
రుచింపలేదు. ఒకదినము తనకొడుకును దాను గలసి యీభువ
నమోహినిని భూమియందుండుటచేఁగదా దత్తుతీసికొనుటకు రా
జొప్పుకయున్నాఁడు. ఈమెను సంహరించితిమేని విధిలేక ఆపును
దత్తుతీసికొనును గనుక ఆమెను సంహరింతమని సమయము
వేచియుండిరి. ఆభువనమోహినీదేవి ప్రతిశుక్రవారమునాఁడును
భువనేశ్వరీదేవికి బూజలొనర్చి వచ్చుచుండుట వాడుక. నొక
దినమునం దట్లు పూజించి వచ్చుచుండ నీముగ్గురు తమవేష
ముల మార్చుకొని నిరాకారముతో దుశ్శీలుఁడు వీరుఁడని
యు, శంబరవర్మ శకుంతుఁడనియు, నులూకసేనుఁడు కౌశికుఁ
డనియును మారుపేర్లు పెట్టుకొని చోరులవలె నామెను సంహ
రించుటకు నోటబట్టలు దూరిగి, కాలుచేతులు బిగియఁగట్టి
హిమాలయారణ్యములోనికి నెత్తుకొనిపోయి యడవియందొక
పాడుదేవాలయమునందుంచి చంపుదమా వలదా యని యో
చించుచుండఁగా యీసభయందున్న సుబ్రహ్మణ్యశర్మ సూర్య
నారాయణశాస్త్రిగారు వీరలవలనఁ గొంత యాలస్య మగుచుం
డెననుసరికి సభయందు గూర్చొనియున్న యొకరాజపురుషుఁ
డు లేచి "ఆహా! దురాత్ములారా! దుశ్శీల శంబరవర్మ యులూక
సేనులారా! పాపాత్ములారా! మీరేనా నాబిడ్డను యడవులపా
లొనర్చి చంపివేసితిరి. అయ్యో నాచెంతనుండి నాబిడ్డను వెద
కువారివలె నెంతో పశ్చాత్తాపమొందుచు నెంతటికి పటునాట
కమును జూపుచుంటిరిరా ద్రోహులారా" యని యఱచుచు
న్నంతనే స్త్రీజనమధ్యమునన్న భువనమోహినీదేవి లేచి

“అప్పా. క్షేమముగా నున్నావా? నేనిందే యున్నా” ననియె. నారాజునకు దిక్కుదోచక యిదియేమోనని స్త్రీజనముతట్టు చూచె. భువనమోహినీదేవి లేచి నిలచియుండె. నామెనుగాంచి యింతంతని చెప్ప శక్యముగాని యానందముచే “దల్లీ సుఖముగా మన్నావా? నేను ధన్యాత్ముండను. ప్రాణవంతురాలవై యున్నావుగదా! యీదురాత్ములు నీ కెంతకష్టములు గలిగించిరో? హా పరమపురుషా! నారాయణా! నాబిడ్డను మఱల నాకొసంగితివే తండ్రీ నీ కెంతకు రుణానుయుండనో” ననుచున్నంత వసుంధరుండు తనమనమున “నోహో! యీమహానుభావుండు మా భువనమోహినితండ్రి విభావసుమహారాజై యుండవలయు నిమ్మహానియుఁ డేలోకమున నెట్లు చనుదెంచెనో యీసుబ్రహ్మణ్యశర్మ సూర్యనారాయణశాస్త్రిగా రెట్లువచ్చిరో యీసభ పూర్తియైనపిమ్మట విచారింపవలయు. చోరులమూలకముగా నీదురాత్ములు దాయాదిమచ్చరము చూపించియున్నారు. వీరు చోరులు. కారు యేదియో దురుద్దేశ్యపరులై యీకాంతను జంపుటకుఁ దెచ్చియుండవలయునని నేనాఁడనుకొన్నట్టే యయియున్న” దని యోచించుచుండఁగా మఱల సద్దు సద్దను భటులకరధ్వనులచే సభ నిశ్శబ్దమయ్యె. అంత జిత్రగుప్తుఁడు మఱల చదువుట కుపక్రమించె. “ఈదురాత్ము లాబ్రాహ్మణులను బాధించి స్తంభములకు గట్టివేసి చంపడమునకు నిశ్చయించుకొని పోవుచుండ నాయరణ్యమంతయు మారుమ్రోఁగునట్లు ప్రాణముపై యాశవదలి యఱచుచున్న భువనమోహినీదేవి యార్తధ్వని విని బేతాళునిబంధవిముక్తికొఱకును, భేండాభైరవసంహారముకొఱకును బ్రతిజ్ఞయొనర్చి బదరికారణ్యమునకుఁ బోవు

చున్న శ్రీకళాభానువసుంధరుం డతివేగముగాఁ జనుదెంచి
వీరిని దన్ని యీయెను దేవాలయమునందున్న బ్రాహ్మణులను
గట్లు విడిపించి యీముప్పురిప్రాణసంరక్షణ మొనర్చె" ననున
రకే సుబ్రహ్మణ్యశర్మ మఱల లేచి "మహానుభావా! మహాపు
రుషా! వసుంధరా! నీవేనా కళాభానువసుంధరుండవు. యూ
రాజకుమారుండైన నీవలన మేమందఱము రక్షింపఁబడియున్నను
నిన్ను దెలిసికోలేకపోతిమి మేతండ్రీ నేను యోచించితి నీప్రతాప
ము, నీవిద్యానైపుణ్యము, నీవయారసము. ఈకాలమున వసుం
ధరుఁ డనువాఁడు నీవలెఁ గానియుండఁడు. ఇపుడు నా మనస్సం
దేహము తీఱియున్నది. నాయనా యెంతమందిని ప్రాణాప
యములనుండి తప్పించియున్నావు. ఎట్టి దుర్మార్గులను మట్టుబెట్టి
యున్నావు. ఇరువదియైదుసంవత్సరముల కెంతటిప్రఖ్యాతిగాం
తుఁడవై యున్నావు" అని పొగడుచున్న నరేంద్రచంద్రమహారా
జునకు సంతోషమునను ప్రజ్ఞలేక కొంతవఱకు స్తబ్ధుఁడై యుండి
దిగ్గున లేచి, "అయ్యో కుమారా! నీవేనా కళాభానుఁడవు. చి
న్నతనమందు ఋషులచెంత విద్యాభ్యాసమునకు విడిచినదా
దిగా నిన్ను జూడకుండినందున గుర్తింపలేకపోయితి. తండ్రీ
తగుసమయమునకే వచ్చి మీతల్లిని పెద్దపులిబారినుండి తప్పిం
చి, మాతృఋణము దీర్చుకొంటివి. ఎంతటివాఁడవైతివప్పా"
యని కళాభానుని గట్టిగా నాలింగనము చేసికొని నిలువఁబడి
యె. స్త్రీజనములయందున్న ప్రియంవదాదేవి లేచి "కుమా
రా! కళాభాను! వసుంధరా! నాప్రాణదాతా! తండ్రీ! మఱల
నిన్ను నాఁటికి జూడగంటి. యేదీ యిచ్చటికరుదెంచి నాకొక ము
ద్దొసంగి పొమ్ము కుమారా" యనిన తండ్రిబాహువులలో

నాలింగితుఁడైయుండి విడిపించుకొని తండ్రికి నమస్కరించి, తల్లి కచ్చటనుండియే వందనం బాచరించి నిలువంబడియె. సభ్యులందఱు కన్నుల నీరునించిరి. భువనమోహినీదేవి తనదండ్రిని గన్గొని యానందపరవశయై తనభర్తయశస్సునకు ద్విగుణీకృతానందవతియయ్యె. సుబ్రహ్మణ్యశర్మ ప్రియంవదాదేవులుఁ గుశలప్రశ్నలాడె. తామందఱు మఱల నొకచోఁ జేరినందులకు శ్రీపాదుఁడు మైమఱచియుండె. ఆవెంటనే విభావసుమహారాజుగారు లేచి "విశాఖానువసుంధరా! నీకు జయమగుఁగాక! నాబిడ్డను బ్రతికించి పుణ్యము గట్టికొంటివి తండ్రీ" యనుచున్నంత "రాజుగారూ! యీమహానుభావుఁ డాచోరులబారినుండితప్పించుట యొక్క యెక్కువగాదు. ఇంకను మహాయాసాధ్యకార్య మొనర్చి నీపుత్రికను రక్షించియున్నాఁడు. నీపుత్రికనేగాదు ప్రపంచమునం బెందఱప్రాణములో రక్షించియున్నవాఁడు వినుమని శ్రీపాదుఁ డిట్లుపలికె, చోరులబారినుండి రక్షించి యీపాపను దేవాలయమునం దుంచె. ప్రభాతంబగుటయు నిత్యకృత్యములకై యందఱు వెడలిరి. మీసుత యొకతెయే యుండుటగాంచి ఖేండాభైరవభటు లెత్తుకొనిపోయిరి" యనఁగానే అయ్యో అని రొమ్ముమోదుకొని విభావసుఁడు దబ్బున నేలకుఁ బడియె. మఱల నాతనిఁ గూర్చుండఁబెట్టి జరిగినకథ చెప్పెద. మీరుభయపడక వినవలయునని సేదదేర్చి "ఎత్తుకొనిపోయియున్న సమాచార మెఱింగి యాంతకుమునుపే బేతాళునికొఱకు ప్రతిజ్ఞచేసియున్నవాఁడగుటచే నరనారాయణాశ్రమంబునఁ దపం బాచరించి వారిని మెప్పించి వారివలన ననేకాస్త్రశస్త్రములం బడసి వామదేవమహర్షివలన హయరత్నములు రెంటిని సంపాదించి భై

రవాశ్రమమున కరిగి, వేయిమంది చార్వాకుల వేయిమంది భై
రవానుచరుల నూఱునూర్లు గుఱ్ఱముల నలువదిరథికులను దా
నొక్కఁడే మైమఱగడియలలో ధ్వంసమొనరించి భైరవశిలను
నూఱుశకలంబు లగునట్లు పగులఁగొట్టి భేండాభైరవుని సంహ
రించి మీసుతను బలిగాకుండా ప్రాణసంరక్షణ మొనర్చి నా
ప్రాణరక్షణ మొనర్చి వేతాళనికటు విడిపించి మహోపకారం
బొనర్చిన మహానుభావుఁ డీతఁడే"యని చెప్పినమాత్రముననే
విభావసునకు నరేంద్రచంద్రునకు దిగులువొడమి, "ఆహా! భేం
డాభైరవుఁడు సంహారమాయెనా మాయాశ్రమము మంతమైన
దా"యని దిగ్భ్రమఁజెంది కళాభానుని జూచుటకే భయపడిరి.
నరేంద్రచంద్రునకు నాపుత్రుఁ డింతటిప్రతాపప్రభావవంతుఁ
డయ్యెఁగదా యని సంతసము పట్టఁజాలకుండె. విభావసుఁడు
కళాభానుని పెక్కువిధములఁ బొగడుచుండగా నప్డు నద్దు యను
భటులకోలాహలములు వినుపించె నంత నుఱులఁ జిత్రగుప్తుఁడిట్లు
చదివె. "భువనమోహినిని దనభార్యనుంజి తప్పించె నను కోప
ముచే మోసగించి కళాభానుని చంపనలెనని యొకభయంకరము
గు గుహాలోఁ ద్రోబ్బి ద్వారములను బలమైనశిలల పొందుపఱచి
వచ్చినదురాత్ముఁలు వీ"రనునంతనే యాదురాత్ముల నచట కట్టి
వేసి మఱియొక ప్రేతను దీసికొనిరమ్మని యముఁ డాజ్ఞాపించె.
దూతలొకపురుషుని బట్టుకొనివచ్చి యాతని యెదుట నిలువం బె
ట్టిరి. చిత్రగుప్తా! యితనిపాపము లేవో చదువుమన్న "యితఁడు
మహిస్యందనేశుఁడైన విభావసుమహారాజుగారిచిన్నభార్యమేన
ల్లుఁడు. ఇతని పేరు లోమకేశుఁడు. భువనమోహినీ నెవి నితనికొ
సంగవలెనని తల్లిదండ్రు లనుకొనియుండిరి. ఆమె సమ్మతింపక

కళాభానువసుంధరుని వరియింపవలెనని యుండె. నామెను
చోరుల బాఱింబడినప్పటినుండి యామెను వెదకుచు నరణ్యము
లలోఁ దిరుగుచుండి దేవాలయమునం దా కాంతను రక్షించియు
న్న కళాభానుని తేజఃప్రతాపములం గాంచి యాతనిముందట
తాను ఘూపప్రయోజనము లేదనియు నీతఁడుండిన తనకా
భువనమోహిని దక్కదనియు, నేవిధముననైన నీతని మోస
గించి చంపవలయునని నిశ్చయించి సమయము వేచియుండి
మోసగించి పెద్దపర్వతమునుండి జరతలోనికిం ద్రోబ్బిన మహా
ద్రోహి. పతివ్రతాశిరోమణియైన భువనమోహినీదేవిని కామ
వికారోక్తులచే మనసునొప్పించిన పాపాత్ముఁ డితని కేమిశిక్ష
యొనర్పవలెనో తామే యోచించవలె"నని చదివి చిత్రగుప్తుఁ
డు చాలించె. సభ్యులందఱు "అయ్యో పాపాత్మా! యెంతటి
క్రూరకృత్య మొనర్చియున్నవాఁడీ ద్రోహి" యనిరి. జరతలోఁ
బడి యెంత బాధ చెందితివో కుమారా! యెట్టియిక్కట్టులకుఁ
బాల్పడియున్నవాఁడవని నరేంద్రచంద్రుఁడు కళాభానునిశిరం
బు నివిరి దుఃఖించె. సుబ్రహ్మణ్యశర్మయు శ్రీపాదుండును
కళాభానునిం గాంచి "మహాపురుషా! ఆగుహాలో ద్రోయఁ
బడినపుడును, జరతలో బడినపుడును నీ వేవిధముగాఁ దప్పిం
చుకొంటివో, మఱల నిన్ను జూచుభాగ్యము మాకు లభ్యమ
గుటెట్లనో మాకెఱుంగింపవలె"నని యడిగిన లేచి నిలువంబడి
మేఘగంభీరవాక్కులచేత నక్కథయంతయుం జెప్పి కూర్చొని
యె. అందఱు మహాశ్చర్యమునొంది యవతారపురుషుండవని పొ
గడుచు జరతలోఁ బడినపు డెవరో పట్టుకొని యిసుకతిన్నెపైఁ
బరుండఁబెట్టినట్లయ్యెనని చెప్పితిరిగదా! అట్లొనర్చినవారెవ్వరో

మమ్ము సభయందుం జేర్చినవా రెవ్వరో తలంచుకొన్న నెంతయో చిత్రముగాఁ దోఁచుచున్నది. ఇదియంతయు నీతపఃప్రభావమో నీపరాక్రమవిశేషమో యని సభయంతయు బలువిధముల ననుకొనుచుండ నొక మెఱుపు మెఱసెను. అందఱు కన్నులు మోడ్చి తెఱచుసరికి విభావసుమహారాజు, భువనమోహిని, శ్రీపాదుఁడు, విశ్వావసుశర్మ, సూర్యనారాయణశాస్త్రి, సుబ్రహ్మణ్యశర్మ, నరేంద్రచంద్రమహారాజు, వీరసేనుఁడు, ప్రియంవదాదేవి, సుశీల, కళాభానుండును మఱియు బంధువులైయున్న మన్త్రులు, శంబరవర్మ, యులూకసేన, ధూమకేశులు దప్ప మిగత సభ్యులం దెవరెనగన్నను భూతప్రేతపిశాచములై యుండిరి. సభాధిపతియైనయముం డంతర్హితుఁడయ్యె. సభయంతయు నిర్విణ్ణముచే నిశ్శబ్దంబై చూచుచుండ గుహ మహానాస వైనాయక లాలాజిహ్వ పింగాక్ష రోహిణకర్మ కరాళ లోహితాక్షాది భూతంబులు గొల్చుచుండఁ బెద్దత్రిశూలము ధరించుకొని బేతాళుఁడు కళాభానున కెదుట నిలచి "జయ కళాభానువసుంధరా! భేండాభైరవసంహారవీరా! సర్వకళాకలాపభోజా! వసుంధరా! విజయీభవ"యని పొగడె. శ్రీపాదాదులు విస్మయులై చూచుచుండిరి. బేతాళుఁడు శ్రీపాదాదులం గాంచి "సభాసదులారా! భువనమోహిని వెదకుచుఁ జనుదెంచిన విభావసుమహారాజు నవశుంగా నొనర్చి, దత్తసహోదరమూను లొనర్ప నొడంబఱచి మాయందఱసమక్షమున యీమన్త్రులాదుల శిరంబులు నఱికి దేహము లగ్నికుండమునందు ద్రోచ్చిన ట్లగుపఱచి యచ్చటినుండి యిచ్చకొనివచ్చి నాఁటనుండి వీరితప్పిదములకుఁ దగుప్రాయశ్చిత్తముగా యమదండనమో నే

లనుభవించునంతటిబాధలు పెట్టుచుండి మిమ్మందఱిని యీసభ
చేర్చి వీరిదుర్మార్గముల బయలు బెట్టినవాఁడను నేనే. ఈమహా
పురుషుఁడు జరతారోఁ బడుచుండ నీతనిం బట్టుకొని యిసుకతిన్నె
పై పరుండఁబెట్టి యేవిధమైన బాధలేకుండునట్లొనరించి, ఆ
వల్ల గోనుకేసునకు భువనమోహినీస్వరూపంబున బాధలు పెట్టి
తలక్రిందుగా వ్రేలదీసినవాఁడను నేనే. ఘోండాభైరవసంహారమై
నంతనే యాతని యాజ్ఞచే భువనమోహినీదేవి నా దేవాలయ
మునకుంచక యీనాగలోకంబునం దుద్యానవనసౌధంబునం
దుంపఁ దొల్లి నాచే రక్షింపఁబడిన సుశీలాదేవినిసహా దెచ్చి
యిచటఁ జేర్చి మీకన్యోన్యసందర్శనం బొనరించి యీమహాను
భావుని మనస్సంతోషం బొనరింపఁ బ్రయత్నించినవాఁడను నే
నే. ఆహా! యీసహాయము లిమ్మహాత్మునకేమాత్రమో యు
తం బొనర్చిన జగదద్భుతాద్వితీయప్రతాపసహాయమున నది
చెప్ప నాకు సిగ్గగుచున్న" దని చెప్పుచున్నంతనే నరేంద్రచం
ద్రుఁడు కుమారుని దేజఃప్రతాపముల కానందమొంది తనకు
త్రైలోక్యసింహాసనాధిపత్యము వచ్చినంతటి సంతోషమున
నుప్పొంగుచు లేచి కుమారుని గౌఁగలించుకొని యావల జేతా
ళుం గాంచి "భూతాధీశా! నాపుత్రుని రక్షించి మఱల నేను
భూమియందుండునట్లొనర్చిన పుణ్యమూర్తి"వని పొగడి కూ
ర్చొనియె. సుబ్రహ్మణ్యశర్మ లేచి "భూతరాజా! నాకూఁతురు
నాఘోండాభైరవుని బారినుండి రక్షించి నామనస్సంతోషపెట్టి
తివి మహాత్మా" యని పొగడి కూర్చొనియె. సూర్యనారాయ
ణశాస్త్రియు, విభావసుండును లేచి "కళాభానువసుంధరా!
మాబిడ్డలను రక్షించి భూతరాజుం గాపాడి శాశ్వతయశంబుఁ

జెందితివి. నీయట్టికరుణామయుని మేమెందును గానలే” దని పొగడి కూర్చుండిరి. బంధితులు నలువురు బహుబాధల నొందినవారగుటచేఁ దట్టుకొనలేక, లజ్జచేఁ దలవ్రాల్చియే “మహాత్మా! వసుంధరా! మే మపరాధులము. మాతప్పిదమునకుఁ దగుదండన యీభూతరాజే యొనర్చి యున్నవాఁడు. ఇఁక తట్టుకొనలేము. ఇష్టమున్న మమ్ము విడచిపెట్టుము. అటులేకున్న నొకచేతూరి మాశిరంబులం ద్రుంపుము. నీవు కరుణామయుండవు. బహుమందిని రక్షించిన క్షత్రియోత్తమునకు మమ్ము రక్షించుటొక యెక్కువగాదు. శరణ్యుండవు, తేజోమూర్తివి. కల్యాణభూయిష్ఠుండవు. పుణ్యపురుషా! ఇదే వందనశత మర్పించెద” మని వేఁడుకొన్న వారి ప్రార్థనవిని వసుంధరుఁడు బేతాళుంగాంచి “భూతాధిపా! ఈయపరాధులకుఁ దగుశిక్ష నొనర్చియున్నవాఁడ విఁక వీరికి బంధనమో విముక్తియో మనసు సంబాధించినదిగాదు. విభావసుమహారాజుగారికిని వారిపుత్రికకును సంబాధించియున్నది. వారల కిష్టమున్న విడిచిపెట్టనగును. లేకున్న ఖండింపనగునని చెప్పుచు, అపాంగవీక్షణముల భువనమోహినింగాంచి చిఱునవ్వుచే నూరకుండె. “సర్వస్వాతంత్ర్యులైన మీరు మాకప్పగించుట న్యాయముగాదు. మీరెయ్యది యొనర్చినను మాకు సమ్మతమే”నని చెప్పి వారిర్వురు మిన్నకుండిరి. వారంద ఱీరీతి మరల ప్రసంగించుట కుపక్రమించిరి.

కళా:—సుబ్రహ్మణ్యశర్మగారూ! కాశీభద్రునివిషయమై మీరేమి చెప్పిన నట్లొనరింపనగును. మీయభిప్రాయమేమి?

సుబ్ర:—బ్రాహ్మణులు తమకుఁ దెలిసిన వేదచోదిత ధర్మము వింతకుమునుపే స్మృతులుగా వ్రాసియున్నవారు. వేయు

పరాధికీఁ దగుదండనం బెయ్యదియో విమర్శించిన నందే యగపడును. అంతున నీకుఁ దెలియనిధర్మములు, ధర్మ సూక్ష్మములు గలవే? నాపైన నీకు రాత్ముని శిక్షావిధి వే యకుము. నీయిష్టము.

నరేంద్ర:—భూతేశా! బ్రాహ్మణోత్తములారా! నాకొకటి తోఁచుచున్నది. మీరందఱు సమ్మతింతురేని విమర్శించు చున్న వాఁడ.

అందఱు:—ఆహా! స్వర్ణమునకు సుగంధమబ్బినట్లగదా మహా నుభావా! సత్యమూర్తీ! నీతీర్మానమును గాంచి దేవేంద్రా దులైనను దృప్తిఁజెందుదురే మేమెంతవారము?యీశిక్షావి ధి మీరే విమర్శింపవలయు.

నరేం:—కాళీభద్రుఁడు బహుకాలమునుండి నాచెంత మంత్రి పదవియందుండియు నీతనిదుర్గుణములు వెల్లడించకుండుటం బట్టియో? లేక నేనుగమనించకుపేక్ష సేయకుండుటం బట్టి యో కుములుచుండిన అగ్ని మండినది. అట్టిదుర్గుణ ములను విచారించకుండుటచేఁ బ్రథమతప్పిదము నాయం దలవడియున్నది. మఱియు రాజు ప్రజాద్రోహియై స్వలా భపరుఁడై నిరంకుశమును వహించి పరిపాలించెనేని అ ట్టిదురాత్ముఁడు అట్టిచండాలుఁడు అట్టివంశనాశకుఁడు శరీరమును విడిచి యమలోకమున దమిస్ర అంధతామిస్ర రౌరవాది మహానరకములఁ బసురోమాయుతవత్సరములు యాతనలం జెందుచుండునుగాన నీతఁడొనరించిన గొప్పత ప్పిదమునకు మన మెంతటిక్రూరదండన విధించినను స్వల్ప

మే. రాజదండన మొందువారికి యమదండనలేదని చెప్పు చుండుటచే నీతనికి మనమేవిధమైనదండన యొనర్పక విడిచిపెట్టనగును. లోకులకేరుడు నాకుమారుని కెక్కువకీడొనర్చి యున్నవాడైనను నేను సహించితి. నాపుత్రుడు ప్రతాపభాస్కరుడై యశఃపూరితుడై నేడు నాకగపడుట యిది నాకు సంతోష కాలము. ఈతనికేవిధమైనదండనయొనర్చినను విభావసుమహారాజుగారు సమ్మతించినను వారి దేవేరికి సంతాపకరముగా నుండును. భువనమోహినీదేవి కొఱకై యడవులలో నిడుములు బడియున్నవాడగుటచే నాతనిశిక్షింపక విడచిపెట్టుటయే ధర్మము. వారివారిపాప కృత్యములకు దగుదండన యమలోకములో ననుభవింపగలరు. ఇక దుశ్శీల శంబరవర్మ యులూకసేనులొనర్చిన యపరాధ మపారమైనది. ఇందున కెంతటికఠినదండనయు జాలదు. వీరు విభావసుమహారాజుగారికి ముఖ్యజ్ఞాతులై యున్నవారు. వీరిని ఖండించినంతట పుత్రికాలాభసంతోషసాగరనిమగ్నుండైన యమ్మహారాజున కశుచి నాచరింపవలసివచ్చును. వారివారి ఘోరకృత్యమునకు బశ్చాత్తాపముచే వారే నశింతురుగాత! మనమేటికి సంతోషకాలమున నిట్టికార్పణ్యం బవలంబింపవలయు నిదియే నాయభిప్రాయము.

అనినమాత్రముననే సభవారును భూతరాజును మహాసంతోషమొంది యిట్టికరుణాపయస్సముద్రునిగన్న కడుపింకెట్టి దయారసము వెల్లిగురియుచుండునో గణియింపగలమే? ధర్మ

ము. సత్యము. సాధువాదము జయము. స్వస్తి యని పలువిధ
ములచేఁ బొగడిరి. కళాభానుఁడు బేతాళునితో,

కళా:—బేతాళా! నామిత్రులు, సర్వశాస్త్రకోవిదులు,
నాకై యెంతటిపనికైనను వెనుదీయనివారు, నాప్రతిజ్ఞాప
రిపూర్ణవేళలయందు బంధితుఁడైయున్న నీకాహారమొ
సంగుచున్న పుణ్యాత్ములైన శబరార్భకుల నిరువదియైదు
వేలమందిని యిచ్చటికిం దోడ్తేర భూతముల కాజ్ఞనిడుము.

విశ్వా:—ఆహా! ఆనాఁ డడవియం దశ్వత్థవృక్షంబుపై బంధిం
పఁబడి శబరార్భకులచే నాహారము గొనుచుండిన భూత
మవు నీవే ననుకొన్నాను. నీవు పిలుచుచుండినను భయ
ముచేఁ బర్వెత్తిపోయితిని. బేతాళరాజా! నన్ను మన్నిం
పుము.

బేతా:—నిదానించిచూచి యోహో తామా స్వామివారూ!
బహుధైర్యశాలురు. నేను బిలచుచుండినను భయములేద
ని చెప్పుచుండినను నాకు బదులుచెప్పక మాటాడక తిరిగి
చూడక గోచియూడిపోవుచుండ జుట్టువీడిపోవుచుండ యొ
కపత్రిక జారి క్రిందఁ బడిపోన బరువెత్తిన విశ్వావసుశర్మ
గారు తామేగదా! నేనంత మంత్రపాశములచే బంధింపఁ
బడి బాధనొందుచుండినను యీబ్రాహ్మణునియవస్థచూచి
నాకు విపరీతము నవ్వువచ్చినది. కళాభానువసుంధరా!
భువనమోహినీదేవి యీతనివెంటనే నీకు సందేశవార్త
నంపియుండినది. నన్ను గాంచి భయపడి జారి పోఁగొట్టు
కొన్న యాకమ్మ మనశ్రీపాదశర్మ సుశీల నన్వేషించుచు

వచ్చి యచ్చటచ్చటఁబడియుండినఁ గైకొనిబదరికారణ్యము న నీకు గాన్పించెె. నితఁ డామార్గముగాఁ బోవుచుండుట నేఁ గాంచితినిగాని పలుకరించిన నితఁడేమిగతి బట్టునో యని యూరకుంటి. ఈవిశ్వావసుశర్మగారియవస్థ తలఁచుకొన్నప్పుడంతయు నాకు నవ్వువచ్చుచున్నది.

కళా:—బ్రాహ్మణుఁడు పాప మాతఁడే మిటువంటిబాధల ననుభవించి యున్నవాఁడు. ఇతఁడు ధైర్యశాలి యనియే చెప్పనగునని విశ్వావసుశర్మగారూ నాఁడు హరిద్వారము నందు జూచియుంటిని. మఱల మిమ్ముఁ జూడలే దావిశ్వావసముచే నాకొఱకై బహుబాధల నొందియున్నవారు. మీ ఋణము నే నెపుడు దీర్చుకొనవలయు.

విశ్వా:—మహాత్మా! భువనమోహినీదేవి పాణిగ్రహణమహోత్సవసమయము మే తెంచుచున్నది. ఇఁక నాఋణము దీరుట కెంతయో కాలము కావలయునా? శ్రీపాదా! ఆజ్ఞ యేది? చదివెద ననిన కళాభానుఁడు వలదని సైగచేసె. భువనమోహిని ప్రసన్నవదనయయ్యె:—అపుడు బేతాళుఁడు, "మహాత్మా! శబరార్భకుల నేఁటికిచటికి రప్పింపవలయు"

కళా:—నే నిచ్చటనుండియే దిగ్యాత్ర మరుగవలయు. వారిచేఁ గొన్ని యాజ్ఞాపత్రికలు మునుముందుగా దేశాధీశ్వరుల కెఱుంగింపవలయు బ్రజల నాజ్ఞాపింపవలయు నందుకొఱకు.

బేతా:—మహాత్మా! కొన్ని యాజ్ఞాపత్రములప్రతులు నా

చెంతనున్నవి యవి విముద్రింపనగును. యాపత్రములు శ్రీ పాదశర్మ చదువవలయు.

అని యాఁడుపత్రము లొసంగె నవియన్నియుఁ గ్రమముగాఁ జదివి శ్రీపాదుఁడు చాలించియూరకుండె. "భూతేశా! నాహృదయములో నెయ్యవి యాచరింపనలెనని సంకల్పించియుంటినో యవియన్నియు నొనర్చియున్నవాఁడవు. ఇంతటి మహాత్ముఁడవై యుండియు నానీచునిచే నెట్లు బంధింపఁబడితివో యిట్టిభావికాలగతు లెఱింగిన నీవా నాఁడు నీబంధవిముక్త్యుపాయమును మార్గమునందు నాకు రాఁబోవు గుహాప్రవేశాదు లెఱింగింపవైతివేల? అని కళాభానుండనియె.

బేతా:— దేవా నేనేమి చెప్పుదు? ఆపాపి మంత్రపాశములు నన్ను బంధించుటచే నాకెయ్యదియు స్ఫురింపకుండె. మేధాశక్తి లేకుండె. ఆఁకలియు బాధయు అఱచుటయు నిమూఁడును దెయులిచుండె. నెంతయో సాహసమున బదరికారణ్యమునకేగి నరనారాయణుల నాశ్రయింపుమని కొన్ని సంగతులుమాత్రము చెప్పితిననుచుండఁగా నాపట్టణమునకు నాలుగుదిశలనుండియు గహాకహార్భటులు సముద్రమునలె ఘోషింపనయ్యె. నదియేమోయనిచూచుచుండగా లక్షలకొలఁది భూతము లాసభాభవనముఁ బ్రవేశించి బేతాళకళాభానులకు వందనము లొనర్చిరి. వారిగాంచి యేమిసమాచారమని బేతాళుఁ డడిగె. కొందఱు: దేవా! తమయానతి నాంధ్రదేశమునకేగి యాజ్ఞాపత్రిక నారాజు చెంత చదివితిమి. అతఁ డొక లెక్కఁగొనక తిరస్కరించె.

నాతనితో యుద్ధమొనర్చి సైన్యమును బంధించి విజయన
గరంబునందున్న ప్రతినిధిని నారాజను బట్టికొని వచ్చి
యున్నాము. వీరే వారని చూపించిరి.

మఱికొందఱు: దేవా! తమయానతి నాజ్ఞాపత్రికలు గైకొని
పోయి ప్రతిభూపాలునకుం జూపించితిమి. ఖేండాభైరవుని సంహ
రించి బేతాళుని రక్షించియున్నవాఁడని విని కళాభానువసుంధ
రునాజ్ఞాప్రతికయన్నమాత్రముననే యాజ్ఞను శిరసావహించి
యభివాదపత్రికలువ్రాయుచుఁ గానుకలు సమర్పించియున్న వా
రు. రాజులందఱొసంగిన ద్రవ్యమంతయు నాంధ్రదేశమున నుం
హేంద్రవరమున రాజభాండాగారముల, రాచనగరియందను
వేయేల? కోటకు లోపలిభాగమంతయు నించి వచ్చియున్న
వారము. హరిద్వారభూపాలుఁ డాజ్ఞాపత్రమొప్పక మాతో
యుద్ధమొనరించి తట్టుకొనలేక యరణ్యములకుఁ బఱచెను. మే
మాపట్టణమును స్వాధీనమందుంచుకొని కొన్ని భూతముల నచ
టను గొన్ని భూతముల నాంధ్రదేశమునకుఁ గాఁపుంచి వచ్చియు
న్నవారము. మీయానతిమేరకు పాంచాలదేశముజోలికిఁ బోక
కరుదెంచితి మనిరి,

కొందఱు:—రాజోత్తమా! మీయాజ్ఞాపత్రములు గైకొని
ప్రతిపల్లెయందును ప్రతియూరునందును భేరీధ్వానముతో
నందఱికిం దెలియులాగు వినుపించితి మందఱు కళాభాను
వసుంధరుఁడు తమకు సార్వభౌముఁడని సంతోషించుచున్న
వారు. కొన్ని దేశములయందు ధనుర్ధారియైన కళాభానుని
ప్రతిమను శిలలయందు జెక్కించి జ్యోతులు మోయుచు

దేవుఁడని భావించి మ్రొక్కులు చెల్లించుచున్నవారు. కొన్ని పాండవులమిట్టలపై గల గుళ్ళకు ముందుపార్శ్వముల నాశిలలనాటి ప్రార్థనలు చెల్లించి పూజించుచున్నవారు. ఇండ్లయందు గళాభానుపటమును వ్రాయించుకొని యర్చించుచున్నవారు. కొందఱాపటములను మహావైభవముతో మహదుత్సవము సేయుచున్నవారు. ఇదియే మావృత్తాంతము.

అనునంతలో ఘంటలుఘణఘణమ్రోయుచుండఁగా నొకవిమానము వియన్మార్గముననుండి వచ్చి యాసభామధ్యమునం దంతరాళముగా నిలువఁబడియె. అందొకసిద్ధపురుషుఁడు కూర్చొనియుండెను. నాతనింగాంచి సభ్యులందఱు సాష్టాంగ నమస్కారము లొనరించిరి. కళాభానుండును నమస్కరించి నిలువఁబడియుండ నాసిద్ధపురుషుం డిట్లనియె. "కళాభానువసుంధరా! నీవు పుణ్యపురుషుండవు. అవతారపురుషుండవు. భేండాభైరవచార్వాకాది ప్రపంచద్రోహులను సంహరించి ధర్మస్థాపనమొనర్చుటకై శ్రీమహావిష్ణు కళాంశమున జన్మించి యున్నవాఁడవు. విష్ణుకళచే జన్మించి భానుప్రభచేఁ బ్రకాశించుచుండుటచే మహర్షులు నీకు కళాభానుండని నామకరణం బొనర్చి. ఇంకను నిన్ను లోకైకవీరుండనియు, సకలవిద్యాభోజుండనియు, వసుంధరుండనియు, భేండాభైరవాంతకుండనియుఁ బ్రజలు పొగడుచుందురు. నీవు కొంతకాలము రాజ్యపరిపాలనం బొనర్చి. యీవల నీపుత్రుల నభిషిక్తులఁగాఁ జేసి కలాపగ్రామంబున మూలక రాజాదులంగూడి తపంబాచరించుచుండుము. కలికాలముగాన అపుడపుడు దుర్మార్గులను

సంహరించి సన్మార్గులను రక్షించి ధర్మస్థాపనం బొనర్చెదవని
దేవతల వేడికోలు నీకు విన్నవించియున్నవాఁడ. నీవంశంబున
మహాధర్మశీలురైన రాజులు జనియించి ప్రజాపరిపాలనం బొన
రింతురు. నీకు సార్వభౌమాభిషేకం బొనరించి రమ్మని సర్వ
నదీ సముద్రోదకముల నీకలశంబునం జేర్చి దేవత లొసంగి
యున్నవా" రనినమాత్రముననే సభవారందఱు సమ్మతించిరి.
విజయనగరేశ్వర మళ్ళీలాములకు గట్లు విశదీకరింపఁబడియె. సు
బ్రహ్మణ్యశర్మ, సూర్యనారాయణశాస్త్రి, విశ్వావసుశర్మా
దులు సిద్ధపురుషునానతిచేఁ బట్టాభిషేకసుముహూర్తము నిశ్చ
యించి మంత్రములం జెప్పుచుండ నరేంద్రచంద్రుఁడు తనకుమా
రునకు యువరాజ్య లాంఛనం బగు స్వర్ణపట్టిక ముఖంబునం గ
ట్టె. సిద్ధపురుషుం డభిషేకించి స్వర్ణరత్న విరాజమానంబైన కిరీ
టమకరకుండలాంగదాదులు శిరఃకర్ణభుజభాగంబుల నలంకరిం
చె సుశీలాసహాయముచే ప్రియంవదాదేవి మంగళాక్షత లొ
సంగె. భూసురులు ఆశీర్వచనంబు లొనర్చిరి. విభావసు నరేం
ద్రచంద్రాది వృద్ధరాజులు దీవించిరి. భేరీభాంకారాది మంగ
ళధ్వనులు చెలరేఁగె. నిట్లు మహావైభవమున సార్వభౌమరా
జ్యాభిషేకంబైన యనంతర మందఱు వినునట్టుగా శ్రీపాదుని
చెంతనున్న జాబుం గైకొని విశ్వావసుశర్మ లేచి "మహాపురుషు
లారా! ఇది మహోత్సవసమయము. భువనమోహినీదేవిగా
రిమ్మహాత్ముని కొసంగిన సందేశలేఖం జదివెద వినుఁడు.

"శ్రీకళాభానుభూపాలా.

శా. శ్రీరంజిల్ల పసిండిచాయగల నీశృంగారరూపంబునన్
సాహోదారదిశావిజృంభితయశస్సామ్రాజ్యభాగ్యంబునన్

క్రూరారీంధనహవ్యవాహసమశక్తిస్ఫారశౌర్యంబు వో
రూరన్ భూసురవర్యుఁ డెన్నఁగను నే నుత్సాహినై యెప్పుడున్.

శా. నీపాదాబ్జమరందగంధవతినై నీధ్యానమానాత్మనై
నీపారాయణసువ్రతప్రతిభనై నేనుందు నిక్కంబుగా
భూపాలాత్మజ శీఘ్రయానమున సంపూర్ణాదరాయత్తతన్
గాపాడంగదె రాగదే దయ సదాకళ్యాణసంధాయకా.

సీ. దేవ నాసందేశభావంబు మరువక యెప్పుడు వచ్చెదో యిందువంశ
వచ్చి కాదనక నన్ వరియించి గళ్యాణ మెప్పుడు జేరెదో యిందువంశ
చెంది సద్గతిమార్గసిద్ధపూర్ణాగముల్ యెప్పుడు గాంచెదో యిందువంశ
కాంచి దివ్యానందకైవల్యసామ్రాజ్య మెప్పుడు వడసెదో యిందువంశ

గీ. గాన నీయాన నామనఃప్రాణదాన
మేను మేనుచుతంబుగ మీకొసంగి
నాను నానోము సఫలంబుగా నొనర్చి
భాగ్యగాఁ గాను మోకళాభానుభూపా."

(స్వస్తి శ్రస్తు)

భువనమోహినీదేవి.

చదివి ఫలమంత్రాక్షతలు గైకొని పత్రికొనస మేతముగా కళాభానున కొసంగె. సిద్ధపురుషుఁ డిట్లనియె. "వసుంధరసార్వభౌమా! యీభువనమోహినీదేవి మహాలక్ష్మియంశముచే భువనేశ్వరీవరప్రసాదమున మహాసత్యసంధుఁడైన విభావసుమహారాజునకుం జనియించె. అట్టిపరదేవతాస్వరూపిణి నితరరాజపుత్రులకు లోనుకేసున కొసంగఁ బ్రయత్నించిన యామెవరించునే? యిట్లని యామెకు స్ఫురింపలేదుగాని విద్యామేధాశక్తిచే నందఱినలెఁ దనకుఁ దగు మహనీయావనప్రతాపైశ్వర్య

విద్యావంతుఁడు వరుఁడు కావలెనని కోరుచుండె నిఁక నీవుహా
దేవిని పాణిగ్రహణం బాచరింపుము. శ్రీపాదశర్మసుశీలలకు
వివాహ మొనరింపుఁ"డని యతం డంతర్హితుండయ్యె. బేతా
ళాదులతో సర్వజనులును పాంచాలదేశమున మణిస్యందన
ముం బ్రవేశించిరి. కాశీప్రయాగలనుండి శ్రీదేవి సునీతులను
బిలిపించిరి. వీరసేనుఁ డెప్పటియట్లు సర్వసైన్యాధిపత్యశస్త్రం
బును స్వీకరించి తనరాజునకే తాను సహాయం బొనరించితినని
సంతోషమున మైమఱచియుండె. శబరార్భకులను రప్పించిరి.
నైమిశారణ్యమహర్షుల యనుమతిచే వివాహముహూర్తము
నిశ్చయించిరి. లోమకేశునకు రాజవంశంబునకుం జేరిన యొక
కన్యకను సమకూర్చిరి. దుశ్శీలాదుల కారాజ్యముననేదియో
గొప్పయధికార మొసంగఁబడియె. వారలు తమయపరాధ
మునకుఁ బశ్చాత్తాప మొందుచు రాజునకు భక్తులై కళాభాను
నకు దాసులై బేతాళునకు భయపడుచు శబరార్భకులకు జం
కుచు నిష్కపటతచేఁ దమయధికారములు నెఱవేర్చుచుండిరి.
ముహూర్తసమయ మరుదెంచె. మహావైభవముచేఁ గళాభాను
భువనమోహినీదేవి వివాహ మొకచోటను, శ్రీపాదసుశీలావివా
హ మొకచోటను, లోమకేశవివాహ మొకచోటను జరగంబడి
యె. తగువైభవములతో మహేంద్రపురమునకుం జనిరి. యాం
ధ్రరాజ్యసింహాసనారూఢుఁడైన తమతండ్రికి నమస్కరించి తా
నును యువరాజ్యపట్టభద్రుఁడై శ్రీపాదుని మంత్రిత్వముతో
వీరసేనుని సైన్యాధిపత్యము (బేతాళుమిత్రత్వముతో భూత
ములతో రాజ్యంబేలుచుండి నరేంద్రచంద్రుఁడు సహాయము
తో) తపోవనంబున కరిగె. కళాభానువసుంధరుఁడతిధర్మముగా

రాజ్యపరిపాలన మాచరించుచు భువనమోహినీదేవితో యిష్టోపభోగములనుభవించుచుండ నిరువురుపుత్రు లుద్భవిల్లిరి. వారిలో రెండవవాఁడైన భానుమంతుఁడు మాతామహగోత్రంబునకు వంశకర్తగా నొసంగంబడియె. జ్యేష్ఠపుత్రుఁడైన రాజనరేంద్రుఁడు తండ్రిచెంత సకలధర్మంబు లెఱింగి వర్ధిల్లుచుండె.

కళాభానువిజయము

సంపూర్ణము.

మంగళం

స్వస్త్యస్తు.

శాంతిః. శాంతిః. శాంతిః.

ఉ. ప్రాకటకీర్తులబ్బకమ్మయను బ్రాహ్మణుఁడన్ వరపంచరత్నసు
శ్లోకపరిపూర్ణవాఙ్మయుఁడగు నూరపపుత్రుఁడ సుబ్బరామపా
ఖ్యాకలితుండ శౌనకసమన్ శుభగోత్రయజుర్మహాగమ
శ్రీకరుఁడే నొసంగెదను జేకొనుమీ సుమ మాంధ్రభారతీ.

చెన్నపురి : గోపాలకృష్ణ ముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రితము:—1927

సహస్రకంఠ రామాయణము.

వచనకావ్యము.

(అనఁగా వేయిశిరములుగల రావణునిచరిత్రము.)

ఈ కావ్య మందఱికిని సులభముగాఁ దెలియునట్లు మూలగ్రంథమును మఱి యితరపురాణ గ్రంథముల ననుసరించి తేటతెనుఁగుమాటలలో వ్రాయఁబడి చేతికిమిడికగనుండు డెమ్మి 8-పేజీలసైజున రమారమి **200**పుటలుండులాగునఁ జక్కగ ముద్రింపఁబడి సిద్ధముగనున్నది. ప్రతులు కొద్దిగ ముద్రించినాముగనుక చదువఁగోరువారు శీఘ్రముగ ఈక్రిందిచిరునామాకు ఆర్డరిచ్చి తెప్పించుకొందు రని కోరుచున్నాము. దీని వెల, సాధారణప్రతి రు. 1-0-0 దళసరిప్రతి రు. 1-4-0 పోస్టుఛార్జిప్రత్యేకము.

ఇందు శ్రీరామచంద్రుఁ డశ్వమేధయాగము చేయుటయు, సహస్రకంఠరావణుఁడు మాయోపాయమున నాయాగాశ్వముం గొనిపోయి దనపట్టణమున దాచియుంచుటయు, దాని నెఱిఁగి శ్రీరాముఁడు వానిమీఁద యుద్ధమునకై సైన్యము నాయత్తపఱచుకొని బయలుదేఱిపోయి యాంజనేయుని రాయబారము బంపుటయు, నాతఁడు శుకరూపముదాల్చి పోయి యాసహస్రకంఠునిసింహాసనముపై వ్రాలి యాతనితో సంభాషించుచుఁ దనకోఁతిరూపమును జూపి తోఁకఁ బెంచి పీఠముగా నమర్చుకొని సామదానోపాయంబుల నాతనికి బుద్ధిచెప్పుటయు, నదివిని రావణుఁడు కోపగించుకొనుటయుఁ, దర్వాత నాంజనేయుఁడు సహస్రకంఠుని శృంగభంగ మొనర్చి రాముని

యొద్దకు వచ్చుటయు మున్నగు ఘట్టములందు ఆంజనేయుఁడు చేయుసాహసము లెంతయు వర్ణనాతీతములు. చదివినఁగాని తృప్తియుండదు. రావణుఁడు సేయు మాయోపాయము లత్యద్భుతములు. వానిని శ్రీరామచంద్రుఁడు సంహరించి యాగము నెఱవేర్చుట యెంతయుఁ గొనియాడఁదగినవి. ఇరుపార్శ్వములయందును యుద్ధవీరులసామర్థ్యము వేనోళ్లఁ బొగడఁదగినవి. వేయేల? ప్రతిస్త్రీపురుషులు బాలురును తప్పక చదివితీరవలయును భక్తిరసప్రధానమగు చరిత్రము.

శతకంఠరామాయణము.

వచనకావ్యము.

(అనఁగా నూఱుశిరములుగల రావణునిచరిత్రము.)

ఈకావ్య మందఱికిని సులభముగాఁ దెలియునట్లు మూలగ్రంథమును మఱియితరపురాణ గ్రంథముల ననుసరించి తేట తెనుఁగుమాటలతో వ్రాయఁబడి చేతి కిమిడికగలిగి యుండునట్లు డెమ్మి 8-పేజీల సైజున రమారమి 200 పుటలుండునాగున జక్కఁగా ముద్రింపఁబడి సిద్ధముగనున్నది. ప్రతులు కొద్దిగనే ముద్రించియున్నాము గనుక చదువఁగోరువారు శీఘ్రముగ ఈక్రిందిచిరునామాకు ఆర్డరిచ్చి తెప్పించుకొందురని కోరుచున్నాము. సాధాప్రతి రు. 1-0-0 దళసరిప్రతి రు.1-4-0

పోస్టుజార్జి ప్రత్యేకము.

ఇందు శ్రీరామచంద్రుఁడు దశకంఠ రావణుని సంహారముచేసినయనంతరము అయోధ్యకువచ్చి పట్టాభిషిక్తుఁడై రాజ్యపాలనము చేయుచున్నప్పుడు దశకంఠ రావణుని మరణవా

ర్తవిని వాని జ్ఞాతియగు శతకంఠ రావణుఁ డనువాఁడు శ్రీరామ చంద్రునియందుఁ జాల కోపము గొన్నవాఁడై రాముని సంహ రింపఁ దలంపుగొనుటయు, బ్రాహ్మణులను సాధువులను గోవులను మహర్షులను బాధింపఁ దొడంగినగాని శ్రీరా ముఁడు యుద్ధమునకు రాఁడని సహచరులవలన విని వారల బాధించుచుండుటయు మిక్కిలి యసూయతను ఘోరము ను గలిగించును. అంత వసిష్ఠాదిమహర్షులవలన నాశతకంఠుని దుండగములను శ్రీరామచంద్రుండు విని వారి కభయప్రదాన మొసంగుట గరుణారస మొలుకుచుండును. రాముఁడు విభీష ణ సుగ్రీవాదులవలన సైన్యము నాయత్తపఱచికొని యుద్ధము నకు వెడలి యాంజనేయుని రాయబారముబంపుటయు, ఆది పరాశక్తియగు జానకి శతకంఠ రావణుని సంహారమొన ర్చుటయు మున్నగుఘట్టములు అత్యంతవర్ణనీయములు. వేయే ల? ప్రతిస్త్రీపురుషులు బాలురును ముఖ్యముగఁ జదివితీర వలయును. మిక్కిలి భక్తిరసపూరితమైన చరిత్రము.

స్త్రీవ్రత రత్నావళి.

ఇందు తొంబదితొమ్మిదివ్రతములు కలవు. ఒక్కొక్క వ్రతమును అనుష్ఠింపవలయుననే బుద్ధికిఁ దోఁచును. ప్రతివ్రత ముయొక్క ఫలితమును విశదముగ వ్రాయఁబడియున్నది. కావున స్త్రీలందఱును దీనిని దప్పక చదివి యనుష్ఠించిన సకల సౌభాగ్యములఁ బొందగలరు. దీనివెల రు. 1-0-0

వీరభారతి కంపెని,

[illegible]రుముగం మొదలివీధి, చాకలపేట, మదరాసు.

13966